Charles Darwins

Liv og Breve

I

Magasin
Dar
ikke til
udlån

Bd. 1

© The Complete Work
of Charles Darwin

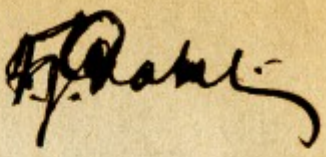
© The Complete Work of Charles Darwin Online

17

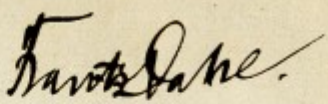

AARHUS
UNIVERSITET

INSTITUT FOR FILOSOFI

© The Complete Work of Charles Darwin Online

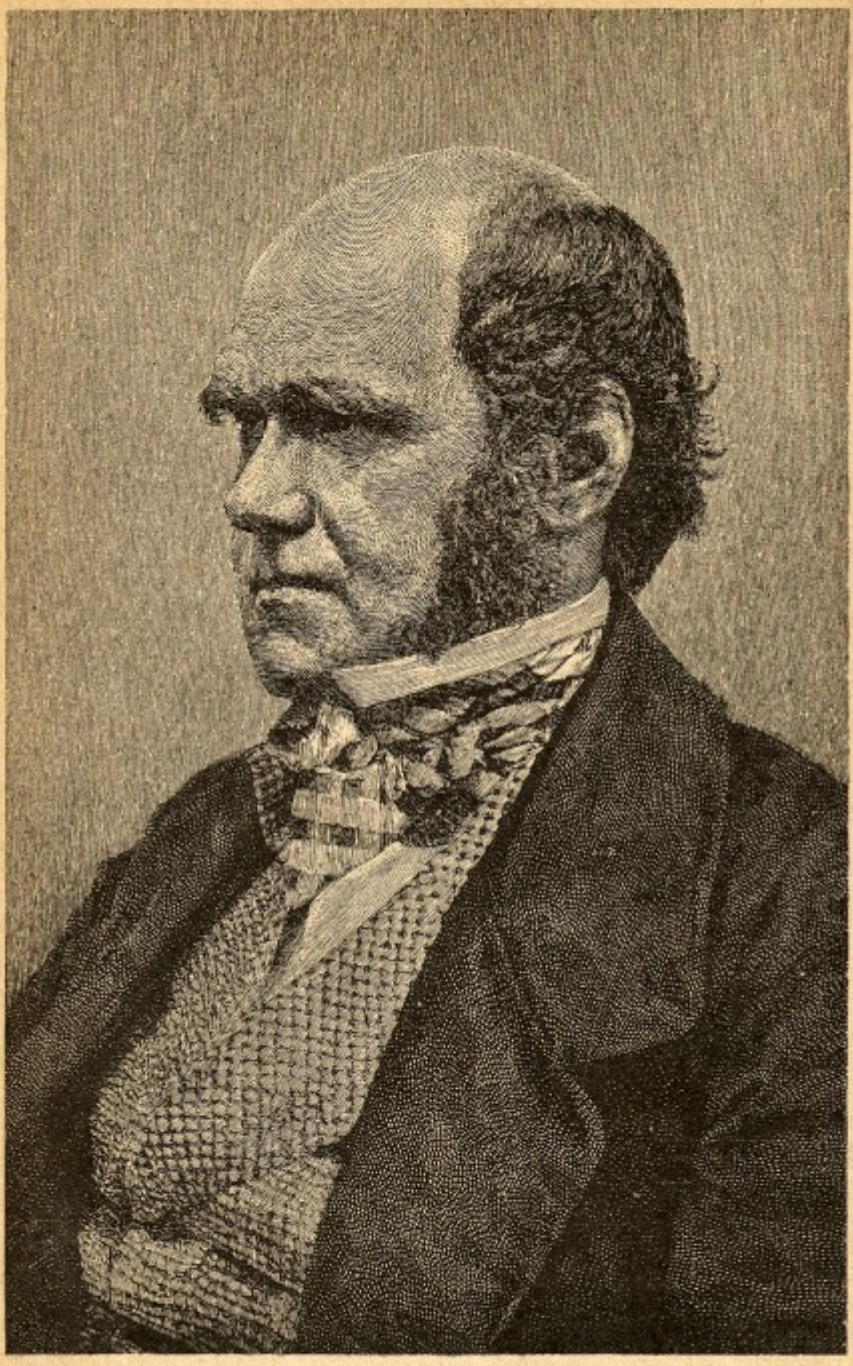
© The Complete Work of Charles Darwin Online

© The Complete Work of Charles Darwin Online

© The Complete Work of Charles Darwin Online

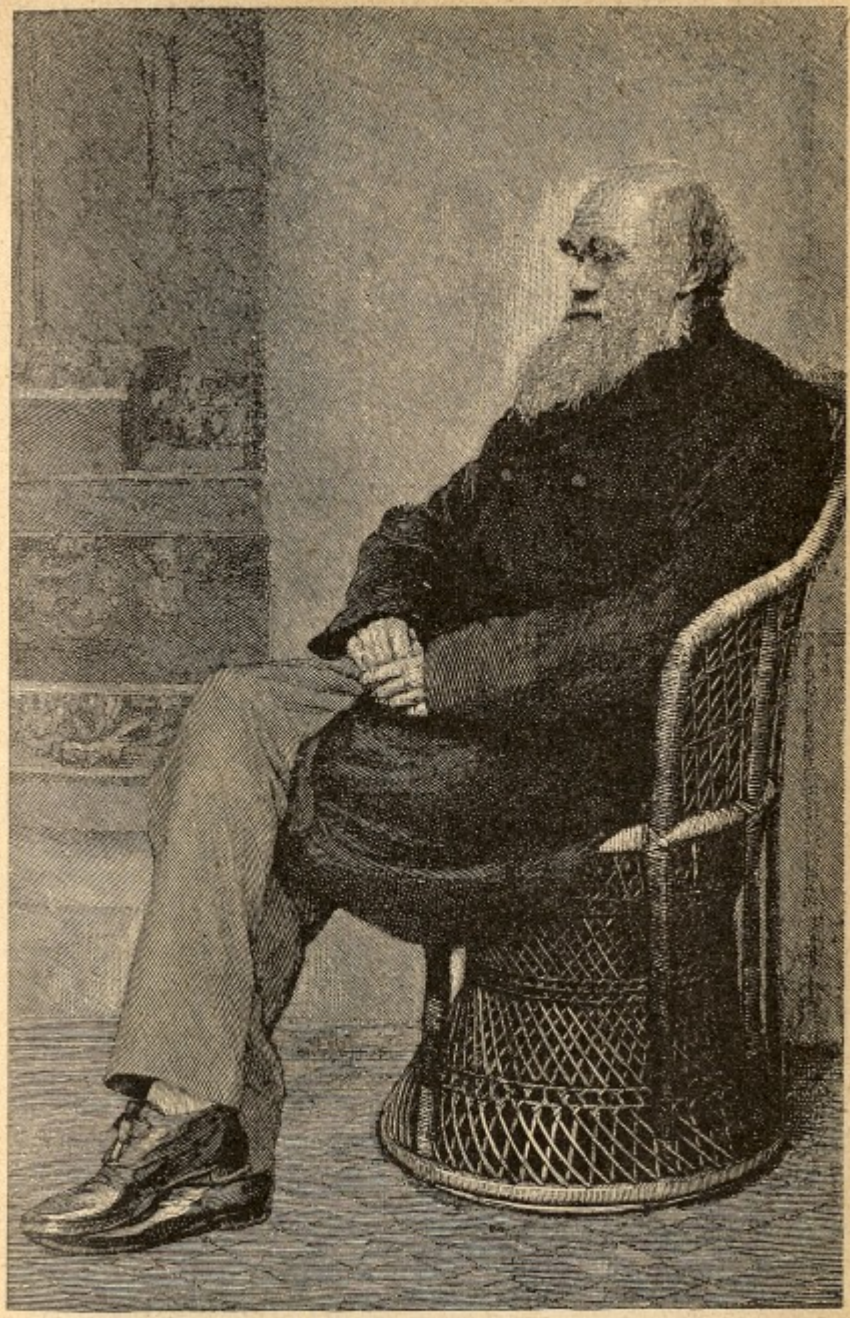
© The Complete Work of Charles Darwin Online

Charles Darwin.

Efter et fotografi antagelig fra 1854.

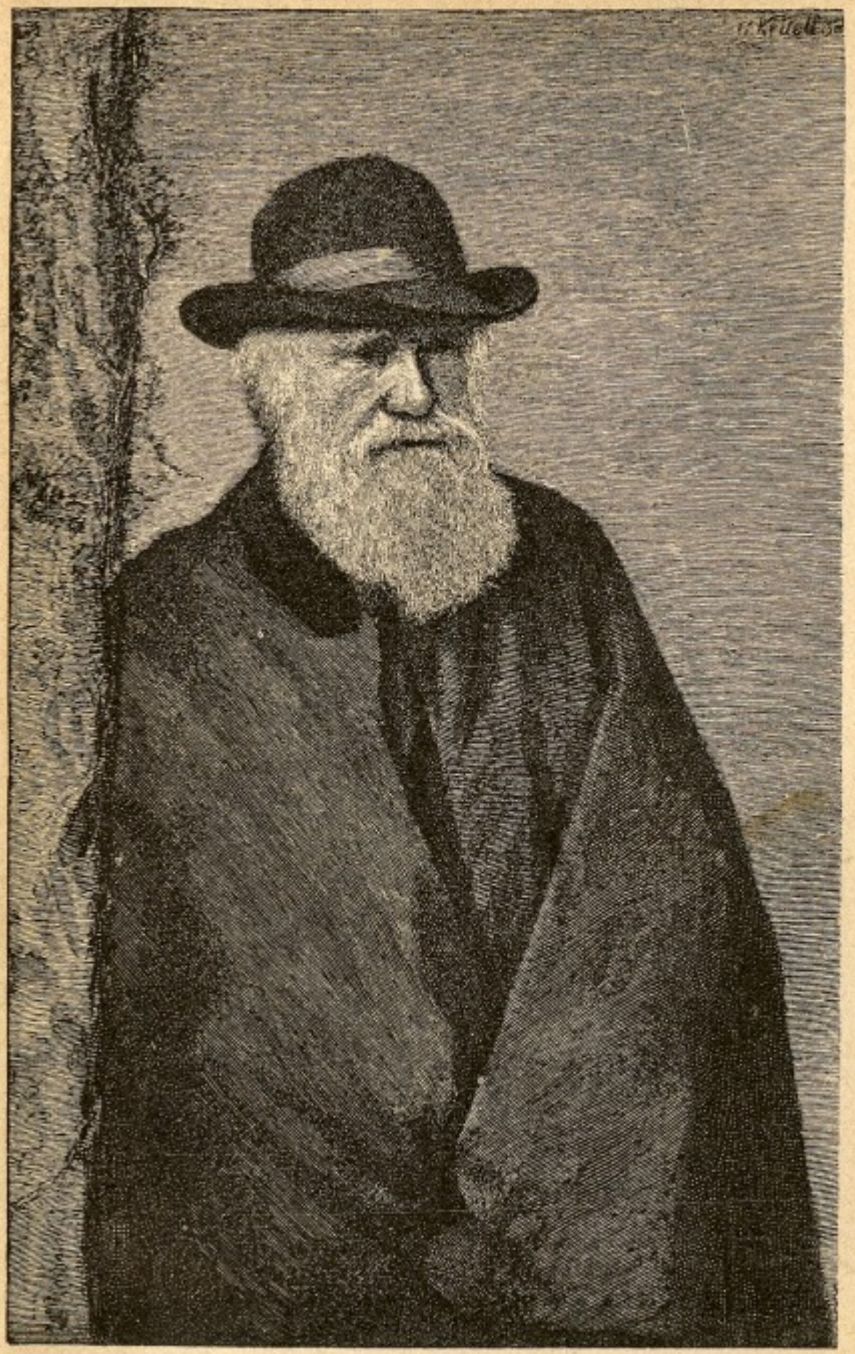
© The Complete Work of Charles Darwin Online

Charles Darwin.

Efter et fotografi antagelig fra 1874.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Charles Darwin.

Efter et fotografi fra 1881.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

© The Complete Work of Charles Darwin Online

© The Complete Work of Charles Darwin Online

CHARLES DARWINS

LIV OG BREVE

MED

ET KAPITEL SELVBIOGRAFI,

UDGIVNE AF HANS SØN

FRANCIS DARWIN.

OVERSAT AF

M. SØRAAS.

DET NATURVIDENSKABELIGE INDHOLD

GJENNEMSET AF

OLAV JOHAN-OLSEN.

I.

Forlag: Bibliothek for de tusen hjem.
Fagerstrand pr. Høvik.
1888-89

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Forord.

De mange anmærkninger under teksten bærer den forfatters mærke, som har sat dem ind. „F. D.“ betyr Francis Darwin. „O.“ betyr oversætteren, „J.-O.“ Olav Johan-Olsen, som har dels besørget, dels korrigeret oversættelsen af en hel del teknisk-naturvidenskabelige navne og udtryk. Han har derimod intet ansvar for oversættelsen i sin almindelighed.

Oversætteren.

AARHUS
UNIVERSITET

Kristiania. Nikolai Olsens bogtrykkeri.

INSTITUT FOR FILOSOFI
© The Complete Work of Charles Darwin Online

Francis Darwins forord.

Mit udvalg af breve er for en væsentlig del blit foretaget med det maal for øie at illustrere min fars karakter. Men hans liv gik saa helt op i arbeide, at mandens historie ikke lod sig skrive uden strengt at følge forfatterens livsløb. Deraf kommer det, at størsteparten af bogen falder i kapitler, hvis overskrifter svarer til navnene paa hans bøger.

I ordningen af brevene har jeg, saavidt muligt, fulgt den kronologiske rækkefølge; men hans undersøgelsers beskaffenhed og forskjelligartethed gjorde en streng kronologisk orden umulig. Det var hans vane at arbeide med flere ting paa en gang. Experimenter udførte han ofte til rekreation eller afveksling, mens han var beskjæftiget med udarbeidelsen af bøger af ræsonnerende indhold, der krævede store rækker af kjendsgjerninger ordnede. Desuden kunde han foreløbig opgive mange af sine undersøgelser for at ta dem op igjen flere aar bagefter. Derfor vilde en streng kronologisk rækkefølge af brevene bli et pulterkammer, hvor det vilde være vanskeligt at holde enkelthederne ud fra hverandre.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Min fars breve bærer ofte præg af at være skrevne, naar han var træt eller havde det travelt. I breve til venner eller familie udelod han ofte artikelen. Denne har jeg da sat ind uden brug af parenteser undtagen i nogle faa tilfælde, hvor det er af særlig interesse at vise, i hvilken hast brevet er blit til. — — —

Den dagbog eller lommebog, hvorfra citater forekommer paa de følgende blade, har været af værdi, da den ligesom dannede en ramme, hvorom brevene kunde grupperes. Uheldigvis er den meget kortfattet, idet et aars historie er sammentrængt paa en side eller mindre, og indeholder ikke stort mere end datoerne for de vigtigste tildragelser i hans liv samt notiser vedkommende hans arbeide og varigheden af hans mere alvorlige sygdomme. Sjelden daterede han sine breve, saa at det uden dagbogens hjælp vilde ha været næsten umuligt at komme efter hans bøgers historie. Den har ogsaa sat mig istand til at datere mange breve, som ellers kun vilde ha havt det halve værd.

Af breve *til* min far har jeg ikke gjort megen brug. Han havde for skik at fæste alle de breve, han modtog, paa en metaltraad, og naar hans ubetydelige forraad af traade („spid“ som han kaldte dem) var opbrugt, lod han mange aars breve brænde, forat han kunde bruge sin „spid“ paany. Denne fremgangsmaade, som i aarevis blev fortsat, ødelagde næsten alle breve, som han modtog før 1862. Senere lod han sig overtale til at ta vare paa de

© The Complete Work of Charles Darwin Online

mere interessante breve, og disse er bevarede i en tilgjængelig form.

I tredje kapitel har jeg prøvet paa at gjøre rede for hans maade at arbeide paa. I de sidste 8 aar af hans liv arbeidede jeg som hans assistent og havde saaledes anledning til at lære noget af hans vaner og metoder at kjende.

Det vil ses, hvor megen tak jeg skylder sir Joseph Hooker for al den hjælp, han har ydet til skildringen af min fars levnet. Læseren af disse sider vil, tænker jeg, være ham taknemmelig for den omhu, hvormed han har opbevaret sin værdifulde brevsamling, og jeg benytter anledningen til at frembære min erkjendtlighed for den beredvillighed, hvormed han har stillet den til min raadighed, og for den velvillige opmuntring, som han har givet mig under mit arbeide.

Mr. Huxley skylder jeg tak ikke alene for megen velvillig hjælp, men for hans beredvillige imødekommenhed ligeoverfor min bøn til ham om at skrive et kapitel om den maade, paa hvilken *Arternes oprindelse* blev modtaget.

Cambridge, oktober 1887.

Francis Darwin.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Kapitel I.

Darwins æt.

De tidligste efterretninger om familien viser, at Darwinerne har været velstaaende selveierbønder, boende i det nordlige Lincolnshire, paa grænsen af Yorkshire. Navnet er nu meget sjeldent i England; men jeg tror ikke, det er ganske ukjendt i omegnen af Sheffield og i Lancashire. Ned til aar 1600 finder vi navnet stavet paa forskjellige maader — *Derwent, Darwen, Darwynne* osv. Det er derfor muligt, at familien paa et ukjendt tidspunkt udvandrede fra Yorkshire, Cumberland eller Derbyshire, hvor *Derwent* forekommer som navn paa en elv.

Den første mand af ætten, som vi ved noget om, var en William Darwin, som levde omkring aar 1500. Hans sønnesøns søn, Richard Darwin, arvede jord i Marton[1]) og andensteds, og i sit testamente fra 1584 „testamenterede han en sum af 3 shillings 4 pence til at sætte op hendes majestæts[2]) vaaben for over kordøren i Martons kirke".

Denne Richards søn, William Darwin, skildres som „gentleman" og synes at ha gjort det godt i verden. Mens han beholdt sin fædrenejord i Marton, erhvervede han gjennem sin kone og ved kjøb et gods i Cleatham, Manton sogn ved Kirton Lindsey og slog sig ned der. Eiendommen blev i ættens besiddelse ned til aar 1760. Et hus med tykke vægge, nogle fiskedamme og gamle trær viser endnu,

[1]) I nærheden af Gainsborrough i Lincolnshire. O.

[2]) Dronning Elisabets. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hvor den „gamle hal“ en gang stod, og en mark er endnu kjendt i egnen under navn af „*Darwin Charity*“ [1]) paa grund af en skat, der hvilte paa den til Mantons fattige. William Darwin maa ialfald for en del ha havt sin ansættelse som opsynsmand for det kongelige rustkammer i Greenwich — under Jakob I i 1613 — at takke for sin gode stilling. Posten synes ikke at ha indbragt ham mere end 33 pund om aaret, og den var vel nærmest en sinekure; han beholdt den til sin død under borgerkrigen [2]).

Den omstændighed, at denne William var kongelig embedsmand, gir forklaringen til, at hans søn, der ogsaa hed William, endnu som ung gut stod i kongens tjeneste som „kaptein-lieutenant“ i William Pelhams rytteri. Efter de kongelige hæres nederlag og levningernes tilbagetog til Skotland blev guttens eiendomme beslaglagte af parlamentet; men han fik dem tilbage efter at ha undertegnet „*The Solemn League and Covenant*“ [3]) og betalt en bot, som maa ha gjort et dybt skaar i hans finanser; thi i en ansøgning til Karl II taler han om, at han var blit næsten fuldstændig ruineret paa grund af sin tilslutning til det kongelige parti.

Under republiken autoriseredes William som advokat af Lincolns Inn [4]), og denne omstændighed var det antagelig, som førte til hans giftermaal med advokat Erasmus Earles datter; efter ham fik hans sønnesøns søn, digteren Erasmus Darwin, sit døbenavn. Han blev tilslut byskriver i byen Lincoln.

[1]) *Charity* betyder godgjørenhed. O.

[2]) Mellem Karl I og parlamentet. O.

[3]) Et forsvarsforbund mod tyranniet, indgaat i oktober 1643 mellem det engelske og skotske parlament. O.

[4]) En af de fire *Inns of Court*, et slags retsskoler (Colleges) med egen bestyrelse. Hvert „*inns*“ bestyrelse („Benchers“) har myndighed til at autorisere juridiske kandidater, udgaaede fra kollegiet, til at føre sager for de engelske domstole. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Byskriverens ældste søn, der ogsaa hed William, blev født i 1655 og gift med Robert Warings arving, der var af en god æt fra Staffordshire. Denne dame arvede efter ætten Lassells[1]) Elston gods og slot, i nærheden af Newark, som altid siden er blit i ætten. Et portræt af denne William Darwin til Elston fremstiller ham som en godt udseende ung mand med allongeparyk.

Denne tredie William havde to sønner, William og Robert, der blev uddannet til jurist. Da William døde uden sønner, forblev familie-eiendommen samlet paa Roberts haand. Efter sin mors død opgav denne sin sagførerstilling og opholdt sig siden paa *Elston Hall.* Om denne Robert skriver Charles Darwin[2]):

„Han synes at ha havt videnskabelige interesser; thi han blev tidlig medlem af den velbekjendte Spalding klub, og den navnkundige oldforsker dr. Stukeley begynder i *En beskrivelse af et næsten fuldstændigt skelet af et stort dyr etc.* offentliggjort i „*Philosophical Transactions*“ april og mai 1719, sin afhandling saaledes: „I besiddelse af en redegjørelse fra min ven Robert Darwin esq. af Lincolns Inn, en videbegjærlig mand, om et forstenet menneske-skelet, som nylig er fundet af sognepresten i Elston“ osv. Stukeley omtaler derpaa dette som en stor raritet, „hvis lige ikke tidligere er blit fundet paa denne ø, saavidt jeg ved“. At dømme efter et slags litani, der er forfattet af Robert og opbevaret i familien, var han en streng forsvarer af totalafhold, som hans søn siden altid saa ivrig forfægtede:

---

[1]) Kaptein Lassells af Elston var sekretær hos Munk, hertug af Albemarle, under borgerkrigen.

[2]) Det følgende er citat fra Charles Darwins biografi af bedstefaren. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

From a morning that doth shine,
From a boy that drinketh wine,
From a wife that talketh Latine,
Good Lord deliver me! [1])

„Man formoder, at den tredie linje er myntet paa hans kone, Erasmuss's mor, der var en meget lærd dame. Roberts ældste søn, der i daaben fik navnet Robert Waring, arvede godset Elston og døde der i en alder af 92 aar som pebersvend. Han havde en udviklet poetisk sans ligesom sin yngste bror Erasmus. Robert dyrkede ogsaa botanik, og som aldrende mand udgav han sine *Principia botanica*. Denne bog var skrevet med en smuk haand, og min far [dr. R. W. Darwin] ytrede, at han troede, den var offentliggjort, fordi hans gamle onkel ikke kunde taale, at en saa smuk skrift skulde bli bare til makulatur. Men dette var neppe retfærdigt; thi bogen indeholder mange interessante biologiske notiser — en videnskab, der er blit ganske forsømt i England i forrige aarhundrede. Almenheden satte desuden pris paa bogen, og det eksemplar, jeg eier, er tredie udgave".

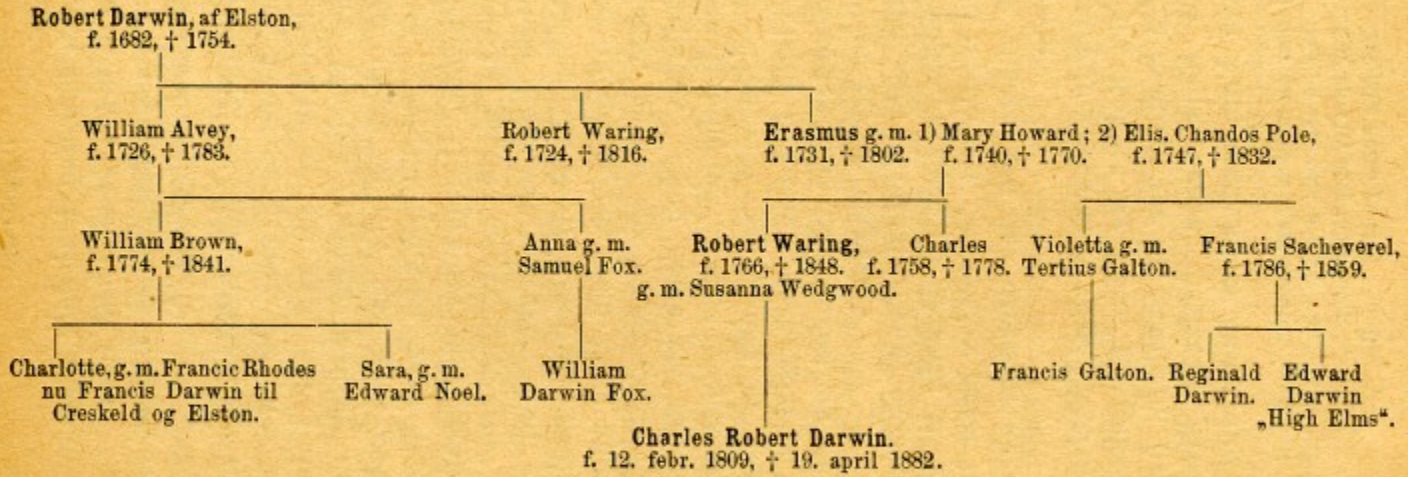
Den anden søn, William Alvey, efterlod Elston til sin sønnedatter, afdøde fru Darwin til Elston og Creskeld. En tredie søn, John, blev prest til Elston, den fjerde og yngste søn var digteren og tænkeren Erasmus Darwin.

Nedenstaaende slægttavle viser Charles Darwins nedstamning fra Robert og hans slægtskabsforhold til nogle andre medlemmer af familien, hvis navne forekommer i hans breve. Blandt disse findes William Darwin Fon, med hvem han tidlig vekslede

[1]) For en morgen fager og fin,
For en søn, som drikker vin,
For en viv, som taler latin,
Fri mig herre gud! O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Slægttavle.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

breve, og Francis Galton, til hvem han stod i et meget venskabeligt forhold i mange aar. Her møder os ogsaa Francis Sacheverel Darwin, som efter Erasmus arvede kjærlighed til naturstudier og nedarvede den paa sin søn Edvard Darwin, der under navn af „High Elms" forfattede „*En skogvogters haandbog*", der viser hans fine studium af forskjellige dyrs vaner.

Det er altid interessant at se, hvorvidt en mands personlige egenskaber kan føres tilbage til forfædrene. Charles Darwin arvede Erasmus's høie vækst, men ikke hans førlighed. I hans ansigtstræk er der ingen paavislig lighed med hans bedstefars. Heller ikke ser det ud til, at Erasmus havde den interesse for legems-øvelse og jagt, der var saa karakteristisk for Charles Darwin som ung mand — skjønt han ligesom sin sønnesøn havde en ubetvingelig lyst til anstrængende aandsarbeide. Velvilje tilligemed et indtagende væsen var fælles for dem begge. Charles Darwin besad i høieste grad den „indbildningskraftens livlighed", som han omtaler som karakteristisk for Erasmus, og som var grund til hans overvældende tilbøielighed til at teoretisere og generalisere. Denne tilbøielighed blev hos Charles Darwin holdt i tømme af hans faste forsæt at prøve sine teorier til det yderste. Erasmus havde udpræget interesse for alle slags mekaniske problemer, hvorfor Charles Darwin ikke havde nogen sans. Heller ikke havde Charles Darwin de literære anlæg, som gjorde Erasmus til digter og filosof. Han skriver om Erasmus: „Under gjennemlæsningen af hans breve er jeg blit slaaet af hans ligegyldighed for berømmelse og den fuldstændige mangel paa ethvert spor af nogen overvurdering af sine egne evner eller den lykke, hans værker gjorde". Dette synes unegtelig ogsaa at være et meget fremtrædende træk i hans egen karakter. Imidlertid finder vi ikke hos Erasmus Darwin den

© The Complete Work of Charles Darwin Online

udprægede beskedenhed og ligefremhed, som var Charles Darwins dybeste natur-eiendommelighed. Men i de heftige vredesudbrud, som synet af en umenneskelig eller uretfærdig handling fremkaldte hos Erasmus, blir vi igjen mindet om ham.

Efter mit skjøn kjender vi imidlertid neppe Erasmus Darwins væsentlige karaktertræk tilstrækkelig til at kunne forsøge noget mere end en overfladisk sammenligning, og jeg har faaet det indtryk, at de to mænd tiltrods for mange ligheder var af forskjellig type. I min fars skrift „*Erasmus Darwins liv*" er det paavist, at miss Seward og mrs. Schimmelpenninck har fremstillet denne mands karakter feilagtig. Men det er meget sandsynligt, at de feil, som de overdriver, i nogen grad var karakteristiske for manden, og dette leder mig til at tro, at Erasmus havde en vis bitterhed eller barskhed i sit væsen; som ikke fandtes hos hans sønnesøn.

Erasmus Darwins sønner arvede for en del hans aandige interesser; thi Charles Darwin skriver følgende om dem:

„Hans ældste søn Charles (født 3die september 1758) var en særdeles haabefuld ung mand; men han døde (15de mai 1778), før han havde fyldt sit 20de aar, af et saar, som han havde faat under dissektionen af en barnehjerne. Han arvede efter sin far en udpræget sans for forskjellige videnskabsgrene, for at skrive vers og for mekanik. — — — Han arvede ogsaa hans stamming. I det haab at kunne kurere ham herfor sendte hans far ham til Frankrige i 8-aarsalderen i følge med en privatlærer, idet han troede, at naar det blev ham forbudt at tale engelsk nogen tid, vilde stammingen ophøre, og det er ganske interessant, at naar han siden talte fransk, stammede han aldrig. I en meget ung alder samlede han specimina (prøver) af enhver

© The Complete Work of Charles Darwin Online

art. 16 aar gammel blev han for et aars tid sendt til Oxford; men han syntes ikke om byen og tyktes — for at bruge hans fars ord — at „hans aandsevner sløvedes under strævet med den klassiske elegance, ligesom det gik Herkules ved rokken; han længtes efter at bli forflyttet til den medicinske høiskole i Edinburg med dens mere mandige sysler". Han opholdt sig i Edinburg i 3 aar, drev sine medicinske studier med energi og gjorde flittige besøg hos de syge fattigfolk i Waterleiths sogn, hvem han forsynede med den nødvendige medicin. *Det æskulapiske selskab* tildelte ham sin første guldmedalje for en eksperimental undersøgelse af *pus* og *mucus*[1]). Notiser om ham forekom i flere aviser, og alle forfattere er enige om hans sjeldne dygtighed og flid. Han synes ligesom sin far at ha vundet sine venners varme hengivenhed. Prof. A. Ducan . . . talte . . . om ham med den varmeste deltagelse 47 aar efter hans død, dengang jeg var ung medicinsk student i Edinburg. . . . .

„Om hans anden søn Erasmus (født 1759) har jeg lidet at sige; thi skjønt han skrev vers, synes han ikke at ha delt sin fars andre interesser. Han havde dog sine eiendommelige interesser, genealogi, myntsamling og statistik. Som gut talte han alle husene i byen Lichfield og fandt ud beboernes antal i saa mange, som han kunde; han holdt saaledes folketælling, og da en saadan virkelig blev foretaget, befandtes hans overslag at være temmelig nøiagtige. Han førte et stille og tilbagetrukket liv. Min far havde meget høie meninger om hans evner, og deri havde han vist ret; thi ellers vilde han neppe være blit indbudt til at reise med og besøge saa forskjelbegavede mænd som ingeniøren Bulton og moralisten

[1]) Materie, edder, og slim. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

og novelleforfatteren Day". Hans selvmord i 1799 synes at ha fundet sted under begyndende sindsforvirring.

Charles Darwins far, Robert Waring, blev født 30te mai 1766 og viede sig ligesom sin far til medicinen. Han studerede nogle faa maaneder i Leyden og tog sin doktorgrad ved dette universitet 26de februar 1785[1]). „Hans far (Erasmus) sendte ham til Shrewsbury, før han havde fyldt sit 21de aar (1787), og gav ham 20 pund med de ord: „Lad mig faa høre, naar du behøver mere, og jeg skal sende dig det". Hans farbror, der var sogneprest til Elston, sendte ham senere ogsaa 20 pund og dette var den eneste penge-understøttelse, han nogensinde fik[2]). Erasmus fortæller Edgeworth, at hans søn Robert efter 6 maaneders ophold i Shrewsbury „allerede havde mellem 40 og 50 patienter". Det andet aar havde han betydelig og altid senere en meget vidtstrakt praksis".

Robert Waring Darwin ægtede (18de april 1796) Susanna, datter af hans fars ven, Josias Wedgwood til Etruria; hun var dengang i sit 32te aar. Vi har et miniatur-portræt af hende, et mærkelig elskværdigt og blidt ansigt, der har nogen lighed med sir Josva Reynolds portræt af hendes far, et ansigt, der udtrykker den adel og elskværdighed, som miss Meteyard tilskriver hende. Hun døde 15de juli 1817, 32 aar før sin mand, hvis død indtraf 13de november 1848. Dr. Darwin levede før sit ægteskab 2 eller 3 aar paa St. John Hill, senere paa Crescent, hvor hans ældste datter Marianne blev født, tilsidst paa „Mount" i den del af Shrewsbury,

[1]) Dr. Darwins Leyden-disputas blev offentliggjort i *Philosophical Transactions*, og min far sagde ofte, at arbeidet i virkeligheden skyldes Erasmus Darwin. F. D.

[2]) Det er dog urigtigt, at dr. R. W. Darwin ikke modtog flere penge hjemmefra. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

som er kjendt under navnet Frankwell, hvor hans andre børn blev fødte. Huset blev bygget af dr. Darwin omkring 1800; det eies nu af mr. Spencer Phillips og har ikke undergaaet stor forandring. Det er et stort, simpelt, firkantet hus med rødt tegltag, og dets mest tiltrækkende parti er det nette drivhus foran frokost-værelset.

Huset har en fortryllende beliggenhed paa toppen af den bratte bakke, som gaar ned til Severn. Den terrasseformede bakke er gjennemskaaret af en lang spasergang, der gaar fra den ene ende til den anden og den dag i dag kaldes „doktorveien". Et sted ved denne vei staar en spansk kastanje, hvis grene paa en ganske besynderlig maade krummer sig parallelt med hinanden, og dette var Charles Darwins yndlingsplads som gut, hvor han og hans søster Katrine havde hver sin siddeplads.

Doktoren fandt stor fornøielse i sin have, som han beplantede med pragttrær og buske, og han havde især stort held med frugttrær. Denne kjærlighed for planter var, tror jeg, den eneste med naturvidenskaberne beslægtede interesse, han havde. Om de „bjergduer", som miss Meteyard omtaler som bevis paa dr. Darwins naturvidenskabelige interesse, har jeg ikke kunnet faa nogen besked hos dem, som skulde forudsættes at kjende til det. Miss Meteyards karakteristik af ham er ikke ganske paalitlig paa enkelte punkter. Det er f. eks. ukorrekt at skildre dr. Darwin som en filosofisk aand; hans begavelse var fortrinsvis den detaljerede praktikers, ikke den generaliserende tænkers. De, som kjendte ham nøie, skildrer ham endvidere som en meget nøisom mand i madveien, saa at han aldeles ikke var nogen fraadser, der fortærede „en gaas til middag ligesaa let, som andre spiser en raphøne". I klædedragt var han konservativ og bar alle sine dage knæbukser og gamascher.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Charles Darwin nærede den varmeste hengivenhed og respekt for sin fars minde. Den omhu, hvormed han samlede paa alt, der angik ham, var paafaldende, og han talte ofte om ham. Ialmindelighed indledede han da sin fortælling med en vending som denne: „Min far, der var den viseste mand, jeg nogensinde har kjendt" osv. Det var forbausende, hvor tydelig han huskede sin fars meninger, saa at han var i stand til at citere en eller anden af hans regler eller vink i de fleste sygdomstilfælde. Ialmindelighed havde han liden tro paa læger, og derfor var hans ubegrænsede tro paa dr. Darwins medicinske instinkt og fremgangsmaade saa meget mere paafaldende.

Hans ærbødighed for ham var ubegrænset og formelig rørende. Han søgte at danne sig en upartisk mening om alle andre ting under solen; men hvad hans far havde sagt, havde han en næsten blind tro paa. Hans datter, mrs. Litchfield, husker, han ytrede, at han haabede, ingen af hans sønner nogensinde vilde tro en ting, fordi *han* havde sagt det, medmindre de selv var overbeviste om, at det var sandt — en følelse, der staar i den skarpeste modsigelse med hans egen maade at tro paa.

Under et besøg, som Charles Darwin aflagde i Shrewsbury 1869, gjorde hans kjærlighed til det gamle hjem et stærkt indtryk paa hans datter, som var i følge med ham. Den daværende beboer af the Mount viste dem gjennem huset m. m. og ledsagede dem af misforstaat gjæstfrihed den hele tid. Da de skulde forlade det, ytrede Charles Darwin med patetisk ærgrelse: „Hvis jeg havde kunnet faa være alene i drivhuset der i 5 minutter, er jeg vis paa, jeg kunde ha set min far i sin hjulstol ligesaa livagtig, som om han havde siddet der foran mig".

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Denne begivenhed viser maaske — hvad jeg ogsaa tror er det virkelige forhold — at han med størst kjærlighed tænkte paa sin far som ældre. Mrs. Litchfield har optegnet nogle ord, som er meget betegnende for de følelser, han nærede overfor sin far. Hun fortæller, at han med den ømmeste respekt ytrede: „Jeg tror, min far var lidt uretfærdig mod mig, mens jeg var ung; men senere tænker jeg med glæde paa, at jeg blev hans kjæledægge". Hun har en levende erindring om det glade, drømmende udtryk, hvormed han udtalte disse ord; det var, som om han gjenopfriskede det hele forhold, og mindet derom efterlod en dyb følelse af taknemmelighed og fred.

Følgende ord har Charles Darwin føiet til sine biografiske *Erindringer* omkring 1877 eller 1878:

„Jeg kan her tilføie nogle faa sider om min far, der i mange stykker var en udmærket mand.

„Han var omtrent 6 fod 2 tommer[1]) høi, bredskuldret og meget korpulent, saa at han var den sværeste mand, jeg nogensinde har set. Sidste gang han veiede sig, var han 336 eng. pund, men senere blev han betydelig tungere. Hans væsentlige aandsegenskaber var hans iagttagelsesevne og hans medfølelse, egenskaber, som jeg aldrig har set overtrufne eller endog opnaaede. Han følte ikke alene medlidenhed med andres ulykker; men han deltog i endda høiere grad i alle deres glæder, som omgav ham. Dette bragte ham bestandig til at interessere sig for andre, og, skjønt han hadede alslags flothed, til at øve mange ædelmodige handlinger. For at nævne et eksempel: Mr. B., en liden fabrikeier i Shrewsbury, kom en dag til ham og fortalte, at han vilde være bankerot, hvis han ikke kunde faa laane

[1]) = 6 norske fod. En eng. fod er ubetydelig mindre end en norsk. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

10,000 pund; men han var ude af stand til at byde nogen juridisk sikkerhed. Min far hørte ham udvikle, hvorfor han med tiden troede at kunne betale pengene tilbage, og hans menneskekundskab sagde ham, at manden fortjente tiltro. Han forstrakte ham da med denne sum, som var meget stor for ham, der dengang var en ung mand, og fik den efter nogen tid tilbage.

„Jeg formoder, det var hans sympati, som satte ham istand til saaledes at vinde tillit og følgelig gjorde ham til en meget søgt læge. Han begyndte at praktisere i 20 aarsalderen, og hans fortjeneste i det første aar satte ham istand til at holde to heste og tjener. Aaret efter havde han en vidtstrakt praksis, som vedvarede i omtrent 60 aar; da trak han sig tilbage fra al praksis. Hans store held som læge var saa meget mærkeligere, som han fortalte mig, at han oprindelig hadede sin profession saa stærkt, at hvis han havde følt sig sikker paa det tarveligste udkomme, eller hvis hans far havde git ham noget andet valg, vilde intet ha formaaet ham til at gribe til den. Lige til hans død gjorde tanken paa en operation ham næsten syg, og han kunde neppe taale at se nogen bli aareladt — en skræk, som jeg har arvet efter ham —; jeg husker den forfærdelse, hvormed jeg som skolegut læste om, at Plinius (tror jeg) forblødte sig i et varmt bad.[1])

„Paa grund af min fars evne til at vinde tillit, konsulteredes han som et slags skriftefader af mange patienter, især damer, der led under en eller anden ulykke. Han fortalte mig, at de altid begyndte at beklage sig i svævende udtryk over helsen, og

[1]) Darwin mener Seneka, som, da han under Nero var blit dømt til døden, sammen med sin kone gik i et varmt bad og skar pulsaarerne over paa sig. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

paa grund af sin lange erfaring gjættede han da snart, hvad det virkelig gjaldt. Han kom da med en hentydning til, at det var aandelige bekymringer, som plagede dem, og nu kom de frem med sine sorger, og han hørte intet mere til kroppen . . . . Denne hans evne til at vinde tillit gjorde ogsaa, at han fik mange besynderlige tilstaaelser om elendighed og brøde. Han talte ofte om, hvor mange ulykkelige koner han havde kjendt. I flere tilfælde havde mand og kone levet godt sammen i 20—30 aar og hadede siden hinanden bittert; grunden hertil saa han i, at de havde mistet et sammenknytningspunkt, idet børnene var blit voksne.

„Men den mærkeligste evne, min far besad, var den at kunne læse sig til karakter, ja endog tanker hos folk, som han havde set selv en ganske kort tid. Dette reddede min far fra at faa uværdige venner paa en enkelt undtagelse nær, og i dette sidste tilfælde varede det ikke længe, før feiltagelsen blev opdaget. Paa denne evne saa vi mange eksempler, hvoraf somme syntes næsten vidunderlige. En ukjendt geistlig kom til Shrewsbury og saa ud til at være en rig mand; enhver besøgte ham, og han blev indbudt i mange huse. Min far besøgte ham ogsaa, og da han kom hjem, paalagde han mine søstre, at de aldeles ikke maatte indbyde ham eller hans familie til vort hus; thi han følte sig sikker paa, at manden ikke fortjente tiltro. Efter nogle maaneder gjorde han sig pludselig usynlig, da han sad i gjæld til opover ørerne, og det opdagedes, at han ikke var stort andet end en gemen svindler. — Hvad siger man til følgende historie? Jeg tror ikke, ret mange vilde ha vovet at vise saa megen tiltro. En irsk herre, fuldstændig fremmed, kom en dag til min far og fortalte, at han havde mistet sin pung, og at det vilde være forbundet med alvorlig ulempe for ham

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at vente i Shrewsbury, til han kunde faa remisse fra Irland. Han bad da min far om at laane sig 20 pund, hvad der straks blev gjort, da min far følte sig forvisset om, at historien var sand. Saa snart som brev kunde ankomme fra Irland, kom der et med de mest overstrømmende taksigelser — og med angivelig 20 pund i engelske banksedler; men ingen ting var indlagt. Jeg spurte min far, om han ikke begyndte at bli betænkelig; men han svarede: „ikke det mindste". Den næste dag kom et nyt brev med mange undskyldninger, fordi han, paa ægte irsk maner, havde glemt at lægge banksedlerne ind i brevet den foregaaende dag. — En mand bragte sin nevø, som var sindssyg, men forresten ganske spagfærdig, til min far, og den unge mands sindssygdom gjorde, at han anklagedè sig selv for alle mulige forbrydelser under solen. Da min far bagefter talte om sagen med onkelen, sagde han: „Jeg er sikker paa, at Deres nevø har begaaet — en afskyelig forbrydelse." Hertil svarede den anden: „Gode Gud, dr. Darwin! hvem har fortalt Dem det? Vi troede ikke, et eneste menneskeligt væsen kjendte til det undtagen vi selv." Min far fortalte mig historien flere aar bagefter, og jeg spurte ham, hvorledes han kunde skjelne de virkelige fra de falske selvbebreidelser, og det var meget betegnende, at han sagde, at han ikke kunde forklare, hvoraf det kom sig.

„Følgende historie viser, hvilke gode gisninger min far kunde gjøre. Lord Shelburne, senerehen den første marquis af Lansdowne, var (som Macaulay etsteds bemærker) navnkundig for sit kjendskab til Europas politiske og sociale forhold og meget kry deraf. Han konsulterede min far og havde siden en samtale med ham om tilstandene i Holland. Min far havde studeret medicin i Leyden, og en dag under sit ophold der gik han en lang spasertur ud

© The Complete Work of Charles Darwin Online

paa landet med en ven, som indførte ham i huset hos en prest, der var gift med en engelsk dame. Min far var meget sulten, og der var lidet andet paa frokostbordet end ost, som min far aldrig kunde spise. Dette forundrede og gjorde den gamle dame ondt, og hun forsikrede min far om, at det var en udmærket ost; den var blit sendt hende fra Bowood, lord Shelburnes gods. Min far undredes over, hvorfor en ost skulde bli sendt hende fra Bowood, men tænkte ikke mere paa det, før det mange aar bagefter dukkede op i hans erindring, dengang lord Shelburne talte om Holland. Da ytrede han: „Jeg tror nok — efter mit kjendskab til hans velærværdighed mr. A." — saa kan vi kalde presten — „at han var en meget dygtig mand og vel kjendt med de hollandske forhold." Min far lagde mærke til, at jarlen, som øieblikkelig byttede samtaleemne, blev meget overrasket. Den følgende morgen modtog min far en skrivelse fra jarlen gaaende ud paa, at han havde opsat sin reise og gjerne ønskede at faa tale med min far. Da han indfandt sig, sagde jarlen: „Dr. Darwin! det er af største vigtighed for mig og pastor A. at erfare, hvorledes De har opdaget, at det er fra ham, jeg har mine oplysninger om Holland." Saa maatte da far forklare de nærmere omstændigheder, og han antog, at Shelburne var blit slaaet af hans diplomatiske gjetningsevne; thi i mange aar bagefter modtog han mange venlige hilsninger fra ham gjennem forskjellige venner. Jeg tror, han maa ha fortalt historien til sine børn; thi sir C. Lyell spurte mig for mange aar tilbage, hvorfor marquien af Lansdowne — søn eller sønnesøn af den første marqui — følte slig interesse for mig, hvem han aldrig havde set, og min slægt. Den gang 40 ny medlemmer — de 40 tyve, som de kaldtes — blev valgt ind i Athe-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

næum-klubben, var der megen jagt efter at bli valgt, og uden at jeg havde bedt derom, foreslog lord Lansdowne mig og fik mig ind som medlem. Hvis jeg ikke tar feil, var det den snurrige omstændighed, at min far et halvt aarhundrede iforveien ikke havde spist ost i Holland, jeg havde at takke for, at jeg blev valgt til medlem af Athenæum.

„Hans skarpe iagttagelsesevne satte ham i stand til med en mærkværdig dygtighed at forudse en sygdoms gang, og han udfandt utallige smaa lindringsmidler. Det blev fortalt, at en ung doktor i Shrewsbury, som ikke likte min far, ofte sagde, at han var uden videnskabelig dannelse; men han erkjendte, at hans evne til at forudse en sygdoms udgang var mageløs. Tidligere, da han tænkte, jeg skulde bli doktor, talte han meget med mig om sine patienter. I gamle dage var vældige aareladninger almindelige; men min far paastod, at derved udrettedes langt mere ondt end godt, og han raadede mig til, hvis jeg nogensinde blev syg, ikke at tillade nogen doktor at ta mere end en høist ubetydelig blodmængde af mig. Længe før nervefeber var blit erkjendt som en egen sygdom, fortalte min far mig, at to vidt forskjellige slags sygdomme var sammenblandede under navn af tyfus. Han var en afgjort modstander af drik og var overtydet om, at virkningen af alkohol i den store flerhed af tilfælder var baade direkte og arvelig til fordærv, naar den, om selv i ubetydelige mængder, blev nydt jævnlig. Men han indrømmede og paaviste, at der gaves visse personer, som kunde drikke vældig gjennem sit hele liv uden tilsyneladende at lide af nogen slemme følger, og han troede, at han ofte paa forhaand kunde sige, hvem der vilde slippe saa let fra det. Han selv nød aldrig en draabe stærkt. Denne bemærkning minder mig om et tilfælde, der viser,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hvordan selv et øienvidne under de aller heldigste omstændigheder kan ta storlig feil. En dannet farmer blev af min far indstændig anmodet om ikke at drikke og blev opmuntret med, at han selv (doktoren) aldrig smagte nogen alkoholisk saft. Dertil svarede den anden: „Naa, naa, hr. doktor! skjønt det er meget elskværdigt af Dem at tale mig tilrette, gaar ikke dette her; thi jeg ved, at De tar et ganske godt glas genevertoddy hver kveld efter Deres middag[1])". Min far spurte ham saa, hvorledes han kjendte til det. Manden svarede: „Min kokke var Deres kokkepige i en to — tre aar, og hun saa, at kjeldermesteren hver dag lagede og bragte Dem genever og vand". Forklaringen stak i, at min far havde den underlige vane at drikke et vældigt glas varmt vand efter middagen, og kjeldermesteren pleiede først at helde lidt koldt vand i glasset, som pigen antog for genever, og saa fylde det med kogende vand fra kjedlen.

„Han brugte at fortælle mig mange smaating, som han havde fundet nyttige under sin lægepraksis. Saaledes graat damer meget ofte, naar de fortalte ham sine bekymringer, og berøvede ham derved meget af hans kostbare tid. Han opdagede snart, at opfordringen om, at de maatte beherske sig, altid bragte dem til at graate endda mere. Han fandt da paa at raade dem til at vedblive med at graate, da intet vilde være dem til større lindring; men den ufeilbarlige følge deraf var, at de snart hørte op med graaten, saa han kunde faa høre, hvad de havde at sige, og derefter gi sit raad. Naar patienter begjærlig ønskede en eller anden mærkelig og unaturlig kost, spurte min far dem, hvad der havde sat dem paa slige tanker; hvis de svarede, at det vidste de ikke, tillod han dem at

[1]) Denne tro holder sig endnu, og den nævntes for min bror i 1884 af en gammel beboer af Shrewsbury. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

prøve kosten og ofte med held, eftersom han stolte paa, at de havde et slags instinktmæssig trang; men hvis de svarede, at de havde hørt, at angjældende kost havde gjort den eller den godt, nedlagde han bestemt forbud mod den.

„En dag fortalte han om et snurrigt træk i menneskenaturen. Som meget ung mand blev han kaldet til samraad med huslægen hos en meget anset mand i Shropshire. Den gamle doktor sagde til konen, at sygdommen var af en saadan beskaffenhed, at den maatte faa en skjæbnesvanger udgang. Min far mente det modsatte og paastod, at manden vilde komme sig igjen; det viste sig, at han var fuldstændig paa vildspor i alle dele — jeg formoder, liget blev obduceret — og erkjendte sin feiltagelse. Han følte sig da overbevist om, at han aldrig mere vilde bli konsulteret af den familie; men efter nogle faa maaneders forløb sendte enken, som havde opgivet den gamle huslæge, bud efter ham. Min far blev saa overrasket ved dette, at han bad en ven af enken at faa rede paa, hvorfor han paany blev konsulteret. Enken svarede sin ven, at „hun aldrig vilde se den gamle doktor igjen, som dømte hendes mand af med livet med det samme, mens dr. Darwin altid paastod, at han vilde komme sig.“ I et andet tilfælde fortalte min far en dame, at hendes mand sikkerlig vilde dø. Nogle maaneder efter traf han enken, der var en meget forstandig dame, og hun sagde: „De er en meget ung mand, og De maa tillade mig at gi Dem det raad, at De altid, saa længe som De paa nogen maade kan, styrker haabet hos den, som pleier en syg slægtning. De bragte mig til at fortvile, og fra det øieblik tabte jeg kræfterne.“ Min far sagde, at han ofte siden havde set, hvor uhyre vigtigt det var for patientens skyld at opretholde sygepleierskens haab og kraft. Dette fandt han vanskeligt

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at forene med sin sandhedskjærlighed. En gammel herre voldte ham imidlertid ingen saadan vanskelighed. Han blev budsendt af mr. P. — som sa: „Efter alt, hvad jeg har set og hørt om Dem, tror jeg, De er en mand, der vil sige sandheden, og hvis jeg spør Dem, vil De fortælle mig, naar jeg skal dø. Nu vil jeg gjerne ha Dem til læge, hvis De vil love mig, hvad jeg saa end siger, altid at forsikre mig om, at jeg ikke er feig.“ Min far gik ind herpaa med den fortolkning, at hans ord faktisk ikke skulde ha noget at betyde.

„Min far havde en ualmindelig hukommelse, især naar det gjaldt tidsangivelser; saaledes kunde han som meget gammel mand huske mangfoldige menneskers fødsels-, bryllups- og dødsdage i Shropshire, og en gang fortalte han mig, at denne evne generede ham, for hvis han en gang havde hørt en datum, kunde han ikke glemme den, og saaledes blev mange venners død ofte gjenopfrisket i hans erindring. Paa grund af sin stærke hukommelse havde han en utrolig mængde historier, som han gjerne fortalte, da han var meget pratsom. Han var ialmindelighed i godt humør og lo og spøgte med enhver — ogsaa med sine tjenere — med den største uforbeholdenhed; alligevel skaffede han sig punktlig lydighed af enhver. Mange var meget bange for ham. Jeg husker, min far en dag fortalte os under latter, at der var mange, som havde spurt ham, om miss ***, en fornem, gammel dame i Shropshire, havde besøgt ham; tilsidst forhørte han sig derfor om, hvorfor de spurte om det, og det blev da sagt ham, at miss ***, hvem min far engang havde dødelig fornærmet, gik omkring og fortalte, at hun vilde besøge „den fede, gamle doktor og sige ham sin mening rent ud.“ Hun havde virkelig ogsaa indfundet sig; men hendes mod var sunket, og ingen kunde ha været mere høflig og

© The Complete Work of Charles Darwin Online

venlig. Som gut kom jeg en dag til at stanse foran N. N.s hus; hans kone var vanvittig, og det stakkars væsen blev, saa snart hun saa mig, saa fortvilet ræd, som jeg aldrig har set et menneske, graat bitterlig og spurte mig gang paa gang: „Kommer din far?“ men lod sig dog snart stille tiltaals. Da jeg kom hjem, spurte jeg min far, hvorfor hun var saa ræd ham, og han svarede, at det glædede ham meget at høre det, da han med forsæt havde skræmt hende; han troede nemlig, at hun vilde bli rolig og meget mere tilfreds uden nogen tvang, og at det kunde hjælpe paa hendes balstyrighed, at man truede med at hente dr. Darwin; dette hjalp ogsaa fuldkommen for resten af hendes liv.

„Min far var meget saar, saa at mange ubetydelige hændelser ærgrede ham eller gjorde ham meget ondt. Jeg spurte ham engang, da han var blit gammel og ikke kunde spasere, hvorfor han ikke kjørte ud for at faa motion, og han svarede: „Alle veie udenfor Shrewsbury vækker et minde om en eller anden pinlig tildragelse hos mig.“ Dog var han ialmindelighed i godt humør. Han blev lettelig meget vred; men hans godmodighed var uden grænser. Han var høit elsket i vide kredse.

„Han var en forsigtig og god forretningsmand, saa at han neppe nogensinde led tab ved anbringelsen af sine penge, og han efterlod sine børn en meget betydelig formue. Jeg husker en historie, der viser, hvor let falske meninger kan opkomme og udspredes. Mr. E. — en godseier tilhørende en af de ældste familier i Shropshire og hovedeier i en bank, begik selvmord. Min far blev for et syns skyld hentet og fandt ham død. Jeg faar med det samme for at vise, hvorledes man bar sig ad i de dage, omtale, at fordi mr. E. — paa en maade var en størrelse og nød almindelig agtelse, blev intet ligsyn foretaget. Paa hjemveien fandt

© The Complete Work of Charles Darwin Online

min far, at det vilde være hensigtsmæssigt at gaa indom banken, hvor han havde konto, for at meddele direktørerne det forefaldne, da det ikke var usandsynligt, at det vilde ha et stormløb paa banken til følge. Nu blev der vidt og bredt udspredt et rygte om, at min far først gik til banken og tog ud alle sine penge, derpaa vendte tilbage og sagde: „Jeg kan fortælle Dem, at mr. E. — netop har taget livet af sig", og saa gik sin vei. Det synes at ha været folketro den gang, at penge, der var tagne ud af en bank, ikke var i sikkerhed, før vedkommende var gaat ud gjennem bankens dør. Min far fik ikke høre historien før en tid bagefter, da den administrerende direktør fortalte, at han havde gjort brud paa sin grundsætning, aldrig at tillade nogen at se en andens konto; han havde nemlig vist hovedbogen med min fars konto til forskjellige som bevis for, at min far ikke havde taget ud en penny den dag. Det vilde ha været uhæderligt af min far at benytte underretninger, han havde faaet som læge, til sin private fordel. Ikkedestomindre syntes mange folk, det var svært godt gjort af ham, og mange aar efter bemærkede en herre: „Aa, De doktor var vel en glimrende forretningsmand, som saa behændig fik reddet Deres penge ud af den bank!"

„Min far var ingen videnskabelig aand, og han prøvede ikke paa at generalisere sine kundskaber under almene love — skjønt han dannede sig en teori om næsten alt, han stødte paa. Jeg tror neppe, jeg har faat meget efter ham intellektuelt; men hans eksempel tør ha havt stor moralsk betydning for alle hans børn. En af hans gyldne regler — som er vanskelig at følge — var: „Slut aldrig venskab med nogen, som du ikke kan ha agtelse for"."

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Dr. R. W. Darwin havde 6 børn[1]): Marianne, gift med dr. Henry Parker, Karoline, gift med Josiah Wedgwood, Erasmus Alvey, Susanne, død ugift, Charles Robert og Katarina, gift med pastor Charles Langton. Hans ældste søn, Erasmus, blev født 1804 og døde ugift i en alder af 77 aar. Han blev ligesom sin bror opdraget paa skolen i Shrewsbury og ved *Christ's College* i Cambridge. Han studerede medicin i Edinburg og London og tog medicinsk eksamen i Cambridge. Han gav sig aldrig ud for praktiserende læge, men levede efter at ha forladt Cambridge et stille liv i London.

Der var noget rørende i Charles Darwins hengivenhed for sin bror Erasmus; det var, som han altid mindedes hans ensomme liv og hans naturs rørende taalmod og elskværdighed. Han omtalte ham ofte som „gamle Ras" eller „stakkars kjære filos". Jeg antar, filos (filosof) var en erindring om de dage, da de drev kemiske analyser paa laboratoriet i Shrewsbury — en tid, som han bestandig mindedes med glæde. Da Erasmus var noget mer end 4 aar ældre end Charles Darwin, var de ikke længe sammen i Cambridge; men tidligere havde de i Edinburg boet i det samme logi, og efter reisen[2]) boede de en tid sammen i Erasmus' hus i Great Marlborough Street. Paa denne tid omtaler han ogsaa Erasmus med stor ømhed i sine breve til Fox og bruger udtryk som „Min kjære, gode, gamle bror". I senere aar kom Erasmus Darwin af og til til Down[3]) eller ledsagede sin brors familie under en sommerferie. Men lidt efter lidt blev det til, at han paa grund af sygelighed ikke kunde komme sig til

[1]) Af disse er mrs. Wedgwood nu den eneste gjenlevende. F. D.

[2]) d. v. s. Charles Darwins reise med *Beagle*. O.

[3]) Den lille landsby, hvor Charles Darwin boede, og hvor hans enke endnu lever. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at forlade London, og da saaes de kun, naar Charles Darwin for en uges tid ad gangen tog ind i sin brors hus i Queen Anne Street.

Om sin bror har Charles Darwin skrevet følgende omtrent samtidig med, at han i sine „Erindringer" skildrede sin far:

„Min bror Erasmus havde en mærkværdig klar forstand og store og forskjelligartede interesser og kundskaber, literære, kunstneriske og videnskabelige. En kort tid samlede og tørrede han planter, og i noget længere tid drev han kemiske eksperimenter. Han var yderst elskværdig, og hans aandrighed mindede mig ofte om Charles Lambs. Han var meget godhjertet . . Hans helse havde lige fra barnealderen været svag, og følgelig var han ikke meget energisk. Hans humør var ikke godt, undertiden daarligt, især i hans yngre og mellemste manddomsaar. Han læste meget endnu som gut, og paa skolen opmuntrede han mig til at læse og laante mig bøger. Vore evner og interesser var imidlertid saa forskjellige, at jeg neppe tror, han har havt stor betydning for min intellektuelle udvikling. Jeg helder til Francis Galtons mening, at opdragelse og omgivelser øver liden indflydelse paa et menneskes aandelige udvikling, og at de fleste af vore egenskaber er medfødte".

Uagtet Erasmus Darwins navn ikke er kjendt for det store publikum, har dog Carlyle[1]) i sine „Erindringer" git os et billede af manden —, hvoraf jeg hidsætter noget. „Erasmus Darwin, et meget mangfoldigt menneske, kom meget snart for at søge os op („havde hørt om Carlyle i Tyskland" osv.) og har altid siden været vor stilfærdige, ærlig hen-

[1]) Forfatter af en række originale historisk-filosofiske skrifter, hvoraf de mest bekjendte er *Cromwells breve og taler*, *Fredrik den store*, *Den franske revolutions historie* og *Om heroisdyrkelse*. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

givne husven — skjønt hans besøg i den senere tid er blit sjeldnere og sjeldnere; — *han* med sin daarlige helse, *jeg* saa optaget osv. osv. Han har noget originalt og genialt sarkastisk ved sig, et af de oprigtigste, sanddrueste og beskedneste mennesker, ældre bror af Charles Darwin (den i disse dage saa navnkundige forfatter af „Arterne"), hvem jeg helst tror, han overgaar i intelligens, havde ikke hans vanhelse saa aldeles fordømt ham til taushed og taalmodig lediggang . . . Min kone havde altid en vis klokkerkjærlighed for denne brave Darwin; mangt et stykke vei fik hun kjøre i hans „cab" til butiker og i lignende ærender i hine dage, da selv omnibus-pengene var en udgift, som maatte tages i betragtning, og hans spredte, ofte spottende bemærkninger skaffede hende stor fornøielse. Hun erklærede ham engang for „en fuldendt gentleman", forstandig, godmodig og ligefrem".

Charles Darwin syntes ikke om denne skildring af sin bror; han syntes, Carlyle ikke havde faaet tak paa det væsentlige i hans elskværdige natur.

For endda fyldigere at illustrere en mands karakter, der var saa inderlig afholdt af alle Charles Darwins børn, fristes jeg til at hidsætte et brev til *Spectator* (3die septbr. 1881) fra hans søskendebarn, miss Julie Wedgwood.

Et portræt fra Carlyles mappe, saa kjærkomment for alle, der elskede originalen, taaler visselig nogle kritiske bemærkninger, nu, da den mand, som det forestiller, er vandret bort. Erasmus, Charles Darwins eneste bror og en trofast og oprigtig gammel ven af begge Carlylerne, har efterladt en kreds af sørgende slægtninge og venner, der ikke trænger en berømt pens hyldest for at bevare et minde, der er dem saa kjært; men denne hyldest maa ha vakt interesse i en større

© The Complete Work of Charles Darwin Online

kreds, som kanske med en vis opmærksomhed vil lytte til mig, naar jeg beretter om et enestaaende og uudsletteligt indtryk, selv om dette alene fæster sig hos saadanne, som ikke kan gi det ord, og med hvem det derfor snart vil dø. De mindes det ligesaa klart som et genialt kunstværk: det har gjort livet rigere og været et sammenknytningspunkt mellem dem, som ellers intet havde; dets stærke personlighedspræg har git os den respekt for individuelle eiendommeligheder, uden hvilken enhver moralsk dom blir haard, overfladisk og ofte uretfærdig. Carlyle var af dem, som fandt en eiendommelig glæde i den forening af livlighed og flegma, som gjorde hans vens selskab paa en gang stimulerende og beroligende, og hans varme anerkjendelse kjendte man, før hans efterladte papirer udkom; hans deltagende breve for næsten 30 aar siden, da det skrøbelige liv, som er blit forlænget saa meget, truedes af alvorlig sygdom, har jeg endnu i friskt minde. Venskabet var lige varmt baade med mand og kone. Jeg husker godt en patetisk liden bebreidelse fra hende, foranlediget ved en tilstaaelse af Erasmus Darwin, at han foretrak katte for hunde, hvilket hun opfattede som en fornærmelse mod sin lille „Nero“, og den tone, hvori hun sagde: „Aa, men De er glad i hunde! De er for god til ikke at være det“, — talte om en mængde smaa venskabs-beviser, der huskedes med øm taknemmelighed. Han stod ogsaa paa intim fod med en dame, hvis venner, ligesom mr. Carlyles, ikke altid havde grund til at lykønske sig med sin plads i hendes galleri — Harriet Martineau. Jeg har hørt ham mere end *en* gang kalde hende en trofast veninde, og det tyktes mig en underlig hyldest; men hvis hun overhovedet havde skrevet om ham, tror jeg, hendes omtale af ham i al sin anerkjendende hjertelighed vilde ha blit en sjelden interes-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

sant parallel til de andre „*Erindringer*“, saa lig og dog saa ulig. Det er umuligt at gjengive tydeligt det indtryk, en karakter gjør paa os. Vi formaar kun at antyde det ved hjælp af analogier, og det er ganske rart, at jeg bedst tegner den mand, Carlyle udenfor sine slægtninge holdt mest af, naar jeg siger, at han havde meget tilfælles med den mand, den samme Carlyle satte mindst pris paa af alle sine kjendinger. At være sammen med Erasmus Darwin var i mine tanker omtrent det samme som at læse Charles Lamb[1]); den samme spøgende tone, den samme lethed paa haanden, maaske den samme begrænsning. En anden side af hans natur har ofte mindet mig om det originale, fine humør, den overfladiske intoleranse, den dybe medlidenhed, den eiendommelige blanding af noget høitravende og en art spøgende munter spot, ganske forskjellig fra haan, som udmærker *Ellesmere* blandt Arthur Helps ældre dialoger. Maaske faar vi det klareste indtryk af saadanne naturer, naar vi ikke har mere igjen af dem end en slig lighed. Karakteren selv blir ikke borte i alt det stræv, vi har for at forestille os den, og hvad vi taber i evne til at meddele vore indtryk, vinder vi i livagtighed. Erasmus Darwin er død i en høi alder — der er en vis ungdommelig duft over hans minde; han skabte glæde, hvor han kom, netop den glæde, som følger med ungdommen, og hans minde elskes af mange andre end den berømte mand, hvis skildring gir mig ret, om end ikke lyst, til at lægge denne visnende krans paa hans grav.“

De foregaaende sider gir i fragmentarisk form omtrent, hvad der bør vides om den familie, hvorfra Charles Darwin stammede, og kan tjene som indledning til den følgende selvbiografi.

---

[1]) Bekjendte humoristiske forf. af *Essays of Elia* † 1834. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Kapitel II.

Selvbiografi.

Min fars selvbiografiske optegnelser, der fremlægges i dette kapitel, blev skrevne for hans børn — uden nogen tanke om, at de nogensinde skulde bli trykte. For mange kan dette synes umuligt, men de, som kjendte min far, vil forstaa, at det ikke alene var muligt, men naturligt. Selvbiografien bærer følgende overskrift:

„*Erindringer vedkommende mit aandslivs og min karakters udvikling*“

og ender med følgende bemærkning: „Den 3die august 1876. Dette omrids af mit liv blev paabegyndt omkring den 28de mai i Hopedene[1]), og siden den tid har jeg skrevet paa det næsten en time saa godt som hver eftermiddag.“ Det er let forstaaeligt, at der i en skildring af personligt og fortroligt indhold, skrevet for hans kone og børn, maatte forekomme ting, som her maa udelades, og jeg har ikke troet det nødvendigt at antyde, hvor slige udeladelser har fundet sted. Det har vist sig nødvendigt at gjøre nogle faa rettelser af aabenbare feilskrivninger, men antallet af slige ændringer har jeg indskrænket til det mindst mulige.

F. D.

[1]) Hensleigh Wedgwoods hus i Surrey.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

En tysk forlægger har anmodet mig om at levere en skildring af min aands og karakters udvikling tilligemed et selvbiografisk omrids, og dette har bragt mig paa den tanke, at forsøget kunde more mig og maaske være af interesse for mine børn og børnebørn. Jeg ved ialfald, at det vilde ha interesseret mig høilig, om jeg kunde ha læst endog en saa kort og lidet underholdende skisse af min bedstefars liv som denne, naar den var skrevet af ham selv og gav oplysning om, hvad han tænkte og gjorde, og hvorledes han arbeidede. Jeg har forsøgt at skildre mig selv, som om jeg var en død mand, der fra en anden verden ser tilbage paa sit eget liv. Og jeg har ikke fundet dette vanskeligt; thi mit liv er snart forbi. I hensyn paa sprogformen har jeg ingen umag gjort mig.

Jeg blev født i Shrewsbury den 12te februar 1809. Mine tidligste minder gaar tilbage til nogle faa maaneder over fire-aars-alderen, da vi reiste til et sjøbad i nærheden af Abergele, og jeg mindes temmelig tydelig nogle steder og hændelser fra opholdet der.

Min mor døde i juli 1817, da jeg var lidt over otte aar gammel, og mærkeligt nok kan jeg neppe erindre andet om hende end hendes dødsseng, hendes sorte fløielskaabe og hendes snurrig indrettede sybord. Om vaaren det samme aar kom jeg paa skole i Shrewsbury og gik der et aar. Man har sagt mig, at jeg havde meget vanskeligere for at lære end min yngre søster Katarine, og jeg tror,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

jeg i mange stykker var en uskikkelig gut. — Ved den tid jeg begyndte paa skolen[1]), var min sans for naturhistorie, og især min lyst til naturvidenskabeligt samlerarbeide, kjendelig udviklet. Jeg forsøgte at faa rede paa plantenavne og samlede paa de forskjelligste ting — skjæl, segl, franko-konvoluter[2]), mynter og mineralier. Samlelysten, som gjør et menneske til systematisk naturforsker, kunstkjender eller gnier, var meget stærk hos mig og tydeligvis medfødt; thi hverken mine søstre eller min bror har nogensinde havt denne tilbøielighed.

En liden hændelse, som indtraf dette aar, har fæstet sig meget stærkt i mit minde, og jeg haaber, dette kommer af, at min samvittighed bagefter var svært anfægtet deraf; hændelsen er mærkelig, fordi den synes at vise, at jeg allerede i denne tidlige alder interesserede mig for planteformernes forænderlighed! Jeg fortalte en anden liden gut, jeg tror, det var Leighton[3]), den senere velkjendte liche-

[1]) Den holdtes af G. Case, prest ved det unitariske kapel i High Street. Fru Darwin (moderen), der hørte til dette tros-samfund, søgte presten Cases kapel, og min far gik som liden gut sammen med sine ældre søstre der. Dog blev baade han og hans bror siden døbt, og det blev bestemt, at de skulde tilhøre den engelske statskirke; fra sine tidligste guttedage synes han ialmindelighed at ha søgt kirken og ikke Case's kapel. Det ses (af St. James Gazette 15. decbr. 1883), at en minde-tavle for ham er indmuret i kapellet, som nu er kjendt under navnet „Fri kristelig kirke". F. D.

[2]) Et slags brev-omslag, som før frimærkernes tid benyttedes af dem, som havde sær-ret til at lade et vist antal breve daglig befordre i posten som „portofri sag", f. eks. parliaments-medlemmer. O.

[3]) Presten W. A. Leighton, en af min fars kammerater i Case's skole, husker, at han engang havde en blomst med paa skolen og fortalte, at hans mor havde lært ham at udfinde plantens navn ved at se indi blomsten. „Dette", siger mr. Leighton, „vakte i høi grad min

© The Complete Work of Charles Darwin Online

nolog (lavartkjender) og botaniker, at jeg kunde frembringe forskjelligfarvede aurikler og primuler ved at vande dem med visse farvede vædsker, hvilket naturligvis var en græsselig skrøne og noget, som jeg aldrig havde forsøgt. Jeg kan her med det samme bekjende, at jeg som liden gut var meget slem til at opdigte usandheder, og dette blev altid gjort for at vække spænding. Saaledes samlede jeg engang sammen en hel del værdifuld frugt fra min fars frugttrær, skjulte den under buskene og løb hæsblæsende for at fortælle den nyhed, at jeg havde fundet en mængde stjaalen frugt.

Jeg maa ha været en meget enfoldig liden fyr, i førstningen jeg kom paa skolen. En dag tog en gut ved navn Garnett mig med sig ind i et konditori og kjøbte nogle kager uden at betale, da sælgeren betroede ham dem. Da vi kom ud, spurte jeg ham, hvorfor han ikke betalte, og øieblikkelig svarede han: „Ved du da ikke, at min onkel testamenterede en stor sum penge til byen paa det vilkaar, at enhver handelsmand skulde paa forlangende yde hvadsomhelst uden betaling til den, der brugte hans gamle hat og bevægede den paa en særegen maade?“ Og han viste mig da, hvorledes den skulde bevæges. Saa gik han ind i en anden butik, hvor han havde kredit, og forlangte en ubetydelighed, idet han gjorde den eiendommelige bevægelse med hatten, og fik naturligvis det forlangte

opmærksomhed og nysgjerrighed, og jeg spurte ham gjentagende, hvorledes dette havde sig“. Men naturlig nok kunde den modtagne undervisning ikke overføres paa andre. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

uden betaling. Da vi kom ud, sagde han: „Dersom du nu har lyst til at gaa alene ind i den butiken der (hvor nøiagtig jeg husker dens beliggenhed), saa skal jeg laane dig hatten min, og du kan faa, hvad du vil ha, bare du bevæger hatten paa den rigtige maaden". Jeg tog med glæde mod det høisindede tilbud, gik ind og bad om nogle kager, rørte paa den gamle hatten og holdt paa at gaa igjen, da krambodmanden for slig ind paa mig, at jeg slap kagerne og tog tilbens, som det gjaldt livet, hilset — til min forbauselse — med lattersalver af min falske ven Garnett.

Jeg kan gi mig selv den ros, at jeg som gut havde et humant sindelag, men dette skyldte jeg ganske mine søstres veiledning og eksempel. Jeg er virkelig i tvil, om humanitet er en naturlig medfødt egenskab. At samle æg var mig en stor fornøielse; men jeg tog aldrig mere end ét æg ud af et fuglerede, undtagen en eneste gang, da jeg tog alle, ikke for æggenes egen skyld, men af lyst til at vise, hvilken pokkers kar jeg var.

Jeg var meget glad i at fiske og kunde i timevis sidde paa en elvebred eller ved et vand og iagttage korkdubben paa snøret. Det blev sagt mig, da jeg var paa Maer[1]), at jeg kunde dræbe agnmarken med salt og vand, og fra den dag satte jeg aldrig marken levende paa krogen, skjønt vistnok paa bekostning af udbyttet.

Mens jeg endnu var ganske liden og gik paa

[1]) Hans onkel Josias Wedgwoods hus. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

barneskolen eller maaske før den tid, handlede jeg engang grusomt, for jeg slog en hundehvalp — som jeg tror alene for at nyde følelsen af min egen kraft. Slagene faldt dog neppe synderlig tungt; thi hvalpen hylte ikke, derpaa er jeg sikker, da det skete nær ved huset. Denne handling laa mig imidlertid tungt paa samvittigheden, hvad der fremgaar af, at jeg nøiagtig erindrer stedet, hvor ugjerningen blev begaaet. Den hvilede sandsynligvis saa meget tyngre paa mig, som min kjærlighed til hunde den gang og længe bagefter var en ren lidenskab. Hundene syntes at forstaa dette; thi jeg var en mester til at lokke dem fra deres herrer.

Klar erindring har jeg kun om en tildragelse til fra det aar, jeg gik paa pastor Cases skole, nemlig en dragonsoldats begravelse, og det er mærkeligt, hvor tydelig jeg endnu ser for mig hesten med mandens tomme støvler og karabin hængende ved sadlen og skydningen over graven. Denne scene virkede dybt paa, hvad der kunde findes i mig af digterisk indbildningskraft.

Sommeren 1818 blev jeg optaget i dr. Butlers store skole i Shrewsbury og blev der i syv aar til midtsommers 1825, da jeg var seksten aar gammel. Jeg havde kost og logi i skolen og saaledes fordelen af at leve et rigtigt skolegutliv; men da den neppe laa en (eng.) mil fra mit hjem, løb jeg ofte did i de større mellemrum mellem klassetimerne og om kvelden, før vi skulde være paa vort værelse. Dette tror jeg i mange henseender var godt for mig, idet hjemmet og de hjemlige interesser derved holdtes

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ved live. Jeg mindes, at jeg i den tidligere del af mit skoleliv ofte maatte springe meget hurtig for at komme tilbage i betids, og da jeg var en rap løber, lykkedes det almindeligvis; naar det kneb, bad jeg oprigtig Gud hjælpe mig, og jeg husker godt, at jeg tilskrev bønnerne og ikke mine rappe ben mit held — og syntes, det var vidunderligt, hvor stadig jeg blev hjulpet.

Jeg har hørt min far og min ældre søster sige, at jeg som ganske liden gut havde stor forkjærlighed for ensomme spaserture; men hvad jeg da tænkte paa, ved jeg ikke. Ofte optoges jeg ganske af mine egne funderinger, og en gang, da jeg lagde tilbageveien til skolen over de gamle fæstningsvolde omkring Shrewsbury, som var omgjort til en offentlig spaservei uden brystværn paa den ene side, gik jeg udover volden og stupte ned paa marken; men høiden var heldigvis kun syv eller otte fod. Den mængde tanker, som for igjennem mit hode under dette korte, men aldeles uventede fald, var imidlertid forbausende og synes næsten uforenelig med, hvad jeg tror fysiologer har villet bevise, at hver tanke trænger en vis bestemt tid.

Intet kunde ha været værre for min aandsudvikling end dr. Butlers skole, da den var strengt klassisk, og intet andet lærtes der, naar undtages lidt af den gamle geografi og historie. Skolen var som uddannelsesmiddel for mig simpelthen fuldstændig unyttig. Jeg har i mit hele liv havt særlig vanskelig for at tilegne mig sprog. Der anvendtes især flid paa at skrive vers, og dette kunde jeg aldrig

© The Complete Work of Charles Darwin Online

gjøre ordentlig. Jeg havde mange venner og samlede sammen en god del gamle vers, som jeg, tildels med venners hjælp, lappede sammen om hvilketsomhelst emne. Megen opmærksomhed blev ogsaa ofret paa at lære udenad den foregaaende dags lekser. Dette faldt mig meget let, og jeg kunde under morgengudstjenesten lære 40—50 linjer af Virgil og Homer udenad; men denne øvelse var aldeles værdiløs; thi i løbet af 48 timer havde jeg glemt hvert eneste vers igjen. Jeg var ikke doven, og naar undtages versbygningen, arbeidede jeg ialmindelighed samvittighedsfuldt med mine klassikere uden at bruge oversættelser. Den eneste glæde, jeg høstede af disse studier, var den, Horats's oder skaffede mig; dem beundrede jeg høiligen.

Da jeg gik ud af skolen, var jeg i forhold til min alder ikke langt fremme, men stod heller ikke egentlig tilbage; jeg tror, jeg baade af alle mine lærere og af min far ansaaes for en temmelig middelmaadig gut, hellere under end over middelstregen i hensyn paa begavelse. Til stor krænkelse for mig sagde min far engang til mig: „Du bryr dig ikke om andet end jagt, hunde og rottefangst, og du vil bli en skam for dig selv og hele din familie". Men min far, som var den snilleste mand, jeg har kjendt, og hvis minde jeg elsker af mit ganske hjerte, maa ha været vred og lidt uretfærdig, da han brugte slige ord.

Naar jeg, saa godt jeg nu kan, ser tilbage paa min karakter, som den artede sig i skoletiden, finder jeg, at de eneste egenskaber, som i dette tidsrum lovede godt for min fremtid, var, at jeg

© The Complete Work of Charles Darwin Online

havde stærke og mangeartede interesser, at jeg med stor ihærdighed omfattede, hvad der interesserede mig, og følte en levende glæde i at forstaa indviklede emner eller ting. Jeg fik undervisning af en privatlærer i Euclid [1]), og jeg har en tydelig erindring om den inderlige tilfredsstillelse, de klare geometriske beviser skaffede mig. Med samme tydelighed mindes jeg den glæde, min onkel (Francis Galtons far) gjorde mig ved at forklare mig prinsiperne for brugen af nonius paa et barometer. Hvad mine interesser for andre sager end de rent videnskabelige angaar, da var jeg glad i læsning af forskjellig slags, og jeg kunde sidde time efter time optaget af Shakespeares historiske skuespil, almindeligvis i en gammel vindusfordybning, der dannedes af skolens tykke vægge. Ogsaa anden digtning læste jeg, f. eks. Thomson's „Aarstiderne" og de dengang nys udkomne digte af Byron og Scott. Jeg nævner dette, fordi jeg senere i livet, til min store beklagelse, aldeles mistede sansen for al slags poesi — Shakespeare ikke undtagen. Siden jeg taler om, hvor glad jeg var i digte, kan jeg her tilføie, at 1822 vaktes for første gang hos mig en levende sans for naturskjønhed uder en ridetur paa grænsen af Wales, og denne har holdt sig længere end nogen anden æstetisk sans.

I mine tidligere skoledage havde en af gutterne et eksemplar af „*Verdens undere*", som jeg ofte læste i, og jeg disputerede med de andre gutter om

[1]) Græsk matematiker, der levede omkring 300 f. Kr. i Alexandria. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

sandheden af nogle af dens paastande. Og jeg tror, det var denne bog, som først vakte ønsket hos mig om at reise i fjerne lande — et ønske, som tilslut gik i opfyldelse ved reisen med „*Beagle*“. I den senere del af mit skoleliv blev jeg lidenskabelig glad i jagt; jeg tror ikke, nogen kunde ha vist større iver for den helligste sag, end jeg lagde i fuglejagten. Hvor tydelig jeg mindes min første snipe falde; min jagtfeber var saa stærk, at jeg kun med stor vanskelighed kunde lade mit gevær paanyt med mine skjælvende hænder. Denne lyst til jagt holdt sig længe, og jeg blev en meget dygtig skytte. Da jeg var i Cambridge, øvede jeg mig paa at lægge geværet til skuldren foran et speil for at se, om jeg gjorde det med rigtigt sigte. En anden og bedre maade var at faa en ven til at svinge et brændende lys og da skyde paa det med en knaldhætte paa pistonen; naar sigtet var rigtigt, blæstes lyset ud af det svage lufttryk fra geværpiben. Hættens eksplosion gav et skarpt knald, og man fortalte mig, at skolens inspektør ytrede: „Det er dog forunderligt dette: Mr. Darwin synes et holde paa i timevis med at smelde med en svøbe i sit værelse; jeg hører ofte smeldene, naar jeg gaar forbi under hans vinduer“.

Jeg havde blandt skolegutterne mange venner, som jeg holdt inderlig af, og jeg tror, jeg dengang havde megen trang og evne til at elske.

Hvad videnskabelige sysler angaar, vedblev jeg at samle mineralier med stor ihærdighed, men al-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

deles uvidenskabelig; alt, hvad jeg brød mig om, var at finde et mineral med et nyt *navn*, og jeg gjorde neppe engang et forsøg paa at klassificere dem. Jeg maa dog ha iagttaget insekter med nogen omhyggelighed; thi da jeg ti aar gammel (1819) gjorde en tre ugers reise til Plas Edwards paa kysten af Wales, interesserede og overraskede det mig meget at se en stor, skarlagenrød halvvingedækket (*hemiptera*), mange sommerfugle (*zygæna*) og en sandløber (*cicindela*), som ikke er fundne i Shropshire. Jeg var nær ved at bestemme mig for at samle alle de døde insekter, jeg kunde finde; thi ved at raadføre mig med min søster kom jeg til den slutning, at det var urigtigt at dræbe insekter bare for at samle paa dem. Efter læsningen af Whites „*Selborne*“ fandt jeg stor fornøielse i at indtage fuglenes vaner, og jeg gjorde endog notiser derom. Jeg erindrer, at jeg i min troskyldighed undrede mig over, hvorfor ikke hver eneste dannet mand blev ornitolog[1]) og studerede fuglenes liv.

Henimod slutningen af mit skoleliv arbeidede min bror ihærdig med kemi og gjorde istand et ganske godt laboratorium med passende apparater i redskabsskjulet i vor have, og jeg fik lov til at hjælpe ham i egenskab af tjener med de fleste af hans eksperimenter. Han fremstillede alle almindelige gasarter og mange sammensatte kemiske forbindelser, og jeg læste med opmærksomhed forskjellige bøger om kemi, saasom Henry og Parkes

[1]) Fuglekjender. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

„Kemiske katekismus“. Emnet interesserede mig høilig, og vi pleiede ofte at holde paa med arbeidet til langt udover kvelden. Dette var den bedste del af min skoledannelse; thi det viste mig praktisk den eksperimentale videnskabs betydning. At vi arbeidede med kemi, blev paa en eller anden maade bekjendt paa skolen, og da sligt aldrig havde hændt før, fik jeg klængenavnet „Gas“. Jeg blev ogsaa engang offentlig irettesat af førstelæreren, dr. Butler for, at jeg ødede min tid paa slige unyttige ting; han kaldte mig meget umotiveret for en „poco curante“, og da jeg ikke forstod, hvad han mente, forekom det mig som en skrækkelig bebreidelse.

Da jeg ikke gjorde nogen fremgang paa skolen, tog min far mig viseligen ud af den i en noget tidligere alder end sædvanlig og sendte mig (i oktober 1825) sammen med min bror til universitetet i Edinburg, hvor jeg forblev i to aar eller terminer. Min bror holdt paa at fuldføre sine medicinske studier, skjønt jeg ikke tror, han nogensinde virkelig agtede at praktisere, og jeg blev sendt did for at begynde mine. Men ikke længe bagefter blev jeg af forskjellige smaa omstændigheder overtydet om, at min far vilde efterlade mig formue nok til at kunne leve nogenlunde komfortabelt, skjønt jeg aldrig tænkte mig, at jeg skulde bli en saa rig mand, som jeg er; min tro var imidlertid tilstrækkelig til at dæmpe enhver ihærdig anstrængelse efter at lære medicin.

Undervisningen i Edinburg bestod helt og

© The Complete Work of Charles Darwin Online

holdent af forelæsninger, og disse var utaalelig kjedelige med undtagelse af Hopes over kemi; men efter min mening er der ingen fordele, men mange mangler ved forelæsninger sammenlignet med studier efter bøger. Dr. Duncans forelæsninger over *materia medica*[1]) klokken 8 om morgenen er rent skrækkelige at tænke paa. Dr. — — gjorde sine forelæsninger over menneskelig anatomi lige saa kjedelige, som han var selv, og emnet var mig modbydeligt. Det har vist sig at være en af de største ulemper i mit liv, at jeg ikke blev tilholdt at dissekere[2]); thi jeg skulde snart ha overvundet min afsky, og øvelsen vilde ha været af uvurderlig nytte for hele mit fremtidige livs arbeide. Dette, saavel som min ukyndighed i tegning, har været en ubodelig ulempe. Jeg søgte ogsaa regelmæssig den kliniske afdeling i hospitalet. Nogle af sygdomstilfældene gjorde det mig meget ondt at se, og jeg ser endnu mere end et af dem levende for mig; men jeg var dog ikke saa taabelig, at dette kunde holde mig borte. Jeg kan ikke forstaa, hvorfor denne del af min medicinske løbebane ikke interesserede mig mere; thi i løbet af sommeren, førend jeg reiste til Edinburg, begyndte jeg at tilse nogle fattige, især børn og kvinder i Shrewsbury. Jeg skrev dengang en saa fuldstændig fremstilling af hvert enkelt sygdomstilfælde, som jeg kunde, noterede alle symptomerne og læste dem op for min far,

[1]) Farmakologi, læren om lægemidlerne samt retsmedicin og hygieine. J. O.

[2]) d. v. s. sønderlemme døde dyr (eller mennesker) for at studere deres indre bygning. J. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

som da gav mig vink om yderligere undersøgelser og raad med hensyn til medikamenter, som skulde bruges; disse lagede jeg da selv. Jeg havde engang mindst et dusin patienter paa en gang, og jeg følte en levende interesse for mit arbeide. Min far, der uden sammenligning var den første karakterkjender, jeg nogensinde har kjendt, udtalte bestemt, at jeg vilde gjøre lykke som læge — hvormed han mente, at jeg vilde faa mange patienter. Han paastod, at hovedvilkaaret for en læges held var at kunne vinde tillit; men hvad det var for egenskaber hos mig, som bibragte ham den tro, at jeg vilde vinde tillit, ved jeg ikke. Jeg var ogsaa tilstede et par gange i operations-salen paa hospitalet i Edinburg og saa to fæle operationer, den ene paa et barn; men begge gange løb jeg min vei, førend de var udførte. Jeg har siden aldrig været tilstede ved en operation, og den stærkeste overtalelse kunde neppe ha bevæget mig til det; thi dette var længe før kloroformens velsignede dage. De to tilfælde plagede mig i mange, lange aar.

Min bror forblev kun et aar ved universitetet, saa jeg i det andet aar blev henvist til at hjælpe mig selv. Dette var en fordel; thi derved stiftede jeg nært bekjendtskab med flere yngre mænd med interesse for naturvidenskab. En af dem var Ainsworth, som senere udgav sine reiser i Assyrien; han var geolog af den wernerske skole og var hjemme i noget af hvert. Dr. Coldstream var en ganske forskjellig ung mand, pertentlig, formel, i

© The Complete Work of Charles Darwin Online

høi grad religiøs og meget godhjertet; han skrev senere endel gode zoologiske afhandlinger. En tredie kjending var Hardie, som jeg skulde tro vilde ha blit en dygtig botaniker; men han døde ung i Indien. Endelig dr. Grant, som var flere aar ældre end mig; men hvorledes jeg blev kjendt med ham, husker jeg ikke. Han udgav nogle første rangs zoologiske artikler; men efter at han var kommen til London og var blit professor ved universitetet, udrettede han intet mere for naturvidenskaben, noget, som altid har været mig uforklarligt. Jeg kjendte ham godt; han var tør og formel i manerer, men med megen entusiasme under denne ydre skal. En dag, vi spaserede sammen, brød han ud i høie lovtaler over Lamarck og hans anskuelser om udviklingslæren. Jeg hørte paa ham med stor forbauselse, og, saavidt jeg kan dømme, uden at det havde nogen virkning paa mig. Jeg havde tidligere læst min bedstefars *Zoonomina,* hvori lignende teorier hævdes, men uden at der øvede nogen indflydelse paa mig. Det er ikke desto mindre sandsynligt, at den omstændighed, at jeg temmelig tidlig hørte disse teorier hævdede og roste, kan ha gjort sit til, at jeg i en anden form kom til at forsvare dem i min *Arternes oprindelse.* Paa denne tid beundrede jeg høilig *Zoonomina*; men da jeg i en senere tid — efter et mellemrum af 10 eller 15 aar læste den igjen, blev jeg meget skuffet, da bogens spekulative indhold spillede en saa altfor stor rolle i forhold til de givne kjendsgjerninger.

Doktorerne Grant og Coldstream ofrede megen

© The Complete Work of Charles Darwin Online

opmærksomhed paa havets dyreliv; jeg slog ofte følge med den førstnævnte for at samle dyr i fjærepytterne, naar det var lav-vande, og jeg dissekerede dem, saa godt jeg kunde. Jeg blev ogsaa til vens med nogle af Newhaven-fiskerne og fulgte stundom med dem, naar de skrabede efter østers, hvorved jeg kom i besiddelse af mange gode eksemplarer. Men da jeg aldrig havde havt nogen øvelse i videnskabelig dissektion, og da jeg kun havde et elendigt mikroskop, gav mine forsøg temmelig magre resultater. Alligevel gjorde jeg en interessant liden opdagelse, og jeg oplæste omkring begyndelsen af 1826 en kort afhandling om dette emne i „*Plinian Society*". Opdagelsen var, at de saakaldte æg af *flustra*[1]) havde selvstændig bevægelses-evne ved hjælp af fimrehaar og i virkeligheden var larver og ikke æg. I en anden liden afhandling paaviste jeg, at de smaa kugleformede legemer, som tidligere antoges for *fucus loreus* (en tangart) paa et tidligere stadium, i virkeligheden var ægklumper af den ormlignende *pontobdella muricata* (et sjødyr).

„*Plinian Society*" støttedes af professor Jameson og blev nok ogsaa grundet af ham. Det bestod af studenter, der samledes i et af universitetets kjelderværelser for at oplæse og drøfte naturvidenskabelige afhandlinger. Jeg pleiede at møde regelmæssig, og møderne havde for mig den gode virkning, at de ansporede min iver og skaffede mig nye aandsfæller. En aften kom en stakkars ung fyr frem, og efter en endeløs stamming frem og til-

[1]) Et lidet mosdyr, *bryozo*. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

bage fik han langt om længe med purpurrødt ansigt udtalte disse ord: „Hr. formand! jeg har glemt, hvad jeg skulde sige!“ Den stakkars fyr var aldeles overvældet, og alle medlemmerne var saa forbausede, at ingen kunde finde paa et ord til hjælp i hans forvirring. De afhandlinger, der blev læste i vort lille selskab, blev ikke trykte, saa jeg havde ikke den tilfredsstillelse at se min artikel paa prent; men jeg tror, dr. Grant omtalte min lille opdagelse i sine ypperlige optegnelser om *flustra*.

Jeg var ogsaa medlem af *Royal Medical Society* og tog temmelig regelmæssig del i møderne; men da de behandlede emner var udelukkende medicinske, brød jeg mig ikke stort om dem. Meget skrap blev talt der, men der var nogle gode talere — den bedste blandt dem den nuværende Sir J. Kay Shuttleworth. Dr. Grant tog mig nu og da med sig til møder i *Wernerian Society*, hvor forskjellige naturhistoriske afhandlinger blev læste, drøftede og bagefter trykte i „*Transactions*“. Jeg hørte der Audubon holde nogle interessante foredrag om nordamerikanske fugles vaner, idet han noget ubeføiet lod falde spottende hentydninger til Waterton. Siden jeg nævner Waterton — der boede i Edinburg en neger, som havde reist med Waterton og nu tjente sit livsophold ved at udstoppe fugle, hvilket han gjorde mesterlig. Han underviste mig for betaling, og jeg pleiede ofte at sidde hos ham, da han var en meget behagelig og intelligent mand.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Leonard Horner tog mig med sig til et møde i *the Royal Society of Edinburgh*, hvor formandspladsen indtoges af Sir Walter Scott, der bad om forsamlingens overbærenhed, da han følte, at han ikke passede for stillingen. Jeg saa paa ham og hele scenen med respekt og ærefrygt, og jeg tror, det skyldes dette besøg i min ungdom og mine møder i *Royal Medical Society*, at jeg, da jeg for nogle aar siden blev valgt til æresmedlem af begge disse selskaber, satte større pris herpaa end paa nogen anden lignende æresbevisning. Om nogen havde sagt mig dengang, at jeg en dag skulde vederfares denne ære, forsikrer jeg, at jeg vilde ha anset det for lige saa latterligt og usandsynligt, som om man havde sagt mig, at jeg vilde bli valgt til konge af England.

Det andet aar, jeg var i Edinburg, besøgte jeg * * *'s forelæsninger over geologi og zoologi; men de var utrolig kjedelige. Den eneste virkning, de havde paa mig, var, at jeg besluttede aldrig mere i livet at læse en bog om geologi eller paa nogen maade studere den videnskab. Alligevel er jeg sikker paa, at jeg havde forudsætninger for en filosofisk behandling af emnet; thi allerede tre aar tidligere havde en gammel mand, mr. Cotton i Shropshire, som kjendte adskillig til bergarterne, gjort mig opmærksom paa en velkjendt stor vandreblok i Shrewsbury, „Klokkestenen" kaldet; han fortalte mig, at der ikke fandtes fjeld af samme art nærmere end i Cumberland eller Skotland, og forsikrede mig høitidelig, at

© The Complete Work of Charles Darwin Online

verdens ende vilde komme, førend det vilde lykkes nogen at forklare, hvorledes denne sten var kommet did, hvor den nu laa. Dette gjorde et dybt indtryk paa mig, og jeg grundede meget over den vidunderlige sten. Det var derfor ogsaa med den inderligste glæde, jeg første gang læste om, hvorledes isbjergene førte med sig store stenblokke, og jeg priste geologiens fremskridt. Det er ligesaa meget mærkeligt, at jeg, der dog kun er syv og seksti aar, virkelig har oplevet at høre professoren i en friluftsforelæsning i Salisbury Craigs, — idet han talte om en grønstensgang med mandelstens-struktur og hærdede lag paa begge sider, omgivne som vi var af vulkanske bergarter — sige, at det var en sprække, som var blit fyldt med afleiringer ovenfra, idet han spottende tilføiede, at der gaves mænd, som paastod, at fylden var kommen nedenfra i smeltet tilstand. Naar jeg tænker paa denne forelæsning, undrer det mig ikke, at jeg bestemte mig for aldrig at studere geologi.

Ved at gaa paa —'s forelæsninger blev jeg kjendt med musæets bestyrer, mr. Macgillivray, som senere udgav en stor og udmærket god bog om Skotlands fugle. Jeg havde mange interessante samtaler med ham om naturhistoriske emner, og han var meget snil mod mig. Han gav mig nogle sjeldne skjæl; thi jeg samlede paa denne tid saltvandsbløddyr, rigtignok ikke med synderlig ihærdighed.

Mine sommerferier i disse to aar optoges helt og holdent af fornøielser, skjønt jeg jo altid havde

© The Complete Work of Charles Darwin Online

en eller anden bog ved haanden, som jeg læste med interesse. Sommeren 1826 gjorde jeg sammen med to venner en lang fodtur med ransel paa ryggen gjennem det nordlige Wales. Vi gik de fleste dage 30 (engelske) mil og besteg en dag Snowdon. Sammen med min søster gjorde jeg ogsaa en ridetur i Nord-Wales, idet en tjener førte vore klær paa kløvsadel. Høstmaanederne ofredes til jagt hovedsagelig hos Owens i Woodhouse og hos min onkel Jos[1]) i Maer. Min jagtiver var saa stærk, at jeg pleiede at sætte mine jagtstøvler tilrette ved siden af sengen om aftenen for ikke at gaa tabt af et halvt minut om morgenen, naar jeg skulde ta dem paa; en gang paa aarfugl-jagt var jeg kommen til en udkant af Maer-godsets marker, endnu førend det var lyst, og jeg traskede da omkring med vildtvogteren den hele dag gjennem tykt krat og ung skotsk barskog.

Jeg førte nøiagtig bog over hver fugl, jeg skjød i hele jagttiden. En dag, jeg var paa jagt paa godset Woodhouse sammen med kaptein Owen, den ældste søn, og major Hill, hans fætter, senere lord Berwick, som jeg begge likte godt, følte jeg mig skammelig behandlet; thi hver gang, jeg havde skudt og troede, jeg havde fældet en fugl, lod en af de to andre, som om han ladede sit gevær og raabte til mig: „Du maa ikke regne med denne fugl, thi jeg skjød paa den samtidig med dig“, og skogvogteren, som forstod spøgen, holdt med dem. Efter

[1]) Josias Wedgwood, søn til grundlæggeren af Etruria Works, hvor det berømte „Wedgwood“-stentøi tilvirkedes. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

nogle timers forløb fortalte de mig spasen; men for mig var det ingen spøg; thi jeg havde skudt en hel del fugle uden at vide hvormange og kunde saaledes ikke føre dem op paa min liste, hvilket jeg pleiede at gjøre paa den maade, at jeg slog en knude for hver fugl paa en hyssing i knaphullet. — Dette havde mine skøieragtige venner lagt mærke til.

Hvor jeg glædede mig i jagten! Jeg tror næsten, jeg maa ha været halvveis skamfuld over min lidenskab, thi jeg forsøgte at overtyde mig selv om, at jagt næsten var en intellektuel sysselsættelse — det krævede saa megen øvelse at bedømme, hvor det meste vildt var at finde, og at drive hundene godt.

Et af mine høstbesøg paa Maer i 1827 er værdt at mindes, fordi jeg da mødte sir J. Mackintosh, som var det største konversationstalent, jeg nogensinde har stødt paa. Senere hørte jeg med glødende stolthed, at han havde sagt: „Der er noget ved den unge mand, som interesserer mig.“ Dette maa hovedsagelig ha havt sin grund i, at han saa, jeg lyttede med megen interesse til alt, hvad han sagde; thi om alle hans historiske, politiske og moral-filosofiske emner var jeg saa uvidende som en gris. Skjønt det at vide sig rost af en fremragende mand er egnet til hos en ungdom at vække forfængelighed, tror jeg dog, det har sin nytte, da det hjælper ham at styre den rette kurs.

Mine besøg paa Maer i de følgende to eller tre aar var særdeles behagelige, selv bortset fra høstjagten. Livet der var fuldt ud frit, egnen vel

© The Complete Work of Charles Darwin Online

skikket baade til at foretage spaser- og rideture, og om aftenen havde vi, ved siden af musik, den livligste og tækkeligste konversation, mindre personlig end sædvanlig i store familieselskaber. Om sommeren leirede ofte hele familien sig paa trinene af den gamle søilegang ud imod blomsterhaven med den bratte skogbakke tvers imod huset speilende sig i sjøen, hvor her og der en fisk gjorde sine kast, eller en vandfugl plaskede omkring. Intet har efterladt et mere levende billede i min sjæl end disse aftener paa Maer. Jeg holdt ogsaa meget af min onkel Jos og ærede ham høit. Han var faamælt og tilbageholden, saa at han var en noget ærefrygtbydende mand; men til sine tider talte han aabent til mig. Han var et sandt mønster paa en oprigtig mand med den klareste dømmekraft. Jeg tror ikke, nogen jordisk magt kunde ha faaet ham til at vige en tomme fra, hvad han ansaa for at være den rette vei. Jeg pleiede i tankerne at anvende paa ham den velkjendte, af mig nu glemte sang af Horats, hvori forekommer ordene „*nec vultus tyranni*“ etc.[1]).

Cambridge 1828—1831.

Efter at jeg havde tilbragt to semestre i Edinburg, forstod min far, eller rettere, han hørte det af mine søstre, at tanken paa at bli læge var mig imod, og han foreslog da, at jeg skulde bli prest.

[1]) Justum ut tenacem propositi virum
Non civium ardor prava jubentium
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Han ivrede med heftighed og med rette mod, at jeg skulde bli en ørkesløs sportsmand, hvilket dengang syntes at være min sandsynlige bestemmelse. Jeg bad om nogen betænkningstid, da jeg efter det lille, jeg havde hørt om eller selv tænkt over emnet, nærede tvilsmaal om at kunne udtale min tro paa alle den engelske kirkes lærdomme, skjønt jeg forresten syntes om den tanke at bli prest paa landet. Jeg læste altsaa med opmærksomhed *Pearson on the Creed* og nogle andre teologiske bøger, og da jeg dengang ikke nærede den ringeste tvil om den bogstavelige sandhed af hvert eneste ord i bibelen, overtydede jeg mig snart om, at vor bekjendelse maatte godkjendes fuldt ud.

Naar jeg tænker paa, hvor rasende jeg er blit angrebet af de ortodokse, synes det latterligt, at jeg engang selv tænkte paa at bli prest. Og denne min hensigt og min fars ønske blev heller aldrig formelt opgivet, men døde en naturlig død, da jeg forlod Cambridge og fulgte med „*Beagle*“ som naturforsker. Dersom man kan tro frenologerne, var jeg i en henseende vel skikket til at være prest. For nogle aar siden bad sekretæren i et tysk psykologisk selskab mig i et brev indstændig om et fotografi af mig, og nogen tid bagefter modtog jeg referat af forhandlingerne i et af selskabets møder, hvoraf det syntes at fremgaa, at min hodeform havde været gjenstand for offentlig drøftelse, og en af talerne havde udtalt, at jeg havde ærværdighedsorganet tilstrækkelig udviklet for ti prester.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Da det var afgjort, at jeg skulde bli prest, blev det nødvendigt for mig at reise til et af de engelske universiteter og ta eksamen; men da jeg siden skoledagene ikke havde aabnet en klassisk bog, opdagede jeg til min skræk, at jeg i de to mellemliggende aar virkelig havde glemt, saa utroligt det høres, næsten alt, hvad jeg havde lært, lige til nogle af de græske bogstaver. Jeg reiste derfor ikke til Cambridge paa den almindelige tid i oktober, men arbeidede med en privatlærer i Shrewsbury og reiste til Cambridge efter juleferierne tidlig i aaret 1828. Jeg indhentede snart min glemte skolekundskab og kunde oversætte lette græske bøger, saasom Homer og det græske testamente, med nogenlunde lethed. De tre aar, jeg tilbragte i Cambridge, var, hvad de akademiske studier angaar, lige saa fuldstændig bortkastede som min studietid i Edinburg og skoledagene. Jeg forsøgte mig i matematik og reiste endog om sommeren 1828 med en privatlærer til Barmouth; men det gik meget traat. Arbeidet var mig usmageligt, hovedsagelig fordi jeg var ude af stand til at se nogen mening i de første trin af aritmetiken. Denne utaalmodighed var meget taabelig, og jeg har senere i livet dybt beklaget, at jeg ikke gik langt nok til i det mindste at forstaa noget af de matematiske grundprinciper; de mænd, der er saaledes udrustede, synes at ha en ekstra sans. Dog tror jeg ikke, at det vilde ha lykkets mig at naa udover de første begyndelsesgrunde. I hensyn paa klassiske studier gjorde jeg

© The Complete Work of Charles Darwin Online

intet, naar undtages, at jeg besøgte nogle tvungne universitets-forelæsninger, og disse besøg var at regne for nominelle. I mit andet aar havde jeg arbeide i en maaned eller to for at komme gjennem min anden-examen („Little-Go"), som jeg let klarte. I det tredje aar arbeidede jeg igjen med lidt alvor for at ta min endelige grad, og jeg opfriskede min klassiske viden og mit tarvelige kjendskab til aritmetik og geometri, hvilken sidste skaffede mig megen glæde nu som tidligere paa skolen. For at komme gjennem *bachelor of arts*-eksamen var det ogsaa nødvendigt at lære Paleys „*Evidences of Christianity*" og hans „*Moral Philosophy*". Dette gjorde jeg grundig, og jeg er overtydet om, at jeg kunde ha skrevet hele „*Evidences*" aldeles korrekt, skjønt naturligvis ikke i Paleys klare sprog. Logiken i denne bog, og jeg kan tilføie, i hans „*Natural Theology*" glædede mig lige saa meget som *Euclid*. Min opmærksomme læsning af disse værker, uden forsøg paa at lære dem paa rams, var den eneste del af mine akademiske studier, som jeg dengang troede, og endnu tror, var til den mindste nytte for min aandsudvikling. Paa den tid bekymrede jeg mig ikke om Paleys præmisser, og idet jeg tog disse paa borg, følte jeg mig henrykt og overbevist af den lange beviskjede. Da jeg gav gode svar paa eksamensspørgsmaalene i *Paley*, klarte mig godt i Euclid og ikke faldt miserabelt igjennem i klassikerne, opnaaede jeg en god plads blandt *hoi polloi* eller i klyngen af mænd, som ikke stræber efter udmær-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

kelser. Mærkelig nok, jeg kan ikke erindre, hvor høit jeg stod; men min erindring svæver mellem det femte, tiende eller tolvte navn paa listen[1]).

Ved universitetet holdtes offentlige forelæsninger i forskjellige videnskabs-grene, og fremmøde ved dem var en aldeles frivillig sag; men jeg var blit saa kjed af forelæsninger i Edinburg, at jeg ikke engang mødte paa Sedgwicks veltalende og interessante foredrag. Dersom jeg havde gjort det, vilde jeg sandsynligvis ha blit geolog tidligere, end jeg gjorde. Jeg besøgte imidlertid Henslows forelæsninger over botanik og likte dem meget godt paa grund af deres overordentlige greihed og de beundringsværdige illustrationer; men jeg studerte ikke botanik. Henslow brugte at ta sine elever, ogsaa forskjellige af de ældre medlemmer af universitetet, med sig paa udflugter tilfods, eller i vogne til fjernere steder, eller i en baad nedover floden og holdt da forelæsninger over de mere sjeldne planter og dyr, man kom over. Disse udflugter var fortryllende.

Uagtet der, som vi snart skal se, var et og andet lyspunkt i min tilværelse, saalænge jeg opholdt mig i Cambridge, var mit ophold der sørgelig bortkastet tid, ja igrunden noget endda værre. Som følge af min lidenskab for jagt og, naar denne slog feil, for rideture paa landet, kom jeg ind i en sports-klike, hvori der var en del udsvævende, lavt anlagte, unge mennesker. Vi pleiede at spise middag sammen, og skjønt der jo ofte i disse middage

[1]) Den tiende paa listen i januar 1831. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

deltog mænd af et høiere præg, drak vi undertiden for meget og endte med lystig sang og kortspil. Jeg ved, at jeg burde føle mig skamfuld over at ha tilbragt dage og aftener paa denne maade; men da nogle af mine venner var meget hyggelige, og vi alle var i den mest oprømte stemning, kan jeg ikke andet end mindes disse dage med glæde.

Men jeg tænker med større glæde paa, at jeg ogsaa havde en mængde andre venner af en langt anden karakter. Jeg stod paa en meget fortrolig fod med Whitley[1]), som senere fik universitetets høieste eksamens-udmærkelse *(Senior Wrangler)*, og vi pleiede altid at gjøre lange spaserture sammen. Han gav mig smag for malerier og gode kobberstik, hvoraf jeg kjøbte nogle. Jeg besøgte ofte *Fitz-William Gallery*, og min smag maa ha været ganske antagelig udviklet; thi jeg beundrede de bedste malerier og diskuterede dem med den gamle bestyrer. Jeg læste ogsaa med stor interesse sir Josva Reynolds bog. Skjønt denne smag for malerier ikke var mig medfødt, holdt den sig dog i flere aar, og mange af billederne i nationalgalleriet i London skaffede mig stor fornøielse; Sebastian del Pombo's vakte en ophøiet følelse hos mig.

Jeg kom ogsaa ind i en musikalsk klike, jeg tror gjennem min varmhjertede ven Herbert[2]), som tog en høi grad ved universitetet. Gjennem min omgang med disse mænd og paa grund af deres spil blev

[1]) Pastor C. Whitley, æres-domherre til Durham, tidligere lektor i naturvidenskab ved Durhams universitet. F. D.

[2]) Den nylig afdøde John Maurice Herbert, kreds-dommer for Cardiff og Monmouth. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

jeg meget forelsket i musik og brugte meget ofte at lægge mine spaserture paa en saadan tid af dagen, at jeg kunde høre koralsangen i *Kings College*-kapellet paa hverdagene. Dette skaffede mig en saadan intens nydelse, at det undertiden løb mig koldt nedad ryggen. Jeg er vis paa, at jeg mente det oprigtig med min begeistring for musik; thi jeg brugte almindeligvis at gaa alene til *Kings College*, og undertiden leiede jeg kordrengene til at synge paa mit værelse. Imidlertid er jeg saa fuldstændig uden gehør, at jeg hverken kan høre en falsk tone eller holde takten eller nynne en melodi korrekt, og det er et mysterium, hvorledes jeg kan ha fundet nogen nydelse i musik.

Mine musikalske venner opdagede snart min svaghed, og somme tider morede de sig med at underkaste mig en eksamination, der bestod i at komme underveir med, hvor mange melodier jeg kunde gjenkjende, naar de spillede lidt hurtigere eller langsommere end sædvanligt. „God save the King" var, naar den spilledes saaledes, en haard nød at knække. Der var en anden herre med næsten ligesaa daarligt øre som mig, og mærkelig nok spillede han lidt paa fløite. En gang havde jeg den triumf at slaa ham af marken i en af vore musikalske eksaminationer.

Men intet optog mig i Cambridge saa stærkt eller skaffede mig saa megen fornøielse som at samle insekter. Det var bare samlerlyst: for jeg dissekerede dem ikke, og sjelden sammenlignede jeg deres ydre kjendetegn med de trykte beskri-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

velser; jeg gav dem et navn, som jeg kunde. Jeg skal gi en prøve paa, hvor forhippen jeg var. En dag, da jeg flækkede barken af nogle gamle trær, saa jeg to sjeldne biller og greb en med hver haand; saa fik jeg se en tredje og ny art, som jeg ikke kunde bære over mit hjerte at gi slip paa, og saa puttede jeg den ene, som jeg holdt i min høire haand, i munden. Uf! den sprøitede ud en slags bitter vædske, der brændte mig slig paa tungen, at jeg blev nødt til at spytte den ud, og jeg gik mist baade af den og den tredje.

Jeg var en meget heldig samler og opfandt to nye maader at samle paa. I vintertiden leiede jeg en arbeider til at skrabe mose af gamle trær og lægge den i en stor sæk, og ligeledes til at samle rusk i saadanne pramme, hvori man fører siv fra myrerne, og saaledes fik jeg fat paa nogle temmelig sjeldne arter. Ingen digter er nogensinde blit gladere over at se sit første digt paa tryk, end jeg blev, da jeg i Sephens *„Illustrations of British insects“* læste de fortryllende ord „fundet af C. Darwin, esq.“ Jeg blev sat ind i insektlæren af min fætter W. Darwin Fox, en dygtig og meget tækkelig mand, som dengang var ved *Christs College,* og med hvem jeg kom paa en meget fortrolig fod. Senere blev jeg godt kjendt med Albert Way ved *Trinity College,* der senere blev en navnkundig oldgransker, og drev paa insektsamling sammen med ham; ligeledes gjorde jeg bekjendtskab med H. Thompson ved det samme college, der siden blev en fremragende agronom,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

direktør for en jernbane og medlem af parlamentet. Det ser derfor ud, som at sans for at samle insekter er et slags varsel om held i livet!

Det er forbausende, hvilket dybt, uudsletteligt indtryk mange af de insekter, som jeg samlede i Cambridge, har gjort paa mig. Jeg husker tydelig, hvordan visse gamle stolper, gamle trær og grøftekanter, hvor jeg gjorde god fangst, saa ud. Den vakre *panagæus crux-major*[1]) var en skat i de dage; her paa Down saa jeg engang en bille løbe over veien, og da jeg tog den op, opdagede jeg straks, at den kun var lidet forskjell'g fra *crux-major* og viste sig at være *p. quadripunctatis*[1]), der kun var en afart eller nær beslægtet art, ubetydelig afvigende fra den i udseende. Jeg havde i de dage aldrig set en levende *licinus*[1]), der for et uøvet øie neppe skiller sig fra mange af de sorte løbebiller; men mine sønner fandt her et eksemplar, og jeg saa øieblikkelig, at det var nyt for mig; men saa havde jeg jo knapt set paa en britisk bille i de sidste tyve aar.

Jeg har endnu ikke omtalt en begivenhed, som fik større betydning for min fremtid end nogen anden. Det var mit venskab med professor Henslow. Før jeg kom til Camb idge, havde jeg af min bror hørt ham omtale som en mand, der var hjemme i alle natur-videnskabens grene, og jeg var selvfølgelig tilbøielig til at vise ham ærbødighed. Han havde modtagelsesdag en gang om ugen, da alle studenterne og nogle ældre akademikere, som havde ofret

[1]) 3 arter løbebiller. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

sig for naturvidenskabelige studier, pleiede at mødes der om aftenen. Jeg fik straks en indbydelse gjennem Fox og kom der regelmæssig. Det varede heller ikke længe, førend jeg blev vel kjendt med Henslow, og de sidste halvandet aar af mit ophold i Cambridge gik jeg næsten hver dag lange ture med ham, saa at jeg af nogle af studenterne blev kaldt „manden, som spaserer med Henslow", og om kveldene blev jeg meget ofte indbudt til hans familiemiddage. Han havde store kunskaber i botanik, entomologi (insektlære), kemi, mineralogi og geologi. Hans slutninger var byggede paa langvarige og omstændelige undersøgelser. Han havde en udmærket god dømmekraft og var harmonisk udviklet; men jeg tror ikke, nogen kunde sige, at han eiede stor originalitet.

Han var stærkt religiøs og saa ortodoks, at han en dag sagde mig, at det vilde gjøre ham inderlig ondt, om et eneste ord i de 39 artikler[1]) blev ændret. Hans moralske fortrin var i alle maader beundringsværdige. Han var fri for ethvert spor af forfængelighed eller rettere sagt smaalige følelser; jeg har aldrig truffet en mand, der tænkte saa lidet paa sig selv og sine egne anliggender. Han havde et urokkelig jevnt humør, det mest vindende, høflige væsen; dog kunde han, som jeg har set, bli høilig oprørt og hurtig gribe ind, naar det gjaldt en eller anden nederdrægtig handling.

En gang, vi gik i følge gjennem Cambridges

[1]) Et af den engelske kirkes bekjendelsesskrifter. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

gader, saa jeg en scene, der for den sags skyld godt kunde ha foregaaet under den franske revolution. To ligtyve var blit arresterede, og da de skulde føres til fængslet, var de blit revne ud af konstabelens hænder af en flok raa slusker, som trak dem efter benene gjennem de skidne stengader. De var fra øverst til nederst tilrakkede af søle, og de blødte i ansigtet — enten de nu var blit slaaet eller havde skuret sig mod stenene; de saa ud som lig; men folkehoben var saa tæt, at jeg kun fik se et par glimt af de mishandlede stakler. Aldrig i mit liv har jeg set et sligt sinne i en mands ansigt som hos Henslow, da han saa denne oprørende scene. Han prøvede gjentagende at trænge gjennem mobben; men det var simpelthen umuligt. Saa satte han afsted til politimesteren, men bad mig om ikke at følge med, men faa fat paa mere politi. Jeg har glemt, hvorledes det gik, med undtagelse af, at de to mænd kom i arresten uden at bli dræbte.

Henslow var umaadelig godgjørende og beviste det ved sine mange ypperlige foranstaltninger for de fattige i sit sogn, da han i senere aar havde Hitchams prestekald. Mit venskab med en saadan mand burde ha været, og jeg haaber, det *var* et uvurderligt gode. Jeg kan ikke undlade at omtale en ubetydelig tildragelse, der viser hans store hensynsfuldhed. Mens jeg undersøgte nogle støvfrø paa en fugtig flade, fandt jeg rørene i støvfrøets hinde meget forlængede[1]) og styrtede straks afsted for at

[1]) Som bekjendt, buger indholdet af et støvfrø i fugtighed ud af hullerne eller rørene som en rørformet sæk — det spirer. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

meddele ham min overraskende opdagelse. Nu tror jeg ikke, nogen anden professor i botanik kunde ha ladet være at le, naar en med slig fart kom for at gi en saadan meddelelse. Men han indrømmede det interessante ved foreteelsen og forklarede dens betydning, men lod mig tydelig forstaa, hvor vel bekjendt den var. Saa gik jeg da fra ham uden at være det mindste krænket, men glad over uden andres hjælp at ha opdaget et saa mærkeligt faktum, dog bestemt paa en anden gang at være lidt mindre rap til at kramme ud mine opdagelser.

Dr. Whewell var en af de ældre, udmærkede mænd, som imellem besøgte Henslow, og mangen en aften gik jeg hjem i følge med ham. Næst efter Makintosh var han den dygtigste mand til at føre en interessant samtale om alvorlige emner, som jeg nogensinde har hørt. Leonard Jenyns[1]), som senere udgav nogle gode naturhistoriske afhandlinger, var ofte hos Henslow, der var hans svoger. Jeg besøgte ham paa hans prestegaard paa grænserne af the Fens[2]) og havde mangen en deilig spasertur og samtale med ham om naturhistoriske emner. Jeg blev ogsaa kjendt med flere andre mænd, der var ældre end mig, og som ikke brød sig stort om videnskab, men var venner af Henslow. En af dem var en skotte, bror til sir Alexander Ramsay og inspektør ved *Jesus College*; han var en overmaade indtagende mand, men levede ikke længe.

[1]) Mr. Jenyns' (senere Blomefield) har skrevet afdelingen om „fiskene" i „*Zoology of the Beagle*". F.-D.

[2]) En stor myrstrækning i nærheden af Wash-bugten. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

En anden var mr. Dawes, senere provst i Hereford og bekjendt for det held, han havde i sine bestræbelser for fattigfolks opdragelse. Disse og andre af samme rang gjorde undertiden sammen med Henslow lange udflugter paa landet, som jeg fik lov til at være med paa, og de var særdeles hyggelige. Naar jeg tænker tilbage paa hine dage, kan jeg ikke andet end tro, at jeg i visse maader har været en ualmindelig ung mand, ialfald noget mere end folk flest, ellers vilde de ovenfor nævnte mænd, der var saa meget ældre end mig og stod høiere i akademisk grad, aldrig ha tilladt mig at omgaaes dem. Jeg var mig tilvisse ingen saadan overlegenhed bevidst; da saaledes en af mine sportsvenner, Turner, saa mig arbeide med mine briller og sagde, at jeg engang vilde bli medlem af *Royal Society*, syntes jeg, det var svært urimelig sagt af ham.

De sidste aar i Cambridge læste jeg med omhu og stor interesse Humboldts „*Oplevelser*“. Dette værk og sir J. Herschels: „*Introduction to the Study of Natural Philosophy*“ optændte en brændende lyst hos mig til at yde endog det aller beskedneste bidrag til naturvidenskabens stolte bygning. Ingen anden bog — ja ikke et helt dusin andre bøger — har havt den betydning for mig som disse to. Jeg skrev af lange stykker af Humboldt om Teneriffa og læste dem høit paa en af de ovennævnte udflugter for — jeg tror, det var — Henslow, Ramsay og Dawes; thi ved en tidligere leilighed havde jeg talt om Teneriffas herlighed, og nogle af

© The Complete Work of Charles Darwin Online

følget erklærede, at de vilde prøve paa at komme did; men jeg tror ikke, de mente det saa alvorlig. For mit vedkommende var det imidlertid ramme alvor, og jeg lod mig introducere hos en kjøbmand i London for at høre efter skibe; men planen blev selvfølgelig opgivet, da reisen med „*Beagle*“ kom iveien.

Mine sommerferier anvendtes til at samle insekter, til nogen læsning og korte ture; om høsten var hele min tid ofret til jagt, hovedsagelig paa Woodhouse og Maer, men af og til ogsaa med den unge Eyton til Eyton. Idetheletaget var de tre aar, jeg tilbragte i Cambridge, de muntreste i mit lykkelige liv; thi jeg havde dengang en udmærket helse og var næsten bestandig i godt humør.

Da jeg først ved juletid var kommen tilbage til Cambridge, blev jeg nødt til at tilbringe to semestre der, efter at jeg var færdig med min sidste eksamen i begyndelsen af 1831, og Henslow overtalte mig da til at begynde at studere geologi. Da jeg kom tilbage til Shropshire, undersøgte jeg derfor profiler og optog et kart over egnen rundt Shrewsbury. Professor Sedgwick agtede at besøge det nordlige Wales i begyndelsen af august for at fortsætte sine navnkundige geologiske undersøgelser over de ældre formationer, og Henslow bad ham da om at la mig følge med[1]). Følgen var, at han kom og blev natten over hjemme hos os.

[1]) I sammenhæng med denne reise fortalte min far gjerne en historie om Sedgwick. De havde en morgen brudt op fra sit natteherberge og var gaaet en mil eller to, da Sedgwick pludselig stansede og for-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

En kort samtale med ham denne kveld gjorde et stærkt indtryk paa mig. Mens jeg undersøgte et gammelt grustag nær Shrewsbury, fortalte en arbeider mig, at han der havde fundet et stort, veirslidt, tropisk sneglehus, magen til dem, som man kan se paa kaminen i bedre huse, og da han ikke vilde sælge muslingen, var jeg overbevist om, at han virkelig havde fundet den i grustaget. Jeg fortalte det til Sedgwick, og han sagde med en gang — uden tvil med rette — at den af en eller anden maatte være blit kastet ned i grustaget, men tilføiede derpaa, at hvis den virkelig var naturlig afleiret der, vilde det være den største ulykke for geologien, da det vilde kuldkaste hele vor viden om Mellem-Englands øvre lagdannelser. Disse sandafleiringer tilhører i virkeligheden isperioden, og i de senere aar har jeg i dem fundet itubrudte arktiske skjæl. Men den gang var jeg yderst forbauset over, at Sedgwick ikke blev henrykt over en saa mærkelig kjendsgjerning som den, at tropiske skjæl fandtes tæt under jordskorpen i Mellem-England. Intet havde tidligere — skjønt jeg havde læst flere videnskabelige bøger — givet mig fuld forstaaelse af, at videnskab bestaar i at gruppere kjendsgjerninger saaledes, at almene love eller slutninger kan udledes af dem.

Den følgende morgen tog vi afsted til Llangollen

sikrede, at han vilde vende om, da han var vis paa, at „den fordømte slyngel" (opvarteren) ikke havde givet stuepigen den sekspence, han havde faaet til hende. Han blev endelig overtalt til at opgive planen, da han indsaa, at der ikke var nogen grund til at mistænke opvarteren for at være en kvalificeret skurk. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Conway, Bangor og Capel Curig[1]). Denne reise var af afgjørende nytte for mig, idet jeg paa den lærte en smule praktisk geologi. Sedgwick sendte mig ofte i en retning, der løb parallel med hans egen vei, og bad mig ta med eksemplarer af bergarterne og ridse af lagdannelserne paa et kart. Jeg har liden tvil om, at han gjorde dette for *min* skyld, da jeg var altfor uvidende til at kunne hjælpe ham. Paa denne reise havde jeg et slaaende eksempel paa, hvor let det er at overse selv meget iøinefaldende foreteelser, før de er blit iagttagne af en eller anden. Vi tilbragte mange timer i Cwm Idwal og undersøgte alle formationer med yderste omhu, da Sedgwick var forhippen paa at finde forsteninger i dem; men ingen af os saa spor af de vidunderlige mærker efter istiden rundt om os; vi lagde ikke mærke til de tydelige skuringsstriber, de høitliggende vandreblokke, ende- og sidemorænerne. Og dog er disse foreteelser saa iøinefaldende, at — som jeg udviklede i en afhandling i „*Philosophical Magazine*“ flere aar senere — et nedbrændt hus ikke tydeligere kunde fortælle os sin historie end denne dal. Om den endnu havde været opfyldt af en isbræ, vilde fænomenerne ha været mindre tydelige, end de er nu[2]).

Ved Capel Curig forlod jeg Sedgwick og reiste

[1]) Steder i det mellemste og nordlige Wales. O.

[2]) Vedkommende isbræerne og andre geologiske foreteelser, som nævnes oftere i denne bog, og som det her vilde bli for vidtløftigt at forklare, henvises til professor Hellands bog *Jordklodens bygning*, andet tillægshefte til *Folkevennen* for 1878, eller til *Geikie's* geologi. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

i ret linje efter kompas og kart tvers over fjeldene til Barmouth; jeg tog aldrig nogen vei, som ikke faldt sammen med min kurs. Jeg kom saaledes til flere vilde egne og havde stor fornøielse af denne maade at reise paa. Jeg tog indom Barmouth[1]) for at træffe nogle venner fra Cambridge, som laa og læste der, og derfra vendte jeg tilbage til Shrewsbury og Maer for jagtens skyld; thi den gang vilde jeg ha anset det for galskab at opgive de første dages raphønsjagt for geologi eller hvilkensomhelst anden videnskab.

Reisen med „Beagle" fra 27de december 1831 til 2den oktober 1836.

Da jeg var vendt tilbage fra min korte geologiske udflugt til Wales, fandt jeg et brev fra Henslow, hvori jeg underrettedes om, at kaptein Fitz-Roy var villig til at overlade en del af sin egen kahyt til en eller anden ung mand, som var villig til at være med ham uden betaling som naturforsker med „*Beagle*" paa dens reise. Jeg tror, jeg i min dagbog har berettet om alt det, som da indtraf; her vil jeg alene fortælle, at jeg med det samme var stærkt opsat paa at modtage tilbudet; men min far satte sig stærkt imod, idet han dog heldigvis for mig tilføiede: „Hvis du kan finde et menneske med sund fornuft, som raar dig til at reise med, vil jeg gi mit samtykke". Saa skrev jeg da samme kveld og afslog tilbudet. Den næste morgen reiste jeg til

[1]) ved Cardigan bugten i Wales. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Maer for at være færdig til den 1ste september[1]), og mens jeg var ude paa jagt, kom der bud til mig fra min onkel[2]), at han vilde kjøre mig til Shrewsbury og tale med min far, da han syntes, det vilde være klogt af mig at modtage tilbudet. Min far paastod altid, at min onkel var en af de forstandigste mænd i verden, og han gav straks sit samtykke i den venligste form. Jeg havde været temmelig ødsel i Cambridge, og for at berolige min far sagde jeg, „at jeg maatte være en pokkers flink karl for at kunne ødelægge mere end mine almindelige lommepenge under mit ophold paa „*Beagle*“; men han svarte med et smil: „Men man fortæller mig, at du er meget flink“.

Næste dag reiste jeg til Cambridge for at træffe Henslow og derfra til London for at træffe Fitz-Roy, og alt var snart ordnet. Senere, da jeg blev en meget fortrolig ven af Fitz-Roy, hørte jeg, at jeg paa hængende haaret havde resikeret ikke at komme med — paa grund af min næses form! Han var en ivrig discipel af Lavater og var overbevist om, at han kunde bedømme et menneskes karakter af dets profil, og han tvilede paa, at en mand med min næse kunde ha tilstrækkelig energi og beslutsomhed for reisen. Men jeg tror, han siden blev overbevist om, at min næse havde aflagt falskt vidnesbyrd.

Fitz-Roys karakter var høist eiendommeligt med mange ædle træk; han var pligtopfyldende, ædel-

[1]) da jagttiden begynder. O. [2]) Josias Wedgwood. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

modig til overmaal, modig, bestemt, ubetvingelig energisk og en varm ven af alle sine underordnede. Han kunde udsætte sig for ethvert besvær for at gjøre folk en tjeneste, naar han troede, at de fortjente hjælp. Han var en smuk mand med et aristokratisk ydre og meget belevne manerer, som lignede hans morbrors, den navnkundige statsmand lord Castlereagh, efter hvad jeg blev fortalt af ministeren i Rio. Alligevel maa han ha arvet meget af sit ydre fra Karl II; thi dr. Wallich gav mig en del fotografier, som han havde samlet, og jeg blev slaaet af Fitz-Roys lighed med et af dem. Ved at se efter navnet fandt jeg, at det var Ch. E. Sobieski Stuart, greve af Albanie, en ætling af nævnte konge.

Fitz-Roy havde et meget ulykkeligt temperament. Det var ialmindelighed værst tidlig paa morgenen; med sit ørneblik kunde han ialmindelighed opdage en eller anden mangel ved skibet, og da sparte han ikke paa onde ord. Mod mig var han meget venlig; men han var en meget vanskelig mand at omgaaes paa den intime fod, som blev nødvendiggjort ved, at vi spiste for os selv i den samme kahyt. Vi havde adskillige trætter; tidlig paa reisen forsvarede og roste han saaledes engang i Bahia (Brasilien) slaveriet, som jeg afskyede, og fortalte mig, at han netop havde besøgt en stor slaveeier, der havde henvendt sig til mange af sine slaver og spurt dem, om de var fornøiede, og om de ønskede at bli frie, og at alle havde svaret „nei“. Jeg spurte ham da, muligens lidt

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ironisk, om han troede, at det kunde ha stort at betyde, hvad slaverne svarede sin herre. Dette satte ham i sandt raseri, og han sagde, at naar jeg tvilede paa hans ord, kunde vi ikke være længere sammen. Jeg troede, jeg skulde bli nødt til at forlade skibet; men saa snart som nyheden spredtes, og det gjorde den meget snart, idet kapteinen lod hente første løitnant for at la sit sinne faa luft i ukvemsord mod mig, blev jeg meget fornøiet ved at modtage en indbydelse fra hele officersmessen til at spise hos dem. Men nogle faa timer efter viste Fitz-Roy sit sædvanlige høisind ved at sende en officer til mig med undskyldning og bøn om, at jeg maatte vedblive at bo sammen med ham.

Hans karakter var i mange maader en af de ædleste, jeg har kjendt.

Reisen med „*Beagle*“ har været den vigtigste begivenhed i mit liv og har været bestemmende for hele min fremtid; alligevel afhang den af saa ubetydelig en omstændighed som min onkels tilbud om at kjøre mig 30 engl. mil til Shrewsbury, hvad faa onkler vilde ha gjort, og en saadan bagatel som min næses form. Jeg har altid følt, at det er denne reise, jeg har at takke for den første virkelige udvikling af mit aandsliv; jeg blev nødt til for alvor at gi mig i kast med flere grene af naturhistorien, og saaledes blev min iagttagelsesevne skjærpet — skjønt den bestandig havde været ganske bra udviklet.

Studiet af alle de besøgte steders geologi var endnu meget vigtigere, da tænke- og kombinations-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

evnen her spiller en stor rolle. Naar man for første gang undersøger et nyt distrikt, kan intet ved første øiekast synes mere trøstesløst end det kaos af bergarter, man har for sig; men naar man gjør sig rede for lagenes bygning og bergarter og forsteningernes beskaffenhed paa flere punkter og deraf slutter sig til, hvad der andetsteds vil være at finde, begynder der snart at falde lys over egnen, og det heles bygning blir mer eller mindre begribelig. Jeg havde taget med mig første bind af Lyells *Principles of Geology*, som jeg opmærksomt studerede, og bogen gjorde mig i mange stykker den største tjeneste. Det aller første sted, som jeg undersøgte, nemlig St. Jago, en af de kapverdiske øer, viste mig tilfulde den lyellske metodes vidunderlige overlegenhed over enhver anden forfatters, hvis værker jeg havde med mig eller senere kom til at læse.

En anden af mine sysler var at samle dyr af enhver art; mange af sjødyrene dissekerede jeg og gav en kortfattet beskrivelse af dem; men da jeg ikke kunde tegne og besad utilstrækkelige anatomiske kundskaber, har en stor del af det manuskript, som jeg udarbeidede under reisen, vist sig at være næsten ubrugbart. Meget af min tid gik saaledes tilspilde med undtagelse af den, som jeg anvendte til at erhverve mig kjendskab til krebsdyrene (*crustaceæ*), en kundskab, som kom mig til nytte, da jeg flere aar senere skrev en afhandling om *cirripedia*[1]).

[1]) *Cirripedia* (rankefødder), en egen gruppe af smaakrebs, hvortil hører balaner og de stilkede andeskjæl. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

En del af dagen brugte jeg til min *Journal* og gjorde mig megen umage for omstændelig og livagtig at beskrive alt, hvad jeg havde set, og dette var en god øvelse. Den gjorde ogsaa delvis tjeneste som breve til mit hjem, og dele af den blev sendte til England, naar dertil gaves anledning.

De ovennævnte forskjellige specialstudier var imidlertid af liden betydning i sammenligning med den energiske flid og agtpaagivenhed, som jeg maatte vænne mig til. Al min tænkning og læsning var rettet paa, hvad jeg havde set eller rimeligvis kom til at se, og denne vane holdt jeg ved under hele min femaarige reise. Jeg føler mig overbevist om, at det er denne tankeøvelse, som har sat mig istand til at udrette, hvad jeg har udrettet i videnskaben.

Naar jeg tænker tilbage, kan jeg nu forstaa, hvorledes min kjærlighed til naturvidenskaben lidt efter lidt fik overtaget over enhver anden interesse. De første to aar bevarede jeg min gamle lidenskab for jagt med næsten uformindsket styrke, og jeg skjød selv alle de dyr og fugle, jeg samlede; men efterhaanden overlod jeg mere og mere tilslut helt og holdent geværet til min tjener, da jagten sinkede mig i mit arbeide, isærdeleshed i mine geologiske undersøgelser. Jeg opdagede, skjønt ubevidst og umærkelig, at iagttagelse af naturen og tænkning ydede en langt høiere glæde end dygtighed i sport. At min aand udvikledes under mine arbeider paa reisen, synes at fremgaa af en bemærkning af min

© The Complete Work of Charles Darwin Online

far, der var den skarpeste iagttager, som jeg har kjendt, skeptisk anlagt og langt fra at tro paa frenologien; thi da han for første gang saa mig igjen efter reisen, vendte han sig om til mine søstre og udbrød: „Men hans hodeform er jo ganske forandret".

Men for at vende tilbage til reisen. Den 11te september 1831 aflagde jeg et kort besøg ombord paa „*Beagle*" i Plymouth i følge med Fitz-Roy. Derfra til Shrewsbury for at ønske min far og mine søstre et langt farvel. 24de oktober slog jeg mig ned i Plymouth og blev der til den 27de decbr., da „*Beagle*" endelig forlod Englands kyster for at begynde sin jordomseiling. Vi gjorde tidligere to forsøg paa at seile ud, men blev hver gang drevne tilbage af voldsomme storme. Disse to maaneder i Plymouth var de kjedeligste, jeg nogensinde har tilbragt, skjønt jeg var virksom paa forskjellige maader. Jeg var ude af humør over at skulle forlade hele min familie og mine venner for saa lang tid, og veiret forekom mig overmaade uhyggeligt. Jeg led ogsaa af hjerteklap og smerter i hjertegruben, og som saa mangen ung, uvidende mand, isærdeleshed hvis han har en tæft af medicinske kunskaber, var jeg overbevist om, at jeg havde en hjertefeil. Jeg raadspurgte ingen læge, da jeg var vis paa isaafald at faa den besked, at jeg ikke var skikket for reisen, og jeg var fast bestemt paa at reise med og resikere hvadsomhelst.

Jeg behøver ikke her at omtale reisens hændelser — hvor vi kom hen, og hvad vi foretog,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

da jeg har gjort tilstrækkelig rede derfor i min „*Journal*“. Tropernes pragtfulde plantevækst staar endnu den dag i dag mere livagtig for min erindring end noget andet; dog har den ophøiede følelse, som Patagoniens ørkener og Ildlandets skogklædte fjelde vakte hos mig, ogsaa efterladt et uudsletteligt indtryk i min sjæl. Synet af en nøgen vildmand i hans fødeland er noget, man ikke glemmer. Mange af mine streiftog paa hesteryggen gjennem vilde lande eller i baad, hvoraf flere varede i mange uger, var uhyre interessante; deres ubehageligheder og den smule fare, der var forbundet dermed, var ubetydelige ulemper dengang og bagefter for intet at regne. Jeg tænker ogsaa med stor tilfredshed paa nogle af mine videnskabelige arbeider som løsningen af koraløernes gaade og opdagelsen af visse øers geologiske bygning f. eks. St. Helenas. Heller ikke bør jeg glemme at nævne opdagelsen af de mærkelige indbyrdes slægtskabs-forhold inden dyre- og plantelivet paa de forskjellige øer i Galapagosøgruppen og forholdet mellem disse øers og det sydamerikanske fastlands dyr og planter.

Efter mit eget skjøn arbeidede jeg flittig paa reisen, dreven af forskningslyst og et brændende ønske om at forøge den store mængde naturvidenskabelige kjendsgjerninger med nogle nye; men jeg lededes jo ogsaa af det ærgjerrige ønske at skabe mig et videnskabeligt navn; — om jeg var mere eller mindre ærgjerrig i den henseende end de fleste af mine videnskabelige kolleger, kan jeg ikke ha nogen mening om.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

St. Jagos geologiske forhold er meget lærerige, skjønt simple: En strøm af lava flød i en fjern periode ud over havets bund, der bestod af knuste nyere skjælarter og koraller, som den har brændt til haardt, hvidt fjeld. Bagefter er hele øen blit hævet. Men den hvide klippelinje aabenbarede et nyt og vigtigt faktum for mig, nemlig at der bagefter har fundet sænkninger sted omkring kraterne, der siden har været i virksomhed og udspyet lava. Da først gik det op for mig, at jeg maaske kunde skrive en bog om de geologiske forholde i de forskjellige lande, som jeg havde besøgt, og denne tanke henrykte mig. Det var et mindeværdigt øieblik for mig, og hvor tydelig kan jeg ikke huske den lavaskrænt, ved hvis fod jeg hvilte i den stegende sol, med nogle sjeldne ørkenplanter voksende i nærheden og med levende koraller i fjære-pytterne lige ved mine fødder. Senere paa reisen bad Fitz-Roy mig om at læse noget af min „*Journal*“, og han paastod, at den burde trykkes — altsaa en bog til i kikkerten!

Henimod slutningen af vor reise, mens vi laa ved Ascension, fik jeg et brev, hvori mine søstre fortalte mig, at Sedgwick havde besøgt min far og ytret, at jeg vilde komme til at bli en banebrydende naturvidenskabsmand. Jeg kunde ikke dengang forstaa, hvorledes han kunde ha faaet nogen besked om mine arbeider; men senere, tror jeg, fik jeg høre, at Henslow havde oplæst nogle af de breve, som jeg havde skrevet til ham, i *Philosophical Society* i Cambridge og ladet dem trykke til

© The Complete Work of Charles Darwin Online

privat uddeling. Den samling af forstenede ben, jeg havde sendt Henslow, vakte ogsaa adskillig opmærksomhed blandt palæontologer. Efter at ha læst dette brev for jeg med hurtige skridt henover Ascensionsfjelde, og jeg fik de vulkanske klipper til at gjenlyde under min geologiske hammer. Alt dette viser, hvor ærgjerrig jeg var; men jeg tror, jeg med sandhed kan sige, at skjønt jeg i senere aar har sat den største pris paa at bli rost af saadanne mænd som Lyell og Hooker, der var mine venner, har jeg ikke bryd mig videre om det store publikum. Jeg mener ikke dermed, at en gunstig kritik eller et betydeligt salg af mine bøger ikke var mig til megen glæde; men denne glæde var forbigaaende, og sikkert er det, at jeg aldrig har bøiet en tomme af fra min vei for at vinde navnkundighed.

Fra min hjemkomst til England 2den oktbr. 1836 til mit bryllup 29de januar 1839.

Disse to aar og tre maaneder var mit livs strengeste arbeidstid, skjønt jeg imellem var klein og saaledes tabte en del tid. Efter at ha gjort nogle reiser frem og tilbage mellem Shrewsbury, Maer, Cambridge og London, leiede jeg mig ind i Fitzwilliam-Street i Cambridge (13de decbr.), hvor alle mine samlinger var under Henslows opsigt. Jeg blev her i tre maaneder og fik mine mineralier og stenarter undersøgte med bistand af prof. Miller.

Jeg begyndte at udarbeide min „*Journal of*

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Travels" (reisedagbog), som ikke kostede mig meget arbeide, da mit manuskript var blit udarbeidet med omhu, og min hovedbeskjæftigelse bestod i at gjøre istand et uddrag af mine mere interessante videnskabelige resultater. Jeg sendte ogsaa paa opfordring af Lyell en kort redegjørelse for mine forskninger om hævningen af Chiles kyst til *Geological Society*.

Den 7de marts 1837 leiede jeg mig ind i Great Marlborough Street i London og blev der i næsten to aar, til jeg giftede mig. I disse to aar fuldførte jeg min „*Journal*", oplæste flere afhandlinger i *Geological Society*, begyndte udarbeidelsen af mine „*Geologiske undersøgelser*" og traf anstalter til offentliggjørelsen af „*Zoology of the Voyage of the Beagle*". I juli paabegyndte jeg min første notisbog med kjendsgjerninger vedkommende arternes oprindelse, som jeg længe havde tænkt paa, og hvormed jeg arbeidede uafbrudt i de næstfølgende tyve aar.

I disse to aar deltog jeg ogsaa lidt i selskabslivet og fungerede som en af æressekretærerne i *Geological Society*. Jeg omgikkes meget Lyell. Et af hovedtrækkene i hans karakter var hans interesse for andres arbeider, og jeg blev ligesaa overrasket som glad over den interesse, han lagde for dagen, da jeg efter min hjemkomst til England forklarede ham mine anskuelser om koralrevene. Dette var en stor opmuntring, og hans raad og eksempel har for mig havt stor betydning. Paa denne tid var jeg ogsaa meget sammen med Robert Brown;

© The Complete Work of Charles Darwin Online

jeg besøgte ham ofte, naar han spiste frokost om søndagene, og han fremlagde en rig skat af interessante iagttagelser og gjorde mange træffende bemærkninger; men de angik næsten altid smaating, og han drøftede aldrig et stort eller omfattende videnskabeligt spørsmaal med mig.

I disse to aar gjorde jeg for min fornøielse adskillige kortere udflugter og desuden en længere til de bekjendte strandlinjer i Glen Roy, hvis resultater jeg offentliggjorde i *Philosophical Transactions*. Denne afhandling var et stort feilgreb, og jeg skammer mig over den. Hvad jeg havde set af det sydamerikanske fastlands hævning bragte mig til at tro, at strandlinjerne var en følge af havets virksomhed; men denne mening maatte jeg opgive, da Agassiz fremkom med sin isbræ-teori. Fordi der paa vor videns daværende standpunkt ikke var nogen anden forklaring mulig, holdt jeg fast paa, at deres dannelse skyldtes havets paavirkning, og min feiltagelse har været mig en god lærepenge til aldrig i videnskabelig henseende at lite paa eksklusionsprincipet (ɔ: slutte, at en ting er *b*, naar den ikke er *a*, altsaa udelukke muligheden af, at den kan være *c* o. s. v.).

Da jeg ikke orkede at arbeide med videnskabelige sager hele dagen, læste jeg i disse to aar en god del om forskjellige emner, — ogsaa nogle rent filosofiske bøger; men jeg duede ikke stort til saadanne studier. Paa denne tid fandt jeg stor fornøielse i Wordsworths og Coleridges digte, og

© The Complete Work of Charles Darwin Online

jeg kan bryste mig af, at jeg læste *Excursions* to gange igjennem. Tidligere havde Miltons „Det tabte paradis“ været min yndlingslæsning, og paa mine udflugter paa reisen med *Beagle* valgte jeg bestandig Milton, hvis jeg ikke kunde ta mere end en bog med mig.

Fra mit bryllup 29de januar 1839 og ophold i Øvre Gower Street, til vi forlod London og bosatte os i Down 14de september 1842.

Efter at ha omtalt sit lykkelige ægteskab og sine børn fortsætter han:

De tre aar og otte maaneder, mens vi opholdt os i London, ydede jeg mindre videnskabeligt arbeide end i noget andet tilsvarende tidsrum af mit liv, skjønt jeg arbeidede alt, hvad jeg kunde. Dette havde sin grund i, at jeg oftere var uvel og en gang længe alvorlig syg. Den største del af min tid, naar jeg kunde bestille noget, anvendtes til mit værk „*Om koral-revene*“, som jeg havde paabegyndt, før jeg blev gift, og som jeg læste sidste korrektur paa 6te mai 1842. Uagtet denne bog var liden, kostede den mig tyve maaneders strengt arbeide, da jeg maatte studere alle værker om Stillehavs-øerne og raadføre mig med en mængde karter. Den blev høit skattet af videnskabsmænd, og den deri fremsatte teori er, som jeg tror, nu vel befæstet.

Intet andet af mine værker var saa deduktivt anlagt som dette, for den hele teori blev udklækket paa Sydamerikas vestkyst, før jeg endnu havde set et virkeligt koralrev. Jeg behøvede derfor bare at udvide mine synsmaader og faa dem bekræftede ved

© The Complete Work of Charles Darwin Online

en omhyggelig undersøgelse af levende rev. Men det faar ikke glemmes, at jeg de to foregaaende aar uafbrudt havde studeret virkningerne af landets rykvise hævning paa Sydamerikas kyster i forbindelse med denudationen[1]) og opslemningen af sediment[2]). Dette bragte mig nødvendigvis til at tænke adskillig paa sænkningernes virkninger, og det faldt let istedenfor den fortsatte opslemning at forestille sig korallernes vækst i høiden. Men dette var ensbetydende med at udarbeide min teori om vold-revs og atollers dannelse[3]).

Foruden mit værk om koralrevene foredrog jeg under mit ophold i London i *Geological Society* afhandlinger om Sydamerikas vandreblokke, om *jordskjælv* og *„Om dannelsen af muld ved regnormenes virksomhed"*. Jeg arbeidede ogsaa med udgivelsen af *„Zoology of the Voyage of the Beagle"*. Heller ikke afbrød jeg nogensinde mit arbeide med at samle kjendsgjerninger vedkommende arternes

[1]) D. v. s. luftens og regnvandets forvitrende og bortførende virksomhed paa fjeldoverfladen. J.-O.

[2]) Det som bortskylles og føres med regnvand ud i floder og afsættes som bundfald i stille vand, i indsjøerne eller havet. J.-O.

[3]) Stillehavets øer bestaar for størsteparten enten af vulkanske klipper med farlige koralrev udenom eller af ringformige øer med en lagune (havbækken) i midten. Disse sidste kaldes atoller. Om disse revs og atollers opstaaen har Darwin i sin berømte koralrev-teori opstillet følgende forklaring: Da de koraller, som bygger i Stillehavet, ikke kan leve dybere end ca. 40 fod under vandet, maa de, naar havbunden sænkes, bygge i høiden, og hvis denne sænkning fortsættes saa længe, at øen, hvorom korallerne bygger, forsvinder under vandet, fremstaar der med tiden en lagune med et atolrev om. Stormen løsner de yderste koralgrene og kaster dem op paa de øvrige, tang og drivtømmer og støv fæster sig derpaa; der dannes en ø, der stikker op over vandfladen, fugle slaar sig ned paa dem, frø driver hen, der blir plantevækst og med tiden en ø med vegetation. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

oprindelse og dette kunde jeg ofte gjøre, naar jeg ikke orkede andet paa grund af sygelighed.

Sommeren 1842 var jeg friskere, end jeg paa lang tid havde været, og gjorde alene en liden reise til det nordlige Wales for at undersøge virkningerne af de gamle isbræer, som tidligere opfyldte alle større dale. Jeg offentliggjorde en kort beretning om, hvad jeg havde set, i *Philosophical Magazine*. Denne udflugt interesserede mig meget, og det var sidste gang, jeg var frisk nok til at bestige fjelde eller gjøre saa lange fodture, som er nødvendige for geologisk forskning.

I begyndelsen af mit ophold i London var jeg frisk nok til at deltage i selskabslivet og traf da sammen med mange videnskabsmænd og andre mer eller mindre udmærkede mænd. Jeg skal her gjengive min opfatning af nogle af dem, skjønt jeg ikke har meget at sige, som er omtale værdt.

Lyell traf jeg oftere end nogen anden baade før og efter mit bryllup. Hans fremtrædende aandsegenskaber var, efter mit skjøn, klarhed, forsigtighed, sundt omdømme og en betydelig originalitet. Naar jeg kom med en bemærkning for ham vedkommende geologi, hvilte han aldrig, før han havde sagen klart udredet, og ofte satte han mig istand til at se den klarere, end jeg før havde gjort. Han fremførte alle mulige indvendinger mod mine meninger, og selv efterat disse var udtømte, forholdt han sig længe tvilende.

Efter min hjemkomst fra reisen med „*Beagle*“ forklarede jeg ham min opfatning af koralrevene,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

som var afvigende fra hans; den levende interesse, han lagde for dagen for den, var mig til stor opmuntring og overraskede mig meget. Hans videnskabelige begeistring var glødende, og han følte den mest levende interesse for menneskehedens fremskridt. Han var meget godhjertet og udpræget liberal i sin religiøse tro, eller rettere sagt: vantro; men han var en afgjort teist. Hans oprigtighed var høist mærkelig. Han beviste dette ved at gaa over til afstamningsteorien, skjønt han havde vundet navnkundighed ved at bekjæmpe Lamarcks meninger, og det paa sine gamle dage. Han mindede mig om, at jeg mange aar iforveien havde sagt til ham, idet vi drøftede den ældre geologiske skoles opposition mod hans nye teorier[1]): „Hvor godt det

[1]) Mens de ældre geologer antog, at jordklodens udvikling var foregaaet rykvis, idet voldsomme naturprocesser (jordskjælv, oversvømmelser o. l.), pludselig havde forandret landmassernes og havenes form og indbyrdes forhold, sænket eller hævet jordbunden og fjeldene, gjort land til hav og omvendt, udslettet ethvert spor af liv og gjentagende gjort ny skabelsesakter nødvendige, opstillede *Lyell* i sine *Geologiens grundprincipper*, hvoraf første udgave udkom 1830—32, den grundsætning, at de tidligere forandringer paa kloden maa forklares ved hjælp af de samme *langsomt virkende* aarsager, som den dag idag forandrer bygningen af havbunden og det faste land. Ligesom floderne, havet og regnvandet den dag i dag opløser stenene og jordbunden, fører disse bestandele ud i havet og danner nyt land (tænk paa deltaerne!) ligesom havdyrene (f. eks. østersen) den dag idag udfælder kalk og danner banker, og ligesom korallerne bygger øer (se ovenfor!), saaledes har disse aarsager virket til alle tider. Og denne stille, kun i længden mærkbare virksomhed, er tilstrækkelig til at forklare de fleste forandringer paa kloden, som geologien har paavist, bare man indrømmer den tilstrækkelig lange tidsrum. Lyell antar da, at der er medgaaet millioner af aar til dannelsen af hver enkelt af de geologiske formationer, og at vor klodes alder følgelig ikke kan regnes i aartusener, men i hundreder millioner af aar. At formationernes dannelse er foregaaet paa denne stille og langsomme maade bevises bedst

© The Complete Work of Charles Darwin Online

vilde være, om enhver videnskabsmand vilde dø, naar han var 60 aar; thi siden kan man være vis paa, at han vil modsætte sig alle nye teorier". Men han haabede, at han nu fik lov til at leve.

Den geologiske videnskab staar i uhyre gjæld til Lyell, efter mit skjøn i større gjæld end til nogen anden forsker. Da jeg skulde tiltræde reisen med „*Beagle*", raadede den skarpsindige Henslow, der som andre geologer dengang troede paa forskjellige paahinanden-følgende jordrevolutioner, mig til at anskaffe og studere første bind af Lyells „*Principles*", som netop var udkommet, men under ingen omstændighed hylde de der forfægtede teorier. Hvór ganske anderledes vilde man ikke nu omtale denne bog. Jeg husker med stolthed, at det første sted, hvor jeg foretog geologiske undersøgelser, nemlig St. Jago i det kapverdiske arkipel, overbeviste mig om hvor uendelig høit Lyell's synsmaader stod over dem, som hævdedes i ethvert andet mig bekjendt værk.

De lyellske værkers mægtige virkning kunde i de dage sees tydelig nok af, at geologien gjorde saa ulige fremskridt i Frankrige og England. Den omstændighed, at Elie de Beaumouts vilde hypoteser f. eks. hans „hævningskratere" og „hævningslinjer" (hvilken sidste hypotese jeg hørte Sedgwick i

deraf, at de forskjellige formationers dyre- og planteformer gjennem smaa og trinvise overgange afløser og fortsætter hinanden. Skjønt Lyell en tid bekjæmpede udviklingslæren i den af Lamarck opstillede form, er det let at forstaa, at hans geologiske principer, (der nu er saa godt som *enstemmig* godkjendt af forskerne), var en forberedelse af darwinismen. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Geological Society hæve til skyerne) — nu er fuldstændig glemte, kan væsentlig tilskrives Lyell.

Jeg var adskillig sammen med Robert Brown, „*facile Princeps Botanicorum*“, som han kaldtes af Humboldt. Han forekom mig især mærkelig paa grund af sine iagttagelsers nøiagtighed og omstændelighed. Hans kundskaber var ualmindelig store, og meget døde med ham paa grund af hans store skræk for nogensinde at begaa et mistak. Han udøste paa den mest uforbeholdne maade sine kundskaber for mig, skjønt han var mærkelig skinsyg paa enkelte punkter. Jeg besøgte ham to eller tre gange før min reise med „*Beagle*“, og ved en leilighed bad han mig se i et mikroskop og samtidig beskrive, hvad jeg saa. Dette gjorde jeg og tror nu, at det var protoplasmaets (celleindholdets) vidunderlige strømninger i en plantecelle. Jeg spurte ham da om, hvad jeg havde set; men han svarede: „Det er min lille hemmelighed“.

Han var istand til de mest opofrende handlinger. Som gammel, helseløs mand og ganske udygtig til nogen anstrengelse besøgte han daglig (efter hvad Hooker fortalte mig) en gammel tjener, der boede et stykke borte, og hvem han understøttede, og læste høit for ham. Dette er nok til at undskylde aldrig saa megen videnskabelig karrighed og skinsyge.

Jeg faar her omtale nogle andre fremragende mænd, som jeg leilighedsvis har set; men jeg har lidet at sige om dem, som er omtale værdt. Jeg

© The Complete Work of Charles Darwin Online

følte stor ærbødighed for sir J. Herschel[1]), og det glædede mig meget at spise middag hos ham i hans fortryllende hus paa Det gode haabs forbjerg og senere i hans hjem i London. Han talte aldrig meget; men hvert ord, han sagde, fortjente at høres.

En gang traf jeg i et frokostlag hos sir R. Murchison den navnkundige Humboldt[2]), som viste mig den ære at ytre ønske om at se mig. Jeg blev lidt skuffet af den store mand; men mine forventninger var rimeligvis for høie. Jeg kan ikke huske noget bestemt fra vor sammenkomst med undtagelse af, at Humboldt var meget munter og talte meget.

* * * minder mig om Buckle, hvem jeg engang mødte hos Hensleigh Wedgwoods. Det glædede mig meget af hans egen mund at faa oplysninger om den maade, paa hvilken han samlede kjendsgjerninger. Han fortalte mig, at han kjøbte alle de bøger, som han læste, og udarbeidede en fuldstændig fortegnelse til hver enkelt over de kjendsgjerninger, som han antog kunde komme ham til nytte, og at han altid kunde huske, i hvilken bog han havde læst det eller det, da han havde en beundringsværdig hukommelse. Jeg spurte ham, hvorledes han uden videre kunde afgjøre, hvilke kjendsgjerninger

[1]) Baronet *J. Herschel* (f. 1792, † 1871), en af aarhundredets største astronomer, opholdt sig i fire aar paa Det gode haabs forbjerg for at studere den sydlige himmel. Resultatet af sine granskninger nedlagde han i sit store værk: „*Resultater af astronomiske observationer paa Det gode haabs forbjerg.* O.

[2]) Friherre Alexander von *Humboldt* (f. i Berlin 1769, † 1859), plantegeografiens grundlægger og forfatter af *Kosmos*, udkast til en fysisk verdenshistorie, gjennemreiste i fem aar Sydamerika og senere Ural og egnene om Det kaspiske Hav. Hans store reiseværk udkom i Paris i 30 bind. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

der kunde være ham nyttige, og han svarede, at det vidste han ikke, men at et slags instinkt ledede hans valg. Denne hans vane at gjøre uddrag satte ham istand til at gi en forbausende masse henvisninger om alle mulige ting, som man kan se i hans *History of Civilisation*. Denne bog fandt jeg meget interessant og læste den to gange; men jeg tviler paa, at hans generalisationer har noget værd. Buckle var meget snaksom, og jeg hørte paa ham uden næsten at sige et ord, og jeg kunde sandelig heller ikke faa sagt noget; thi han gjorde ingen stans. Da mrs. Farrer begyndte at synge, fløi jeg op sagde, at jeg maatte høre paa hende; men efterat jeg var gaaet, vendte han sig til en ven og ytrede (som min bror tilfældigvis hørte): „Mr. Darwins bøger er meget bedre end hans konversation".

Af andre store skribenter traf jeg en gang Sidney Smith[1]) i provst Milmans hus. Der var noget uforklarlig morsomt i hvert eneste ord, han sagde. Dette kom kanske mest af, at man bestandig ventede sig noget morsomt af ham. Han talte om lady Cork, som dengang var overordentlig gammel. Det var denne dame, sagde han, som engang blev saa rørt af en af hans almisse-prækener, at hun *laantog* en guinea af en ven for at lægge den i bøssen. „Forresten", tilføiede han, „er det den almindelige tro, at min kjære gamle veninde lady Cork er blit *overset*", og dette sagde han paa en saadan

[1]) En af grundlæggerne af tidsskriftet *Edinburgh Review* og forfatter af *Peter Plimsolls breve*, en række glimrende indlæg for katolikernes religionsfrihed, fulde af udfald mod den engelske statskirke og geistlighed, hvem han senere tilhørte, † 1845. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

maade, at ingen endog for et øieblik kunde tvile paa, at han mente, at hans kjære gamle veninde var bleven overset af den onde. Hvorledes han bar sig ad med at lægge dette ind i sine ord, ved ikke jeg.

Ligeledes traf jeg engang Macaulay i lord Stanhopes (historikerens) hus[1]), og da der kun var en herre til ved middagsbordet, havde jeg rigelig anledning til at høre ham tale, og han var meget interessant. Han talte aldeles ikke for meget, og visselig kunde en saadan mand heller ikke tale for meget, saa længe som han tillod andre at dreie samtalens retning, og det gjorde han.

Lord Stanhope gav mig en gang en interessant liden prøve paa Macaulays glimrende og skarpe hukommelse. Mange historikere pleiede at mødes i lord Stanhopes hus, og under drøftelsen af forskjellige spørsmaal kunde de undertiden være uenige med Macaulay; i begyndelsen greb de ofte til en eller anden bog for at se, hvem der havde ret; men siden gjorde, som lord Stanhope bemærkede, ingen historiker sig nogensinde det bryderi, og hvad Macaulay sagde var afgjørende.

I et af de selskaber, lord Stanhope pleiede at give for historikere og andre forfattere, traf jeg blandt andre ogsaa Motley[2]) og Grote[3]). Efter lunch spaserte jeg henved en time omkring i Chevening park i følge med Grote og følte mig

[1]) Den berømte forfatter af *History of England from the Spanish Wars of Succession*. O.

[2]) Motley, bekjendt for sit historiske værk: *Den Nederlandske Republiks Frihedskampe*.

[3]) Grote, bekjendt for sin *Grækenlands historie*.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

meget interesseret af hans samtale og tiltalt af hans ligefremme og ganske fordringsløse væsen.

For lang tid tilbage var jeg af og til i middag hos den gamle jarl (Stanhope), historikerens far; han var en besynderlig mand; men det lille gran, jeg kjendte til ham, likte jeg særdeles godt. Han var ligefrem, gemytlig og behagelig. Han havde skarpt markerte træk, brun hud, og hans dragt var, da jeg saa ham, brun fra øverst til nederst. Han syntes at tro paa alt muligt, som for andre var høist utroligt. En dag sagde han til mig: „Hvorfor opgir De ikke Deres geologiske og zoologiske visvas og slaar Dem paa de hemmelige videnskaber?" Historikeren, dengang lord Mahon, syntes forarget over en saadan tale til mig, mens hans fortryllende kone morede sig kostelig.

Den mand, hvem jeg vil omtale sidst, er Carlyle, som jeg ofte var sammen med i min brors hus og to eller tre gange hos mig selv. Hans samtale var meget pikant og interessant, akkurat som hans skrifter; men han opholdt sig undertiden for længe ved det samme tema. Jeg husker en pudsig middagsscene hos min bror, hvor Babbage og Lyell, som begge likte at passiare, var tilstede tilligemed nogle faa andre. Carlyle bragte imidlertid hele selskabet til taushed ved under hele middagen at tale om taushedens fortrin. Efter maden takkede Babbage ham paa sin aller uhyggeligste maade for hans meget interessante forelæsning om taushed.

Carlyle snertede omtrent alle og enhver; en dag hjemme hos mig kaldte han Grotes historie en

© The Complete Work of Charles Darwin Online

„stinkende hængemyr uden spor af aand". Jeg troede altid, til hans „Erindringer" udkom, at hans stiklerier tildels var spøg; dette synes nu temmelig tvilsomt. Han gjorde indtryk af at være en næsten til fortvilelse nedstemt og dog velvillig mand, og det er vel bekjendt, hvor hjertelig han kunde le. Jeg tror, at hans velvilje var oprigtig, om end noget plettet af skinsyge. Ingen kan tvile paa hans overordentlige evne til at skildre begivenheder og personer — som det forekommer mig, langt mere livagtig, end Macaulay nogensinde har kunnet. Om hans skildringer af personer var sande, er et andet spørsmaal.

Han har havt en mægtig evne til at indprente visse store moralske sandheder i menneskenes hjerter. Paa den anden side var hans meninger om slaveriet oprørende. Magt var ret i hans øine. Han forekom mig meget trangsynt, selv bortset fra hans foragt for naturvidenskaberne. Det forbauser mig, at Kingsley kan ha omtalt ham som en mand, der var vel skikket til at fremme videnskaben. Han haanlo ad den mening, at en matematiker som Whewell kunde dømme om Goethes anskuelser om lyset — hvad jeg paastod, han kunde. Han fandt det uhyre latterligt, at nogen kunde bry sig om, enten en isbræ bevægede sig lidt hurtigere eller lidt langsommere, eller i det hele taget bevægede sig. Saa vidt jeg kan forstaa, har jeg aldrig stødt paa en mand, der var saa lidet skikket for videnskabelig forskning.

Under mit ophold i London besøgte jeg saa

© The Complete Work of Charles Darwin Online

flittig, som det var mig muligt, forskjellige videnskabelige selskaber og fungerede som sekretær i *Geological Society*. Men disse møder saa vel som almindelig selskabelighed passede saa lidet for en mand med min helse, at vi bestemte os for at bosætte os paa landet, hvad vi begge foretrak og aldrig har angret.

Mit ophold i Down

fra 14de september 1842 indtil nu 1876.

Efter forskjellige resultatløse undersøgelser i Surrey og andetsteds fandt vi dette hus og kjøbte det. Jeg følte mig tiltalt af den afvekslende vegetation, der er eiendommelig for kalkholdig jordbund og saa ulig, hvad jeg var vant til at se i Mellem-England, og endda mere følte jeg mig tiltalt af stedets ro og landlighed. Det er dog ikke et fuldt saa afsides sted, som en forfatter i et tysk tidsskrift gjør det til, naar han siger, man kun kan komme til mit hus ad en æselssti. Vort valg har vist sig særdeles heldigt i en henseende, som vi ikke havde forudset, idet stedet har ligget særdeles nemt til for besøg af vore børn.

Faa mennesker kan ha levet et mere stille liv, end vi har gjort. Med undtagelse af korte besøg hos slægtninge og leilighedsvis en udflugt til kysten eller andetsteds har vi næsten ikke sat vor fod udenfor huset. I begyndelsen gik vi lidt i selskab og modtog nogle her; men min helse led næsten altid under den dermed forbundne spænding, som fremkaldte voldsomme frysninger, feber og

© The Complete Work of Charles Darwin Online

brænings-anfald. Jeg har derfor allerede for mange aar siden været nødt til at holde mig borte fra middags-selskaber, og dette har været et vist savn for mig, da saadanne selskaber bestandig har sat mig i godt humør. Af samme grund har jeg alene kunnet indbyde meget faa af mine videnskabelige bekjendte hid.

Min største fornøielse og eneste sysselsættelse i livet har været videnskabelige studier, og den spændende interesse ved dette arbeide gjør, at jeg stund-imellem kan glemme eller ganske bli kvit min daglige upasselighed. Jeg har derfor intet at berette om resten af mit liv undtagen om udgivelsen af mine forskjellige bøger. Maaske kan nogle faa enkeltheder om, hvorledes de er blit til, fortjene at meddeles.

Mine offentliggjorte arbeider.

Tidlig paa aaret 1844 udkom mine iagttagelser over de vulkanske øer, jeg havde besøgt under reisen med „*Beagle*". I 1845 gjorde jeg mig megen umag med en ny, forbedret udgave af min *Journal of Researches* (dagbog over mine undersøgelser), der oprindelig blev trykt i 1839 som en del af Fitz-Roys værk. Den lykke, som dette mit første literære barn gjorde, kildrer min forfængelighed mere end nogen af mine andre bøger. Endnu i dette øieblik sælges den stadig i England og De forenede stater, og den er for anden gang blit oversat paa tysk samt paa fransk og andre sprog. Dette er et overraskende held for en reisebeskrivelse, saa mange aar efter den første udgivelse,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

isærdeleshed naar den er af videnskabeligt indhold. 10,000 exemplarer er blit solgte i England af anden udgave[1]). I 1846 udgaves mine „*Geological Observations on South America*“ (geologiske iagttagelser over Syd-Amerika). I en dagbog, som jeg altid har ført, finder jeg optegnet, at mine tre geologiske værker („*Koralrevene*“ medregnet) tog $4^1/_2$ aars stadigt arbeide. „og nu er det 10 aar, siden jeg kom tilbage til England. Hvor megen tid er ikke gaaet tabt paa grund af sygelighed?“ Jeg har om disse tre bøger intet andet at sige, end at til min overraskelse nye udgaver har vist sig nødvendige.

I oktober 1846 paabegyndte jeg værket om *cirripedia*. Da jeg opholdt mig paa kysten af Chili, fandt jeg en høist interessant form, som snyltede paa skjællene af en *concholepas*[2]) og som afveg saa stærkt fra alle andre kjendte *cirripedia*, at jeg blev nødt til at opstille en ny under-orden for dens skyld. Siden er en beslægtet snyltende art blit fundet paa den portugisiske kyst. For at forstaa bygningen af min nye cirriped maatte jeg undersøge og dissekere mange af de almindelige former, og dette bragte mig efterhaanden til at ta hele gruppen for mig. Jeg arbeidede støt med dette i de følgende 8 aar, og tilslut udgav jeg to tykke bind, hvori jeg beskrev alle de kjendte levende arter, og to tynde kvartbind om de uddøde arter. Jeg tviler ikke paa, at sir Edward Lytton Bulwer havde mig i tanken, da han i en af sine noveller indførte en

[1]) Indtil nu 1888 er der trykt 17,000 eksemplarer. O.
[2]) En af rankefødderne. (Cirripedia). J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

vis professor Long, der havde skrevet to digre bind om knæskjæl.

Skjønt jeg var sysselsat med dette arbeide i otte aar, ser jeg dog af min dagbog, at omkring to aar af denne tid gik tabt paa grund af sygdom. I 1848 var jeg nogle maaneder i Malvern og gjennemgik der en badekur, som gjorde mig godt, saa at jeg ved hjemkomsten igjen kunde optage mit arbeide. Saa daarlig var min helse, at jeg, da min kjære far dette aar (den 12de november) døde, ikke kunde følge ham til graven og heller ikke være med at fuldbyrde hans testamente.

Mit værk om rankeføddede smaakrebs (*cirripedia*), tror jeg, har et betydeligt videnskabeligt værd, idet jeg baade beskrev forskjellige nye og mærkelige former og paaviste homologierne, (overensstemmelserne) i de forskjellige dele. — Jeg opdagede forkalknings-organerne, skjønt jeg begik forskrækkelige bommerter med hensyn til kalkkjertlerne, og endelig paaviste jeg hos visse slægter tilværelsen af bitte smaa handyr, som paa en gang snyltede paa hundyret og besørgede dettes befrugtning. Denne sidste opdagelse er tilsidst blit fuldstændig bekræftet, skjønt en tysk forfatter i sin tid behagede sig i at skrive det hele paa min frugtbare indbildningskrafts regning. De rankeføddede smaakrebs danner en gruppe af meget forskjellige arter, der er vanskelige at klassificere (indordne) under de kjendte familier og slægter. Mit arbeide var mig til stor nytte, da jeg senere i „*Arternes oprindelse*“ kom til at drøfte

© The Complete Work of Charles Darwin Online

grundreglerne for et naturligt system. Alligevel tviler jeg paa, at værket var værdt al den tid, det slugte.

Fra september 1854 helligede jeg al min tid til ordningen af min vældige bunke af optegnelser samt til iagttagelser og eksperimenter vedkommende arternes foranderlighed. Paa min reise med *Beagle* havde det gjort et stærkt indtryk paa mig, da jeg i pampasformationen fandt store forstenede dyr, dækkede med panser, ligesom hos de nulevende *armadillos* (bæltedyr); for det andet var jeg blit slaaet af den maade, hvorpaa nærbeslægtede dyr afløser hinanden sydover fastlandet, og for det tredie af den sydamerikanske karakter hos de fleste former paa Galapagos-øgruppen og især deleshed af den maade, hvorpaa de svagt afviger fra hinanden fra ø til ø; ingen af øerne synes at være synderlig gammel i geologisk forstand.

Det var øiensynligt, at slige kjendsgjerninger saavel som mange andre alene kunde forklares under den forudsætning, at arterne gradvis forandres, og denne tanke forfulgte mig. Men det var lige indlysende, at hverken omgivelsernes indflydelse eller organismernes vilje, (særlig for planternes vedkommende), kunde forklare den utallige mængde tilfælde, i hvilke organismer af enhver art er saa smukt afpassede efter sine livsvilkaar — f. eks. en hakkespets eller en løvfrosks klatreevne og spredningsevnen hos et plantefrø ved hjælp af gjenhager, vinger eller fjær[1]).

[1]) Den saakaldte vingefrugt, f. eks. hos troldhavre, granfrø og løvetand. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Saadanne tillempninger havde altid været mig paafaldende, og indtil de kunde forklares, forekom det mig nærved unyttigt at prøve paa ved indirekte beviser at godtgjøre, at arterne har undergaaet forandringer.

Efter min tilbagekomst til England forekom det mig, at man ved at følge Lyells eksempel i geologien og ved at samle alle kjendsgjerninger, som paa nogen maade pegede i retning af husdyrs og kulturplanters afartning, muligens vilde kunne kaste en del lys over den hele sag. Min første notisbog paabegyndtes i juli 1837. Jeg arbeidede efter sande baconske[1]) grundsætninger, og uden nogen teori indsamlede jeg kjendsgjerninger i massevis, med særligt hensyn paa kulturfrembringelser, ved hjælp af trykte forespørsler, ved samtaler med dygtige opdrættere og gartnere og endelig ved udstrakt læsning. Naar jeg ser den fortegnelse over bøger af alle slags, som jeg læste og gjorde uddrag af, deri indbefattet hele rækker af tidsskrifter og akademiske forhandlinger, er jeg forbauset over min flid. Jeg forstod snart, at avlsvalg var nøglen til menneskets held med frembringelsen af nyttige dyre- og planteracer. Men hvorledes avlsvalget kunde finde anvendelse paa organismer, der levede i vild tilstand, vedblev nogen tid at være en gaade for mig.

[1]) Francis *Bacon*. 1561—1626, engelsk statsmand og filosof, har i sit *Novum organum* banet veien for den induktive metode i videnskaben. Han hævder, at eksperimental undersøgelse af naturen er det eneste middel til sandhedens opdagelse, og forkaster som upaalitlig enhver slutning eller teori, som ikke er bygget paa kjendsgjerninger og de omhyggeligste iagttagelser af foreteelserne. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

I oktober 1838 — femten maaneder efter at jeg havde begyndt min systematiske undersøgelse — traf jeg til for morskabs skyld at læse Malthus „*Om folkemængden*“ [1]), og da jeg ved lang tids iagttagelse af dyr og planters levevis var vel forberedt til at kunne vurdere den kamp for tilværelsen, som overalt paagaar, slog det mig straks, at under disse omstændigheder vilde fordelagtige artsændringer ha tendens til at bevares og ufordelagtige til at gaa til grunde. Resultatet heraf vilde bli dannelsen af nye arter. Her havde jeg endelig en teori at arbeide med; men jeg var saa ængstelig for at undgaa overilede paastande, at jeg besluttede ikke at nedskrive selv det korteste omrids af den paa en tid. Først i juni 1842 undte jeg mig den tilfredsstillelse at nedskrive med blyant et kort uddrag af min teori paa 35 sider, og dette blev sommeren 1844 udvidet til et paa 230 sider, som jeg havde renskrevet og endnu har i mit eie.

Men dengang oversaa jeg et problem af stor vigtighed, og det forbauser mig, uden naar jeg tænker paa Kolumbus og hans æg, hvorledes jeg kunde ha overset spørsmaalet og dets løsning. Pro-

[1]) Det er den engelske prest *Malthus*, der først har opstillet læren om kampen for livet, „kampen for tilværelsen“. I sin berømte bog søger han at bevise, at folkemængden stadig vokser i geometrisk progressjon d. e. stadig multipliceres, 2, 4, 8, 16 osv., medens næringsmidlernes mængde bare vokser i aritmetisk progressjon d. e. adderes, 1, 2, 3, 4 osv., idet der stadig blir lidt mere det ene aar end det andet. Følgen er, at folkemængden stadig blir for stor; der blir aldrig mad nok til alle. Deraf opstaar en forbitret kamp for tilværelsen, hvori de svage bukker under ved sygdom og elendighed af enhver art. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

blemet bestaar i tilbøieligheden hos organiske væsener af fælles afstamning til at divergere, skilles i karakter, eftersom de forandres. At de virkelig har skilt sig betydelig fremgaar af den maade, hvorpaa arter af alle slags kan indordnes under slægter, slægter under familier, familier under ordener og saa fremdeles. Jeg erindrer nøiagtig stedet paa landeveien, hvor løsningen, mens jeg sad i min vogn, til min fryd faldt mig ind; det var længe, efterat jeg havde flyttet til Down. Løsningen er, som jeg tror, at det artsændrede afkom af alle herskende og sig formerende former har tilbøielighed til at lempe sig efter mange og mangfoldig vekslende vilkaar i naturens husholdning.

Tidlig i aaret 1856 raadede Lyell mig til at gi en nogenlunde fuldstændig skriftlig fremstilling af mine synsmaader, og jeg tog straks fat efter en maalestok, tre eller fire gange saa stor som den, der senere blev fulgt i min *„Arternes oprindelse“*; alligevel var det kun et uddrag af det materiale, jeg havde samlet, og jeg fuldførte omkring halvdelen af værket efter denne maalestok. Men mine planer blev kuldkastede; for tidlig paa sommeren 1858 sendte mr. Wallace, som dengang opholdt sig paa den malayiske øgruppe, mig en afhandling *„Om afarters tilbøielighed til i det uendelige at afvige fra originaltypen“*, og denne afhandling indeholdt nøiagtig den samme teori som min. Mr. Wallace udtalte det ønske, at hvis jeg likte hans afhandling, maatte jeg sende Lyell den til gjennemsyn.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

De omstændigheder, under hvilke jeg paa Lyells og Hookers anmodning samtykkede i, at et uddrag af mit manuskript, i forbindelse med et brev til Asa Gray, dateret 5te septbr. 1857, blev offentliggjort samtidig med Wallaces afhandling, findes forklarede i *„Tidsskrift for det linnéske selskabs forhandlinger“* 1858 side 45. Jeg var i begyndelsen meget imod, at det skete, da jeg tænkte mig, at mr. Wallace kunde anse en saadan handling fra min side uberettiget; thi jeg kjendte dengang ikke til hans høisindede og ædle sindelag. Hverken uddraget af mit manuskript eller brevet til Asa Gray var bestemt til offentliggjørelse, og de var daarlig skrevne. Wallaces artikel var derimod skrevet i beundringsværdig godt og klart sprog. Vore fælles produkter vakte imidlertid liden opmærksomhed, og den eneste offentlige udtalelse om dem, som jeg erindrer, kom fra professor Haughton i Dublin, hvis kjendelse gik ud paa, at alt det nye i dem var falskt og alt det sande gammelt. Dette beviser, hvor nødvendigt det er, at enhver ny synsmaade forklares med stor udførlighed, for at den skal kunne vække almenhedens opmærksomhed.

I septbr. 1858 paabegyndte jeg efter Lyells og Hookers bestemte raad et bind om arternes forandringer, men blev ofte afbrudt af daarlig helse og korte besøg til dr. Lane's nydelige vandkuranstalt i Moor Park. Jeg gjorde uddrag af det i 1856 efter en meget vidtløftigere plan paabegyndte manuskript og fuldførte bindet i denne forkortede

© The Complete Work of Charles Darwin Online

form. Det kostede mig tretten maaneder og ti dages strengt arbeide. I november 1859 blev det udgivet under titel „*Arternes oprindelse*“. Skjønt betydelig forøget og rettet i de senere udgaver, er værket dog i hovedsagen vedblevet at være den samme bog.

Det er uden tvil mit livs hovedværk. Det gjorde fra først af stor lykke. Det første lille oplag paa 1250 eksemplarer blev solgt den dag, det kom i handelen, og andet oplag paa 3000 eksemplarer straks efter. Seksten tusen er til nu (1876) solgte i England, og i betragtning af, hvilken tyk bog det er, er dette et betydeligt salg. Den er blit oversat paa næsten alle europæiske tungemaal, selv paa saadanne sprog som spansk, bøhmisk, polsk og russisk. Den er ogsaa, ifølge frøken Bird, blit oversat paa japanesisk og blir der flittig studeret[1]). Endog paa hebraisk er der udkommet en afhandling om den, som paaviser, at teorien er at finde i det gamle testamente! Anmeldelserne var meget talrige; jeg samlede i nogen tid alle dem, der udkom om „Oprindelsen“ og om mine dermed beslægtede bøger, og de udgjør, fraregnet dagspressens anmeldelser, 265; men efter nogen tid gav jeg i fortvilelse tabt. Mange selvstændige afhandlinger og bøger er udkomne om dette emne, og i Tyskland er der aarlig eller hvert andet aar udkommet en katalog eller bogfortegnelse over „darwinismen“.

[1]) Frøken Bird tar feil, efter hvad jeg erfarer af prof. Mitsukuri. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Den lykke, „Oprindelsen“ gjorde, tror jeg for en stor del kom af, at jeg længe før havde skrevet to sammentrængte skisser og til slut havde gjort uddrag af et meget større manuskript, som ogsaa var et uddrag. Paa denne maade blev jeg istand til at udvælge de mere slaaende kjendsgjerninger og slutninger. Jeg havde ogsaa i mange aar fulgt en gylden regel: naar som helst jeg stødte paa en offentliggjort kjendsgjerning, en ny iagttagelse eller tanke, der stod i strid med mine almenresultater, gjorde jeg en optegnelse derom — uden undtagelse og med det samme; thi erfaring havde lært mig, at de kjendsgjerninger og tanker, der taler imod os, meget lettere vil glemmes end de, som er os gunstige. Takket være denne vane reistes der mod mine synsmaader meget faa indvendinger, som jeg ikke i det ringeste havde noteret og forsøgt at besvare.

Det har stundom været sagt, at „Oprindelsens“ held beviste, „at tanken laa i luften“, eller „at menneskenes tanker var forberedte for den“. Jeg tror ikke, at dette strengt taget er sandt; thi jeg sonderede leilighedsvis ikke saa faa naturforskere og traf aldrig paa en eneste, som syntes at tvile om arternes uforanderlighed. Ikke engang Lyell og Hooker, som dog med interesse lyttede til mig, syntes nogensinde at samtykke. Jeg prøvede et par gange at forklare for dygtige mænd, hvad jeg forstod ved *naturligt udvalg*, men kom fuldstændig tilkort. Hvad jeg tror var fuldstændig sandt er, at en talløs mængde sikkert iagt-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

tagne kjendsgjerninger laa ophobede i naturforskernes bevidsthed, færdige til at indordne sig paa sin rette plads, saa snart der fremlagdes en tilstrækkelig forklaret teori, der kunde optage dem. En anden aarsag til den lykke, bogen gjorde, var dens rimelige størrelse, og dette har jeg Wallaces afhandling at takke for. Havde jeg ladet værket udkomme efter den plan, jeg begyndte at følge i 1856, vilde bogen ha blit fire eller fem gange saa stor som „Oprindelsen", og meget faa vilde ha havt taalmodighed til at læse den.

Jeg vandt meget ved at opsætte udgivelsen fra 1839, da teorien var klart forstaaet, til 1859, og jeg tabte intet ved at gjøre det; thi det bekymrede mig meget lidet, om folk tillagde mig eller Wallace størst originalitet, og hans afhandling hjalp uden tvil til, at teorien blev saa vel modtagen. Kun paa *et* vigtigt punkt kom man mig i forkjøbet, hvad min forfængelighed altid har ladet mig beklage, og det var ved hjælp af isperioden at forklare tilstedeværelsen af de samme plantearter og af nogle faa dyrearter paa fjernt adskilte fjeldtoppe og i polaregnene. Denne tanke tiltalte mig saa levende, at jeg udførlig udarbeidede den i et skrift, som jeg tror Hooker læste, nogle aar før E. Forbes udgav sin bekjendte afhandling[1]) om dette emne. I de meget faa punkter, hvori vore synsmaader var forskjellige, tror jeg endnu, at min var den rette. Jeg har selvfølgelig

[1]) I »Geolog. Survey Mem.« 1846.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

aldrig paa tryk hentydet til, at jeg uafhængig havde udarbeidet denne teori.

Der var neppe noget punkt, som under udarbeidelsen af „Oprindelsen“ gav mig saa stor tilfredsstillelse som forklaringen af den store forskjel, der hos mange klasser findes mellem fosteret og det voksne dyr, og af den store lighed mellem fostrene inden samme klasse. Saa vidt jeg erindrer, blev der ikke taget noget hensyn til dette punkt i de tidligere kritiker over „Oprindelsen“, og jeg husker, at jeg udtalte min forundring derover i et brev til Asa Gray. I de senere aar har flere kritikere givet hele fortjenesten til Fritz Müller og Häckel, som uden tvil har givet emnet en fyldigere og i nogle henseender korrektere bearbeidelse, end jeg gjorde. Jeg havde stof til et helt kapitel, og jeg burde ha gjort drøftelsen udførligere; thi det er klart, at det ikke lykkedes mig at gjøre indtryk paa mine læsere, og den, hvem dette lykkes, er det, som i mine tanker fortjener hele æren.

Dette leder mig til den bemærkning, at jeg næsten altid er blit ærlig behandlet af mine kritikere, naar jeg forbigaar de videnskabelig ukyndige som det ikke er værdt at nævne. Mine synsmaader er ofte blit groveligen mistydede, bittert modarbeidede og latterliggjorte, men det har, tror jeg, ialmindelighed sket i god tro. I det hele taget tviler jeg ikke paa, at mine værker atter og atter har været meget for meget roste. Jeg er glad over, at jeg har undgaaet pennefeider, og derfor kan jeg takke Lyell,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

som for mange aar siden, i anledning af mine geologiske værker, stærkt advarede mig mod nogensinde at bli indviklet i skriftfeider, da der sjelden kom noget godt ud af dem, hvorimod de medførte et høist beklageligt tab af tid og sindsro.

Altid naar jeg har opdaget, at jeg har taget feil, eller at mit arbeide har været mangelfuldt, og naar jeg har mødt haanende kritik eller endog er blit saa overøst med ros, at det har krænket mig, har det været min største trøst hundrede gange at sige til mig selv: „Jeg har arbeidet saa strengt og saa godt, jeg har kunnet, og mere kan ingen gjøre.“ Jeg mindes fra opholdet i Good Success Bay i Ildlandet, at jeg tænkte (og jeg tror, jeg skrev noget lignende hjem), at jeg ikke kunde gjøre bedre brug af mit liv end at føie lidt til naturvidenskaben. Dette har jeg gjort, saa langt mine kræfter har rukket; kritikerne kan sige, hvad de vil; men denne overbevisning kan de ikke tilintetgjøre.

I de to sidste maaneder af 1859 var jeg fuldt optagen med at forberede en ny udgave af „Oprindelsen“ og af en uhyre brevveksling. Paa nytaarsdag 1860 begyndte jeg at ordne mine optegnelser til mit værk om „*Dyrs og planters forandringer i kulturtilstanden*“; men det blev ikke trykt før i begyndelsen af 1868; forsinkelsen havde sin grund dels i hyppige sygdomme, af hvilke en varede i syv maaneder, og dels i, at jeg blev fristet til at udgive skrifter om andre emner, som paa den tid interesserede mig mere.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Den 15de mai 1862 udkom min lille bog om „*Befrugtning af orkideer*“ (marihaand), som kostede mig ti maaneders arbeide; de fleste af de deri fremlagte kjendsgjerninger var langsomt samlede gjennem flere aar. I løbet af 1839, og jeg tror den foregaaende sommer, lededes min opmærksomhed hen paa krydsbefrugtning af blomster ved hjælp af insekter, idet jeg under mine spekulationer over arternes oprindelse var kommen til den slutning, at krydsning spillede en vigtig rolle ved at holde særegne former uforanderlige. Jeg syslede mere eller mindre med dette emne hver følgende sommer, og min interesse for det blev stærkt forhøiet ved, at jeg i november 1841 paa opfordring af Robert Brown havde anskaffet mig og læst C. K. Sprengels vidunderlige bog „*Das entdeckte Geheimniss der Natur*“ [1]). Nogle aar før 1862 havde jeg særlig syslet med befrugtning af vore britiske orkideer, og det forekom mig at være bedst heller at gjøre istand en afhandling om denne plantegruppe, saa godt jeg kunde, end at nyttiggjøre den store masse stof, som jeg, med hensyn paa andre planter, langsomt havde samlet.

Min beslutning viste sig at være rigtig; thi efter min bog er der udkommet en forbausende mængde afhandlinger og selvstændige bøger om befrugtning af alle slags blomster, og disse er langt bedre udførte, end jeg paa nogen maade kunde ha gjort det. Gamle Sprengels fortjenester, saa længe over-

[1]) „Naturens afslørede hemmelighed“. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

sete, er nu mange aar efter hans død fuldt ud anerkjendte.

Samme aar skrev jeg i „*Tidsskrift for det linnéske selskabs forhandlinger*“ en afhandling „*Om de to former eller dimorfisk*[1]) *tilstand hos primula*“ og i løbet af de næste fem aar fem andre afhandlinger om dimorfiske og trimorfiske planter. Jeg tror ikke, nogen ting i mit videnskabelige liv har givet mig saa megen tilfredsstillelse som det at greie ud meningen med disse planters bygning. Allerede i 1838 eller 1839 havde jeg mærket mig dimorfisme hos *linum flavum (gul lin)* og jeg troede først, at det kun var et tilfælde af intetsigende afartning. Men ved at undersøge den almindelige art *primula*, fandt jeg, at de to former var alt for regelmæssige og konstante til at betragtes saaledes. Jeg blev derfor næsten overtydet om, at den almindelige marianøglebaand og kusymra var paa god vei til at bli enkjønnet: at den korte støvvei hos den ene form og den korte støvdrager hos den anden

[1]) Enkelte blomsterplanter (t. eks. marianøglebaand, kusymra m. fl.) har forskjelligartet ordning af støvdragere og støvvei. Sanker man sammen en hel del marianøglebaand, vil man se, at paa nogle af dem er griffelen lang og sidder helt oppe i blomsterrøret, mens støvdragerne er korte og sidder gjemte nede i røret. Hos andre eksemplarer er derimod støvdragerne meget lange og sidder høit oppe, mens griffelen er kort og gjemt langt nede. Dette kaldes dimorfisme.

Hos somme plantearter (t. eks. kattehale) kan man endelig finde 3 forskjellige former, trimorfisme: hos enkelte meget lange grifler, korte støvdragere, hos andre omvendt, hos den tredie form en mellemting osv.

Dette antages nu efter Darwin at være gjort for at hindre selvbefrugtning. Disse planter befrugtes ved insekter, og ved den forskjellige indbyrdes stilling af støvvei og støvdragere befordres insektbestøvningen. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

havde tilbøielighed til ikke at udvikles til kjønsmodenhed (abortere). Planterne blev derfor med dette punkt for øie underkastede forsøg; men saa snart som blomsterne med de korte støvveie, befrugtede med blomsterstøv fra de korte støvdragere, befandtes at gi mere frø end nogen af de andre fire mulige forbindelser, blev abort-teorien slaaet ihjel. Efter nogle flere forsøg blev det aabenbart, at de to former, skjønt begge var fuldstændige hermafroditer, tvekjønnede, stod i næsten samme forhold til hinanden, som de to kjøn hos en almindelig dyreart gjør. Hos *lythrum* (kattehale) har vi det endnu vidunderligere tilfælde af tre former, som staar i et lignende forhold til hinanden. Senere fandt jeg, at afkommet af en forbindelse af to til de samme former hørende planter fremviste en nøiagtig og besynderlig overensstemmelse med bastarder, fremkomne af en forbindelse mellem to særskilte arter.

Høsten 1864 fuldendte jeg en lang afhandling om „*Slyngplanter*“ og sendte den til *Linnean Society*. Det tog fire maaneder at skrive den; men jeg var saa daarlig, da jeg modtog korrekturarkene, at jeg maatte la dem gaa fra mig med et meget daarligt og ofte uklart sprog. Afhandlingen blev lidet paaagtet, men da den i 1875 kom ud rettet og i bogform, gik den godt. Jeg bevægedes til at optage dette emne ved at læse en kort afhandling af Asa Gray, trykt i 1858. Han sendte mig frø, og ved at dyrke nogle planter blev jeg saa fortryllet og forvirret ved synet af stænglernes

© The Complete Work of Charles Darwin Online

og traadenes omdreiende bevægelse, der jo i virkeligheden er meget simpel, om den end ved første øiekast synes meget indviklet, — at jeg skaffede mig forskjellige andre slags slyngplanter og studerede hele emnet. Jeg blev saa meget mere tiltrukket af det, som jeg slet ikke var tilfreds med den forklaring, Henslow i sine forelæsninger gav os om slyngplanter, den nemlig, at de havde en naturlig tilbøielighed til at vokse op i en spiral. Denne forklaring viste sig aldeles falsk. Nogle af de tillempnings-egenskaber, som viser sig hos slyngplanterne, er lige saa smukke som dem, orkideerne har for at sikre krydsbefrugtning.

Min bog „*Dyrs og planters forandringer i kulturtilstanden*“ paabegyndtes, som sagt, i begyndelsen af 1860, men kom først ud i begyndelsen af 1868. Det var en tyk bog, og den kostede mig fire aar og to maaneders strengt arbeide. Den indeholder alle mine iagttagelser og en stor mængde kjendsgjerninger, hentede fra andre kilder, vedkommende vore husdyr og kulturplanter. I andet bind har jeg drøftet aarsagerne til og lovene for afartning, arvelighed o. s. v., saa langt vor nuværende viden tillader. I slutningen af bindet fremlægges min saa meget haanede hypotese om *pangenesis*[1]). En ikke stadfæstet

[1]) Darwin har opstillet en — af Spencer nærmere udviklet — teori om *aarsagerne* til arvelighed i alle dens ytringer og til forandringerne, som opstaar i udviklingens løb, til atavisme, dispositioner osv. Denne rent filosofiske hypotese har af alle hans teorier gjort mindst lykke. Den forudsætter, at legemets mindste kjendte dele, cellerne, bestaar af endnu mindre dele, spirer *(gemmules)*, der cirkulerer i legemsvædskerne; disse

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hypotese er af lidet eller intet værd; men dersom nogen senere skulde ledes til at gjøre iagttagelser, paa hvilken en eller anden saadan hypotese kunde grundes, har den gjort sin nytte, eftersom en forbausende mængde isolerede kjendsgjerninger paa den maade vil kunne lænkes sammen og gjøres forstaaelige. I 1875 udkom anden, i stor udstrækning forbedrede udgave, som kostede mig en god del arbeide.

Min bog „*Menneskets afstamning*“ udkom i februar 1871. Saa snart jeg i aaret 1837 eller 1838 var blit overtydet om, at arter er foranderlige frembringelser, kunde jeg ikke undgaa den tro, at mennesket maatte komme ind under den samme lov. Følgelig samlede jeg optegnelser vedrørende dette spørsmaal for min egen fornøielse og i lang tid uden tanke paa offentliggjørelse. Skjønt ingen særskilt arts afledning er blit drøftet nogensteds i „*Arternes oprindelse*“ tyktes det mig dog bedst, for at ingen hæderlig mand skulde kunne beskylde mig for at skjule mine synsmaader, at tilføie, at ved mit værk „vilde der kastes lys over menneskets oprindelse og dets historie“. Det vilde ha været unyttigt og til skade for selve bogen at paradere med

---

gemmules kan forene sig og danne nye forbindelser, samle sig i kjønsdelene, det kvindelige æg og de mandlige sædlegemer, ved befrugtningen gaa over i det nye liv og her finde betingelser for nye forbindelser. Gjennem disse spirer skulde individets væsentligste egenskaber kunne overføres fra forældre til afkom, mens det antages at komme an paa de udviklingsbetingelser, som de der kan finde, om de skal komme til udvikling hos første eller senere slægtled. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

min mening om menneskets oprindelse uden samtidig at fremlægge beviser.

Men da jeg saa, at mange naturforskere fuldt ud godkjendte læren om arternes udvikling, forekom det mig raadeligt at bearbeide de optegnelser, jeg havde, og at udgive en særskilt afhandling om menneskets oprindelse. Jeg gjorde det med saa meget større glæde, som det gav mig anledning til udførlig at drøfte parringsvalget — et emne, som altid har interesseret mig høilig. Dette emne og det om vore husdyrs og dyrkede planters forandring, tilligemed lovene for afartning, arv og krydsning af planter, er de eneste emner, jeg har været istand til at behandle saa fuldstændig, at alt det stof, jeg har samlet, kunde bli benyttet. *„Menneskets afstamning"* kostede det mig tre aar at skrive; men her som ellers gik en del af tiden tabt paa grund af sygelighed, og nogen gik med til besørgelse af nye udgaver og til mindre arbeider. Anden og betydelig ændrede udgave af „Afstamningen" udkom i 1874.

Min bog om *„Udtryk for sindsbevægelser hos mennesker og dyr"*, kom ud om høsten 1872. Jeg havde tænkt kun at ofre et kapitel af *„Menneskets afstamning"* til dette emne; men da jeg begyndte at ordne mine optegnelser, saa jeg straks, at det vilde kræve en særskilt afhandling.

Mit første barn blev født den 27de december 1839, og jeg begyndte straks at gjøre optegnelser angaaende den første antydning til de forskjellige udtryk, som kom tilsyne hos ham; thi jeg følte mig

© The Complete Work of Charles Darwin Online

allerede dengang overbevist om, at de mest indviklede og fine afskygninger af udtryk maa ha havt en gradvis og naturlig oprindelse. I løbet af den følgende sommer, 1840, læste jeg sir C. Bells udmærkede værk om udtryk, og dette øgede i høi grad den interesse, jeg nærede for dette emne, hvorvel jeg ikke kunde tiltræde hans mening, at forskjellige muskler var blit særlig skabte for udtrykkets skyld. Fra den tid af syslede jeg leilighedsvis med emnet, baade for menneskets og husdyrenes vedkommende. Min bog fandt stærk afsætning; 5267 eksemplarer solgtes den dag, den kom i handelen.

Sommeren 1860 tog jeg mig fri og laa og hvilede mig i nærheden af Hartfield, hvor to arter af *drosera* (soldug) hyppig forekommer, og jeg iagttog, at en mængde insekter var blit fangede paa bladene. Jeg tog nogle af disse planter med mig hjem og saa, at de bevægede fangarmene, naar jeg gav dem insekter, og dette bragte mig paa den tanke, at insekterne sandsynligvis fangedes for et bestemt formaal. Heldigvis faldt et særdeles afgjørende forsøg mig ind. Jeg lagde et stort antal blade ned i forskjellige kvælstofholdige og ikke kvælstofholdige vædsker af lige styrke, og saa snart jeg fandt ud, at kun de førstnævnte fremkaldte energiske bevægelser, var det mig klart, at her var en herlig ny mark for undersøgelser.

I de paafølgende aar fortsatte jeg mine eksperimenter, naar jeg havde tid, og min bog om „*Insekt-*

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ædende planter" kom ud i juli 1875 — altsaa seksten aar efter mine første iagttagelser. Forsinkelsen i dette tilfælde, som med mine andre bøger, har været en stor fordel for mig; thi en mand kan efter et længere tidsrum næsten lige saa godt kritisere sit eget værk som en anden persons. Den kjendsgjerning, at en plante, rigtig irriteret, kan afsondre en vædske, indeholdende en syre og et ferment (gjæringsvækker), nøiagtig overensstemmende med et dyrs fordøielsesvædske, var tilvisse en mærkelig opdagelse.

I løbet af denne høst, 1876, kommer jeg til at udgive „*Virkninger af kryds- og selvbefrugtninger i planteriget*". Denne bog vil danne et tillæg til „*Befrugtning af orkideer*", i hvilken jeg paaviste, hvor fuldkomne midlerne til krydsbefrugtning er, mens jeg her skal vise, hvor vigtige deres resultater er. Det var en rent tilfældig iagttagelse, som ledede mig til i elleve aar at foretage de talrige eksperimenter, som findes omtalte i denne bog, og det var virkelig nødvendigt, at tilfældet gjentog sig, førend min opmærksomhed blev fuldt vaagen for den mærkelige kjendsgjerning, at frøplanter af selvbefrugtet afstamning, selv i første slægtled, i høide og livskraft staar tilbage for unge planter af krydsbefrugtning. Jeg haaber ogsaa at kunne udgive en gjennemset udgave af min bog om orkideer og derefter mine afhandlinger om dimorfiske og trimorfiske planter tilligemed nogle yderligere iagttagelser om beslægtede punkter, som jeg aldrig har faaet tid til

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at ordne. Min kraft vil da sandsynligvis være udtømt, og jeg skal være færdig til at udraabe „*Nunc dimittis*“ [1]).

Skrevet 1ste mai 1881. — „*Virkningerne af krydsog selvbefrugtning*“ udkom høsten 1876, og de der nedlagte resultater forklarer, tror jeg, de uendelige og vidunderlige midler til overførelse af blomsterstøv fra den ene plante til den anden af samme art. Imidlertid tror jeg nu, væsentlig paa grund af Hermann Müllers iagttagelser, at jeg burde ha fremholdt stærkere, end jeg gjorde, de mange tillempninger for selvbefrugtning — skjønt jeg var fuldt opmærksom paa mange slige tillempninger. En betydelig forøget udgave af min „*Befrugtning af orkideer*“ udkom i 1877.

Samme aar udkom „*De forskjellige blomsterformer*“ og i 1880 anden udgave. Denne bog bestaar hovedsagelig af forskjellige oprindelig af *Linnean Society* trykte afhandlinger om forskjelliggriflede blomster, der her er berigtigede og udvidede med meget nyt stof — samt iagttagelser over nogle tilfælde, hvor den samme plante bærer to slags blomster. Som før bemærket har ingen af mine smaa opdagelser nogensinde skaffet mig slig glæde som løsningen af de forskjelliggriflede blomsters gaade.

Resultaterne af uægte krydsning af disse blomster tror jeg er af stor vigtighed for spørsmaalet

[1]) Nu lade du din tjener fare. Luk. 2. 29.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

om bastarders ufrugtbarhed, skjønt jo disse resultater ikke er blit iagttagne af ret mange.

I 1879 lod jeg udgive en oversættelse af *Erasmus Darwins liv* af dr. Ernst Krause, og jeg tilføiede en skisse af hans karakter og livsvaner efter materialier i mit eie. Mange har fundet denne korte livsskildring meget interessant, og det undrer mig, at kun 8 eller 900 eksemplarer blev solgte.

I 1880 udgav jeg med (min søn) Francis's bistand vor bog om *„Bevægelsesevne hos planter"*. Dette var et drøit stykke arbeide. Bogen staar i omtrent samme forhold til min lille bog om *Slyngplanter* som *Krydsbefrugtning* til *Befrugtning af orkideer;* thi det var umuligt i samklang med udviklingsteorien at forklare, hvorfor slyngplanterne havde udviklet sig i saa mange vidt forskjellige grupper, med mindre alle slags planter besidder en svag bevægelsesevne af tilsvarende art. Dette paaviste jeg var tilfældet; og jeg blev endvidere ledet ind paa en temmelig vidtgaaende generalisation[1]), nemlig at de store og vigtige klasser af bevægelse, der fremkaldes af lyset, af tyngdekraften o. s. v., samtlige er ændrede former af den fundamentale circumnutations-bevægelse[2]). Det har altid glædet mig at ophøie planter i rækken af organiserede væsener, og jeg havde derfor en særlig fornøielse af at vise, hvor mange og beundringsværdig afpassede bevægelser spidsen af en rod besidder.

[1]) samle flere foreteelser ind under én lov. O.

[2]) Slynge-, omdreinings- og klatrebevægelser. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Jeg har nu (den 1ste mai 1881) sendt i trykken haandskriftet til en liden bog om „*Dannelsen af muldjord ved regnormenes virksomhed*“. Dette er et emne af mindre vigtighed, og jeg ved ikke, om det vil interessere læserne; men mig har det interesseret. Bogen er en fuldstændiggjørelse af en kort afhandling, der blev oplæst i *Geological Society* for over 40 aar siden, og den har gjenoplivet gamle geologiske tanker.

Jeg har nu omtalt alle de bøger, jeg har udgivet, og disse har været milepælene i mit liv, saa at jeg ikke har stort mere at tilføie. Jeg er mig ikke bevidst nogen forandring i mit aandsliv undtagen paa et punkt, som nedenfor skal bli omtalt, og tilvisse var heller ingen forandring at vente med undtagelse af en almen svækkelse af evnerne. Men min far levede til sit 83de aar i besiddelse af hele sin livlighed og aandskraft, og jeg haaber, jeg maa faa dø, førend mit aandsliv i nogen mærkelig grad synker sammen. Jeg tror, jeg er blit lidt mere dygtig til at udfinde rigtige forklaringer og hitte paa eksperimentale udveie; men dette er sandsynligvis bare resultatet af simpel øvelse og af et større kundskabsforraad. Jeg har lige saa vanskeligt som nogensinde for at udtrykke mig klart og fyndig, og denne vanskelighed har voldt mig megen tidsspilde; men det har til gjengjæld bragt mig den fordel, at jeg er blit nødt til at tænke længe og skarpt over hver sætning, og paa den maade er jeg

© The Complete Work of Charles Darwin Online

kommen til at opdage feil i slutningerne og i mine egne eller andres iagttagelser.

Min tanke synes at lide af et slags vanskjæbne, som altid leder mig til først at gi min fremstilling eller sats en feilagtig eller klodset form. Tidligere pleiede jeg at tænke over mine sætninger, førend jeg skrev dem ned; men nu i flere aar har jeg fundet, at det sparer tid, skjødesløst at rable ned hele sider saa hurtig, som jeg paa nogen maade kan, og med halvdelen af ordene forkortede, og saa bagefter foretage vel overveiede rettelser. De saaledes nedrablede sætninger er ofte bedre end de, jeg efter omhyggelig overveielse kunde ha skrevet.

Efter at ha sagt saa meget om min maade at skrive paa vil jeg tilføie, at jeg under udarbeidelsen af mine store bøger bruger en god del tid til den almindelige ordning af stoffet. Først gjør jeg et grovt omrids paa to eller tre sider og derefter en større skisse paa adskillige sider, idet nogle faa eller et eneste ord staar istedenfor en hel drøftelse eller en række af kjendsgjerninger. Enhver af disse overskrifter blir atter udvidet og ofte flyttet, førend jeg begynder at skrive udførlig. Da der i mange af mine bøger i stor udstrækning har været benyttet kjendsgjerninger iagttagne af andre, og da jeg bestandig har havt flere aldeles forskjellige ting under hænderne paa en gang, kan jeg ogsaa nævne, at jeg har fra tredive til firti store mapper liggende i skabe med mærkede hylder, hvor jeg straks kan

© The Complete Work of Charles Darwin Online

putte en løs henvisning eller notis. Jeg har kjøbt mange bøger, og bag i dem gjør jeg et register over alle de kjendsgjerninger, som vedkommer det værk, som jeg skal til med; eller, dersom bogen ikke er min egen, skriver jeg ud et særskilt udtog, og af saadanne har jeg en stor skuffe fuld. Førend jeg tar fat paa mit emne, ser jeg igjennem alle de korte registre og udarbeider et ordnet oversigts-register, og ved at ta frem den eller de andre, betræffende mapper, har jeg alle de oplysninger, som jeg i min levetid har samlet, ved haanden.

Jeg har sagt, at mit sjæleliv i en henseende er forandret i løbet af de sidste 20 eller 30 aar. Op til 30aars alderen, eller derover, fandt jeg stor fornøielse i digtning af mange slags, saasom i Miltons, Grays, Byrons, Wordsworths, Coleridges og Shelleys værker, og selv som skolegut læste jeg med dyb interesse Shakespeare, især hans historiske skuespil. Jeg har ogsaa fortalt, at tidligere interesserede jeg mig adskillig for malerier og fandt stor glæde i musik. Men nu paa mange aar har jeg ikke kunnet udstaa at læse en linje poesi — jeg har nylig forsøgt at læse Shakespeare, men fandt det saa utaalelig kjedeligt, at jeg fik kvalme. Ogsaa for malerier og musik har jeg næsten tabt al interesse. Musik bringer mig i almindelighed til at tænke altfor energisk paa det arbeide, jeg har holdt paa med, istedetfor at skaffe mig fornøielse. Jeg har beholdt nogen sans for naturskjønhed; men jeg finder ikke længer den udsøgte nydelse i naturen som tidligere. Derimod

© The Complete Work of Charles Darwin Online

har noveller, der er fostre af indbildningsevnen, selv om de ikke er af nogen særdeles høi rang, i flere aar ydet mig en vidunderlig trøst og glæde, og jeg velsigner ofte alle novelleforfattere. En forbausende mængde har man læst høit for mig, og jeg liker dem alle, naar de bare er nogenlunde gode og ikke ender ulykkelig — hvorimod der burde udstedes en lov. En novelle er efter min smag ikke af første rang, medmindre der i den forekommer en karakter, som man kan holde inderlig af — og er der en vakker kvindefigur, saa meget bedre.

Dette mærkelige og beklagelige tab af de høiere æstetiske evner er saa meget forunderligere, som bøger af historisk og biografisk indhold og reiseskildringer (bortset fra de videnskabelige ting, de maatte indeholde), samt afhandlinger om alle slags emner interesserer mig lige saa meget som nogensinde. Min sjæl synes at være blit til et slags maskine for tilvirkning af almene love ud af store dynger af kjendsgjerninger; men hvorfor dette skulde ha tæret bort alene den del af hjernen, hvorpaa de høiere æstetiske evner beror, kan jeg ikke fatte. Et menneske med en høiere organiseret eller solidere bygget aand end min formoder jeg ikke vilde ha lidt saaledes, og dersom jeg skulde leve mit liv om igjen, vilde jeg gjøre det til en regel at læse lidt poesi og høre lidt musik i det mindste en gang om ugen; thi maaske vilde de nu visne dele af min hjerne ved saaledes at bruges ha beholdt sin virkeevne. Tabet af disse evner er et tab af lykke og kan

© The Complete Work of Charles Darwin Online

maaske virke skadelig paa forstandsevnen og sandsynligvis endnu skadeligere paa den moralske karakter ved at afstumpe vore naturlige følelser.

Mine bøger har havt stor afsætning i England, er blit oversatte paa mange sprog og har oplevet flere oplag i fremmede lande. Jeg har hørt sige, at et værks held i udlandet er den bedste prøve paa dets varige værd. Jeg betviler, at dette er ganske holdbart; men bedømt efter denne maalestok skulde mit navn leve en del aar. Det kan derfor være umagen værdt at prøve paa at analysere de aandige egenskaber og betingelser, som mit held har beroet paa, skjønt jeg jo vel ved, at ingen magter dette til fuldkommenhed.

Jeg har ingen særdeles hurtig opfatningsevne eller meget vid, hvad der er saa stærkt fremtrædende hos enkelte begavelser f. eks. Huxley. Jeg er derfor en daarlig kritiker: en afhandling eller en bog vækker ved første gjennemlæsning i almindelighed min beundring, og det er først efter megen eftertanke, at jeg opdager de svage punkter. Min evne til at følge en lang og rent abstrakt tankerække er meget begrænset, og jeg kunde derfor aldrig ha gjort lykke i metafysik eller matematik. Min hukommelse er omfattende, men taaget: for at gjøre mig forsigtig behøver den kun svævende at sige mig, at jeg har iagttaget eller læst noget, der strider mod den slutning, jeg er ifærd med at trække, eller omvendt, staar i samklang med den, og efter nogen tid lykkes det mig i almindelighed

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at komme efter, hvor jeg skal søge min kilde. I en henseende er min hukommelse saa klein, at jeg aldrig har været istand til at huske et eneste aarstal eller en linje poesi mere end nogle faa dage. Nogle af mine kritikere har sagt: „Aa, han er en god iagttager, men han har ingen slutningsevne!“ Jeg tror ikke, dette kan være sandt, for „*Arternes oprindelse*“ er en eneste lang beviskjede fra begyndelsen til enden, og den har overbevist ikke saa faa dygtige mænd. Ingen kunde ha skrevet den uden at være i besiddelse af en vis tænkedygtighed. Jeg har faaet min part af opfindelsesevne og af praktisk dømmekraft omtrent som enhver nogenlunde heldig jurist eller læge maa ha, men neppe, tror jeg, i nogen høiere grad.

Paa indtægtssiden kan det opføres, at jeg overgaar folk flest i at kunne opdage ting, som lettelig undgaar opmærksomheden, og at iagttage dem med omhu. Til at iagttage og samle kjendsgjerninger har jeg næsten været saa flittig, som vel muligt. Og hvad der er af langt større vigtighed — min kjærlighed til naturvidenskaben har været stadig og brændende.

Denne rene kjærlighed er imidlertid blit stærkt ansporet af et ærgjerrigt ønske efter at vinde agtelse blandt mine naturvidenskabelige medbrødre. Fra min tidligste ungdom har jeg havt den stærkeste trang til at forstaa eller forklare, hvad jeg saa — det vil sige, til at gruppere alle kjendsgjerninger under almene love. Disse omstændigheder i for-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ening har givet mig taalmodighed til, hvor mange aar det skulde være, at grunde paa og tænke over et hvilket som helst uløst spørsmaal. Saa vidt jeg kan dømme, er jeg ikke tilbøielig til at følge blindt i andres fodspor. Jeg har altid søgt at holde min tanke fri og istand til at opgive selv den kjæreste hypotese (og jeg kan ikke la være at opstille en saadan for hvert spørsmaal), saa snart den har vist sig ikke at stemme med kjendsgjerningerne. I virkeligheden har jeg heller ikke kunnet handle anderledes; thi med undtagelse af koralrevene kan jeg ikke mindes en eneste hypotese, som jeg ikke efter nogen tid har maattet gaa fra eller betydelig ændre. Denne omstændighed har naturlig bragt mig til at nære stor mistro til den deduktive metode i de anvendte videnskaber. Paa den anden side er jeg ikke meget skeptisk — en aandsegenskab, som jeg tror er skadelig for videnskabens fremgang. En god portion tvilstilbøielighed hos videnskabsmænd er gavnlig for at undgaa megen tidsspilde; men jeg har kjendt ikke saa faa mænd, som jeg er sikker paa derved er blit afskrækkede fra eksperimenter eller iagttagelser, som direkte eller indirekte vilde ha vist sig nyttige.

Som illustration skal jeg anføre det sælsomste tilfælde, jeg har stødt paa. En herre, som efter hvad jeg senere hørte, var en dygtig kjender af sin hjemstavns botanik, tilskrev mig fra et af de østlige grevskaber, at frugten eller bønnerne paa den almindelige akerbønne dette aar overalt havde vokset paa

© The Complete Work of Charles Darwin Online

den urigtige side af skaalmen. Jeg skrev tilbage og bad om bedre forklaring, da jeg ikke forstod meningen; men fik paa længe intet svar. Da jeg i to blade, et fra Kent og det andet fra Yorkshire, saa notiser om den høist mærkelige kjendsgjerning, at „bønnerne dette aar alle havde vokset paa den urigtige side", saa antog jeg da, at der maatte ligge noget til grund for en saa almindelig iagttagelse. Jeg gik derfor til min gartner, en gammel mand fra Kent, og spurte, om han havde hørt noget om sagen. „Aa, nei da, husbond", svarede han, „det maa være et mistak, for det er bare i skudaar, bønnerne gror paa vrangsiden, og skudaar har vi ikke nu". Jeg spurte ham da, hvorledes de vokser i almindelige aar, og hvorledes i skudaar, men kom snart til det resultat, at han slet ikke vidste noget om, hvorledes de nogensinde har vokset; men han holdt fast ved sin tro.

Efter en tids forløb fik jeg høre fra min første meddeler, som med mange undskyldninger sagde, at han aldrig vilde ha skrevet til mig, dersom han ikke havde hørt flere forstandige gaardbrugere paastaa det, men at han senere atter havde talt med dem alle, og ikke en af dem vidste det ringeste om, hvad han selv havde ment. Her har altsaa en tro — om da en paastand, som ikke hviler paa nogen bestemt tanke, virkelig kan kaldes en tro — spredt sig over næsten hele England uden spor af bevis.

Jeg har i min levetid kun stødt paa tre for-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

sætlig falske opgifter, og en af dem var kanske en mystifikation (der har været adskillige videnskabelige mystifikationer), som imidlertid narrede en amerikansk landbrugsavis i fælden. Den omhandlede en ny tyrerace, som var dannet i Holland ved krydsning af forskjellige oksearter (af hvilke jeg tilfældigvis ved, at nogle er fuldstændig ufrugtbare), og forfatteren var uforskammet nok til at paastaa, at han havde vekslet breve med mig, og at hans vigtige resultater havde gjort et dybt indtryk paa mig. Artikelen blev mig sendt af udgiveren af en engelsk landsbrugstidende, som ønskede at kjende min mening, før han offentliggjorde den.

Det andet tilfælde var en beretning om flere afarter, som beretteren havde frembragt af forskjellige slags aurikler, og som af sig selv havde sat en mængde frø, uagtet moderplanterne havde været omhyggelig afstængte for insekter. Denne beretning blev trykt, førend jeg havde fundet ud betydningen af heterostylismen[1]), og den hele fremstilling maa enten have været bedragersk, eller der maa have været en saa grov skjødesløshed ved udestængselen af insekter, at den neppe er trolig.

Det tredie tilfælde var besynderligere. Mr. Huth aftrykte i sin bog om „*Giftermaal mellem slægtninger*“ nogle lange udtog efter en belgisk forfatter, som fortalte, at han havde parret kaniner under fuld-

[1]) d. v. s.: Meningen med at griflernes og støvdragernes indbyrdes længdeforhold (relative længde) er forskjellig hos forskjellige planteindivider af samme art. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

stændig gjennemført indavl i en lang række af slægtsled uden nogen som helst skadelige følger. Beretningen var optaget i et høist respektabelt tidsskrift, nemlig det der udgives af „Det kongelige belgiske selskab"; men jeg kunde ikke lade være at nære mine tvil — jeg ved ikke rigtig hvorfor, dersom det ikke var, fordi der ikke var indtruffet et eneste uheld, og min egen erfaring i dyreopdrætning gjorde dette meget usandsynligt i mine tanker.

Saa skrev jeg efter megen betænkelighed til prof. Van Beneden og spurte, om forfatteren var en paalidelig mand, og fik straks det svar, at selskabet med forfærdelse havde opdaget, at hele fremstillingen var et bedrag[1]). Forfatteren var i tidsskriftet blit opfordret til at sige, hvor han havde boet og holdt sin store mængde kaniner paa den tid, han drev paa med sine eksperimenter, der maa ha krævet adskillige aar, men der var intet svar at faa af ham.

Mine livsvaner er regelmæssige, og dette har været til ikke liden nytte for mine særegne gjøremaal. Sluttelig har jeg havt rundelig fritid, eftersom jeg ikke har behøvet at arbeide for mit eget ophold. Selv min vanhelse, skjønt den har ødelagt adskillige aar af mit liv, har sparet mig for selskabslivets og fornøielsernes forstyrrelser.

Derfor har, saa vidt jeg kan dømme, den lykke, jeg monne ha gjort som videnskabsmand

[1]) Mr. Huth har selv paapeget bedraget paa en papirstrimmel, vedheftet alle de eksempler af hans bog, som da var usolgte.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

beroet paa sammensatte og forskjelligartede aandige egenskaber og betingelser. Af disse har de vigtigste været: Kjærlighed til naturvidenskaben, ubegrænset taalmodighed til lang eftertanke over hvilket som helst emne, flid i at iagttage og samle kjendsgjerninger og en rimelig andel af opfindsomhed og af sund forstand. Med saadanne middels evner som dem, jeg besidder, er det i sandhed overraskende, at jeg i en del vigtige spørsmaal i betydelig grad skal ha kunnet paavirke videnskabsmænds tro.

Kapitel III.

Erindringer fra min fars hverdagsliv.

Jeg ønsker i dette kapitel at gi en skildring af min fars hverdagsliv. Det har forekommet mig, at jeg kunde gjøre dette i form af et grovt omrids af en dag paa Down, med saadanne indflettede erindringer, som maatte dukke op under optegnelsen. Mange af disse minder, som har værd for dem, der kjendte min far, vil synes farveløse eller ubetydelige for fremmede. Jeg gir dem ikke desto mindre til bedste i det haab, at de vil bidrage til at bevare det indtryk af hans personlighed, som lever i deres minde, som kjendte og elskede ham — et indtryk paa samme tid saa livagtigt og saa vanskelig at gjengive i ord.

Om hans personlige udseende er det (i denne fotografiernes tidsalder) neppe nødvendigt at sige

© The Complete Work of Charles Darwin Online

meget. Han var omtrent 6 fod høi, men saa neppe saa høi ud, da han ludede temmelig stærkt; i senere aar gav han efter for denne tilbøielighed; men jeg husker, at jeg allerede for mange aar siden har set ham svinge armene bagover for at skyde frem brystkassen og med et ryk rette sig op. Man fik et indtryk af, at han snarere havde været en virksom end en stærk mand; han var i forhold til sin høide ikke bredskuldret, skjønt visselig heller ikke smal. Som ung mand maa han ha været meget udholdende, thi da paa en af udflugterne iland fra „Beagle" alle led af mangel paa drikkevand, var han en af de to, som orkede at arbeide sig frem for at finde det. I gutteaarene var han rask og kunde hoppe over en stang i høide med adamsæblet i hans hals. — Han havde en svaiende gang og brugte en stok med en vældig dopsko, som han satte haardt i bakken, saa at der, naar han gik rundt „Sandveien" paa Down, hørtes et taktfast „klik", hvorom vi alle har skarpt udpræget erindring. Naar han kom tilbage fra middagsturen, ofte med regnkappen eller overfrakken paa armen, fordi det havde været for varmt, kunde man se, at den svaiende gang tog lidt paa ham. Inde var hans gang ofte langsom og anstrengt, og naar han gik ovenpaa om eftermiddagen, kunde man høre ham arbeide sig op trappen med tunge skridt, som om hvert steg var et tiltak. Naar arbeidet interesserede ham, gik han raskt og let nok omkring, og ofte midt i dikteringen pilede han ud i forstuen for at faa sig en pris snus, idet han lod kontordøren aaben og raabte de sidste ord i sætningen, just som han gik. Inde brugte han stundom en eketræs stok, formet som en liden alpestok, og dette var da tegn paa, at han følte svimmelhed.

Til trods for hans styrke og raskhed tror jeg, hans bevægelser bestandig maa ha været noget

© The Complete Work of Charles Darwin Online

klodsede. Han var af naturen ubehjælpsom og kunde ikke tegne ordentlig[1]). Dette beklagede han meget, og tidt fremholdt han, hvor yderst nødvendigt det var for en ung naturforsker at bli en dygtig tegner.

Han kunde dissekere godt under det enkle mikrokop; men jeg tror, det var hans store taalmodighed og omhyggelighed, som her hjalp mest. Det var eget for ham, at han mangen gang betragtede smaa dygtig udførte dissektioner som noget næsten overmenneskeligt. Han talte ofte med beundring om den kunstfærdighed, hvormed han saa Newport sønderlemme en humle, idet han udskilte nervesystemet med nogle faa klip af en liden saks, der, som min far viste os, førtes med hævede albuer og i en stilling, som visselig maatte kræve en meget stø haand. Han ansaa det for en stor kunst at kunne gjøre snit, og det sidste aar af sit liv gjorde han sig utrolig umage for at lære at gjøre snit af rødder og blade saa tynde, at de kunde lægges under mikroskopet. Han var ikke stø nok paa haanden til at holde den gjenstand, der skulde skjæres, og han brugte en almindelig mikrotom[2]), hvori den klemme, der holdt gjenstanden, var fæstet, og lod kniven glide over en glasflade, idet den gjorde snittet. Han pleiede le ad sig selv og sin færdighed i at gjøre snit og sagde, at han var stum af beundring derover. Han maa imidlertid ha havt godt øiemaal og herredømme over sine bevægelser, eftersom han i sin ungdom

[1]) Den figur, som forestiller det samlede celleindhold i *Insektædende planter*, er tegnet af ham. F. D.

[2]) Af gjenstande, der skal kunne iagttages under mikroskopet, maa man gjøre snit saa tynde, at lyset falder igjennem dem. Dertil bruges ialmindelighed en skarp barberkniv. Nu benytter man ofte en maskine, hvori er indfattet en barberkniv, altsaa et slags høvlmaskine i liden stil. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

var en god skytte og som gut var dygtig i at kaste med sten. En gang dræbte han en hare, der sad i blomsterhaven i Shrewsbury, ved at ramme den med en kiksekugle, og som voksen dræbte han en korsnæb med en sten. Han var saa ulykkelig over at ha dræbt korsnæbben, at han ikke talte om det før flere aar bagefter, og da forklarede han, at han aldrig vilde ha kastet paa den, dersom han ikke havde følt sig forvisset om, at hans gamle kastefærdighed havde forladt ham.

Naar han gik, havde han en nervøs bevægelse med fingrene, som han i en af sine bøger har beskrevet som en gammel mands vane. Naar han sad stille, greb han ofte med den ene haand over haandledet paa den anden; han sad med korslagte ben, og da de var saa magre, kunde han krydse dem langt over hinanden, saaledes som ogsaa et af fotografierne viser. Han havde ladet sin stol i arbeidsværelset og den, han brugte i dagligstuen, forhøie, saa de var betydelig høiere end de andre stole. Dette var gjort, fordi det var ham noget ubekvemt at sidde paa en lav eller endog almindelig høi stol. Vi pleiede le af ham, fordi han gjorde sin høie dagligstuestol endnu høiere ved at sætte skamler paa den og derefter ophæve resultatet ved at hvile fødderne paa en anden stol.

Hans skjæg var svært og næsten ikke studset, graat og hvidt, temmelig blødt, bølgende og kruset. Mundskjægget var lidt vanprydet, ved at det var kort og tverklippet. Han blev meget skaldet og havde tilslut kun igjen en smal frynse mørkt haar paa baghovedet.

Ansigtsfarven var rødlig, og dette bragte maaske folk til at anse ham for mindre sygelig, end han virkelig var. Han skrev til dr. Hooker (13de juni 1849): „Alle siger mig, at jeg har et meget

© The Complete Work of Charles Darwin Online

blomstrende og godt udseende, og mange tror, at jeg spiller komedie; men De har aldrig været blandt dem". Og det maa mærkes, at han paa denne tid var elendig daarlig, meget værre end i senere aar. Hans øine var blaa-graa og dybtliggende under en stærkt fremtrædende pande med tykke, buskede, fremstaaende øienbryn. Den høie pande var stærkt rynket, men forresten var hans ansigt ikke meget furet. Hans udtryk bar intet mærke af det vedvarende ildebefindende, han led under.

Naar han kom i spænding under behagelig samtale, lyste der et yidunderligt liv over hans hele person, og hans oprømte ansigt viste, hvilken del han tog i den almindelige livlighed. Hans latter var utvungen og klangfuld — som en mands, der med sympati og glæde helt omfatter den person og ting, som har moret ham. Han ledsagede den ofte med en eller anden gebærde, løftede hænderne i veiret eller slap en af dem ned med et klask. Jeg tror overhovedet, han var tilbøielig til fagter, og ofte, naar han forklarede (lad os sige befrugtningen af en blomst), brugte han hænderne paa en maade, som syntes hellere at være til hjælp for ham selv end for den, han talte med. Han gjorde dette ved anledninger, da de fleste andre vilde anskueliggjøre sine forklaringer ved hjælp af et simpelt blyantsrids.

Han bar mørke, løst siddende klær af et bekvemt snit. I de senere aar opgav han den høie cylinderhat, selv i London, og bar en sort, myg en om vinteren og en vældig straahat om sommeren. Hans sædvanlige overplag var den korte kappe, hvormed fotografierne i almindelighed fremstiller ham, lænende sig mod en af verandasøilerne. To eiendommeligheder ved hans hjemmedragt var, at han næsten altid bar et sjal over skuldrene, og

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at han havde store, vide, skindforede tøistøvler, som han kunde kippe udenpaa sine hverdagssko. Lig de fleste svagelige mennesker led han saavel af varme som kuldskjærhed; det saa ud, som om han ikke kunde finde skillet mellem for varmt og for koldt; ofte kunde en sindsbevægelse gjøre ham for varm, saa han kunde kaste frakken af, naar noget kom paa tverke i hans arbeide.

Han stod tidlig op, mest fordi han ikke kunde ligge længere, og jeg tror, han vilde ha likt at staa endnu tidligere op, end han gjorde. Før frokost tog han sig en kort tur, en vane fra den første gang, han laa ved bad. Denne vane holdt han vedlige næsten til sin død. Som liden gut syntes jeg om at spasere med ham, og jeg har endnu et vagt indtryk af den røde himmel, naar solen gik op om vinteren, og en erindring om det behagelige følgeskab, som jeg var stolt af. Han pleiede, da jeg var gut, at fryde mig med at fortælle, hvorledes han paa endnu tidligere spaserture mørke vintermorgener en eller et par gange havde mødt ræve travende hjemover i dagbrækningen.

Han spiste frokost alene omkring klokken $7^3/_4$, tog derpaa straks fat paa arbeidet og betragtede de $1^1/_2$ time fra 8 til $9^1/_2$ som en af sine bedste arbeidsstunder. Klokken halv ti kom han ind i dagligstuen efter sine breve — inderlig fornøiet, naar det var en tynd post og undertiden rent ud af det, naar den var svær. Han pleiede da, liggende paa sofaen, høre paa, at der blev læst høit af mulig ankomne familiebreve.

Denne oplæsning, der ogsaa indbefattede en stump af en novelle, varede til omkring $^1/_2$11, da han gik tilbage for at arbeide til klokken 12 eller et kvarter derover. Ved denne tid betragtede han sit dagsværk som endt og kunde ofte i en tilfreds

© The Complete Work of Charles Darwin Online

tone sige: „Jeg har gjort et godt dagsarbeide“. Derefter gik han ud, enten det var regn eller godveir; „Polly“, hans hvide *terrier*, gik med ham i godt veir; men naar det regnede, nægtede hun at gjøre følge, eller man kunde se hende staa nølende igjen paa verandaen med et blandet udtryk af ærgrelse og skam over sin mangel paa mod; i almindelighed vandt dog hendes samvittighed seier, og saa snart det var tydeligt, at han var gaaet, kunde hun ikke holde ud at bli igjen.

Min far var altid glad i hunde, og som ung mand havde han den evne at kunne frastjæle sine søstre deres dæggehundes hengivenhed; i Cambridge røvede han fra sin fætter W. D. Fox hans hunds kjærlighed, og det kan maaske have været dette lille bæst, som pleiede at grave sig ned i hans seng og hver nat sov ved hans fødder. Min far havde en bidsk hund, som var ham hengiven, skjønt knurvorren mod alle andre, og da han kom tilbage fra reisen med „Beagle“, huskede hunden ham, men paa en forunderlig maade, som min far gjerne fortalte. Han gik ned i gaarden og raabte paa sin gamle maade; hunden pilede frem og fulgte ham paa hans tur uden at vise større tegn til glæde, end den vilde gjort, om det samme havde hændt dagen før og ikke for fem aar siden. Denne historie er benyttet i „*Menneskets afstamning*“, 2den (engl.) udgave side 74.

Saa langt tilbage jeg mindes, var der kun to hunde, som holdt sig nær til min far. Den ene var en stor, sort og hvid halvblods „støver“ (*retriever*), „Bob“ kaldet, hvem vi som børn var meget glade i. Det var denne hund, om hvem historien om „drivhusansigtet“ er fortalt i bogen „*Udtryk for sindsbevægelser*“.

Men den hund, som min far holdt mest af, var

© The Complete Work of Charles Darwin Online

den oven nævnte „Polly“, en lurvet, hvid rævehund (*fox-terrier*). Det var en gløg, trofast hund; naar hendes herre skulde paa reise, mærkede hun det straks paa pakningen, som foregik i studerværelset, og blev følgelig sturen. Hun begyndte ogsaa at bli urolig, saa snart hun saa, at kontoret blev sat istand til hans hjemkomst. Hun var et lidet listigt dyr og pleiede at skjælve eller sætte op en ulykkelig mine, naar min far kom gaaende, mens hun ventede paa sin middagsmad, akkurat som om hun skulde vide, han vilde sige (som han ofte gjorde), at „hun holdt paa at sulte ihjel“. Min far pleiede faa hende til at snappe kagebiter, som han lagde hende paa næsen, og havde en øm og spotsk-høitidelig maade at forklare hende paa forhaand, at hun maatte „være en rigtig snil pige“. Hun havde et mærke paa ryggen efter et brandsaar, hvor røde haar havde vokset ud igjen istedenfor hvide, og min far pleiede at rose hende for denne haartot, da den stemmede med hans teori om *pangenesis*[1]). Hendes far var nemlig en rød *bull-terrier*, og fremvæksten af røde haar efter brandsaaret beviste derfor tilværelsen af latente røde spirer. Han var rent rørende omsorgsfuld for „Polly“ og var aldrig utaalmodig over hendes krav paa opmærksomhed, f. eks. paa at slippes ind ad døren eller ud igjennem veranda-vinduet for at gjø paa „uskikkelige folk“ — en selvpaalagt pligt, som hun udførte med stor fornøielse. Hun døde, eller rettere, maatte dræbes nogle dage efter hans død.

Min fars middagstur begyndte almindeligvis med et besøg i drivhuset, hvor han tilsaa spirende sæd af et eller andet slags eller forsøgsplanter, som tilfældigvis krævede undersøgelse; men han foretog

[1]) kfr. pag. 110.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

neppe nogensinde en alvorlig iagttagelse paa denne tid af dagen. Derefter tog han sin tur for sundhedens skyld — enten rundt „Sandgangen“ eller udenfor sin egen grund i eiendommens umiddelbare nærhed. „Sandgangen“ var en smal strimmel jord, $1^1/_2$ *acres* i fladeindhold, med en grusvei rundt omkring. Paa den ene side af veien var der en bred, gammel kratskog med temmelig store eketrær her og der, som gjorde spasergangen lun og skyggefuld; den anden side var skilt fra en tilstødende græsmark ved et lavt, levende hegn, over hvilket man havde for sig, hvad der var af udsigt — en liden stille dal, der tabte sig i høilandet henimod eggen af Westerham-høiden, bevokset med hasselkrat og lærketrær — levningerne af en engang stor skog, som strakte sig helt til Westerham-veien. Jeg har hørt min far sige, at det yndige ved denne fordringsløse lille dal medvirkede til, at han bosatte sig paa Down.

„Sandgangen“ blev af min far beplantet med en forskjellighed af trær, hassel, or, lindetrær, avnbøg, bjerk, liguster og klunger og med en lang hæk af kristtorn langs hele den aabne side. Tidligere gjorde han et vist antal runder hver dag og pleiede at tælle dem ved hjælp af en hob smaastene, hvoraf han sparkede en op paa veikanten, hver gang han kom rundt. I senere aar tror jeg ikke, han holdt strengt paa noget bestemt antal rundture, men gjorde saa mange, han følte kræfter til. „Sandgangen“ var vor legeplads som børn, og her havde vi uophørlig min far i sigte, mens han gjorde sine rundture. Han holdt af at se, hvad vi foretog os, og glædede sig altid over den moro, vi fandt paa. Det er rart at tænke paa, hvorledes mine tidligste minder om ham fra „Sandgangen“ falder

© The Complete Work of Charles Darwin Online

sammen med de sidste erindringer, jeg har om ham; det viser, hvor uforanderlige hans vaner har været.

Stundom naar han var alene, stod han stille eller sneg sig fremover for at iagttage fugle eller andre dyr. Det var ved en saadan anledning, at nogle ekornunger kravlede opover benene og ryggen paa ham, mens deres mor i dødsangst smatrede til dem fra et træ. Han fandt altid ud fuglereder helt op til de sidste aar af sit liv, og som børn betragtede vi ham som rent genial i dette stykke. Paa sine forsigtige streiftog kom han over de sjeldneste fugle, men jeg tror, han pleiede at holde dette skjult for mig som liden gut, da han saa mine sjælekvaler, fordi jeg ikke havde set sisiken, stilitsen, eller hvad det nu maatte ha været. Han brugte at fortælle os, hvorledes han engang krøb lydløst frem i „Storskogen" og kom over en sovende ræv, som blev saa overrasket, at den sad og stirrede paa ham en god stund, inden den løb sin vei. En *mynde,* som var med ham, viste intet tegn til ophidselse overfor ræven, og han pleiede at slutte fortællingen med at udtale sin forundring over, hvorledes hunden kunde være saa harehjertet.

Et andet af hans yndlingssteder var „*Orchis Bank*" ovenfor den stille Cudham-dal, hvor flere smaa, sjeldne orkideer vokste mellem enerbuskene og andre som *cephalantera* og *neottia*[1]), rederod, under bøgegrenene; ogsaa den lille skog „*Hangrove*", straks ovenfor, var ham kjær, og her mindes jeg, han samlede græsarter, naar han tog sig for at finde ud navnene paa alle de almindelige sorter. Det morede ham at citere en udtalelse af en af hans smaagutter, der havde fundet en græsart, hans far ikke havde set før, og som gutten havde liggende ved siden af

[1]) Et par sjeldne planter hørende til marihaandfamilien.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

sin tallerken paa middagsbordet: „Jeg er en overordentlig græsfinder!“

Min far likte meget at vandre langsomt omkring i haven med min mor eller nogen af børnene, eller sammen med andre at sidde paa en bænk ude paa græsbakken; han selv sad dog oftest paa græsset, og jeg mindes ham tidt liggende under et af de store lindetræer med hovedet lænet mod den grønne forhøining ved dets fod. Paa vakre sommerdage, da vi ofte sad ude, kunde vi almindeligvis høre det store svinghjul paa brøndpumpen surre rundt, og lyden har saaledes knyttet sig til mindet om hine skjønne dage. Han pleiede med fornøielse at se paa, naar vi spillede *lawn-tennis* (et slags boldspil), og slog ofte en forvildet kugle tilbage til os med det krogede haandtag paa sin stok.

Skjønt han aldrig tog nogen personlig del i havestellet, fandt han dog stor glæde i blomsterpragt — for eks. i den mængde *azalea*[1]), som almindeligvis stod i storstuen. Stundom, tror jeg, flød hans beundring for en blomsts bygning og dens skjønhed sammen, hvad der f. eks. var tilfælde med de store hængende, blegrøde og hvide blomster paa *dielytra* (hjerteblomst). Paa samme maade nærede han en halv kunstnerisk, halv botanisk kjærlighed til den blaa *lobelia* (botnegræs). I sin beundring for blomster lo han ofte ad kunstens smudsige farver, sammenlignet med naturens lyse farveskjær. Jeg holdt af at høre ham beundre en blomsts skjønhed; der laa deri etslags taknemlighed mod selve blomsten, en personlig kjærlighed til dens fine form og farve. Jeg synes se ham sagte og lethændt røre ved den blomst, han var henrykt over; det var barnets naive beundring.

---

[1]) En alpeplante, som ligner alperoser.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Han kunde ikke lade være at personificere ting i naturen. Denne følelse gav sig luft saa vel i smædeord som i lovtaler, f. eks. over nogle frøplanter: „Disse smaa uslinger gjør netop det, jeg vil, de ikke skal gjøre.“ Han pleiede tale i en halvt opbragt, halvt beundrende tone om den kløgt, hvormed et mimosablad vred sig ud af vandet i et fad, han havde forsøgt at holde det nede i. Den samme aand kunde man finde igjen i hans maade at omtale solduggen *(drosera)* paa, jordormene o. s. v.[1]).

Saa langt tilbage jeg mindes, var foruden spaserture ridning hans eneste udendørs adspredelse. Dette begyndte han med paa dr. Ben Jones' raad, og vi var saa heldige at finde ham „Tommy“, den mest letredne og rolige klump af en hest i hele verden. Han fandt uhyre fornøielse i disse rideture og planlagde flere smaarunder af passelig længde før lunchtiden. Vort land egner sig for saadanne paa grund af dets mange smaadale, som giver forandringens interesse til det, som i et fladt land vilde være en ensformig rundbane. Jeg tror ikke, han af naturen var glad i heste eller havde nogen høi mening om deres forstandsevner, og „Tommy“ blev ofte udleet for den uro, den viste, hver gang den skulde forbi den samme dynge afklippede hækgrene ved veien. Jeg tror, han var forundret over sig selv, hvergang han tænkte paa, hvilken dristig rytter han engang havde været, og hvor fuldstændig alderen og daarlig helse havde gjort det af med hans nerver. Han pleiede sige,

[1]) Se Leslie Stephens „*Swift*“, pag. 200, hvor Swifts undersøgelse af tjeneres manerer og sædvaner sammenlignes med min fars iagttagelser af jordorme: „Forskjellen er“, siger mr. Stephen, „at Darwin ikke havde andet end velvillige følelser for ormene“.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at ridning var et langt virksommere middel til at hindre ham i at tænke, end spaserturene var — da det at styre hesten optog ham tilstrækkelig til at forebygge enhver virkelig anstrengende tænkning. Og landskabets vekslende udsigt var gavnlig for krop og sjæl.

Ulykkeligvis gjorde „Tommy“ et slemt fald med ham en dag paa Keston-almindingen. Dette og et uheld med en anden hest gjorde ham nervøs, og han blev tilraadet at opgive ridningen.

Gaar jeg udenfor, hvad jeg selv har erfaret, og opfrisker, hvad jeg har hørt ham sige om sin lyst til sport o. s. v., falder der mig mange ting ind, men meget af det vilde bli gjentagelse af, hvad der findes i hans „*Erindringer*“. Paa skolen var han glad i *batfives* (boldspil), og dette var den eneste leg, han var flink i. Han var glad i sit gevær allerede som liden gut og blev en god skytter; han pleiede at fortælle, at han i Sydamerika fældte tre og tyve bekkasiner i fire og tyve skud. Naar han fortalte denne historie, huskede han nøie paa at tilføie, at han troede, de ikke var fuldt saa sky som engelske bekkasiner.

Paa Down spistes der lunch, naar han kom fra sin middagstur, og her kan jeg tilføie et par ord om hans maaltider i det hele taget. Han havde en barnagtig forkjærlighed for søde sager, til skade for ham selv, eftersom det altid var ham forbudt. Han var ikke videre heldig med at holde, hvad han kaldte de „hellige løfter“, som han gjorde mod at spise søde sager, og han betragtede dem aldrig som bindende, medmindre de var aflagte med tydelige ord.

Han drak meget lidet vin, men nød og friskedes op af det lille, han drak. Han havde afsky for drik og advarede stadig sine gutter mod at

© The Complete Work of Charles Darwin Online

la sig forlede til drukkenskab. Jeg mindes, jeg i min troskyldighed som liden gut spurte ham, om han nogensinde havde været beruset, og han svarede meget alvorlig, at han til sin skam maatte bekjende, at han en gang i Cambridge havde drukket for meget. Det gjorde et saa dybt indtryk paa mig, at jeg endnu mindes stedet, hvor jeg gjorde spørsmaalet.

Efter lunch læste han sin avis, hvilende paa sofaen i dagligstuen. Jeg tror, avisen var det eneste ikke-videnskabelige stof, han selv læste. Alt andet, noveller, reisebeskrivelser, historie, blev læst høit for ham. Han nærede saa vidtstrakte livsinteresser, at der i aviserne forekom en mængde ting, som optog hans tanker, skjønt han jo lo ad parliaments-debatternes vidtløftighed og kun læste dem i uddrag, tror jeg. Hans interesse for politik var betydelig, men hans meninger om disse spørsmaal formedes mere i forbigaaende end ved nogen alvorlig tænkning derpaa.

Efter avislæsningen kom tiden til at skrive breve. Disse, saa vel som haandskrifterne til sine bøger, skrev han siddende ved kaminen i et uhyre af en stor lænestol med hestehaars betræk, og med papiret liggende paa et bræt, der hvilede paa stolarmene. Naar han havde mange eller lange breve at skrive, pleiede han at diktere dem efter et udkast; disse udkast blev skrevne paa bagsiden af manuskripter eller korrekturstrimler og var næsten ulæselige, stundom endog for ham selv. Han gjorde det til regel at opbevare *alle* breve, som han modtog — en vane, som han havde lært af sin far, og som han sagde havde været ham til stor nytte.

Han modtog mange breve fra taabelige og hensynsløse mennesker, og alle blev de besvarede. Han pleiede sige, at om han undlod at svare, tyngede det paa hans samvittighed bagefter, og uden tvil

© The Complete Work of Charles Darwin Online

var det for en stor del den høflighed, hvormed han gav svar til alle, som skabte den almene og vidtspredte erkjendelse af hans naturs elskværdighed, der saa klart kom tilsyne ved hans død.

Han var hensynsfuld mod sine korrespondenter ogsaa i andre og mindre ting; naar han f. eks. dikterede et brev til en udlænding, undlod han neppe nogensinde at sige til mig: „Du faar gjøre dig umage med at skrive tydelig, siden det er til en udlænding". Han skrev almindeligvis sine breve under den forudsætning, at de vilde bli flygtig gjennemlæste; saaledes passede han vel paa under dikteringen at bede mig la et vigtigt punkt begynde med nyt afsnit „for at fange hans øie", som han ofte udtrykte sig. Hvormeget han selv tænkte paa det bryderi, han gjorde andre ved at rette spørsmaal til dem, vil tydelig nok fremgaa af hans breve. Det er ikke let at sige noget om den almindelige tone i brevene — de vil tale for sig selv. Deres aldrig bristende høflighed er meget talende. Jeg havde et bevis paa denne egenskab i den følelse, hans juridiske raadgiver, mr. Hacon, nærede for ham. Han havde aldrig set min far, men nærede alligevel oprigtigt venskab for ham og talte især om, at breve som hans sjelden forekommer i forretnings-anliggender: — „Alt, hvad jeg gjorde, var rigtigt, og alt modtog jeg overstrømmende tak for".

Han havde et trykt svar til plagsomme brevskrivere, men han brugte det neppe; jeg formoder, han aldrig fandt nogen anledning, som syntes ham fuldstændig passende. Jeg mindes et tilfælde, hvor det med nytte kunde været anvendt. Han modtog et brev fra en fremmed, som sagde, at han havde paataget sig at forsvare udviklingslæren i et samtalelag, og da han var en ung mand, som havde det travlt uden tid til læsning, vilde han gjerne ha et

© The Complete Work of Charles Darwin Online

omrids af min fars synsmaader. Selv denne vidunderlige unge mand fik et høfligt svar, skjønt jeg neppe tror, han fik meget stof til sin tale. Det var hans regel at takke for tilsendte bøger, men ikke for flyveskrifter. Han ytrede undertiden forundring over, at saa faa takkede ham for hans bøger, som han rigelig uddelte; de breve, som han saaledes modtog, var ham til megen glæde, fordi han vanligvis havde saa ringe mening om værdien af sine skrifter, at han var oprigtig overrasket over den interesse, de vakte.

I penge- og forretningssager var han mærkværdig omsorgsfuld og punktlig. Han førte meget omhyggeligt regnskab, klassificerte posterne og afsluttede aarsopgjør som en kjøbmand. Jeg mindes den raphed, hvormed han rakte haanden ud efter regnskabsbogen for at indføre enhver anvisning, som om han havde hastværk med at faa den indført, før det blev glemt. Hans far maa ha ladet ham leve i den tro, at han vilde faa mindre raad, end han virkelig fik; thi den vanskelighed, han havde med at finde et passende hus paa landet, maa for en del ha hidrørt fra den beskedne sum, han følte sig istand til at betale. Alligevel vidste han selvfølgelig, at hans økonomiske kaar vilde bli lette; thi i sine „*Erindringer*“ omtaler han dette som en af grundene til, at han ikke arbeidede saa ihærdig med sine medicinske studier, som han vilde ha gjort, dersom han havde været nødt til at tjene sit brød.

Han havde forkjærlighed for at spare paa papir; men det var mere en kjæphest end nogen virkelig sparsomhed. Alle rene blade paa de modtagne breve blev gjemte i en mappe for at benyttes til optegnelser; det var hans agtelse for papir, som bragte ham til at skrive saa meget paa bagsiden af

© The Complete Work of Charles Darwin Online

sine gamle manuskripter, og paa den maade ødelagde han uheldigvis store partier af original-haandskrifterne til sine bøger. Hans følelser i hensyn paa papir udstrakte sig til affaldspapir, og han gjorde halvt i spøg indsigelser mod den sorgløse vane at kaste en fidibus paa ilden, efter at den havde gjort tjeneste til at tænde et lys med.

Min far var i pengesager overordentlig rundhaandet og gavmild mod alle sine børn, og jeg har særlig grund til at erindre hans godhed, naar jeg tænker paa, hvorledes han betalte den gjæld, jeg havde stiftet i Cambridge, idet han næsten gjorde det til en dyd hos mig, at jeg havde nævnt det for ham. I de senere aar fulgte han den ædelmodige regel at dele hvert aars overskud mellem sine børn.

Han havde stor agtelse for ren forretnings-dygtighed og talte ofte med beundring om en slægtning, som havde fordoblet sin formue. Og om sig selv brugte han ofte at sige for spøg, at hans virkelige stolthed var de penge, han havde sparet sammen. De penge, han tjente paa sine bøger, var ham ogsaa til glæde. Hans omhu for at spare skrev sig for en stor del fra hans frygt for, at hans børn ikke vilde ha stærk nok helse til at tjene sit brød, en anelse, som ligetil pinte ham i mange aar. Og jeg har en dunkel erindring om, at han sagde: „Gudsketak, du vil ha smør paa brødet", mens jeg endnu var saa ung, at jeg var tilbøielig til at ta det bogstavelig.

Naar brevskrivningen var over omkring tretiden om eftermiddagen, tog han hvile i sit soveværelse, idet han laa paa sofaen og røgte en cigaret og lyttede til oplæsningen af en novelle eller en anden ikke-videnskabelig bog. Han røgte kun, naar han hvilede, hvorimod han tog snus som stimulans i

© The Complete Work of Charles Darwin Online

arbeidstimerne. Som student i Edinburg havde han lagt sig til den vane at snuse og vedblev dermed i mange aar af sit liv. Han havde en vakker sølvsnusdaase — en foræring fra mrs. Wedgwood paa Maer — som han skattede høit, men han bar den sjelden paa sig, fordi det fristede ham til at ta for mange priser. I et af sine tidligere breve taler han om, at han har hørt op med at snuse en maaneds tid, og fortæller, at han føler sig „rent døsig, dum og nedstemt". Vor tidligere nabo, presten Brodie Innes, fortæller mig, at min far engang besluttede ikke at ta snus, undtagen naar han var borte, — „en meget tilfredsstillende ordning for mig", lægger han til, „da jeg havde en daase staaende paa mit kontor, hvortil der var adgang fra haven, uden at jeg behøvede at ringe efter tjenerne, og jeg nød da fordelen af nogle faa minutters samtale med min kjære ven oftere, end ellers vilde ha været tilfælde." Han tog almindeligvis snus af en krukke paa forstuebordet, fordi det at maatte gaa dette stykke for at faa en pris var en liden dæmper; klirringen med laaget paa snuskrukken var en meget fortrolig lyd. Undertiden naar han var i dagligstuen, faldt det ham ind, at ilden i hans arbeidsværelse holdt paa at gaa ud, og naar nogen af os tilbød sig at se efter, kom det gjerne ud, at han ogsaa ønskede en pris snus.

Stadig tobaksrøgning begyndte han først med i de senere aar, skjønt han paa sine reiser tilhest over pampaerne lærte at røge med gauchos-folket, og jeg har hørt ham tale om den store forfriskning, han følte af en kop *maté* og en cigaret, naar han stoppede efter et langt ridt og ikke kunde faa mad paa en stund.

Under høitlæsningen faldt han ofte i søvn, og han pleiede at beklage, at han havde gaaet glip af

© The Complete Work of Charles Darwin Online

en del af novellen; thi min mor vedblev med læsningen, for at ikke afbrydelsen af lyden skulde vække ham. Klokken 4 kom han ned og klædte sig til sin spasertur, og saa regelmæssig var han, at man kunde være ganske sikker paa, at klokken manglede nogle minutter i 4, naar hans trin hørtes i trappen.

Fra omkring $^1/_2 5$ til $^1/_2 6$ arbeidede han; derefter kom han ind i dagligstuen og bestilte intet, til det var tid (omkring kl. 6) til at gaa ovenpaa for atter at hvile, høre paa novellelæsning og røge en cigaret.

Paa det sidste sluttede han med det sene middagsmaaltid og nød kl. $^1/_2 8$ (mens vi spiste middag) té med et æg eller et lidet stykke kjød. Efter middagen blev han aldrig igjen i spiseværelset, men pleiede undskylde sig med at sige, at han var en gammel kjærring, som maatte faa lov at gaa sin vei med damerne[1]). Dette var et af de mange tegn paa og følger af hans stadige svaghed og vanhelse. En halv times længere konversation kunde for ham betyde en søvnløs nat og kanske tabet af den næste dags halve arbeide.

Efter middagen spillede han trik-trak med min mor — to spil hver kveld; i mange aar holdtes der regning med, hvormange spil hver havde vundet, og af dette regnskab havde han den største interesse. Han kom i stor spænding under disse spil, beklagede bitterlig sin daarlige lykke og udøste sig i overdreven, paataget vrede over min mors held.

Efter trik-trak-spillet læste han en eller anden videnskabelig bog for sig selv, enten i dagligstuen eller, dersom der var megen tale, i sit arbeidsværelse.

[1]) Det er skik i England, at damerne forlader middagsbordet før herrerne, som blir siddende en stund med sin vin. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Om aftenen, det vil sige, efterat han havde læst saa meget, som hans kræfter tillod, og før høitlæsningen begyndte, pleiede han ofte ligge paa sofaen og høre paa, at min mor spillede piano. Han havde intet gehør, men alligevel var han en sand elsker af god musik. Han pleiede at beklage, at hans glæde i musik havde aftaget med aarene, men saa langt min erindring gaar, var hans kjærlighed til en vakker melodi stærk. Jeg hørte ham aldrig nynne mere end en melodi — den vallisiske sang „Ar hyd y nos", og det gjorde han feilfrit; han pleiede ogsaa, tror jeg, at nynne en liden otaheitisk sang. Paa grund af sit mangelfulde øre var han ude af stand til at gjenkjende en melodi, naar han hørte den paanyt, men han viste sig stø i sin smag, og kunde ofte sige, naar en gammel yndling blev spillet: „Den er vakker, hvad er det?" Han likte særlig stykker af Beethovens symfonier og smaastykker af Händel. Han skrev ud en liste over alle de stykker, han særlig likte blandt dem, som min mor spillede, og gav i faa ord det indtryk, hvert af dem gjorde paa ham; men disse optegnelser er desværre gaaet tabt. Han var lydhør for forskjellighed i spil og fulgte med inderlig nydelse afdøde mrs. Wernon Bushingtons spil, og i juni 1881, da Hans Richter aflagde et besøg paa Down, vakte dennes storartede præstationer paa piano hans høieste begeistring. Han fandt stor glæde i god sang og rørtes næsten til taarer af storartede eller patetiske sange. Hans niece lady Farrers udførelse af Sullivans „Vil han komme" var en stadig nydelse for ham. Han var beskeden til yderlighed i hensyn paa sin egen smag og blev følgelig meget glad, naar han hørte, at andre var enige med ham.

Om aftenerne, især i de senere aar, følte han sig meget træt og forlod dagligstuen ved ti-tiden, idet

© The Complete Work of Charles Darwin Online

han gik tilsengs halv elleve. Hans nattero var sædvanligvis daarlig, og han laa ofte vaagen eller sad opreist i sengen i timevis og følte sig meget ilde tilpas. Han plagedes om natten af sin aandsvirksomhed og blev ofte udmattet ved, at hans tanker var sysselsatte med et eller andet problem, som han saa gjerne vilde været fri for. Om natten pleiede han ogsaa at forfølges af det, som havde ærgret eller bekymret ham om dagen, og jeg antager, det var da, han havde skrupler, hvis han ikke havde besvaret en eller anden paatrængende persons brev.

De omtalte regelmæssige oplæsninger, der fortsattes i saa mange aar, gjorde det muligt for ham at bli kjendt med en stor del af den lettere slags literatur. Han var overordentlig glad i noveller, og jeg husker godt, hvorledes han gottede sig i forventningen om, at man vilde forelæse ham en novelle, idet han lagde sig ned eller tændte sin cigaret. Han interesserede sig levende baade for handlingen og karaktererne og vilde paa ingen maade vide forhaands besked om, hvorledes en fortælling endte; det at titte paa slutningen af en novelle ansaa han for en kvindelig svaghed. Han kunde ikke nyde en fortælling med en sørgelig ende, og af den grund følte han ikke tilfulde George Eliots værd, skjønt han ofte udtalte varm ros over „Silas Marner". Walter Scott, miss Austen og mrs. Gaskell blev læste og læste igjen, til det ikke længere var muligt. Han havde to til tre bøger under læsning paa en gang — en novelle og maaske en biografi og en reisebeskrivelse. Han læste ikke ofte klassiske bøger og heller ikke saadanne, som laa fjernt fra hans studier, men holdt sig i almindelighed til dagens literatur og forsynede sig fra et leiebibliothek.

Jeg tror ikke, hans literære smag og domme stod paa høide med hans øvrige aandsevner. Skjønt

© The Complete Work of Charles Darwin Online

han var sikker i sin dom om, hvad han ansaa for godt, var det hans egen mening, at han i spørsmaal om literær smag var aldeles udenfor forstaaelsen, og han talte om, hvad literært forstandige folk, likte eller ikke likte — som om de udgjorde en klasse, som han ikke havde noget krav paa at tilhøre.

I alle spørsmaal om kunst var han tilbøielig til at le ad kritikere af faget og sa, at deres meninger dannede sig efter moden. Saaledes pleiede han for maleriers vedkommende at fremholde, hvorledes i hans tid alverden beundrede mestere, som nu er glemte. Fra hans kjærlighed til malerier i yngre dage kan man næsten med vished slutte, at han maa ha kunnet vurdere et portræt som kunstværk, og ikke alene som lighedsbillede. Alligevel talte han ofte leende om malede portrætters ringe værd og sagde, at et fotografi var mange, mange gange bedre, som om han var blind for det malede billedes kunstværdi. Men dette sagde han almindeligvis under sine forsøg paa at overtale os til at opgive tanken om at faa et malet portræt af ham, idet et saadant foretagende var meget kjedeligt for ham.

Denne hans betragtning af sig selv som uvidende i alle kunst-spørsmaal, fandt næring i den uvilje mod alt skinvæsen, som var et træk i hans karakter. Saa vel i smags-spørsmaal som i andre alvorligere ting havde han altid mod til at udtale sin mening. Jeg mindes dog et tilfælde, der klinger som en modsigelse til dette: da han betragtede Turners malerier i mr. Ruskins soveværelse, udtalte han ikke, hvad han senere gjorde, at han umulig kunde se noget af det, som Ruskin fandt i dem. Men denne lille forstillelse gjorde han ikke for sin egen skyld, men af høflighedshensyn til sin vært. Det glædede og morede ham, da

© The Complete Work of Charles Darwin Online

mr. Ruskin ved en senere anledning bragte ham nogle fotografier af malerier (jeg tror, portrætter af Vandyke) og med stor artighed syntes at sætte pris paa min fars mening om dem.

Meget af hans videnskabelige læsning var paa tysk, og dette voldte ham stort besvær; naar jeg læste en bog efter ham, slog det mig at se af blyantmærkerne, som han hver dag satte der, han stansede, hvor lidet han evnede at læse ad gangen. Han brugte at kalde tysken den „Verdammte" med engelsk udtale. Han var særlig ublid mod tyskerne, fordi han var overbevist om, at de kunde skrive greit, om de vilde, og han roste ofte dr. F. Hildebrand, fordi han skrev en tysk, der var lige saa klar som fransken. Han henvendte undertiden en tysk sætning til en veninde, en patriotisk tysk dame, og kunde le ad hende, hvis hun ikke kunde oversætte den flydende. Selv lærte han tysk simpelthen ved at hamre løs med en ordbog; han sa, at hans eneste udvei var at læse en sætning mangfoldige gange om igjen, og til slut gik da meningen op for ham. Da han for længe siden begyndte paa tysk, gjorde han sig vigtig deraf — som han pleiede at fortælle — for sir J. Hooker, som svarede: „Aa, kjære dig da, det har intet at betyde — jeg har begyndt paa det mange gange, jeg."

Tiltrods for sin ukyndighed i grammatik klarte han tysken mærkværdig godt, og de sætninger, han ikke kunde magte, var ialmindelighed virkelig vanskelige at oversætte. Han gjorde aldrig forsøg paa at tale korrekt tysk, men udtalte ordene, som om de var engelske, og dette gjorde det ikke lidet vanskeligt at hjælpe ham, naar han læste op en tysk sætning og bad om en oversættelse deraf. Han havde visselig et daarligt øre for sproglige lyd,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

saa det var ham umuligt at skjelne mellem smaa uligheder i udtalen.

Hans store interesse for videnskabsgrene, der laa udenfor hans særlige omraade, var mærkelig. I de biologiske videnskaber øver hans lærdomme en saa vidtstrakt indflydelse, at der paa de fleste af disse felter var noget, som interesserede ham. Han læste en god del af mange specialværker og store afsnit af lærebøger som Huxleys *Hvirvelløse dyrs anatomi* eller en slig bog som Balfours *Embryologi*[1]), hvor ialfald enkelthederne ikke laa indenfor hans forsknings-omraade. Og skjønt han ikke gjorde vidtløftig udarbeidede særskrifter til gjenstand for studium, følte han dog den største beundring for dem.

Udenfor de biologiske videnskaber følte han sig stærkt tiltrukket af værker, som han i virkeligheden ikke kunde bedømme. Saaledes pleiede han f. eks. at læse næsten hele „*The Nature*", skjønt saa meget deraf omhandler matematik og fysik. Jeg har ofte hørt ham sige, at han fandt et slags tilfredsstillelse i at læse artikler, som han (efter hvad han selv sagde) ikke kunde forstaa. Jeg skulde ønske, jeg kunde gjengive den maade, hvorpaa han pleiede at le ad sig selv for det.

Mærkeligt var det ogsaa, hvorledes han vedligeholdt sin interesse for de emner, han tidligere havde arbeidet med. Slaaende viste dette sig med geologien. I et af sine breve til mr. Judd beder han ham besøge sig, idet han siger, at han siden Lyell's død næsten aldrig faar sig en samtale om geologi. De iagttagelser, han kun nogle faa aar før sin død gjorde om de opretstaaende smaastene i rullestensformationen ved Southampton og drøftede i et brev

[1]) Læren om fosterets udvikling fra æggets befrugtning til fødselen eller udklækningen eller hos enkelte dyreformer til afslutningen af de i den første livsperiode gjennemgaaede forandringer (insekter, padder og fiske).

© The Complete Work of Charles Darwin Online

til mr. Geikie, er et andet eksempel. Og videre i sine breve til dr. Dohrn viser han, hvorledes hans interesse for „langhalse“ holdt sig levende. Jeg tror, det altsammen skyldtes hans aandskraft og ihærdighed — en egenskab jeg har hørt ham omtale, som om han følte sig særlig begavet i den retning. Ikke saa at forstaa, at han brugte slige fraser om sig selv; men han pleiede at sige, at han formaaede at holde et emne eller et spørsmaal mere eller mindre klart i tankerne i en lang række af aar. I hvilken grad han besad denne evne, indses bedst, naar vi tænker paa de mange forskjellige problemer, som han løste, og paa, hvor tidlig nogle af dem begyndte at sysselsætte ham.

Det var et sikkert tegn paa, at han var upasselig, naar han nogensinde var ledig udenfor de regelmæssige hviletimer; for saa længe han var nogenlunde bra, var der intet brud i hans livs regelbundethed. Hverdage og søndage gik i et — hver med de omtalte mellemrum af arbeide og hvile. Det er næsten umuligt for andre end dem, som iagttog hans daglige liv, tilfulde at forstaa, hvor vigtigt for hans velvære det var dette regelbundne vaneliv, som jeg har skisseret, og med hvilke lidelser og vanskeligheder ethvert forsøg paa at afvige derfra var forbundet. Enhver offentlig optræden, selv den beskedneste, kostede ham anstrengelse. I 1871 gik han til den lille landsbykirke i anledning af sin ældste datters bryllup; men han kunde neppe udholde anstrengelsen ved at overvære den korte handling. Det samme gjælder de faa andre tilfælde, hvor han var tilstede ved lignende ceremonier.

Jeg mindes ham for mange aar siden ved en barndaab — en erindring, som har vedligeholdt sig hos mig, fordi det forekom os børn som en overordentlig og unaturlig tildragelse. Jeg erindrer

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ganske tydelig hans udseende ved hans bror Erasmus's begravelse, som han stod der i den opskoflede sne, indhyllet i en lang, sort sørgekappe og med et alvorligt udtryk af sørgmodigt drømmeri.

Da han efter et mellemrum af mange aar igjen overvar et møde i *Linnean Society*, føltes det som og var i virkeligheden et alvorligt tiltak, som han først efter megen ængstelse kunde beslutte sig til og neppe uden alvorlige efterlidelser iværksætte. Ligeledes var et frokostselskab hos sir James Paget sammen med nogle af de udmærkede deltagere i lægekongressen (1881) en alvorlig anstrengelse for ham.

Tidlig om morgenen var den eneste tid, han forholdsvis ustraffet kunde gjøre en anstrengelse af denne art. Deraf kom det, at hans besøg hos sine videnskabelige venner i London helst foretoges allerede kl. 10 formiddag. Af den samme grund reiste han ind med det tidligst mulige tog og pleiede at komme til sine slægtninger i London, naar de begyndte sin dag.

Han førte nøiagtig bog over de dage, han arbeidede, og over dem, paa hvilke sygelighed hindrede ham fra at gjøre noget, saa det vilde være muligt at opregne, hvor mange ledige dage han havde havt i et hvilket som helst givet aar. I hans dagbog, en liden gul Letts's Diary, som laa aaben paa kaminpladen ovenpaa de foregaaende aars dagbøger — indførte han ogsaa dagen, naar han tog ud paa en feriereise, og naar han kom hjem igjen.

De almindeligste ferier var besøg paa en uge i London enten hos hans bror (Queen Anne Street nr. 6) eller hos hans datter (nr. 4 Bryanston Street). Han blev ialmindelighed overtalt af min mor til at ta disse korte ferier, naar hans hyppig tilbagevendende „slemme dage" eller hans svimmel-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hed tydelig beviste, at han holdt paa at bli overanstrengt. Han reiste kun nødig og søgte at tilprute sig de gunstigst mulige vilkaar, idet han f. eks. sluttede aftale om at komme tilbage om fem dage istedenfor seks. Selv om han forlod hjemmet kun for en uges tid, maatte indpakningen begynde tidlig den foregaaende dag, og det meste deraf vilde han selv gjøre. Ubehageligheden ved en reise laa for ham, ialfald i de senere aar, hovedsagelig i tanken paa den og i det daarlige humør, hvoraf han led, kort før han skulde ta ud. Selv en temmelig lang reise som den til Coniston tog mærkværdig lidet paa ham i betragtning af hans store skrøbelighed, og den skaffede ham en eiendommelig, næsten barnslig glæde.

Skjønt, som han sagde, nogle af hans høiere æstetiske evner gradvis var blit sløvede, holdt hans sans for naturskjønhed sig frisk og stærk. Alle hans spaserture i Coniston var en sand nydelse, og han blev aldrig træt af at rose det bakkede høiland omkring det øverste parti af sjøen.

Et af denne tids (1879) lykkelige minder er et yndigt besøg i Grasmere: „Den herlige dag", skriver min søster, „og min fars levende glæde og overstrømmende munterhed danner et billede i min erindring, som jeg liker at dvæle ved. Han kunde neppe sidde stille i vognen, saa optagen var han med at vende sig rundt for at beundre udsigten fra ethvert nyt punkt, og selv paa hjemveien var han henrykt over Rydalvandets skjønhed; skjønt han ikke kunde indrømme, at Grasmere paa nogen maade kom op imod hans elskede Coniston." [1])

Foruden disse længere ferieture gjordes der kortere besøg til forskjellige slægtninger — til hans

[1]) I Lancastershire, ret overfor øen Man. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

svoger, der boede tæt ved Leith Hill, og til hans søn i nærheden af Southampton. Han fandt altid en særlig glæde i at streife omkring i vilde og aabne egne som almindingerne ved Leith Hill og Southampton, de lyngbevoksede moer i Ashdown Forest eller det yndige Rougle ved hans ven sir Thomas Farrers hus. Han var aldrig ganske ledig selv paa disse ferieture, men fandt ting at studere. I Hartfield iagttog han insekt-fangende *drosera* o. s. v., i Torbay en orkides *(spiranthe's)* befrugtning og udfandt ogsaa kjønsforholdet hos timian.

Han var altid glad over at komme hjem igjen efter sine ferieture; og han pleiede at fryde sig over den velkomst-hilsen, han fik fra sin hund „Polly", der gjerne blev vild af henrykkelse, fløi hæsblæsende og hvinende værelset rundt og hoppede op paa stolene, og han pleiede at lægge sig paa gulvet, trykke sin kind ind imod hendes og la hende slikke sig, idet han tiltalte hende i en særdeles øm og kjærlig tone.

Min far formaaede at gi disse sommer-udflugter-en ynde, som hele familien havde en stærk følelse af. Trykket af hans arbeide hjemme lagde fuldstændig beslag paa hans udholdenhed, og naar han var befriet derfor, tiltraadte han en ferietur med en ungdommelig glæde, som gjorde hans selskab saa tiltrækkende; vi havde en følelse af, at vi saa mere til ham under en uges ferie end i en hel maaned hjemme.

Nogle af disse fraværelser fra hjemmet virkede imidlertid trykkende paa ham; naar han iforveien var meget overanstrengt, saa det ud, som om befrielsen for den sædvanlige spænding bragte ham til at synke hen i en eiendommelig tilstand af vanhelse.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Foruden de ferier, som jeg har omtalt, reiste han ofte til bad. I 1849, da han var meget daarlig og led af næsten stadig sygelighed, blev han af en ven opfordret til at prøve en badekur og samtykkede tilslut i at reise til mr. Gullys kuranstalt i Malvern. Hans breve til mr. Fox viser, hvor godt kuren gjorde ham; han synes at ha troet, at han havde fundet et botemiddel for sine plager; men som alle andre midler havde det kun en forbigaaende virkning paa ham. For det første fandt han det dog saa bra for sig, at han efter sin hjemkomst byggede sig en styrt, og kjældermesteren oplærtes til at være hans badetjener.

Han gjæstede ofte Moor Park, dr. Lane's badeanstalt i Surrey tæt ved Aldershot. Disse ture var meget behagelige, og han saa altid med glæde tilbage paa dem. Dr. Lane har meddelt sine erindringer om min far i dr. Richardsons „*Forelæsning over Charles Darwin*", 22de oktbr. 1882, hvoraf jeg citerer:

„Ved en offentlig anstalt som min var han selvfølgelig omgiven af mangfoldige karaktertyper, af folk af begge kjøn, for det meste meget forskjellige fra ham selv — kortsagt gjennemsnits-mennesker, som flertallet allesteds er, men i det mindste lig ham i det stykke, at de var medskabninger og lidelsesfæller. Og ingen kunde være mere gemytlig, mere hensynsfuld, mere venlig, kortsagt mere indtagende, end han bestandig var." — „Aldrig søgte han, som saa ofte tilfældet er med folk, der gjerne og paa en aandrig maade deltager i samtaler, at føre ordet alene. Han fandt mere glæde i at lære af, hvad andre sagde, og han var en ligesaa god tilhører som taler. Han henfaldt aldrig til trættende præk; men enten hans tale var alvorlig eller munter (og

© The Complete Work of Charles Darwin Online

den var begge dele efter omstændighederne), var den fuld af liv og salt — kjærnefuld, klar og belivet."

En forestilling om hans forhold til familie og venner vil læseren ha faaet af det foregaaende; det vilde være umuligt at gi en fuldstændig redegjørelse for disse forhold; men et noget fyldigere omrids vil ikke være afveien. Om hans ægteskab maa jeg fatte mig meget kort. I hans forhold til min mor viste hans ømme og deltagende natur sig i sin skjønneste skikkelse. I samværet med hende fandt han sin lykke, og gjennem hende blev hans liv, som ellers kunde ha blit trist og mørkt, glad og tilfreds.

Bogen „*Udtryk for sindsbevægelser*" viser, hvor omhyggelig han vaagede over sine børn; det var (efter hvad jeg har hørt ham fortælle) karakteristisk for ham, at omendskjønt han var saa ivrig efter nøiagtig at iagttage et skrigende barns udtryk, blev hans iagttagelse spildt paa grund af hans medfølelse med dets sorg. Hans notisbog, hvor ytringer af hans smaa børn findes optegnede, viser, hvor glad han var i dem. Han syntes med beklagelse at tænke tilbage paa deres svundne barndomsaar, og han skrev saaledes i sine *Erindringer:* „Da I var meget unge, var det min fornøielse at lege med Eder alle, og det er med et suk, jeg tænker paa, at saadanne dage aldrig vil komme igjen."

Som bevis paa hans fine natur maa det være mig tilladt at citere nogle sætninger fra en karakteristik af hans lille datter Annie, skrevet nogle faa dage efter hendes død.

„Vort stakkels barn Annie fødtes i Gower Street 2den marts 1841 og døde i Malvern ved middagstid 23de april 1851.

Jeg nedskriver disse faa sider, da jeg tror, de nu optegnede indtryk vil fremmane hendes

© The Complete Work of Charles Darwin Online

egenskaber mere livagtig i de kommende aar. Fra hvilket synspunkt jeg tænker paa hende, er det træk i hendes natur, som med en gang staar klart for mig, hendes freidige livsgladhed, i forening med to andre egenskaber, nemlig hendes finfølelse, som lettelig kunde bli upaaagtet af en fremmed, og hendes stærke kjærlighedstrang. Hendes livsgladhed og fysiske sundhed udstraalede fra alle hendes træk og gav enhver bevægelse elasticitet, liv og kraft. Det var fornøieligt, ja fortryllende at betragte hende. Jeg synes at se hendes dyrebare ansigt, naar hun sommetider pleiede at komme løbende nedover trapperne med en stjaalen pris snus til mig, og hele personen straalede af glæde over at kunne glæde mig. Endog naar hun legte med sine søskendbørn, og hendes livlighed næsten udartede til kaadhed, kunde jeg ved at se paa hende, ikke fortørnet (thi gudskelov har jeg aldrig set vredt paa hende), men sympatiløst, i flere minuter fuldstændig forandre hendes ansigtsudtryk.

Det andet træk i hendes karakter, som gjorde hendes munterhed og lystighed saa tiltrækkende, var hendes stærke hengivenhed, der var af den mest kjælne, overhængende art. Mens hun var ganske liden, viste dette sig i, at hun aldrig var fornøiet, medmindre hun laa klods indtil sin mor i sengen, og paa det sidste pleiede hun, naar hun var daarlig, i lange stunder at kjæle med sin mors arm. Naar hun var meget syg, lagde hendes mor sig ved siden af hende, og dette syntes at berolige hende, hvilket neppe vilde ha været tilfælde med noget af vore andre børn. Saa kunde hun igjen næsten naarsomhelst tilbringe halve timen med at ordne mit haar for at gjøre det „nydeligt“, som hun kaldte det, eller, stakkars barn, med at glatte min

© The Complete Work of Charles Darwin Online

snip eller mine manchetter — kort sagt med at kjæle for mig.

I forbindelse med denne livsglade stemning var hendes opførsel meget hjertelig, fri, aaben, ligefrem og uden en skygge af tilbageholdenhed. Hendes sjæl var ren og gjennemsigtig. Man følte, at man kjendte hende tilbunds og kunde lite paa hende. Jeg tænkte bestandig: komme, hvad der vil, saa skal vi paa vore gamle dage ialfald ha *en* elskende sjæl, som intet kan ha forandret. Alle hendes bevægelser var kraftige, rastløse og gjennemgaaende yndige. Naar hun gik rundt „Sandgangen" med mig, pleiede hun, skjønt jeg gik noksaa fort, ofte at trippe afsted foran mig med de eleganteste bevægelser, mens der paa hendes dyrebare ansigt den hele tid straalede det elskværdigste smil. Imellem udfoldede hun et nydeligt koketteri ligeoverfor mig, som det er fortryllende at tænke paa. Hun brugte ofte stærke udtryk, og naar jeg paa gjøn overdrev, hvad hun havde sagt, hvor livagtig husker jeg da ikke den svage rysten med hovedet og hendes udraab: „Aa, papa! det er skammeligt af dig!" Under hendes sidste kortvarige sygdom var hendes opførsel bogstavelig talt som en engels. Hun klagede ikke engang, blev aldrig pirrelig, var altid hensynsfuld mod andre og viste den frommeste, mest rørende taknemmelighed for enhver tjeneste. Da hun var blit saa afkræftet, at hun neppe kunde tale, roste hun dog alt, man gav hende, og sagde, at lidt té „var nydelig". Naar jeg gav hende lidt vand, sa hun: „Jeg takker mange gange", og dette, tror jeg, var de sidste kostelige ord, som jeg hørte af hendes dyrebare læber!

Vi har mistet vort hjems glæde, vor alderdoms trøst. Hun maa ha vidst, hvor meget vi holdt af hende. Aa, om hun nu kunde føle, hvor dybt og

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hvor ømt vi fremdeles elsker og altid vil elske hendes dyrebare, glade ansigt. Velsignet være hendes minde!

30te april 1851."

Vi, hans børn, fandt alle en særlig fornøielse i hans lege med os; men jeg tror ikke, disse var meget støiende; jeg antager, hans helse hindrede enhver vild leg. Han brugte imellem at fortælle os historier, som vi fandt særdeles morsomme, tildels paa grund af deres sjeldenhed.

Hvorledes han opdrog os, viser en liden historie om min bror Leonard, som min far likte at fortælle. Han kom ind i storstuen og fandt Leonard dansende paa sofaen, hvad der var forbudt af hensyn til fjærene, og sa: „Aa, Lenny, Lenny! det er imod alle regler", og fik til svar: „Da synes jeg, du kan gaa din vei igjen". Jeg tror ikke, at han nogensinde i sit liv ytrede et vredt ord til noget af sine børn; men jeg er vis paa, at det aldrig faldt os ind at vise ham ulydighed. Jeg husker godt en gang, min far irettesatte mig for noget slurveri, og jeg kan endnu mindes den nedtrykte stemning, som kom over mig, og den omhu, han gjorde sig for at forjage den ved kort efter at tiltale mig med udsøgt venlighed. Han bevarede sit kjærlige, vindende væsen mod os hele sit liv. Undertiden forundrer det mig, at han kunde gjøre det, saa kjølige naturer som vi er; men jeg haaber, han forstod, hvor glade vi var i hans kjærlige ord og væsen. Hvor ofte har jeg ikke som voksen mand ønsket, naar min far stod bag min stol, at han vilde stryge sin haand over mit haar, saaledes som han brugte, da jeg var gut. Han tillod sine voksne børn at le med sig og ad sig og talte ialmindelighed med os som ligemænd. Han inter-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

esserede sig altid meget for enhvers planer og held. Vi pleiede at le ad ham og sige, at han ikke troede paa sine sønner, fordi han f. eks. gjerne forholdt sig lidt tvilende, naar de gav sig i kast med et eller andet lidet arbeide, som han ikke følte sig sikker paa, at de havde tilstrækkelige kundskaber til at greie. Paa den anden side var han kun altfor tilbøielig til at se vort arbeide fra den fordelagtige side. Naar jeg syntes, han havde vurderet et eller andet, jeg havde gjort, for høit, pleiede han gjerne at anstille sig fortørnet og var færdig til at bryde ud i paatagen vrede. Hans tvil var en del af hans beskedenhed med hensyn til alt, som paa nogen maaade vedkom ham selv; hans altfor gunstige mening om vort arbeide skyldtes hans deltagende natur, som gjorde ham mild mod enhver.

Han bevarede ligeoverfor sine børn sin elskværdige maade at udtrykke sine tanker paa, og jeg har aldrig skrevet et brev eller læst en side høit for ham uden at faa nogle venlige, anerkjendende ord. Hans kjærlighed og godmodighed mod hans lille barnebarn Bernhard var stor, og han talte ofte om den fornøielse, han havde af at se hans lille ansigt foran sig ved lunchen. Han og Bernhard pleiede at sammenligne sin smag, at de f. eks. likte uraffineret sukker bedre end raffineret o. s. v., og resultatet var: „Vi er altid enige; ikke sandt?“

Min søster skriver:

„Mine første minder om min far er den fornøielse, vi havde af hans lege med os. Han elskede sine egne børn lidenskabelig, skjønt han aldeles ikke var nogen ubetinget barneven. Mod alle os var han den behageligste legekamerat og den bedste ven. Det er i virkeligheden umuligt at gi en nøiagtig skildring af, hvor elskværdig en far

© The Complete Work of Charles Darwin Online

han var for sin familie, baade mens vi var børn og senere i livet.

Et bevis paa det forhold, hvori vi stod til hinanden, og ogsaa paa, hvor meget han var afholdt som legekamerat, er det, at en af hans sønner, den gang omkring fire aar gammel, forsøgte at bestikke ham med et sekspence-stykke til at komme og lege i hans arbeidstid. Vi kjendte alle til, hvor hellig arbeidstiden var; men at nogen kunde modstaa en sekspence, syntes en umulighed.

Han maa ha været den taalmodigste og mest indtagende sygepleier. Jeg husker, at det syntes mig en fredens havn, naar jeg var syg, at faa ligge paa sofaen i hans arbeids-værelse og betragte det gamle geologiske kart, som hang paa væggen. Det maa ha været i hans arbeidstid; thi jeg forestiller mig ham altid siddende i lænestolen med hestehaars-betrækket i nærheden af kaminen.

Et andet tegn paa hans grænseløse taalmodighed var den overbærenhed, hvormed han tillod os at springe ind paa kontoret, naar vi nødvendigvis maatte ha heftplaster, traad, stifter, saks, stempler, tommestok eller hammer. Disse og andre lignende nødvendigheds-artikler var altid at finde i studerværelset, og det var det eneste sted, hvor det sikkert fandtes. Vi pleiede at anse det for urigtigt at gaa ind i arbeidstiden; men naar det var høist nødvendigt, gjorde vi det. Jeg husker hans taalmodige blik, da han en gang sagde: „Aa, vær saa snil ikke at komme ind igjen; jeg er blit forstyrret ofte nok". Vi var i almindelighed bange for at gaa ind efter heftplaster, da han ikke likte at se, at vi havde skaaret os, baade for vor egen skyld og paa grund af sin store ømtaalighed ved synet af blod. Jeg husker godt, hvorledes jeg gik udenfor og ventede,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

til han vel var gaaet, og da stjal jeg mig ind efter plaster.

Naar jeg ser tilbage paa mit liv, forekommer det mig at ha været meget regelmæssigt i disse tidligere dage, og med undtagelse af slægtninger (og nogle faa fortrolige venner), tror jeg ikke, der kom nogen til os. Naar vi var færdige paa skolen, havde vi altid lov til at gaa, hvorhen vi vilde, især i dagligstuen og omkring i haven, saa at vi var meget sammen baade med far og mor. Vi syntes, det var svært morsomt, naar han fortalte os en eller anden historie fra „Beagle" eller gamle dage i Shrewsbury — smaa stumper fra sit skoleliv og om sine interesser som gut. Sommetider læste han ogsaa høit for sine børn af bøger som Scotts romaner, og jeg husker nogle korte foredrag over dampmaskinen.

De fem aar fra mit 13de til 18de var jeg lidt sygelig, og han pleiede en lang tid (aar forekom det mig) at spille et par triktrak-partier med mig hver eftermiddag. Han spillede dem med den største livlighed, og jeg husker, vi engang førte regnskab, og da omgangen faldt ud til hans fordel, førte vi fortegnelse over de dubletter, som begge kastede, da jeg var overbevist om, at han kastede bedre end jeg.

Hans taalmod og deltagelse under denne besværlige sygdom var grænseløs, og imellem, naar jeg var rigtig elendig, syntes jeg, hans deltagelse var næsten for stor. Da det var paa det værste med mig, reiste vi til min tante i Hartfield i Sussex, og saa snart som vi godt og vel var komne did, reiste *han* videre til „Moor Park" for at gjennemgaa en fjorten dages vandkur. Jeg kan endnu huske, hvorledes jeg, da han kom tilbage, neppe kunde taale at se ham i værelset: det ømt deltagende og bevægede udtryk i

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hans ansigt angreb mig for stærkt, som det friskt kom over mig efter hans korte fravær.

Han interesserede sig for alle vore planer og levede vort liv med os paa en maade, som meget faa fædre gjør. Men jeg er vis paa, at ingen af os følte denne fortrolighed som den mindste hindring for respekt eller lydighed. Hvad *han* sa, var absolut sandhed og lov for os. Han lagde altid sin hele sjæl i at besvare vore spørsmaal. En ubetydelig tildragelse bringer mig til at føle, hvor stærkt han interesserede sig for vore anliggender. Han havde ingen særlig elsk for katte, skjønt han beundrede det elegante ved katunger. Men alligevel kjendte han til og huskede mine mange kattes eiendommeligheder og kunde tale om de mest mærkeliges vaner og karakter aar, efterat de var døde.

Et andet betegnende træk i hans behandling af sine børn var hans agtelse for deres frihed og personlighed. Jeg husker, at jeg allerede som liden pige nød denne følelse af frihed. Far og mor ytrede ikke en gang ønske om at faa vide, hvad vi gjorde eller tænkte, medmindre vi selv ønskede at fortælle det. Han lod os altid føle, at vi alle var skabninger, paa hvis meninger og tanker han satte pris, saa at det gode i os kom frem i hans nærværelses solskin.

Jeg tror ikke, hans overdrevne mening om vore gode egenskaber, intellektuelle som moralske, gjorde os indbildske, som man maaske kunde ha ventet, men snarere ydmyge og taknemmelige mod ham. Grunden hertil var uden tvil den, at indflydelsen af hans karakter, hans oprigtighed og naturs storhed havde en meget mere dyb og varig virkning end den ringe næring, som hans lovtaler eller beundring kan ha givet vor forfængelighed."

Som husfar var han meget elsket og agtet; han

© The Complete Work of Charles Darwin Online

tiltalte bestandig tjenere med høflighed og brugte at sige: „Vil du være saa snil", naar han bad om noget. Han var neppe nogensinde sint paa sine tjenere; hvor sjelden det hændte, beviser den omstændighed, at da jeg som liden gut hørte ham skjænde paa en tjener og bruge vrede ord, følte jeg det som en forfærdelig tildragelse, og jeg husker, jeg næsten vetskræmt løb opover trapperne. Han brød sig ikke om stellet i haven, fjøset osv. Hestene betragtede han som saa lidet sig vedkommende, at han uvis pleiede at spøre, om han kunde faa sendt hest og vogn til Keston efter *drosera* eller til gartnerierne i Westerham efter planter eller lignende.

Som vært havde min far en eiendommelig tiltrækning. Fremmedes besøg gjorde ham oprømt, saa han viste sig til sin ubetingede fordel. I Shrewsbury, pleiede han at sige, var det hans fars ønske, at gjæsterne skulde vises stadig opmærksomhed, og i et af brevene til Fox taler han om umuligheden af at skrive et brev, saalænge huset var fuldt af fremmede. Jeg tror, han altid var ængstelig, fordi han ikke kunde gjøre mere for sine gjæsters underholdning; men resultatet var heldigt, og til gjengjæld kunde gjæsterne gjøre, hvad de behagede. De almindeligste gjæster var de, som blev fra lørdag til mandag; de, som blev længere, var ialmindelighed slægtninger og betragtedes mere som min mors gjæster end hans.

Foruden disse besøgende var der udlændinger og andre fremmede, som kom til lunchtid og reiste igjen ud paa eftermiddagen. Han pleiede samvittighedsfuldt at forestille dem den forfærdelige afstand mellem Down og London og det arbeide, det vilde koste at komme did, idet han ubevidst tog det for givet, at de vilde finde reisen ligesaa besværlig, som *han* gjorde det. Men hvis de alligevel ikke

© The Complete Work of Charles Darwin Online

lod sig skræmme, pleiede han at planlægge deres reise for dem, idet han sagde dem, naar de burde komme, og naar det var hensigtsmæssigt at reise igjen. Det var fornøieligt at se den maade, hvorpaa han trykkede en gjæsts haand til velkommen for første gang; han pleiede at række frem haanden paa en maade, som gav en følelsen af, at han havde hast med at møde den andens. Til gamle venner rakte han haanden med et hjerteligt sving paa en maade, som det altid morede mig at se. Hans farvel udmærkede sig især ved den tækkelige maade, hvorpaa han, mens han stod nede ved døren, takkede sine gjæster, fordi de havde set ind til ham.

Disse lunchmaaltider var meget vellykkede underholdnings-stunder; der var intet stivt eller kjedeligt over dem; min far var munter og oprømt den hele tid. Professor De Candolle har skildret et besøg paa Down i sin udmærkede og sympatetiske skisse af min far.[1]) Han omtaler hans væsen som mindende om en Oxford- eller Cambridge-lærd. Dette tykkes mig ikke at være nogen god sammenligning; i hans utvungne og naturlige væsen var der mere, der mindede om en god soldat, fri som han var for al fordringsfuldhed eller affektation. Det var denne jevne fremtræden og den naturlighed og ligefremhed, hvormed han begyndte at tale til sine gjæster, saa at han straks kom paa fortrolig fod med dem, som gjorde ham til en saa indtagende vært for en fremmed. Hans heldige valg af samtale-emne syntes at være en indskydelse af hans sympatetiske natur og beskedne, levende interesse for andres arbeide. For enkelte, tror jeg, hans beskedenhed var ligefrem generende; jeg har set afdøde Francis Balfour fuldstændig forvirret over, at der blev tillagt ham

[1]) „Darwin considérée au point de vue des causes de son succès," — Genève 1882.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

indsigt i et emne, hvorom min far paastod, at han selv var fuldstændig uvidende.

Det er vanskeligt at faa tak paa hovedtrækkene i min fars samtale.

Han var mere bange end de fleste for at gjentage sine historier og sagde bestandig: „De har vist hørt mig fortælle", eller „jeg tror, jeg har fortalt Dem". Han havde en eiendommelighed, som gav hans samtale en mærkelig tiltrækning. De første faa ord af en sætning pleiede ofte at falde ham ind som en undtagelse fra eller grund mod, hvad han skulde til at sige, og dette bragte igjen et andet nyt punkt frem, saa at sætningen pleiede at bli et system af parenteser indeni parenteser, og det var ofte umuligt at forstaa, hvor han vilde hen, før han kom til enden af sin sætning. Han pleiede at sige om sig selv, at han ikke havde kvikt nok omløb til at disputere godt, og dette tror jeg var tilfældet. Medmindre det var et emne, som han netop syslede med, kunde han ikke bringe en beviskjede i den ønskelige orden hurtig nok. Det fremgaar ogsaa af hans breve: da han saaledes skrev to breve til professor Semper om virkningerne af isolation, formaaede han ikke at komme efter den række af kjendsgjerninger, han havde brug for, før nogle dage efter, at det første brev var afsendt.

Naar han stod fast i sin tale, havde han en eiendommelig stamming paa det første ord af sætningen. Jeg husker ikke, dette indtraf med andre ord end dem, som begyndte med *w;* muligens havde han særlig vanskeligt for dette bogstav; thi jeg har hørt ham sige, at han som gut ikke kunde udtale *w*, og at han skulde faa en sexpence, hvis han kunde sige „white wine" (*u'ait u'ain*), som han udtalte „rite rine" (*rait rain*). [1]) Muligt han har arvet denne

[1]) Engelsk r er et svagt tunge-r, noget i lighed med kristianiensisk r.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

tilbøielighed fra Erasmus Darwin, som stammede.[1])

Undertiden forbandt han sine billeder paa en snurrig maade, idet han brugte en vending som „holding on like life", en sammenblanding af „holding on for his life"[2]) og „holding on like grim death".[3]) Dette kom af hans forkjærlighed for at lægge eftertryk i sin tale. Undertiden fik udtrykket derved et stænk af overdrivelse, hvor det ikke var tilsigtet; men det fik ogsaa et nobelt præg af fast og ædel overbevisning, som f. eks. da han ytrede sin mening for den kgl. vivisektions-kommission og kom med sine ord om vivisektionens grusomhed: „Den er modbydelig og afskyelig." Naar hans følelser i en lignende sag var meget stærke, vovede han neppe at tale, saasom han da let blev vred, noget, han uhyre nødig vilde. Han vidste, at hans vrede gjerne steg, naar han talte, og af denne grund var han f. eks. bange for at skjænde paa en tjener.

Det var et meget talende bevis paa hans tales beskedne tone, at naar f. eks. flere besøgende kom over fra sir John Lubbock's paa en eftermiddags-visit en søndag, gav han aldrig indtryk af at præke eller forelæse, skjønt han selv førte saa meget af samtalen. Han var særlig indtagende og i perlehumør, naar han „gjønte" med nogen. Hans væsen i saadanne øieblikke var lystigt og ungdommeligt, og hans fine natur traadte særdeles klart frem. Naar han saaledes talte med en dame, som behagede og morede ham, var det fortryllende at iagttage hans paa en gang godmodig drillende og hensynsfulde væsen.

[1]) Min far citerede et svar à la Johnson af Erasmus Darwin: „Generes De ikke meget af den stammingen, dr. Darwin?" „Nei, høistærede; thi jeg faar tid til at tænke, før jeg taler, og gjør ikke folk uforskammede spørsmaal."

[2]) En udholdenhed som gjaldt det livet.

[3]) En udholdenhed paa liv og død.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Naar min far havde mange gjæster hos sig, underholdt ham dem godt, talte endel med hver enkelt eller bragte to eller tre sammen omkring sin stol. I disse samtaler var der bestandig en god del morsomheder, og idetheletaget var der enten et humoristisk sving over hans tale eller en lys gemytlighed. Muligt er min erindring om et overveiende humoristisk element den tydeligste, fordi hans bedste samtaler var med mr. Huxley, der eier en egenskab, beslægtet med humor, selv om der ikke er egentligt humor deri. Min far satte uhyre pris paa Huxleys humor og ytrede ofte: „For en glimrende morskabsraad Huxley er". Jeg tror, han havde flere videnskabelige drøftelser i form af bataljer med Lyell og Josef Hooker.

Han pleiede sige, at det bedrøvede ham at erfare, at han for sine venner fra den senere tid ikke havde sin ungdoms varme hengivenhed. Visselig gir han i sine tidligere breve fra Cambridge beviser paa et meget varmt venskab for Herbert og Fox; men ingen anden end han selv vilde ha sagt, at hans hengivenhed for sine venner ikke var af den varmeste art gjennem hele hans liv. Naar han kunde tjene en ven, pleiede han ikke at spare sig, og kostbar tid og kraft blev villig ofret. Han havde utvilsomt en usædvanlig evne til at knytte sine venner til sig. Han havde mange gode venner; men til sir Josef Hooker var han knyttet med stærkere hengivenhedsbaand, end vi ofte ser blandt mennesker. Han skrev i sine *„Erindringer"*: „Jeg har neppe kjendt en mere elskværdig mand end Hooker."

Hans forhold til landsbyens folk var elskværdigt; han behandlede dem alle som en høflig, naar han kom i berøring med dem og interesserede sig for alt, som vedrørte deres velfærd. Nogen tid, efterat

© The Complete Work of Charles Darwin Online

han havde flyttet til Down, hjalp han til at grunde en venskabelig forening og fungerede som dens kasserer i 30 aar. Han havde meget bry af den forening, idet han førte dens regnskab med den yderste og mest samvittighedsfulde nøiagtighed og glædede sig over dens trivsel. Anden pinsedag brugte foreningen at marchere rundt med musik og fane og stansede paa græsbakken foran huset. Der mødte han op og udredede deres finansielle status i en liden tale, krydret med nogle faa forslidte vitser. Han var ofte saa klein, at selv denne lille ceremoni kostede ham anstrengelse; men jeg tror, han aldrig undlod at møde frem.

Han var ogsaa kasserer for Coal-klubben[1]), der skaffede ham endel arbeide, og han virkede i nogle aar som kommunemand.

Angaaende min fars interesse for kommunens affærer har mr. Brodie Innes været saa venlig at meddele mig sine erindringer.

„Da jeg blev sogneprest til Down i 1846, blev vi venner og vedblev at være det til hans død. Hans opførsel mod mig og min familie var præget af en aldrig svigtende venlighed, og vi gjengjældte ham det med vor varme hengivenhed.

I alle kommunal-anliggender var han en virksom medhjælper; til skoler, fattigpleie og andre ting var han altid færdig med sine rundhaandede bidrag, og i de tvistepunkter, som forekom i dette som i andre sogn, var jeg altid sikker paa hans understøttelse. Han holdt paa, at hvor der ingen indvending af virkelig betydning kunde reises, skulde hans hjælp komme presten tilgode, som antoges at være bedst kjendt med forholdene og havde hovedansvaret."

[1]) En forening, der virkede for at skaffe byen kul. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Hans omgang med fremmede var præget af en skrupuløs og temmelig formel høflighed; men i virkeligheden havde han liden anledning til at omgaaes fremmede.

Dr. Lane har skildret, hvorledes — naar det en sjelden gang hændte, at min far besøgte en forelæsning (dr. Sandersons) i *the Royal Institution* — „hele forsamlingen reiste sig for at hilse ham velkommen", mens han „neppe syntes at tænke sig, at et sligt bifalds-udbrud muligens kunde gjælde ham". Det stille liv, han førte paa Down, gjorde, at han følte sig forvirret i et større selskab; i *the Royal Society's* soiréer f. eks. følte han sig besværet af selskabets talrighed. Den følelse, at han burde kjende folk, og den vanskelighed, han i senere aar havde for at huske ansigter, bidrog ogsaa til hans forlegenhed ved slige leiligheder. Han forestillede sig ikke, at han kunde gjenkjendes fra sine fotografier, og jeg husker, hvor ilde tilmode han blev, da han i krystalpaladsets akvarium øiensynlig var blit gjenkjendt af en fremmed.

Jeg maa fortælle noget om hans arbeids-metode; karakteristisk i den henseende var hans respekt for tiden; aldrig glemte han, hvor kostbar den var. Det viste sig f. eks. af den maade, hvorpaa han søgte at forkorte sine ferier, og endnu tydeligere, naar det gjaldt kortere tidsrum. Han pleiede ofte at sige, at sparsomhed med minutter var midlet til at faa et arbeide gjort; denne forkjærlighed for at spare paa minutter viste han i den forskjel, han følte paa et kvarters og ti minutters arbeide; han forspildte aldrig nogle faa ledige minutter i den tanke, at det ikke var umagen værdt i en saa kort tid at sætte sig til at arbeide. Jeg blev ofte slaaet af hans vane at arbeide, saa længe kræfterne paa nogen maade strak til, saa at han ofte pludselig holdt op med at diktere

© The Complete Work of Charles Darwin Online

med de ord: „Jeg tror, jeg blir nødt til at slutte“. Den samme ængstelighed for ikke at spilde tid viste sig i hans livlige bevægelser under arbeidet. Særdeleshed husker jeg, jeg lagde mærke til dette, da han gjorde et forsøg med rødderne af bønner, som krævede lidt omhyggelig haandtering; fæstningen af de smaa kort-biter paa rødderne udførtes med omhu og nødvendigvis langsomt; men de mellemliggende bevægelser var alle raske. — at finde frem en frisk bønne, undersøge, om roden var sund, sætte den paa en knappenaal, fæste den paa en kork, passe paa, at den var lodret osv., alle disse greb udførtes med en vis behersket utaalmodighed. Han gav bestandig indtryk af at arbeide med lyst og utvungent. Jeg husker ham ogsaa, naar han optegnede resultaterne af et forsøg, ivrig betragtede enhver rod osv. og saa skrev ligesaa ivrig. Jeg husker hans livlige bevægelse med hovedet, idet han saa op fra papiret paa sin gjenstand og ned igjen.

Han sparede en hel del tid ved at undgaa at at gjøre en ting to gange. Skjønt han taalmodig fandt sig i at gjentage eksperimenter, hvor der var noget at vinde derved, kunde han ikke holde ud at gjentage et forsøg, der med al anvendt omhu burde ha lykkets første gang, og dette satte ham i stadig uro for, at forsøget skulde være gjort forgjæves; han betragtede et eksperiment som helligt, selv om det var noksaa ubetydeligt. Han ønskede at lære saa meget som muligt af et forsøg, saa at han ikke indskrænkede sig til at iagttage de enkelte punkter, hvorpaa forsøget var rettet, og hans evne til at se en mængde andre ting var vidunderlig. Jeg tror ikke, han brød sig om foreløbige eller flygtige iagttagelser, der havde til hensigt at lede paa spor, og som maatte gjentages. Ethvert udført eksperiment maatte være til nogen nytte, og jeg husker i denne forbindelse,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hvor stærkt han holdt paa nødvendigheden af at føre fortegnelse over de forsøg, som slog feil, og denne regel blev han altid tro.

Ved den boglige syssel, som hans arbeide krævede, viste han den samme frygt for tidsspilde og den samme ihærdighed i det, han for øieblikket var optaget af, og dette gjorde ham omhyggelig for at undgaa det unødige bryderi at læse det nok en gang.

Det var ham en naturlig trang at benytte enkle metoder og faa redskaber. Brugen af det sammensatte mikroskop har tiltaget betydelig siden hans ungdom, og det paa bekostning af det simple forstørrelsesglas, lupen. Det slaar os nutildags som noget besynderligt, at han ikke havde noget sammensat mikroskop, da han gjorde sin reise med „Beagle"; men i dette stykke fulgte han Robt. Browns raad, der var en kyndig mand i slige sager. Han beholdt stadig stor forkjærlighed for det enkle mikroskop og paastod, at dette nutildags blev altfor meget tilsidesat, og at man altid burde se saa meget som muligt med det enkle, før man tog til det sammensatte. I et af sine breve taler han om den ting og bemærker, at han altid stiller sig mistroisk ligeoverfor et arbeide af en mand, der aldrig bruger det simple fortørrelsesglas.

Hans dissektionsbord var et tykt bret indføiet i et vindu paa arbeids-værelset; det var lavere end et almindeligt bord, saa at han ikke kunde ha arbeidet ved det i staaende stilling; men dette vilde han i intet tilfælde ha gjort, da han ønskede at spare paa kræfterne. Ved sit dissektionsbord sad han paa en snurrig tingest af en lav stol, som havde tilhørt hans far; stolens sæde dreiede sig paa en lodret tap, og den selv var anbragt paa store ruller, saa at han let kunde vende sig fra den ene

© The Complete Work of Charles Darwin Online

side til den anden. Hans almindelige værktøi m. m. laa omkring paa bordet, men desuden opbevaredes en mængde skrammel, ligt og uligt, i et rundt bord, fuldt af skuffer i vifteform. Dette bord dreiede sig paa en lodret akse og stod lige ved hans venstre side, naar han sad ved sit mikroskopbord. Skufferne var mærkede „bedste værktøi", „simpelt værktøi", „prøver", „forberedelser til prøver" o. s. v. Den mest iøinefaldende egenhed ved indholdet af disse skuffer var den omhyggelighed, hvormed smaat skrammel og næsten ubrugelige ting blev gjemte; han holdt paa den bekjendte tro, at hvis man kaster en ting væk, kan man være sikker paa straks at faa brug for den — og saaledes hobede tingene sig op.

Hvis nogen havde lagt mærke til hans værktøi o. lign., som det laa der paa bordet, vilde han ha faat et overraskende indtryk af dets tarvelige og besynderlige udseende — ofte blot den rene nødhjælp.

Til høire for ham var hylder med en mængde andet skrammel: glas, underkopper, kjæksbokser af blik, hvori frø skulde spire, sinkstrimler, skaaler fulde af sand o. lign. Naar man husker, hvor omhyggelig og metodisk han var i de vigtigere ting, er det besynderligt, at han taalte saa mange sager, som bare var nødmidler; f. eks. istedetfor at ha en kasse af en ønskelig form og indvendig sortfarvet, fandt han frem noget, der lignede, hvad han havde brug for, og lod det indvendig oversmøre med skosværte; han skjøttede ikke om at sørge for glaslaag til de glas, hvori han dyrkede frø, men brugte afbrudte stumper af uregelmæssig form; undertiden stak kanske en liden overflødig kant frem hist og her. Men hans forsøg var saa ofte af den simplere sort, at han ingen finere tilstelning

© The Complete Work of Charles Darwin Online

trængte, og jeg antager, at hans sædvane i dette stykke for størstedelen skyldes hans ønske om at holde hus med sine kræfter og ikke spilde møie paa uvæsentlige ting.

Hans maade at mærke gjenstande paa kan her omtales. Hvis han havde et antal ting at adskille, saasom blade, blomster o. s. v., bandt han traade af forskjellig farve rundt dem. Isærdeleshed brugte han denne fremgangsmaade, naar han bare havde to slags gjenstande at adskille; naar talen var om krydsede eller selvbefrugtede blomster, blev saaledes det ene sæt mærket med sort, det andet med hvid traad, bundet rundt blomstens stilk. Jeg mindes godt, at jeg saa to sæt kapsler, som laa og ventede paa at veies, tælles osv., med sorte og hvide traadender til at adskille de trauge, de laa i. Naar han skulde sammenligne to frøsorter, saaede i samme potte, satte han en sinkplade til skillevæg; og den sinkstrimmel, som gav de nødvendige enkeltheder om eksperimentet, var altid anbragt paa en bestemt side, saa at han fik det paa følelsen, uden at læse tavlen, hvilke var de krydsede og hvilke de selvbefrugtede.

Hans omsorg for hvert særskilt eksperiment og hans ivrige bestræbelse for ikke at gaa glip af udbyttet deraf kom tydelig tilsyne i disse krydsforsøg — i al den umage, han gjorde sig for ikke at bringe nogen forstyrrelse ved at sætte kapslerne i galt traug o. lign. Jeg kan huske hans udseende, naar han talte frøkorn under det enkle mikroskop med en livlighed, der ikke gjerne pleier at karakterisere et saa mekanisk arbeide som at tælle. Han forestillede sig, tænker jeg, hvert frø som et lidet trold, der forsøgte at undslippe ham ved at komme over i en feil hob eller forsvinde helt og holdent, og dette gav arbeidet et spils eller

© The Complete Work of Charles Darwin Online

en legs spænding. Han havde stor tillid til instrumenter, og jeg tror ikke, det faldt ham naturligt at tvile om nøiagtigheden af et maal eller et maaleglas osv. Han blev forbauset, da vi fandt, at det ene mikrometer[1]) ikke stemte med det andet. Han behøvede ingen stor nøiagtighed i de fleste af sine maalinger og havde ikke gode maale-apparater; han havde en gammel trefods tommestok, som var til fælles brug for hele huset og stadig gik i laan, fordi den var den eneste, man var sikker paa at finde paa sin plads — forudsat, naturligvis, at ikke den, som sidst laante det, havde glemt at lægge det did igjen. Til at maale planternes høide havde han en syvfods furustang, inddelt af landsbyens tømmermand. I den sidste tid begyndte han at anvende maal af papir, inddelte i millimeter. Til smaa gjenstande brugte han en passer og et vinkelmaal af elfenben. Det var et eiendommeligt træk hos ham, at han med sine ikke meget fine maal gjorde sig samvittighedsfuld umag, naar han foretog maalinger. Som et ubetydeligt eksempel paa hans autoritetstro kan anføres, at han hentede sin „tomme udtrykt i millimeter" fra en gammel bog, hvori den viste sig at være unøiagtig angivet. Han havde en kemisk vægtskaal, som skrev sig fra den tid, da han arbeidede med kemi sammen med sin bror Erasmus. Udmaaling af rumindhold foregik ved hjælp af et maaleglas, et sligt som en apoteker bruger; jeg mindes godt dets raa udseende og slette inddeling. Ogsaa med dette husker jeg, han iagttog stor nøiagtighed for at faa vædsken paa gradstregen. Idet jeg gir denne oplysning om hans

[1]) En uhyre fin maalestok til at maale mikroskopiske gjenstande med; den er indridset paa glas og kan skydes ind i et af mikroskopets glas. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

instrumenter, er det ikke min mening, at noget af hans eksperimenter led af mangel paa nøiagtighed i maaling, jeg nævner dem som eksempler paa hans simple metoder og tillit til andre — idetmindste tillit til instrumentmagere, hvis hele haandtering var ham en gaade.

Nogle af hans aandige eiendommeligheder, der særskilt vedkommer hans maade at arbeide paa, falder mig ind. Der var en aands-egenskab, som syntes at være særlig skikket til at bringe ham ind paa opdagelser. Det var den evne aldrig at lade undtagelser gaa ubemærket. Enhver blir var en kjendsgjerning, naar den som undtagelse er paafaldende eller ogsaa ofte forekommer, men han havde en særskilt evne til at gribe en undtagelse. En tilsyneladende ubetydelig ting, der ikke stod i forbindelse med det forhaandenværende arbeide, har mangen mand næsten ubevidst faret over med en ufuldstændig gjennemtænkt forklaring, der i virkeligheden ingen forklaring er. Det var netop disse ting, han fæstede sig ved for derfra at ta et udgangspunkt. I en vis forstand er der intet særegent ved denne fremgangsmaade, da mange opdagelser er gjorte ved hjælp af den. Jeg omtaler det kun, fordi det værdifulde ved denne evne for en, der eksperimenterer, indprentede sig saa stærkt i mig, naar jeg iagttog ham ved hans arbeide.

En anden egenskab, der kom tilsyne under hans eksperimenter, var hans evne til at dvæle ved en gjenstand; han gjorde næsten undskyldning for sin taalmodighed, idet han sagde, at han ikke kunde taale at bli slagen, som om dette var tegn paa svaghed fra hans side. Han kom ofte med det mundheld: „Det er trods, som skal til", og trods, tror jeg, næsten bedre betegner hans sindelag end udholdenhed. Udholden-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hed synes neppe at udtrykke hans næsten ustyrlige lyst til at tvinge sandheden til at aabenbare sig. Han sagde ofte, at det var af vigtighed, at en mand kjendte det rette tidspunkt til at opgive en undersøgelse. Og jeg antager, at det var hans tilbøielighed til at overskride dette punkt, som ledede ham til at gjøre undskyldning for sin udholdenhed og lagde en vis trods i hans arbeide.

Han sagde ofte, at ingen kunde være en god iagttager, medmindre han var en ivrig teoretiker. Dette bringer mig tilbage til det, jeg sagde om hans umiddelbare evne til at gribe undtagelser; det var, som om han var ladet med teoretiserende kraft, der ved den mindste forstyrrelse var færdig til at strømme ud i hvilkensomhelst retning, saa at ingen foreteelse, selv noksaa ubetydelig, kunde undlade at frigjøre en strøm teorier, og saaledes hævede kjendsgjerningen sig til en sag af betydning. Paa den maade hændte det selvfølgelig, at mange uholdbare teorier faldt ham ind; men heldigvis opveiedes hans rige indbildningskraft af hans evne til at vælge og vrage de tanker, som saaledes kom. Han var retfærdig mod sine teorier og dømte dem ikke uhørt; og derfor hændte det, at han var villig til at prøve ting, som de fleste ikke vilde finde et forsøg værd. Disse noget vilde forsøg kaldte han „narre-eksperimenter" og morede sig uhyre over dem.

Som et eksempel kan jeg nævne, at da han fandt, at frøbladene hos *biophytum* var i høi grad følsomme for rystelser af bordet, indbildte han sig, at de kunde opfange lydbølger, og han fik derfor mig til at spille fagot tæt ved planten[1]).

[1]) Dette er ikke saa meget eksempel paa overstrømmende teoretiseringslyst i anledning af en ubetydelig aarsag, men skal kun vise hans lyst til at prøve de mest usandsynlige ideer.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Forkjærligheden for at eksperimentere var meget stærk hos ham, og jeg mindes den maade, hvorpaa han kunde sige: „Jeg kan ikke faa ro, førend jeg har prøvet det", ret som om en udenforstaaende magt drev ham. Han var meget gladere i at eksperimentere end i arbeide, som kun krævede ræsonnement, og naar han var beskjæftiget med en af sine bøger, hvor der fordredes bevisførelse og ordning af kjendsgjerninger, følte han eksperimentalt arbeide som hvile eller fristundssyssel. Saaledes opdagede han, mens han arbeidede paa „*Dyrs og planters forandringer*", i 1860—61, befrugtningen af orkideer og ansaa sig for doven, fordi han ofrede disse saa megen tid. Det er interessant at tænke paa, at en saa vigtig undersøgelse kan være foretaget og omstændelig udført som tidsfordriv og afveksling ovenpaa mere alvorligt arbeide. Brevene til Hooker fra denne tid indeholder udtalelser som: „Gud forlade mig, at jeg er saa doven; jeg er aldeles barnagtig interesseret i arbeidet". Den uhyre glæde, han følte ved at forstaa tillempnings-egenskaberne for befrugtning, kommer stærkt tilsyne i disse breve. I et af sine breve taler han om, at han agter at arbeide med *drosera* (soldug) som en hvile fra arbeidet med „*Menneskets afstamning*". Han har i sine „*Erindringer*" skildret den stærke tilfredsstillelse, han følte ved at løse heterostylismens problem[1]).

Jeg har ogsaa hørt ham udtale, at Sydamerikas geologi skaffede ham næsten mere glæde end noget andet. Det var maaske denne glæde i arbeide, der krævede skarp iagttagelse, som gjorde, at han satte næsten større pris paa ros, der tildeltes hans iagttagelses-evne, end anerkjendelse af hans øvrige egenskaber.

---

[1]) Se pag. 125.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

For bøger havde han ingen respekt, men ansaa dem bare som værktøi til at arbeide med. Saaledes lod han dem ikke indbinde, og selv om et boghefte faldt istykker af slit, som det hændte med Müllers „*Befruchtung*“, saa reddede han det fra fuldstændig opløsning ved at fæste en metalklype over dets ryg. Ligeledes kunde han kløve en tung bog i to stykker for at gjøre den bekvemmere at holde. Han pleiede at rose sig af, at han havde faaet Lyell til at lade anden udgave af en af sine bøger udkomme i to bind istedenfor i ét ved at fortælle ham, at han havde været nødt til at dele den i to halvdele.

Flyveskrifter blev dog ofte meget haardere behandlede end bøger, idet han for at spare rum kunde rive ud alle bladene med undtagelse af det ene, som havde interesse for ham. Følgen af alt dette var, at hans bibliothek ikke var til nogen prydelse; men det var paafaldende derved, at det saa øiensynlig udgjorde en samling af bøger, der brugtes meget.

Bøger og smaaskrifter, som angik hans eget arbeide, læste han paa en metodisk maade. Han havde en hylde, paa hvilken de bøger, han endnu ikke havde læst, var stablede op, og en anden, som de blev overførte til, naar de var læste, og før de blev indførte i katalog. Han kunde ofte sukke over sine ulæste bøger, fordi der var saa mange, han vidste, han aldrig kom til at læse. Mangen bog blev straks ført over i den anden bunke, enten mærket med et tal paa foden for at vise, at den ikke indeholdt nogen mærkede sider, eller kanske paaskrevet: „ikke læst“ eller „kun flygtig gjennemset“. Bøgerne hobede sig op i den „læste“ bunke, til hylderne var overfyldte, og da blev under megen klynken en dag ofret til at indføre dem

© The Complete Work of Charles Darwin Online

i katalog. Han likte ikke dette arbeide, og naar det blev uundgaaelig nødvendigt at ta fat paa det, pleiede han ofte med fortvilet stemme at sige: „Vi maa virkelig snart se til at gjøre fra os disse bøger.“

I hver bog mærkede han, eftersom han læste, de sider, som vedkom hans arbeide. Under læsningen af en bog eller et flyveskrift o. lign. gjorde han blyantstreger i randen og tilføiede ofte korte bemærkninger, og naar bogen var læst, lagede han en liste over de mærkede sider. Naar den skulde indføres i katalog og lægges tilside, blev de mærkede sider gjennemsete og derpaa et flygtigt uddrag gjort af bogen. Dette uddrag maatte kanske skrives under tre eller fire overskrifter paa forskjellige ark, idet kjendsgjerningerne udsondredes og føiedes til de tidligere samlede kjendsgjerninger vedkommende forskjellige gjenstande. Han havde andre rækker af uddrag, som ikke var ordnede efter indhold, men efter tidsskrifter. Naar han i tidligere aar samlede kjendsgjerninger i stor maalestok, pleiede han at læse gjennem og paa den maade gjøre uddrag af hele rækker af tidsskrifter.

I nogle af sine tidligste breve taler han om at fylde endel notisbøger med kjendsgjerninger til sin bog om arterne; men det var ganske vist tidligt, han fattede planen om at bruge mapper, saaledes som skildret i „Erindringerne.“ Min far og M. de Candolle var gjensidig tilfredse over at opdage, at de havde fattet den samme plan til ordning af kjendsgjerninger. De Candolle beskriver metoden i sin *„Phytologie“* (plantelære), og i sin korte skildring af min far omtaler han den tilfredsstillelse, han følte ved at se den i brug paa Down.

Foruden disse mapper, hvoraf der er nogle

© The Complete Work of Charles Darwin Online

dusin fulde af optegnelser, findes der store bundter af manuskript mærket „brugte“ og lagte tilside.

Han følte værdien af sine optegnelser og var svært ræd for, at de skulde brænde op. Jeg husker, naar nogen brandallarm havde indtruffet, at han bad mig om at være særdeles omsorgsfuld, idet han meget alvorlig tilføiede, at resten af hans liv vilde bli ulykkeligt, hvis hans optegnelser og bøger skulde tilintetgjøres.

Han lægger den samme følelse for dagen, naar han skriver om tabet af et manuskript; han siger da: „Jeg har en kopi, ellers vilde tabet ha taget livet af mig.“ Naar han skrev en bog, kunde han anvende megen tid og anstrengelse paa at faa istand et skelet eller udkast til det hele og saa at fuldstændiggjøre og ordne overskrifterne, som beskrevet i hans *„Erindringer“*. Jeg tror aldeles ikke, at denne omhyggelige ordning af planen skete hovedsagelig for bevisets, men for fremstillingens skyld.

I hans bog *„Erasmus Darwins liv“*, saaledes som det først var trykt paa strimler, var bogens vekst fra et rent skelet tydelig mærkbar. Ordningen blev senere forandret, fordi den var altfor formel og skematisk, og bogen syntes snarere at fremstille hans bedstefars karakter ved hjælp af en opregning af egenskaber end at være en fuldstændig livsskildring.

Det var først i de sidste faa aar, at han fattede en plan at skrive efter, som han var overbevist om passede ham bedst, og som er beskrevet i *„Erindringerne“* den nemlig, uden omstændigheder at skrive et flygtigt udkast uden mindste hensyn til stilen. Det var et eget træk hos ham, at han ikke følte sig istand til at skrive med tilstrækkelig skjødesløshed, naar han brugte sit bedste papir, og

© The Complete Work of Charles Darwin Online

deraf kom det, at han skrev paa bagsiden af gamle prøveark eller manuskripter. Det flygtige udkast blev derpaa igjen overveiet og en afskrift taget. Til dette brug havde han store skrivpapirark, med brede linjer, der var nødvendige for at hindre ham fra at skrive saa tæt, at rettelse blev vanskelig. Afskriften blev saa rettet og atter afskrevet, før den sendtes i trykken. Afskrivningen udførtes af mr. E. Norman, der for mange aar tilbage begyndte med dette arbeide, medens han var landsby-skolemester i Down. Min far havde vænnet sig slig til mr. Normans haandskrift, at han ikke kunde rette et manuskript, selv om det var tydelig skrevet af et af hans børn, førend det paany var afskrevet af mr. Norman.

Naar manuskriptet kom tilbage fra mr. Norman, blev det nok engang rettet og saa sendt afsted til bogtrykkeren. Dernæst kom arbeidet med at gjennemse og rette korrektur-arkene, hvilket min far fandt særdeles trættende.

Det var paa dette trin, at han først for alvor overveiede stilen i det, han havde skrevet. Medens dette gik for sig, begyndte han sædvanligvis et arbeide af et andet slags som en lettelse. Rettelsen af strimler bestod i virkeligheden af to processer; thi rettelserne skreves først med blyant, og derpaa blev de atter drøftede og skrevne med blæk.

Naar bogen passerede dette „strimmeltrin", tog han gjerne imod rettelser og vink fra andre. Saaledes gjennemsaa min mor korrektur-arkene til „*Oprindelsen*". I nogle af de senere værker besørgede min søster, mrs. Litchfield, meget af korrekturen. Efter min søsters giftermaal faldt maaske det meste arbeide paa min part.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Min søster, mrs. Litchfield, skriver: —

„Dette arbeide var i sig selv meget interessant, og det var ubeskrivelig opmuntrende at arbeide for ham. Han var altid saa villig til at la sig overbevise om, at en eller anden tilraadet forandring var en forbedring, og saa taknemmelig for bryderiet. Jeg tror ikke, at han nogensinde glemte at fortælle mig, hvilken forbedring han troede jeg havde gjort, og han brugte næsten at gjøre undskyldning, hvis han ikke var enig i en eller anden rettelse. Ved saaledes at arbeide for ham følte jeg den vidunderlige beskedenhed og blidhed i hans naturel paa en maade, som jeg ellers aldrig vilde have gjort.

Han skrev ikke med lethed og var tilbøielig til at vende op ned paa sine sætninger, baade naar han skrev og talte. Han rettede en hel del, og anstrengte sig for at udtrykke sig saa godt, han paa nogen maade var istand til."

De sædvanligste rettelser, som behøvedes, skrev sig maaske fra dunkelhed, som skyldtes savnet af et nødvendigt led i tankerækken, noget, han tydeligvis havde ladet passere paa grund af sin fortrolighed med emnet. Ikke saa at forstaa, at der var nogen feil i tankerækken, men paa grund af fortroligt kjendskab til sit stof mærkede han ikke, naar der manglede ord til at gjengive hans tanker. Ofte lagde han ogsaa for meget stof i en sætning, saa den maatte deles i to.

I det hele tror jeg, min far gjorde sig mærkværdig umag med den literære del af arbeidet. Ofte lo eller brummede han over sig selv for den vanskelighed, han havde med at skrive engelsk, idet han f. eks. sagde, at saasandt det var muligt at lage en daarlig sætning, var det sikkert, at han vilde gjøre det. Han fandt engang stor fornøielse og op-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

reisning i den vanskelighed, det voldte en i familien at skrive et kort cirkulære. Han havde da den fornøielse at rette og le til uklare fremstillinger, indviklede sætninger og andre mangler, og saaledes tog han hævn over alle de kritiske bemærkninger, han selv maatte døie. Han pleiede med forbauselse at nævne miss Martineaus raad til unge forfattere: at skrive fort væk og sende manuskriptet til bogtrykkeren uden korrektur. Men i nogle tilfælde bar han sig ad omtrent paa samme maade. Naar en sætning blev haabløst indviklet, kunde han spøre sig selv: „Nu, hvad *vil* du da sige?“ og hans svar, naar det var nedskrevet, kunde ofte løse forviklingen.

Hans stil er blit meget rost; paa den anden side har i det mindste én god dommer gjort den bemærkning til mig, at det ikke er nogen god stil. Den er fremfor alt grei og klar; og den er betegnende for ham i sin, til naivitet grænsende, ligefremhed og fordringsløshed. Han nærede den stærkeste mistro til den gjængse forestilling, at en klassisk uddannet mand maatte skrive god engelsk; oprigtig talt troede han, at det modsatte var tilfældet. Naar han skrev, viste han undertiden den samme tilbøielighed til stærke udtryk som i samtale. I „*Oprindelsen*“, p. 440 (engl. udg.), forekommer der saaledes en beskrivelse af en cirriped-larve „med seks par nydelig formede svømmefødder, et par pragtfuldt sammensatte øine og overordentlig sammensatte følehorn.“

Vi pleiede at le ad ham for denne sætning, som vi sammenlignede med et avertissement. Denne tilbøielighed til at hengive sig til sine tankers begeistrede flugt uden fare for at bli latterlig, kommer ogsaa ellers tilsyne i hans skrifter.

Hans forekommende og hensynsfulde tone lige-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

overfor sine læsere er mærkværdig, og det maa for en del være denne egenskab, som har røbet hans personlig blide karakter for saa mange, som aldrig havde set ham. Jeg har altid følt det som en besynderlig kjendsgjerning, at han, som har forandret den biologiske videnskabs udseende og i denne henseende er hovedmanden for den nyere skole, skrev og arbeidede i en saa umoderne aand og smag. Ved at læse hans bøger mindes en snarere om de ældre naturforskere end om skribenter af den moderne skole. Han var en naturforsker i ordets gamle forstand, det vil sige en mand, som arbeider i mange grene af videnskaben og ikke bare er specialist i én gren. Saaledes gaar det til, at han, uagtet han grundlagde fuldstændig nye inddelinger — saasom blomsternes befrugtning, insektædende planter, dimorfisme (tveformethed) osv. — alligevel ikke selv ved behandlingen af disse gjenstande gjør indtryk paa læseren af at være specialist. Læseren føler sig som en ven, der tiltales af en forekommende dannet mand, ikke som en discipel, der undervises af en professor. Tonen i en bog som „*Oprindelsen*“ er indtagende og næsten patetisk; det er den mands maade at tale paa, som, selv overbevist om sandheden af sine egne anskuelser, neppe venter at overbevise andre; det er just modsætningen til en fanatikers stil, som vil tvinge folk til at tro. Læseren blir aldrig haanet for de mange tvil, som han kan tænkes at føle, og hans mistro behandles med taalsom hensynsfuldhed. Han synes at ha tænkt sig, at hans læser som regel er en skeptisk, ja sogar en umedgjørlig person. Det var maaske en følge af denne følelse, at han gjorde sig megen umag med punkter, som han tænkte sig vilde overraske læseren eller spare ham møie og saaledes friste ham til at læse.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Af samme grund tog han sig med stor interesse af illustrationerne i sine bøger, og jeg tror, han satte deres værdi for høit. Illustrationerne til hans tidligere bøger blev tegnede af kunstnere i faget. Dette var tilfældet med „*Dyr og planter*“, „*Menneskets afstamning*“ og „*Udtryk for sindsbevægelser*“. Derimod blev „*Slyngplanter*“, „*Insektædende planter*“, „*Planternes bevægelser*“ og „*Blomsternes former*“ i stor udstrækning illustrerede af hans børn, — min bror Georg har tegnet de allerfleste. Det var en fornøielse at tegne for ham, saasom han var begeistret i sin ros over meget maadelige tegninger. Jeg mindes godt den indtagende maade, hvorpaa han modtog tegninger fra en af sine svigerdøtre, og hvorledes han pleiede fuldende sine lovord ved at sige: „Sig til A — Michael Angelo er intet mod dette“. Uagtet han var saa gavmild i sin ros, saa han altid nøiagtig paa tegningen og opdagede med lethed feilgreb eller slurveri.

Han var bange for at bli langtrukken og synes at være blit alvorlig bekymret og mistrøstig, da han mærkede, hvorledes „*Dyrs og planters forandringer*“ voksede under hans hænder. Jeg erindrer hans hjertelige enighed med Tristram Shandys ord, naar denne siger: „Lad ingen mand komme og sige: jeg vil skrive en duodes!“

Hans agtelse for andre forfattere var ligesaa betegnende for ham som hans tone ligeoverfor sine læsere. Han omtaler alle andre forfattere som personer, der fortjener respekt. I tilfælde, hvor han tænker ringe om forfatteren, som tilfældet var med en vis naturforskers eksperimenter med soldug *(drosera)*, omtaler han ham paa en saadan maade, at ingen kan nære mistanke.

I andre tilfælde behandler han forvirrede skrive-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

rier af uvidende personer, som om feilen laa hos ham selv, saa han ikke kunde vurdere eller forstaa dem. Foruden denne anerkjendende tone havde han en behagelig maade, hvorpaa han udtrykte sin mening om værdien af et citeret værk eller sin forbindtlighed for en liden, privat oplysning.

Hans respekt for andre var ikke alene moralsk smuk; men jeg tror, den var af praktisk nytte ved at gjøre ham skikket til at vurdere ideer og iagttagelser af hvemsomhelst. Han pleiede næsten at gjøre undskyldning for dette og sagde gjerne, at han ved første øiekast var tilbøielig til at sætte alting for høit.

Det var en fortrinlig aandsegenskab hos ham, at uagtet han havde en saa dyb følelse af respekt for, hvad han læste, forstod han straks instinktmæssig, om en mand fortjente tillit eller ikke. Han synes at danne sig en meget bestemt mening om den mands nøiagtighed, hvis bøger han læste, og han benyttede sig af dette sit kjenderblik i sit valg af kjendsgjerninger, der benyttedes til bevisbygning eller illustrationer. Jeg fik det indtryk, at han satte stor pris paa denne evne til at bedømme en mands paalitlighed.

Han havde en fin sans for den æresfølelse, som bør herske mellem forfattere, og havde skræk for enhver art af skjødesløshed i citater. Han nærede foragt for ærgjerrighed og berømmelses-syge, og i sine breve bebreider han ofte sig selv den glæde, han fandt i, at hans bøger gjorde lykke, som om han holdt paa at afvige fra sit ideal — kjærlighed til sandheden og ligegyldighed for berømmelse. Ofte naar han skriver til sir J. Hooker, hvad han kalder et pralende brev, ler han over sin egen indbildskhed og mangel paa beskedenhed. Der er et vidunderlig interessant brev, som han

© The Complete Work of Charles Darwin Online

skrev til min mor for i tilfælde af sin død at overdrage hende at besørge udgivelsen af manuskriptet til hans første afhandling om evolutionen.

Dette brev synes mig opfyldt af et stærkt ønske om, at hans teori maatte trænge igjennem for videnskabens skyld, og at være frit for ethvert ønske om personlig berømmelse. Han besad ganske vist den friske trang til at gjøre lykke, som en mand med stærke følelser bør have. Men dengang „*Oprindelsen*“ udkom, er det øiensynligt, at han var mere end tilfredsstillet ved saadanne mænds tilslutning som Lyell, Hooker, Huxley og Asa Gray og at han ikke drømte om eller attraaede nogen saa vidtstrakt og almindelig berømmelse, som han opnaaede.

I forbindelse med hans foragt for utilbørlig lyst til berømmelse stod hans ligesaa stærke uvilje for ethvert spørsmaal om førsteretten til en opdagelse. Brevene til Lyell paa den tid, da „*Oprindelsen*“ udkom, viser den harme, han følte overfor sig selv, fordi han ikke var istand til at undertrykke sin skuffelse over, at mr. Wallace — som han troede — var kommet hans mangeaarige arbeide i forkjøbet. Hans literære æresfølelse kommer stærkt frem i disse breve; og hans følelse for æren ved at være første opdager af en sandhed viser sig atter i den beundring, han i sine „*Erindringer*“ har udtrykt for mr. Wallace's selvopgivelse.

Han havde en stærk afsmag for at ta til gjenmæle, deri indbefattet svar paa angreb og diskussjoner af enhver art. Dette er meget ligefrem udtrykt i et brev til Falconer (1863): „Hvis jeg nogensinde blev vred paa Dem, for hvem jeg nærer oprigtigt venskab, vilde jeg begynde at tvile en smule om min forstand. Jeg var meget bedrøvet over Deres gjenmæle, da jeg tror, det i ethvert til-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

fælde er et misgreb, og at det burde overlades til andre. Om jeg selv vilde bære mig saaledes ad, naar jeg blev udæsket, er et andet spørsmaal.“ Det var en smag dikteret dels af naturlig finfølelse og dels af et stærkt indtryk af det derved foraarsagede tab af tid, energi og humør. Han sagde, at han skyldte et raad af Lyell dette sit forsæt ikke at indlade sig paa diskussjoner, et raad, som han anbefalede dem af sine venner, som var tilbøielige til papirkrig[1]).

Hvis min fars arbeidsliv skal forstaaes, maa man stadig ha for øie den vanhelse, hvorunder han arbeidede. Han bar sin sygdom med saadan taalmodighed, at jeg tror, endog hans børn neppe kan forestille sig, hvor daarlig han i virkeligheden var. For deres vedkommende er vanskeligheden forøget ved den omstændighed, at de fra den første tid, de kan erindre, saa ham med stadig slet helbred, — og saa ham, til trods for dette, fyldt af glæde over det, som han syntes om. I senere aar maatte saaledes deres opfatning af, hvad han led, løsrives fra det indtryk, som var fremkaldt i barneaarene ved en altid munter venlighed under vilkaar, hvis vanskelighed de ikke havde begreb om. I virkeligheden kjender ingen uden min mor tilfulde summen af de lidelser, han havde at udholde, eller hans mærkelig store taalmodighed. Thi i alle de sidste aar af hans liv forlod hun ham ikke en eneste nat; og hendes dag var saaledes ordnet, at han kunde til-

[1]) Han afveg fra denne sin regel i sin „Bemærkning om pampas-hakkespettens *(colaptes campestris)* levevis“, „*Proc. Zool. Soc.*“, 1870, p. 705, ligesaa i et brev offentliggjort i „*Athenæum*“ (1863, p. 554), i hvilket tilfælde han senere beklagede, at han ikke havde forholdt sig taus. Hans svar paa kritiker i de senere udgaver af „*Oprindelsen*“ kan neppe regnes for brud paa regelen.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

bringe alle sine fritimer i hendes selskab. Hun værgede ham mod enhver plage, som kunde undgaaes, og undlod intet, som kunde spare ham møie eller hindre ham fra at bli overtræt, eller som kunde lette de mange ubehageligheder ved hans vanhelse. Jeg har betænkelighed ved at tale saa frit om en ting saa hellig som den livslange opofrelse, der ledede til al denne vedvarende og ømme omsorgsfuldhed. Men det er — jeg gjentager det — en eiendommelighed ved hans liv, at i næsten firti aar kjendte han sig aldrig en dag frisk som folk i almindelighed, og at saaledes hans liv var en eneste lang kamp med trættende og trykkende sygdom. Og dette kan ikke fortælles uden at omtale den egenskab, der alene satte ham istand til at taale trykket og kjæmpe kampen tilende.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

BREVE.

(De tidligste breve, jeg har kunnet komme over, er de, min far skrev, medens han endnu var ugradueret i Cambridge.

Hans liv, saaledes som det fremgaar af hans brevveksling, maa derfor begynde med denne tid.)

KAPITEL IV.

OPHOLDET I CAMBRIDGE.

Min fars Cambridge-liv omfatter tiden fra paaske-semestret 1828, da han kom did som rus, og slutningen af mai-semestret 1831, da han tog eksamen og forlod universitetet.

Det fremgaar af college-bøgerne, at min far „*admissus est pensionarius minor Sub Magistro Shaw*" den 15de oktober 1827. Han kom dog ikke did før paaske-semestret 1828; uagtet han blev eksamineret i rette tid, kunde han derfor ikke ta sin grad til sædvanlig tid — begyndelsen af paaske-terminen 1831. I saa fald tog man i regelen sin grad før aske-onsdag; man hed da „*Baccalaureus ad Diem Cinerum*" og regnedes for *Bachelor-of-arts*[1]) fra det aar. Min fars navn findes paa listen over *Bachelors ad Baptistam;* saa kaldtes de, der blev optagne som studenter mellem aske-onsdag og st. Hans dag

[1]) *Bachelor of Arts* (skrevet *B. A.*) betyder en student. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

(24de juni). Han regnedes derfor for student fra 1832.

Han boede et par semestre over tobakshandler Bacon, ikke over butikken paa Market Place, der er saa vel kjendt for alle studenter fra Cambridge, men i Sidney Street. Siden boede han koselig i den sydlige del af Christ College's lokale.[1])

Hvad det gjorde, at min far og hans bror Erasmus valgte dette college, ved jeg ikke. Erasmus den ældre, deres bedstefar, havde boet i St. Johns College, og man skulde helst ha ventet, at de var komne did, da det stod i forbindelse med skolen i Shrewsbury. Men en ikke gradueret studerendes liv ved dette college synes dengang at ha været alt andet end behageligt, om man kan dømme af, at en af mine slægtninge flyttede derfra til Christ's College for at komme væk fra stedets urimelige disciplin. En historie, som mr. Herbert har fortalt, synes ogsaa at vise dette:

„I begyndelsen af oktober-semestret 1830 hændte noget, som var forbundet med ligesaa ubehagelige som latterlige følger for mig. Darwin bad mig om at gaa en lang tur med sig i the „Fens", myrerne omkring byen, for at søge visse naturgjenstande, han gjerne vilde ha. Efter et langt og trættende dagsværk spiste vi sammen sent om kvelden paa hans værelse i Christ's College; straks vi havde spist, kastede vi os i hver sin lænestol og sovnede blidelig. Jeg var den, som vaagnede først, omtrent kl. 3 om morgenen; jeg huskede, hvor strengt man ved St. John's College overholdt den regel, som sagde, at studerende *in statu pupillari* maatte være

[1]) Værelserne er i første etage paa vestsiden af midttrappen. En af min bror skjænket medaljon er nylig blit indsat i væggen i dagligværelset. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hjemme før midnat. Følgelig skyndte jeg mig hjemover saa hurtig som muligt; jeg havde nok en vis frygt for følgerne, men haabede dog, at dekanus[1]) vilde anse min undskyldning for fyldestgjørende, naar jeg sagde ham sammenhængen rent ud. Han var imidlertid ubønhørlig og vilde ikke modtage mine forklaringer, ikke engang da jeg tilbød mig at skaffe bevis. Og skjønt jeg den tid, jeg endnu var ugraderet, aldrig var blit meldt for at ha været for længe ude, blev jeg nu, da jeg var B. A. og havde en 6—7 elever, dømt til husarrest for resten af semestret. Darwins harme kjendte ingen grænser, og dekanus's taabelige og uretfærdige tyranni fremkaldte ikke alene en stærk gjæring blandt mine venner, men blev ogsaa kraftig dadlet af flere af universitetets ledende mænd."

Min far synes at ha havt let for at leve i fred baade med embedsmænd og alle andre ved lady Margarets nye stiftelse. En af min fars samtidige nævner som sit indtryk, at Christ's College dengang var et behageligt, roligt college med en vis forkjærlighed for alt, hvad der hang sammen med væddeløb; mange af studenterne reiste regelmæssig til Newmarket for se paa heste-væddeløbene; dog tror jeg ikke, de pleiede at indgaa væddemaal. Collegets *Senior Tutor*[2]) mr. Shaw havde nok intet imod dette, thi han var i regelen selv tilstede ved samme leilighed. Der var ved dette college et temmelig stort antal *Fellow Commoners*[3]), otte eller ni imod seksti eller sytti pensjonærer, og som følge heraf var det visselig et ikke ubehageligt college for unge mænd med penge i lommen og en maadelig respekt for disciplin.

[1]) Universitetsprovst. O. [2]) Senior Tutor betyder overlærer. O.
[3]) Ugraderede studenter, der er berettigede til at spise ved the fellows', d. e. kandidaternes bord. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Den maade, paa hvilken gudstjenesten foregik, viser, at dekanus i det mindste slet ikke var saa særdeles ivrig. Jeg har hørt min far sige, at han ved aften-gudstjenesten brugte at læse op af Davids salmer; han gjorde ikke engang miner til at vente paa, at menigheden læste sin del, men sprang det simpelthen over[1]). Og naar lektien (bibelstykket) syntes ham at være noget lang, kunde han reise sig og begynde paa sangen, saasnart den forrettende student havde læst en femten eller tyve vers.

Mærkelig nok talte min far ofte om sit ophold i Cambridge, som om det var spildt tid; men hvorvel de studier, der i almindelighed drives paa dette sted, var uden betydning for ham, høstede han dog megen nytte af det, der er det bedste udbytte af universitets-livet — omgang med mennesker og den leilighed, aanden har til at skyde kraftig vækst. Vistnok satte han overordentlig pris paa at kunne omgaaes professor Henslow og nogle til; men han sagde ogsaa, at det var en tilfældighed, at han traf disse mænd i Cambridge og ialfald ikke noget, *Alma Mater*[2]) kunde regne sig til fortjeneste. En af min fars venner i Cambridge var J. M. Herbert, landsdommer i Syd Wales, der har været saa snil at meddele mig nogle oplysninger, som gir os en forestilling om det indtryk, min fars samtidige havde af ham.

Mr. Herbert skriver: „Jeg tror, jeg første gang stødte paa Darwin om vaaren 1828; det var enten hos min fætter Whitley i St. Johns College eller hos en anden af hans gamle skole-kammerater fra Shrewsbury; jeg stod nemlig paa fortrolig fod med mange af dem. Men det er vist, at det var

[1]) I engelske kirker læser først præsten noget af bibelen, derpaa menigheden en del o. s. v. O.

[2]) „Den omme moder", nemlig universitetet. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

om sommeren dette aar, at vi blev intime venner; det traf sig nemlig saa, at vi da tilbragte vore ferier sammen i Barmouth, hvor vi laa og læste med private manuduktører — han med Butterton af St. John og jeg med Yate fra samme college."

Praktisk taget ophørte omgangen mellem dem i 1831, da min far sagde farvel til Herbert for at dra paa sin færd med „*Beagle*". Jeg traf engang mr. Herbert, der da allerede var temmelig tilaars, og jeg blev stærkt slagen af den varme og friske hengivenhed, hvormed han omfattede min fars minde. De optegnelser, som jeg netop citerede, ender med følgende varme lovtale: „Det vilde være faafængt af mig at tale om hans overordentlige evner; men jeg kan ikke slutte denne ufuldstændige skitse uden at bevidne, at han var den gemytligste, kjærligste og ædleste ven; han nærede sympati for alt godt; han hadede hjertelig alt falskt, simpelt, grusomt, lavt og uhæderligt. Han var ikke alene stor, men overordentlig god, ærlig og elskelig. Jeg er vis paa, at alle hans universitets-kammerater er af samme mening."

To anekdoter, mr. Herbert har fortalt, viser, at min fars følelser for lidelser, hos dyr som mennesker, var ligesaa stærke hos ham i ungdommen som senere: „Før han forlod Cambridge, fortalte han mig, at han havde bestemt sig til ikke at skyde mere; han havde været to dage paa jagt hos sin ven mr. Owen paa Woodhouse; da han den anden dag gik over en del mark, som var gjennemsøgt dagen iforveien, fandt han en fugl, som ikke var rigtig død, men skadeskudt og ude af stand til at røre sig. Dette gjorde et saa pinligt indtryk paa ham, at han ikke kunde bære det over sin samvittighed at more sig med en sport, som var skyld i saa megen lidelse."

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Om vi vil forstaa styrken af den følelse, der bragte ham til at fatte denne beslutning, maa vi huske, hvilken begeistret jæger han var; vi maa huske gutten, som skalv slig af bevægelse, da han havde skudt sin første snipe, at han neppe kunde lade geværet igjen. Eller tænk paa en sætning som denne: „Ved Gud, der er bare fjorten dage til den „første“ [1]); findes der her i verden noget, der kan kaldes lyksalighed, da er det det“.

En anden anekdote, som mr. Herbert giver tilbedste, viser os ogsaa hans ømme hjerte:

„Da vi var i Barmouth, besøgte vi sammen en opvisning af dresserede hunde; midt under forestillingen slog en hund sig vrang og vilde ikke gjøre, hvad dens herre befalede; da manden skjændte paa den, satte hunden op et rigtig ynkeligt ansigt, som om den var ræd for pisken. Da Darwin saa dette, foreslog han, at vi skulde gaa. „Kom“, sagde han, „jeg kan ikke udholde det længer. Hvor disse stakkars dyr maa ha faaet bank.“

Det er interessant, at min far følte akkurat det samme mere end femti aar senere ved en hundeforestilling i Westminster akvariet; ved denne leilighed blev han beroliget af direktøren, der sagde ham, at hundene blev oplærte mere med det gode end det onde. Mr. Herbert vedbliver: „Det kunde gaa en til marv og ben at høre ham tale med sorg om slavehandelens rædsler eller de lidelser, som polakkerne i Warschau maatte udstaa. Saadanne minder har overbevist mig om, at han var en af de mest varmhjertede og ømmeste mænd, der har levet.“

Hans gamle kammerater fra universitetet taler alle enstemmig om hans behagelige og tækkelige

[1]) Brev fra Darwin til W. D. Fox; „første“ ɔ: 1ste september, da jagten begynder. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

karakter som ungdom. Af deres fortællinger faar jeg det indtryk, at han var en ung mand med overstrømmende livskraft, at han førte et sundt og afvekslende liv, at han ikke var saa særdeles flittig i de fag, der regelmæssig læstes ved universitetet, men at han med liv og begeistring drev paa med en hel del andre studier. Entomologi (insektlære), ridning, jagtture paa moerne rundt om byen, aftenselskaber og kortspil, musik i Kings Capel, kobberstikkene i Fitz William musæet — alt tilsammen gjorde hans liv lykkeligt. Hans begeistring synes at ha været smittende. Mr. Herbert fortæller, hvorledes han den sommer, de laa i Barmouth, blev „presset til at gjøre tjeneste i natur-videnskaben", — det udtryk, min far brugte om at samle insekter. De tog hver dag ture sammen mellem bakkerne bagenfor Barmouth eller laa og roede i mundingen af Mawddachelven eller seilede over til Sarn Badrig for at gaa i land der ved lavvande, eller endelig var de ude paa fluefiske i Cors-y-gedol-sjøerne. Ved disse leiligheder drev Darwin flittig paa med at entomologisere, idet han samlede dyr underveis og stak i sækken alt, hvad der syntes ham værdigt til forklaring eller undersøgelse. Og meget snart fik han mig væbnet med en flaske spiritus, hvorpaa jeg maatte samle ethvert eksemplar af de biller, der forekom mig ikke at være af den almindelige art. Jeg udførte samvittighedsfuldt denne pligt paa disse ture, som vi gjorde for motionens skyld; men desværre — min kritiske sans var sjelden stor nok til, at jeg kunde gjøre en god prise; i regelen blev resultatet, at han efter en undersøgelse af flaskens indhold raabte: „Nei, min gamle Cherbury"[1]), (et øgenavn, han satte paa mig,

[1]) Udentvil en hentydning til titelen Lord Herbert of Cherbury.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

og som han som oftest kaldte mig med), „ingen af disse dur noget". Pastor F. Butler, der ogsaa laa og læste i Barmouth i 1828, siger: „Han gav mig en smag for botanik, som jeg har beholdt hele livet". Erkedegn Watkins, som ogsaa var en af min fars universitets-kammerater, husker, at han saa ham grave op insekter i rødderne paa piletræerne mellem Cambridge og Grantchester og taler om en vis bille, hvis navn, saavidt han husker, er „*Crux major*"[1]). Hvilken begeistret glæde maa ikke min far ha følt over dette insekt, naar han har faaet en kammerat til at huske det i mere end et halvt aarhundrede! Erkedegn Watkins vedbliver: „Jeg glemmer ikke let de lange og interessante samtaler, vi havde om Brasiliens skjønne natur og tropiske vækstliv. Heller ikke skal jeg glemme den iver, hvormed han strøg sig over hagen, naar han blev ivrig og holdt veltalende foredrag om slyngplanter, orkideer o. s. v."

Han blev en intim ven af Henslow, professoren i botanik, og gjennem ham af flere andre ældre universitets-lærere. — „Men", skriver mr. Herbert, „han sluttede sig altid inderligst til venner af sin egen stand; og ved vore hyppige selskabelige sammenkomster, ved frokostbordet som i aftenselskaber, var han altid en af de muntreste, populæreste og mest velkomne".

Min far var med i en klub, hvis medlemmer samledes en gang om ugen til fælles maaltid; men de kaldte den the Gourmet Club (lækkermundenes klub)[2]). Foruden ham og mr. Herbert bestod medlemmerne af Whitley af St. Johns college, nu domherre i Durham; Heaviside[3]) af Sidney college, nu

[1]) Panagæus crux-major.

[2]) Mr. Herbert siger, at navnet var „The Glutton Club" (fraadsersamlaget).

[3]) Forhen lektor i physik ved universitetet i Durham.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

domherre i Norwich; Lovett Cameron af Trinity college, nu sogneprest til Shoreham; Blane af Trinity college, som havde en høi post under Krim-krigen; H. Lowe, senere Sherbrooke af Trinity Hall, og F. Watkins af Emanuel college, nu erkedegn i York. — Allerede oprindelsen til denne klubs navn synes indhyllet i dunkelhed. Mr. Herbert siger, at man valgte det „for at gjøre nar af nogle andre studenter, som gav sin klub et langt græsk navn, der betød „glad i lækkerier", men som forbrød sin adkomst til en saadan betegnelse, fordi de hver uge i et eller andet værtshus paa landet, 6 engelske mil fra Cambridge, spiste en tarvelig middag paa faare-coteletter". Et andet af klubbens gamle medlem-mer siger, at de fik navnet, fordi de havde en vis tilbøielighed til at gjøre eksperimenter med „fugle og dyr, som hidtil var ukjendte for den menneskelige gane". Han siger, at man forsøgte høk og heire, men at deres iver fik et grusomt knæk, da de engang gav sig ikast med en gammel ugle, at ha var ubeskrivelig". — Ialfald synes møderne „som løbet heldig af og at have endt med et „tamt slag *vingt-et-un*" [1]).

Mr. Herbert gir en fornøielig beretning om de musikalske eksamener, som min far har skildret i sine „Erindringer". — Mr. Herbert taler i høie toner om hans kjærlighed til musik og tilføier: „Mest glad var han i store symfonier eller ouverturer af Mozart eller Beethoven med deres fyldige harmonier". Herbert mindes, at han engang fulgte ham til aftensangen i „Kings college, hvor de hørte en meget vakker koral. — Da en af de mest iøre-faldende satser var forbi, vendte han sig om til mig og sagde med et dybt suk: „Hvordan staar det

[1]) Et slags hazardspil svarende til „halv tolv". O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

til med din rygrad?" Han talte ofte om, at han syntes, han havde en fornemmelse af frysning i ryggen, naar han hørte vakker musik.

Foruden i musik var han dengang ogsaa glad i skjønliteratur, og mr. Cameron fortæller mig, at han ofte læste Shakespeare for min far, som var meget begeistret for denne digter. — Den samme mand taler ogsaa om, hvor „indtaget han var i fremragende kobberstik, især af Raphael Morghen og Müller, og han kunde tilbringe den ene time efter den anden med at betragte kobberstik — samlingerne i Fitz William musæet".

Min fars breve til Fox viser, hvor ilde tilmode han var, naar han drev paa eksamens-læsning: „Jeg læser meget haardt og er bestandig i daarligt humør. Jeg har ikke sat et eneste insekt paa naal i dette semester." Matematiken maa have voldt ham megen bekymring, naar vi ser, at han i et brev til Fox siger: „Du sidder vel i matematik til opover ørene; og i saa fald vil jeg bede Gud hjælpe dig; det er ligedan med mig, kun med den forskjel, at jeg ikke kommer af flekken". — Mr. Herbert siger: „Jeg tror ikke, at han havde noget anlæg for matematik, og han opgav den, før han havde pløiet igjennem algebraens første del, efterat han dog havde kjæmpet tappert med irrationale størrelser og binomialformelen".

Af min fars breve til Fox faar vi vide lidt om hans agt at bli geistlig. „Det glæder mig", skriver han, „at høre, at du studerer teologi; jeg har megen lyst til at høre, hvilke bøger du læser, og hvad du synes om dem; du behøver ikke være ræd for at præke for mig". Mr. Herberts skildring viser, hvorledes min far snart fik tvil, om han kunde lade sig ordinere. Han skriver: „Vi talte engang alvorlig sammen om den ting at bli prest; i anledning af det

© The Complete Work of Charles Darwin Online

spørsmaal, biskopen gjør under en ordination: „Tror du, at det er den Helligaands gjerning i dig“ osv., husker jeg, at han spurte mig, om jeg kunde svare ja; da jeg svarede nei hertil, erklærede han: „det kan heller ikke jeg, og derfor kan jeg ikke lade mig ordinere“. Denne samtale synes at ha fundet sted i 1829; men han maa i saafald snart ha overvundet disse tvil; thi i mai 1830 taler han igjen om, at han tænker paa at læse teologi med Henslow.

Storparten af de følgende breve har min far skrevet til sin slægtning, William Darwin Fox. Mr. Fox's slægtskabsforhold til min far vil man kunne se af slægtstavlen i første kapitel. Min far synes aldrig at ha kunnet forstaa slægtskabsforholdet mellem dem, eftersom han i et brev undertegner sig „$\frac{\text{fætter}}{n^2}$“. Venner blev de, fordi de kom til universitetet sammen. Min fars breve viser klart, hvor inderligt venskabet var. Senerehen kunde de vanskelig omgaaes, da de boede langt fra hverandre, begge fik stor familie, og de desuden begge var svage af helse. Men venner vedblev de at være. Korrespondencen blev aldrig rigtig afbrudt og ophørte først ved Fox's død i 1880. Mr. Fox blev ordineret og var prest paa landet, indtil sygdom tvang ham til at søge afsked. Hans kjærlighed til naturhistorien holdt sig, og han blev en indsigtsfuld kjender af mange slags fugle osv. Registret til „*Dyr og planter*“ og min fars senere korrespondence viser, hvilken hjælp han fik af sin gamle studie-fælle.

Til J. M. Herbert. Lørdagskveld, 14. septbr. 1828.

Min kjære gamle Cherbury! Idet jeg skal opfylde mit løfte om at skrive til dig, er jeg des-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

værre nødt til at tilstaa, at der stikker en god portion egenkjærlighed under. Jeg vil nemlig bede dig om en stor tjeneste; du kan ikke tænke dig, hvor glad jeg vilde bli, om du kunde skaffe mig nogle flere eksemplarer af en del insekter, som jeg nok tror, jeg kan beskrive. For det første maa du vide, at jeg har faaet fat paa flere af de sjeldneste britiske insekter; at de findes ved Barmouth, er ganske ukjendt for den insektkyndige verden: jeg antager, at jeg kommer til at skrive om dette til vore første insektkjendere.

Men til forretninger: Jeg ønsker *endel* flere eksemplarer af følgende insekter, dersom du kan skaffe dem uden for stort besvær: Den mørkviolette tordyvel, der findes paa Craig Storm[1]) under stenene, desuden en stor sort en, der ligner den meget; fremdeles en blaa metalfarvet tordyvel, der er *særdeles* almindelig i bakkeheldingerne; og vilde du være saa inderlig snil at sætte over sundet, vilde du under stenene i ulændet finde en stor mængde eksemplarer af en lang, glat, kulsort tordyvel; paa samme sted et meget lidet, blegrødt insekt med sorte pletter og et krumt brystpanser, der gaar frem over hodet; paa den anden side af sundet, tæt ved sjøen under gammelt tang, stene o. s. v. finder du et lidet gulagtigt, gjennemsigtigt insekt med to eller fire mørke pletter paa ryggen. Under disse stene er der to arter, den ene meget mørkere end den anden; det er den lyse, jeg vil ha. De sidste to insekter er *overordentlig* sjeldne, og du vil virkelig gjøre mig en *stor* tjeneste, om du vil ha dette bryderi saasnart som muligt. Hils Butler saa meget fra mig; fortæl ham om mit held; jeg tror nok, I begge let vil drage kjendsel paa

[1]) Toppen af en bakke lige bag Barmouth; navnet er halv engelsk, halv vallisisk. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

disse insekter. Jeg haaber, det gaar godt med Butlers kaalorme; jeg tror, mange af pupperne fortjener at holdes. Jeg skammer mig virkelig over et saa langt brev udelukkende om mine egne sager; men gjengjæld nu ondt med godt og fortæl mig nøiagtig, hvordan det gaar dig.

I den første uge af mit ophold skjød jeg fem og sytti fugle — et meget ubetydeligt tal — men saa er det ogsaa smaat med fugle her; jeg skjød dog et par aarfugle. Siden har jeg boet hos Fox's ved Derby; det er et svært hyggeligt hus; med musikmødet gik det godt. Jeg vilde gjerne høre, hvorledes Yates synes om sit gevær, og hvad brug han har gjort af det.

Er ikke flasken stor nok, kan du kjøbe en til for mig, og paa turen gjennem Shrewsbury kan du jo levere disse skatte; er det dig paa nogen maade muligt, haaber jeg, du blir et par dages tid hos mig; jeg behøver naturligvis ikke at sige dig, hvormeget det vil glæde mig at se dig igjen. Fox mente, mine venner i Barmouth maa være nogle pokkers snille fyre, og vidste jeg ikke, at du og Butler var nogle kjernekarle, kunde det ikke falde mig ind at volde eder saa meget bryderi.

Hils alle venner. Din hengivne

Charles Darwin.

I januar aaret efter glæder han sig til, at han skal tilbringe endnu et aar i Cambridge; til Fox skriver han f. eks.:

„Jeg har haabet paa brev lige til idag; men nu venter jeg ikke længer. Jeg ønsker dig oprigtig og hjertelig tillykke med, at du er færdig med alle dine arbeider. Jeg synes, din stilling er *meget* god, naar jeg tænker paa, hvor langt du har gaaet foran folk, der har læst saa meget mer end du. Jeg

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ønsker meget, at jeg nu var i Cambridge (et egenkjærligt ønske forresten, siden jeg ikke var hos dig i dine sorger og bekymringer) og kunde være med i al den hæder og glæde, som overstandne farer gir. Hvor vi skulde snakke, spasere og entomologisere! „Sappho“ skulde bli den bedste af alle tisper og „Dash“ den herligste af alle hunde: da skulde vi ha „fred paa jorden og i menneskene en velbehagelighed“, — forresten, synes jeg, den fuldkomneste lykke, ord kan skildre.“

Til W. D. Fox. Cambridge, torsdag 26. febr. 1829.

Min kjære Fox! Da jeg kom hid tirsdag, fandt jeg til min store sorg og overraskelse paa mit bord et brev, som jeg havde skrevet til dig for en fjorten dages tid siden; den dumme portner har naturligvis ikke giddet besørge det. Jeg antager, du har skjændt mig ud for et utaknemmeligt skarn; men jeg er sikker paa, at du har ondt af mig nu; for intet er virkelig saa ærgerligt som at ha skrevet et brev forgjæves.

Forrige torsdag reiste jeg fra Shrewsbury til London og blev der til tirsdag; den dag kom jeg hid med „Times“. De to første dage tilbragte jeg helt og holdent sammen med mr. Hope[1]) og gjorde ikke stort andet end tale om og se paa insekter; hans samling er meget prægtig, og han selv er den mest rundhaandede af alle entomologer; han har foræret mig omtrent 160 nye arter; han har ofte villet gi mig de sjeldneste insekter, hvoraf han kun havde to eksemplarer. Han var meget høflig i sin tale og haabede, at du og jeg vilde besøge ham, naar vi kom til London. Han udtaler sig meget smigrende om vore entomologiske studier og siger,

[1]) Grundlægger af professoratet i zoologi i Oxford. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at vi har fundet et mærkelig stort antal sjeldne insekter. Lørdag var jeg hele dagen hos Holland, som laante mig en hest, saa jeg tog mig en ridetur i parken.

Mandag aften drak jeg té hos Stephens[1]); hans kabinet er gildere udstyret, end den ivrigste insektkjender kunde drømme om; han synes at være en meget godslig og elskværdig liden mand. Da jeg var i byen, besøgte jeg *the Royal Institution, the Linnean Society* og *the Zoological Gardens* og mange andre steder, hvor naturforskere pleier at indfinde sig. Havde du været med mig, tror jeg, London vilde ha været et meget tækkeligt sted; som det nu var, var det langt behageligere, end jeg havde troet, en saadan trist ørken af huse kunde være.

Da jeg var i Shrewsbury, skjød jeg et eksemplar af den store fiskeand (en hun). Shaw har udstoppet den, og ved første leilighed vil jeg sende den til Osmaston. Her er ogsaa blit skudt fem sidensvanse, hvoraf Shaw har tre tilsalgs. Kanske du har lyst til at kjøbe et eksemplar? Jeg har endnu ikke takket dig for dit sidste lange og morsomme brev. Det vilde ha været endnu mere velkomment, end det var, hvis det havde indeholdt den glædelige efterretning, at du skulde komme hid; de to gange, jeg har spist frokost alene, har allerede vist mig, hvor uhyre jeg kommer til at savne dig. Din hengivne *C. Darwin.*

Senere i paaske-semestret skriver han til Fox:

„Jeg fører et roligt hverdagsliv; om morgenen en smagebid af Gibbons historie og om kvelden

[1]) I. F. Stephens, forfatter af: „Haandbog i britiske biller" og andre værker. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

en hel del af Van John; af og til tar jeg en ridetur med Simcox og spaserer med Whitley, og saaledes gaar dagen. Jeg ser baade Herbert og Whitley meget ofte, og jo hyppigere jeg ser dem, des større respekt faar jeg for deres udmærkede forstand og evner i det hele. De har havt nogle mindre selskaber; begge kvelde havde de næsten seksti fremmede."

Til W. D. Fox. Christ's college (Cambridge), 1. april 1829.

Kjære Fox! I dit brev til Holden behager du at bemærke, „at af alle de slyngler, du kjender, er jeg den største". Jeg skal vel vogte mig for at kommentere denne bemærkning; dog maa jeg sige, det er meget rigtigt af dig at indrette dig derefter. Og nu skulde jeg ha lyst til at vide: i hvilken henseende er vel du mindre slyngel end jeg? Du dovne, gamle laban, hvorfor har du ikke besvaret mit brev, som jeg ganske bestemt leverede til Clifton for næsten tre uger siden? Var det ikke, fordi jeg saa gjerne vilde høre, hvordan du har det, skulde du ha faaet lov til at vente, til du vilde anse det umagen værd at behandle mig som gentleman. Efterat jeg saaledes har skaffet min ærgrelse luft ved denne skjændepræken, og efterat jeg har fortalt dig, hvad du naturligvis ved før, nemlig at jeg saa gjerne vilde vide, hvordan du og din familie i Clifton har det — saa har jeg igrunden ikke mere at skrive om. Vidste du bare, hvor ofte jeg tænker paa dig, og hvor ofte det smerter mig, at du ikke er her, vilde du ganske vist la høre fra dig oftere.

Jeg synes, Cambridge er et kjedeligt sted; jeg har lidt ondt i læberne og er ikke rigtig i humør. Mr. Harbour har jeg grebet i at la N. N. forsyne sig først af billerne; følgelig er det ude mellem

© The Complete Work of Charles Darwin Online

os; afskeds-scenen var meget bevæget; min rolle bestod hovedsagelig i at la ham vide, at han var en fordømt slyngel, og at jeg vilde sparke ham nedover trapperne, om han viste sig hos mig engang til. Den unge herre syntes meget forbauset. Jeg har intet nyt at melde; naar en korrespondence er blit afbrudt slig som vor, er det vanskeligt at gjøre det første skridt igjen. Igaarnat var der en frygtelig brand i Linton, elleve mil fra Cambridge. Himlen var ganske rød, og Hall, Woodgeare, Turner og jeg red afsted for at se paa branden. Vi drog afsted kl. $9^1/_2$; red som rene djævle og kom ikke hjem før kl. 2 om morgenen. Det var igrunden et skrækkeligt syn. Jeg kan ikke slutte, før jeg har sagt dig, at af alle de slyngler, jeg kjender, er du den største og bedste. *C. Darwin.*

Til W. D. Fox. Cambridge, torsdag, 23. april 1829.

Kjære Fox! Jeg har opsat med at svare paa dit brev disse faa dage, da jeg tænkte mig, at under saa triste omstændigheder vilde et brev fra mig kun volde dig mere bry. Idag tidlig fik jeg brev fra Catherine med melding om denne begivenhed[1]). Jeg har oprigtig og dyb medfølelse for dig og din hele familie; men hvis et menneske ved sine egne gode grundsætninger og religionens hjælp overhodet kan trøstes i en saadan ulykke, er jeg vis paa, at *du* ved, hvor du skal søge trøsten. Og ved siden af den rene og hellige trøst, bibelen gir, er jeg vis paa, at al sympati fra venner maa synes ringe; og dog haaber jeg, du tror mig, naar jeg siger, at min er dybt følt og oprigtig. I et saadant sorgens øieblik vil jeg intet mere sige. Jeg haaber, at din far og mor bærer dette slag saa godt, det under saa-

[1]) Mrs. Bristove, Fox's søsters, død. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

danne omstændigheder er muligt. Jeg er bange, det vil vare længe, før vi sees igjen. Men jeg er bestandig

Din uforanderlige
Charles Darwin.

Til W. D. Fox.

Shrewsbury, fredag, 4. juli 1829.

Kjære Fox! Jeg skulde ha skrevet før; men saalænge vor udflugt stod paa, var jeg for optaget, og slutten løb saa uheldig af, at jeg ikke havde lyst til at skrive, før jeg havde faaet hvile mig denne uge hjemme.

Jeg reiste herfra for en fjorten dages tid siden for at gjøre en udflugt gjennem hele det nordlige Wales med mr. Hope for at samle insekter. De to første dage gik alt godt, og vi gjorde god fangst. Men for resten af denne uge blev jeg pludselig saa daarlig, især i læberne[1]), at jeg ikke kunde gaa ud, og mandag reiste jeg bedrøvet tilbage til Shrewsbury. De første to dage fandt jeg nogle prægtige insekter. Men de dage, da jeg ikke kunde gaa ud, gjorde mr. Hope vidundere, og idag har jeg faaet endnu en pakke insekter fra ham, slige nydelige *colymbetes* (en slags vandkalv) og *carabi* (løbebiller) og nogle prægtige *elater* (smelder) (to arter af den lyse, skarlagenrøde sort). Jeg haaber, du kan sætte dig ordentlig ind i min ulykkelige stilling; jeg har foresat mig, at jeg vil gjennemsøge det samme terræn, som han, før høsten kommer, og er det muligt ved flid og isærdighed at finde insekter, skal jeg gjøre en storartet høst.

Din *Charles Darwin.*

Til W. D. Fox.

Shrewsbury, 18. juli 1829.

Næste uge reiser jeg til Maer for at samle insekter og kommer til at bli der en uge; men

[1]) Sandsynligvis af eczem, som han ofte led af. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

for resten af sommeren agter jeg at føre et fuldstændig ørkesløst og omflakkende liv. . . Du ser, at jeg er meget nær i samme stilling som du, kun med den forskjel, at du fatter gode forsætter og aldrig holder dem. Jeg fatter aldrig forsætter og kan saaledes ikke holde dem. Nu, at skrive paa denne maade kan altsammen være bra nok; men jeg maa læse til anden-eksamen. Graham smilede og bukkede saa høflig, da han fortalte mig, at han var en af de seks, som var udnævnte til at gjøre examinationen strengere, og at de var bestemte paa, at den skulde bli vidt forskjellig fra enhver tidligere; efter alt dette at dømme er jeg sikker paa, at det vil bli pokker saa hedt for alle dagdrivere og insektjægere. Erasmus venter vi hjem om nogle faa uger. Han agter at tilbringe den kommende vinter i Paris. Se endelig til at faa fat i de to fortegnelser over insekter, Stephens har udgivet, den ene trykt paa begge sider, den anden kun paa den ene. Du vil finde dem meget nyttige i mange henseender. Din *C. Darwin.*

Til W. D. Fox. Christ's college, torsdag, 16. oktbr. 1829.

Kjære Fox. Jeg frygter for, at du er meget vred paa mig, fordi jeg ikke har skrevet under musik-mødet; men jeg har arbeidet saa haardt, at jeg ikke fik tid. Jeg kom hid mandag og fandt mine værelser i en frygtelig uorden, da man har holdt paa med at tage gulvet op, og du kan tænke, at jeg har havt nok at gjøre i disse to dage. Musik-mødet[1]) var det herligste, jeg nogensinde har oplevet, og hvad Malibran angaar, kan ikke ord prise hende nok. Hun er sikkert den mest fortryllende person, jeg nogensinde har set. Vi hørte

[1]) I Birmingham. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

brudstykker af flere af de bedste operaer, som udførtes i kostume, og du kan ikke forestille dig, hvor høit det stillede koncerterne over alle, jeg før har hørt. J. de Begnis spillede „Il Fanatico“ i kostume; den omstændighed, at han er slig udstafferet, gir hans spil meget større effekt. Han fik hele teatret til at brøle af latter. Jeg syntes meget godt om madame Blasis; men intet kan stilles ved siden af Malibran, som sang komiske sange, og man maatte ha et stenhjerte, hvis man ikke skulde blive indtaget i hende. Jeg boede tæt ved Wedgwoods og omgikkes dem bestandig, hvilket var meget behageligt, og hvis du havde været der, vilde intet ha manglet. Det tog frygtelig paa mig, og jeg vil aldrig mere forsøge at gjøre to ting paa en gang.

Til W. D. Fox.

Cambridge, torsdag (marts 1830).

Kjære Fox. Jeg har bestaaet min andeneksamen!!! Jeg er altfor overlegen til at nedlade mig til at komme med undskyldninger for, at jeg ikke har skrevet før. Men jeg forsikrer dig, at før jeg gik op, og hvergang mine nerver var i daarlig stand, dukkede din forurettede person op for mit blik og haanede mig for min dovenskab. Men jeg er færdig, færdig, færdig. Jeg kunde skrive hele arket fuldt med dette kostelige ord. Jeg var oppe igaar og har netop faaet den glædelige underretning. Jeg faar ikke vide, i hvilken klasse jeg er, før om en uge. Hele eksaminationen foregaar efter en meget forandret metode. Den har en stor fordel — den er overstaaet paa en dag. Eksaminatorerne er temmelig strenge og kommer med en forunderlig masse spørsmaal.

Og nu ønsker jeg at faa høre noget om dine planer; du agter naturligvis at komme hid. Hvor

© The Complete Work of Charles Darwin Online

vi skal ha moro sammen; hvilken mængde biller vi skal fange. Det vil gjøre mit hjerte godt endnu en gang at gaa til nogle af vore finde-steder sammen med dig. Jeg har to meget lovende elever i insektlære, og vi skal foretage regelmæssige felttog til „myrerne". Himlen beskytte billerne og mr. Jenyns; thi vi skal ikke levne ham en eneste i hele landet. Mit nye skab er kommet, og en prægtig, liden tingest er det. For øieblikket tænker jeg paa at reise ind til byen nogle dage for at høre en opera og besøge mr. Hope, ikke at tale om min bror, hvem jeg heller ikke skulde ha noget imod at se. Hvis jeg kommer til at reise straks, kan du komme efterpaa; men hvis du vil lage en bestemt plan, skal jeg indrette mig derefter; send mig derfor brev med første post. Og jeg ber dig, at det maa bli gunstigt — det vil sige, kom øieblikkelig. Holden er bleven ordineret og kjørte sin manuduktør paa døren paa mandag. Jeg synes ikke, han ser videre godt ud. Chapman ønsker, at du og jeg skal aflægge ham et besøg, naar du kommer hid, og ber mig hilse. Du maa undskylde dette korte brev, da jeg ikke har det mindste mere at skrive om idag. Jeg længes efter at se dig igjen, og indtil da forbliver jeg din oprigtig hengivne

C. Darwin.

I august var han i North Wales og skrev til Fox:

„Jeg har tænkt at skrive hver time i de sidste fjorten dage; men jeg har virkelig ikke faaet tid. Jeg forlod Shrewsbury for fjorten dage siden og har siden den tid fisket og fanget insekter fra morgen til aften. Dette er virkelig den første ledige dag, jeg har havt for mig selv; thi paa regnveirs-dagene gaar jeg ud og fisker; naar det er godt

© The Complete Work of Charles Darwin Online

veir, samler jeg insekter. Du husker vist, du sagde, jeg ikke skulde skrive i de fjorten dage, som gik forud for alt dette, saa jeg haaber, jeg har gjort tilstrækkelig rede for grunden til, at jeg ikke har besvaret dine to lange og meget interessante breve før."

Til W. D. Fox. Cambridge, 5. november 1830.

Kjære Fox. Jeg har for øieblikket saa liden tid og er saa træt af læsning, at jeg ikke formaar at skrive til nogen. Jeg har kun skrevet en eneste gang hjem, siden jeg kom hid. Dette maa tjene som undskyldning for, at jeg ikke har besvaret dine tre breve, for hvilke jeg virkelig er dig meget forbunden. . .

Jeg har ikke sat et insekt paa naal og neppe aabnet et eneste af mine insekt-skabe i dette semester. Hvis jeg havde tid, vilde jeg sende dig de insekter, som jeg saa længe har lovet dig; men jeg har virkelig hverken humør eller tid til at gjøre noget. Læsningen gjør mig ganske fortvilet. Den møie, der er forbundet med at faa ind grundbegreberne, er næsten utaalelig. Henslow er min lærer, og en høist beundringsværdig lærer er han. Timen med ham er den behageligste, vi har om dagen. Jeg tror bestemt, at han er den fuldkomneste mand, jeg nogensinde har truffet paa. Jeg har været hos ham i nogle fornøielige selskaber i dette semester. Hans godmodighed er ubegrænset.

Jeg er sikker paa, det vil gjøre dig ondt at høre, at vor ven Whitleys far er død. Fra et menneskeligt synspunkt er det af stor betydning for ham, eftersom det vil hindre ham fra at gaa til skranken i nogen tid. — (Glem ikke at svare paa dette:) Hvad betalte du for det jernbaand, du be-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

stilte i Shrewsbury? Jeg tænker ikke at betale Cambridge-manden alt, hvad han forlanger. Du behøver ikke at bekymre dig om *phallus* (en art hatsop), da jeg har kjøbt begge arter. Jeg har hørt sige, at Henslow har nogle besynderlige religiøse forestillinger. Jeg har aldrig set noget til det; end du? Det glæder mig at høre, at du efter al din venten har hørt om et kapellani, hvor du kan læse alle budene uden at udsætte din hals for fare. Det glæder mig endnu mere at høre, at din mor fremdeles er i stadig bedring. Jeg haaber, at du ikke vil faa yderligere grund til ængstelse. Med mange ønsker for dit vel.

Din *Charles Darwin.*

Til W. D. Fox. Cambridge, søndag, 23. januar 1831.

Kjære Fox. Jeg haaber, du vil undskylde, at jeg ikke skrev, før jeg tog eksamen. Jeg følte en ganske uforklarlig ulyst til at skrive til nogen. Men nu gratulerer jeg dig paa det hjerteligste med din eksamen og haaber, at du synes godt om dit kapellani. Om det skal koste min sidste skilling (jeg har ikke mange), saa vil jeg komme og besøge dig.

Jeg skjønner ikke, hvorfor en eksamen skal gjøre en saa ulykkelig, baade forud og efterpaa. Jeg husker, at du havde det ondt nok forud, og jeg kan forsikre dig, at jeg har det nu, og hvad der gjør det endda latterligere, er, at jeg ikke ved hvorfor. Jeg tror, det er en smuk ordning af naturen: den vil derved gjøre en mindre ærgerlig over at maatte forlade et saa behageligt sted som Cambridge; og blandt alle dets nydelser — jeg siger det en gang for alle — er ingen saa stor som det venskab, jeg nærer for dig. Igaar sendte jeg dig en avis, hvori du vil se, hvilken god plads (10de) jeg har paa eksamenslisten. Har du nogen-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

sinde set et kollege, der har fabrikeret saa mange „kapteiner" og „apostle"[1]) som Christ's college. Der er ingen faldt igjennem hverken ved Emmanuel eller Christ's college. Cameron er „dumpet" tilligemed tre andre i Trinity college. Jeg har endnu slet ikke bestemt, hvad jeg vil gjøre. Jeg tror, jeg vil holde ud dette semester og derpaa reise til Shrewsbury for at spare, komme tilbage og ta min grad. Man kan undskylde, at en mand skriver saa meget om sig selv, naar han netop har taget en eksamen; derfor maa du ogsaa tilgive mig. Og skriv selv efter samme princip et brev udelukkende om dig selv og dine planer. Jeg ønsker at faa høre noget om din eksamen. Fortæl mig, hvordan det er med dine nerver, hvilke bøger du lagde op, og hvor godt du var hjemme i dem. Jeg interesserer mig for alle den slags ting, eftersom den tid vil komme, da jeg selv maa i ilden.

Din lærer, Thompson, ber mig hilse, ligesaa Whitley. Hvis du vil besvare dette, skal jeg sende dig saa mange taabelige svar, som du kan ønske.

Din *Chas. Darwin.*

KAPITEL V.

ANSÆTTELSEN PAA „BEAGLE".

I et brev til kaptein Fitz-Roy, før „*Beagle*" reiste, skrev min far: „Hvilken herlig dag den 4de november[2]) vil bli for mig — mit andet liv

[1]) „Kapteinen" staar øverst paa listen. „Apostle" kaldes de tolv sidste paa listen over de studenter, som har taget den matematiske eksamen.

[2]) The „Beagle" kom dog ikke til at reise før 27de december. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

vil da begynde, og det skal bli som en fødselsdag for resten af mit liv".

De omstændigheder, som førte til denne nye fødsel — der blev langt vigtigere, end min far da tænkte sig — staar i forbindelse med hans ophold i Cambridge, men kan med ligesaa stor ret fortælles i dette kapitel. Forrest i den række af omstændigheder, som førte til min fars ansættelse paa „*Beagle*", stod hans venskab med professor Henslow. Han skrev i en lomme- eller dag-bog, som indeholder en kort optegnelse af datoer osv. fra hele hans liv:

„Julen 1831. Blev student og hørte forelæsningerne i de to følgende semestre. Omgikkes i disse maaneder meget med prof. Henslow, spiste ofte middag hos ham og spaserede ofte med ham. Blev løselig kjendt med flere videnskabsmænd i Cambridge, hvilket meget hjalp paa den iver, som middagsselskaberne og jagten ikke havde ødelagt.

Aflagde om vaaren tilligemed Ramsay og Kirby. mr. Dawes et besøg og talte om muligheden for en udflugt til Teneriffa. Om vaaren overtalte Henslow mig til at begynde at studere geologi og presenterede mig for Sedgwick. Drev paa lidt med geologi i Shropshire i løbet af midtsommeren.

August. Foretog i geologisk øiemed en reise over Llangollen, Ruthin, Conway, Bangor og Capel Curig[1]), hvor jeg forlod professor Sedgwick og satte over fjeldet til Barmouth."

I et brev til Fox (mai 1830) skriver min far: „Jeg har det meget travelt . . . og er meget sammen med Henslow, om hvem jeg ikke ved, enten jeg elsker eller agter ham mest". Hans følelser for denne mærkelige mand har faaet et smukt udtryk i

[1]) Nævnt af Sedgwick i hans fortale til Salters „Fortegnelse over vallisiske og siluriske forsteninger". F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

et brev, han skrev til pastor L. Blomefield (dengang pastor L. Jenyns), som da var beskjeftiget med sin bog „Memoir of professor Henslow“ [1]) udkommet i 1862. Stedet er blit benyttet i den første af de notiser om Henslow, som blev skrevet for „*The Nature*“, og mr. Romanes bemærker, at „idet min far skildrer en andens karakter, gir han ubevidst en høist træffende skildring af sin egen“.

„Jeg kom til Cambridge tidlig i aaret 1828, og blev snart gjennem nogle af mine venner kjendt med professor Henslow; thi alle, som interesserede sig for en eller anden del af naturhistorien, var ham lige kjærkomne. Intet kunde være simplere, hjerteligere og mindre fordringsfuldt end den opmuntring, han havde for alle unge naturforskere. Jeg blev snart fortrolig med ham; thi han havde en mærkværdig evne til at faa unge mennesker til at føle sig som hjemme hos ham, skjønt vi alle havde den dybeste respekt for hans store lærdom. Før jeg havde set ham, hørte jeg en ung mand opregne hans kundskaber ved simpelthen at sige, at han vidste alt. Naar jeg tænker paa, hvor hurtig vi kom til at omgaaes utvungent med en mand, der var ældre og i enhver henseende saa umaadelig overlegen, saa tror jeg, at det ligesaa meget skyldtes hans karakters store oprigtighed som hans hjertes godhed, og maaske endnu mere hans høist mærkværdige mangel paa al selvtillid. Man mærkede øieblikkelig, at han aldrig tænkte paa sine egne overordentlige kundskaber eller sin klare forstand, men blot paa det foreliggende emne. En anden fortryllende egenskab ved ham, som maatte slaa enhver, var, at hans opførsel ligeoverfor gamle og udmærkede mænd var akkurat den samme som ligeoverfor den

[1]) Erindringer om professor Henslow. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

yngste student, og mod alle viste han den samme vindende høflighed. Han pleiede med interesse at lytte til den ubetydeligste bemærkning i hvilkensomhelst del af naturhistorien, og hvor stor en bommert man end gjorde, havde han en saa venlig og klar maade at forklare den paa, at man aldeles ikke forlod ham modfalden, men kun bestemt paa at være nøiagtigere næste gang. Kort og godt, ingen kunde være bedre skikket til at vinde de unges fuldstændige tillid og opmuntre dem ved deres arbeide.

Hans forelæsninger i botanik var ualmindelig populære og klare. Saa populære var de, at flere af universitetets ældre medlemmer overvar den ene række efter den anden. En gang om ugen holdt han aabent hus om aftenen, og alle, som interesserede sig for naturhistorie, var tilstede ved disse selskaber, der ved saaledes at befordre den gjensidige omgang gjorde den samme nytte i Cambridge som videnskabs-selskaberne i London. Ved disse selskaber var undertiden mange af universitetets mest udmærkede mænd tilstede; og naar der blot var nogle faa tilstede, har jeg ofte lyttet til hine dages mærkelige mænd, naar de paa sin aandfulde maade talte om de forskjelligste emner. Dette var ingen liden fordel for de unge, da det ansporede deres aandelige virksomhed og ærgjerrighed. To eller tre gange i hvert semester foretog han udflugter med sin botaniske klasse. Enten en lang fodtur til en eller anden sjelden plantes voksested, eller nedad elven til myrerne i en pram, eller tilvogns til et eller andet mere fjerntliggende sted som f. eks. Gamlingay for at faa se den vilde liljekonval og paa moerne for at faa den sjeldne natterjack (en paddeart). Disse udflugter husker jeg med stor fornøielse. Han var ved saadanne leiligheder i saa godt humør

© The Complete Work of Charles Darwin Online

som en gut og lo hjertelig over de uheld, som man havde, naar man gjorde jagt paa de straalende svalestjerter henover de ujevne og forræderske sumper. Han pleiede af og til at stanse og tale udførligere om en eller anden plante, og noget kunde han fortælle om ethvert insekt, enhver konkylie eller forstening, som blev samlet; thi han havde været inde paa enhver gren af naturhistorien. Efter at ha fuldført vort dagværk pleiede vi at spise middag i et eller andet værtshus og var da meget lystige. Jeg tror, at alle, som deltog i disse udflugter, vil være enige med mig i, at de har efterladt et varigt indtryk hos os.

Eftersom tiden skred frem i Cambridge, blev jeg meget fortrolig med professor Henslow, og hans venlighed var ubegrænset. Han indbød mig stadig til sit hus og tillod mig at ledsage ham paa sine spaserture. Han talte om alle slags gjenstande, selv om sin dybe religiøsitet, og var fuldstændig aabenhjertig. Jeg skylder denne fortræffelige mand mere, end jeg kan sige.

I de aar, jeg omgikkes saa meget med prof. Henslow, saa jeg ham ikke en eneste gang bragt ud af fatning. Han havde aldrig en ufordelagtig mening om nogen, skjønt han langt fra var blind for andres svagheder. Det slog mig bestandig, at han ikke led af ussel forfængelighed, misundelse eller skinsyge. Med al sit sinds ligevægt og mærkværdige velvilje var han dog ingen svag mand. Man maatte ha været blind for ikke at bemærke, at der under hans godmodige ydre skjulte sig en kraftig og bestemt vilje. Naar det gjaldt principer, kunde ingen magt paa jorden ha faaet ham til at vige en haarsbred. Jeg mindes ham med taknemmelig ærbødighed, og derfor staar hans karakter for mig

© The Complete Work of Charles Darwin Online

som større end hans evner — som det altid er tilfældet med store karakterer."

I et brev til pastor L. Blomefield (Jenyns) af 24de mai 1862 skrev min far med samme varme, som havde besjælet ham tredive aar forud:

„Jeg takker Dem paa det oprigtigste for Deres venlige present, „Memoir of Henslow". Jeg har læst omtrent halvparten, og det har interesseret mig meget. Jeg troede ikke, jeg kunde ha faaet større ærefrygt for ham, end jeg havde; men Deres bog har endog hævet hans karakter i mine øine. Af hvad jeg har set ved at blade igjennem den sidste halvdel, skulde jeg tro, at Deres fremstilling vilde være uvurderlig for enhver geistlig, der ønsker at følge vor kjære Henslows ædle eksempel. Hvilken beundringsværdig mand han dog var."

Det geologiske arbeide, som er omtalt i det citat, jeg gjorde af min fars lommebog, var utvilsomt af betydning, da det gav ham lidt praktisk erfaring, men maaske endnu mere, fordi det gav ham større selvtillid. I juli det samme aar 1831 „arbeidede han som en tiger" med geologi og forsøgte at optage et kart over Shropshire, men fandt det „ikke saa let, som han havde ventet".

I et brev til Henslow omtrent ved samme tid gir han nogle oplysninger om sit arbeide:

„Jeg skulde ha skrevet til Dem for længere tid siden; men jeg besluttede at vente, til jeg fik clinometeret, og det glæder mig at kunne sige, at jeg tror, det vil bli meget nyttigt. Jeg stillede alle bordene paa mit soveværelse i enhver tænkelig vinkel og retning. Jeg vover at sige, at jeg har maalt dem saa nøiagtig, som nogen geolog kunde gjøre. Jeg har arbeidet med saa mange ting, at jeg ikke er kommet langt med geologien. Jeg frygter for, at den første ekspedition, jeg foretager

© The Complete Work of Charles Darwin Online

med clinometer og hammer i haanden, kun vil gjøre mig lidet klogere, men snarere gjøre mine begreber mere forvirrede, end da jeg drog afsted. Hidtil har jeg kun kommet med hypoteser; men de er saa storartede, at jeg tror, hele verden vilde bli ødelagt, om de fik virke kun for en eneste dag."

Han var øiensynlig meget ivrig efter at faa komme til at arbeide med Sedgwick; thi han skrev til Henslow: „Jeg har ikke hørt fra professor Sedgwick, saa jeg frygter for, at han ikke vil besøge Severn-formationerne. Jeg haaber og stoler paa, at De gjorde Deres bedste for at faa ham til det." Min far har i sine erindringer givet en beretning om denne tur. Der læser vi ogsaa om den paatænkte udflugt til de kanariske øer, der er løselig omtalt i breve til Fox og Henslow. I april 1831 skriver han til Fox: „For nærværende taler, tænker og drømmer jeg om en plan, jeg næsten fuldstændig har udruget, nemlig at reise til de kanariske øer. Jeg har længe næret ønske om at faa se tropisk natur og vækstliv, og ifølge Humboldt gir Teneriffa en meget smuk prøve derpaa".

Og i mai: „Det er overilet af dig at komme med spørsmaal angaaende min paatænkte reise til de kanariske øer. Mine venner ønsker mig rigtig hjertelig did, slig plager jeg dem med snak om tropisk natur o. s. v. Eyton skal reise til sommeren, og jeg holder paa at lære spansk."

Senere ud paa sommeren antog planen en mere bestemt skikkelse, og tiden synes at være fastsat til juni 1832. I London fik han oplysning om reiseomkostningerne, og i juli arbeidede han med spansk og kaldte Fox „un grandisimo lebron" til bevis paa sit kjendskab til sproget, som han imidlertid fandt „umaadelig dumt". Men selv da synes han at ha næret tvil om sine kammeraters iver;

© The Complete Work of Charles Darwin Online

thi han skriver til Henslow (27de juli 1831): „Jeg haaber, De fremdeles er lige ivrig med hensyn til de kanariske øer. Jeg har læst Humboldt om igjen og om igjen. Gjør De det samme? Jeg er sikker paa, at intet skal hindre os fra at se det store dragetræ."

Geologisk arbeide og drømme om Teneriffa var han optaget med hele sommeren, indtil han, da han skulde reise fra Barmouth for at nyde den „hellige" 1ste september modtog tilbud om ansættelse som naturforsker paa „*Beagle*". Følgende uddrag af dagbogen vil være til hjælp ved læsningen af brevene:

„Vendte tilbage til Shrewsbury ved udgangen af august. Afslog et reisetilbud.

September. Reiste til Maer, vendte tilbage sammen med onkel Jos.[1]) til Shrewsbury, derpaa til Cambridge. London.

11te. Reiste med kaptein Fitz-Roy paa dampskibet til Plymouth for at se „*Beagle*".

22de. Vendte tilbage til Shrewsbury over Cambridge.

2den oktober. Tog afsked med hjemmet. Stansede i London.

24de. Ankom til Plymouth.

Oktober og november. Nogle triste maaneder.

10de december. Seilede, blev nødte til at vende igjen.

21de. Satte atter tilsøs, men maatte snu.

27de. Seilede fra England paa vor jordomseiling.

George Peacock[2]) *til J. S. Henslow.*

Suffolk Street, 7. Pall Mall East (1831).

Kjære Henslow. Kaptein Fitz-Roy skal reise ud for at undersøge farvandene paa sydkysten af

[1]) Josias Wedgwood. O.

[2]) Tidligere provst til Elg og professor i astronomi i Cambridge. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Tierra del Fuego, derpaa besøge en del af sydhavsøerne og saa vende tilbage over det indiske arkipel. Skibet er specielt udrustet saaledes, at naturvidenskabelige studier kan drives. Det vil derfor byde en sjelden leilighed for en naturforsker, og det vilde være meget uheldigt, hvis den skulde gaa tabt.

Man har bedt mig anbefale en skikket mand, der kunde følge med som naturforsker paa denne ekspedition; han vil bli behandlet med alle mulige hensyn. Kapteinen er en ung mand med et meget behageligt væsen (en nevø af hertugen af Grafton) og med stor iver for sin haandtering; han omtales med megen respekt. Hvis Leonard Jenyns kunde reise, hvilke skatte kunde da han ikke bringe med sig hjem, da skibet vilde bli stillet til hans disposition, naarsomhelst hans undersøgelser gjorde det nødvendigt eller ønskeligt. Denne dygtige naturforsker kan imidlertid ikke reise; kjender De nogen anden, De trygt kan anbefale i hans sted? Det maa være en mand, der ikke gjør vor anbefaling tilskamme. Overvei denne sag; det vilde være et alvorligt tab for naturvidenskaben, hvis denne gunstige leilighed gik tabt.

Skibet seiler omkring slutten af september. Skriv øieblikkelig og fortæl mig, hvad De kan gjøre.

Deres oprigtig hengivne *George Peacock*.

J. S. Henslow til Darwin.

Cambridge, 24. august 1831.

Kjære Darwin. Før jeg gaar over til det egentlige øiemed med dette brev, saa lad os sammen beklage tabet af vor prægtige ven Ramsay, om hvis død De uden tvil har hørt for længe siden.

Jeg vil ikke opholde mig ved denne smertelige sag nu, da jeg haaber snart at faa se Dem, idet jeg fuldt og fast venter, at De med begjærlighed

© The Complete Work of Charles Darwin Online

vil modtage det tilbud, som sandsynligvis vil bli gjort Dem, om en tur til Tierra del Fuego og hjem igjen over Ostindien. Peacock, som vil læse dette brev og siden bringe Dem det fra London, har anmodet mig om at anbefale ham en naturforsker, der kan følge med kaptein Fitz-Roy, som af regjeringen er ansat til at undersøge farvandene i den sydlige del af Amerika. Jeg har svaret, at jeg anser Dem for at være den bedst skikkede af dem, jeg kjender, til at overtage en saadan stilling. Jeg siger ikke dette, fordi jeg tror, at De er en fuldendt naturforsker, men fordi De er tilstrækkelig dygtig til at samle, iagttage og optegne alt, hvad der fortjener at optegnes i naturvidenskabeligt øiemed. Peacock raader for udnævnelsen, og hvis han ikke kan finde nogen, der er villig til at overtage posten, vil leiligheden sandsynligvis gaa unyttet. Kaptein Fitz-Roy ønsker, saavidt jeg kan skjønne, en mand, der er ligesaa meget kammerat som samler, og vilde ikke antage nogen, der ikke blev ham anbefalet som en gentleman, hvor dygtig naturforsker han end var. Noget nøiere om gage o. s. v. ved jeg ikke. Reisen skal vare i to aar, og hvis De tar en slump bøger med Dem, kan De gjøre alt, hvad De behager. Kort og godt, jeg tror aldrig, der har tilbudt sig en smukkere leilighed for en ivrig og aandfuld videnskabsmand. Kaptein Fitz-Roy er en ung mand. Hvad jeg ønsker, De skal gjøre, er øieblikkelig at komme og tale med Peacock (Suffolk Street no. 7, Pall Mall East, eller universitets-klubben) for at faa vide de nærmere omstændigheder. Nær ingen beskeden tvil eller frygt for, at De ikke er skikket; thi jeg forsikrer Dem, at De netop er manden, de søger efter. Modtag herigjennem et slag paa skulderen fra Deres hengivne ven *J. S. Henslow.*

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Ekspeditionen skal seile (tidligst) den 25de september, saa der er ingen tid at spilde.

G. Peacock til Darwin. (1831).

Høistærede! Jeg modtog Henslows brev igaaraftes altfor sent til at kunne sende Dem det med posten, en omstændighed, som jeg ikke beklager, da det har givet mig anledning til at besøge kaptein Beaufort i admiralitetet (hydrografen) og til at fortælle ham om det tilbud, jeg nu agter at gjøre Dem. Han er fuldstændig enig deri, og De kan betragte posten som staaende helt og holdent til Deres disposition. Jeg haaber, De vil modtage den, da det er en leilighed, som ikke burde gaa unyttet, og jeg glæder mig høilig til at se den nytte, vore naturhistoriske samlinger muligens vil komme til at faa af Deres arbeider.

De nærmere omstændigheder er:

Kaptein Fitz-Roy (en nevø af hertugen af Grafton) seiler i slutningen af september med et skib for først at foretage undersøgelser af farvandene paa sydkysten af Tierra del Fuego, derpaa besøge sydhavsøerne og saa vende tilbage til England over det indiske arkipel. Ekspeditionen foretages udelukkende i videnskabeligt øiemed, og skibet vil i regelen gjøre, hvad der er muligt, for at De kan faa tid til Deres naturhistoriske undersøgelser o. s. v. Kaptein Fitz-Roy er en patriotisk og ivrig officer med et behageligt væsen og meget afholdt af alle sine kammerater. Han var i følge med kaptein Beechey[1]) og brugte 1500 £ til at hjembringe og for egen regning opdrage tre indfødte fra Patagonien. Han har paa egen bekostning leiet

[1]) Skal vistnok være kaptein King. Navnet Fitz-Roy findes ikke i fortegnelsen over Beecheys officerer. Patagonierne førtes hid af kaptein King. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

en kunstner for 200 £ om aaret til at ledsage sig. De kan derfor være sikker paa at faa en behagelig reisefælle, der med iver vil gaa ind paa alle Deres synsmaader.

Skibet seiler i slutten af september, og De maa snarest mulig melde kaptein Beaufort, om De modtager tilbudet. Jeg har korresponderet ikke saa lidet om denne sag med Henslow, der ligesom jeg overordentlig gjerne ønsker, at De reiser. Jeg haaber, ingen anden ordning kommer forstyrrende imellem.

Admiralitetet er ikke tilbøieligt til at gi nogen gage; derimod vil De faa offentlig udnævnelse og alle mulige bekvemmeligheder. Dersom De gjør fordring paa gage, tror jeg dog, at De nok faar den.

Deres forbundne *George Peacock.*

Til J. S. Henslow. Shrewsbury, tirsdag, 30. aug. 1831.

Min kjære herre! Mr. Peacocks brev kom lørdag, og jeg modtog det sent igaar aftes. Saafremt det havde kommet an paa min egen tilbøielighed, tror jeg sikkert, jeg med glæde havde benyttet den leilighed, som De saa venlig har tilbudt mig. Men min far fraraader mig saa indstændig at reise, (skjønt han ikke absolut negter mig tilladelse dertil), at jeg ikke vilde faa rolig samvittighed, hvis jeg ikke fulgte hans raad.

Min fars indvendinger er følgende: at det gjør det umuligt for mig at bli prest, at jeg er lidet vant til sjøen, *at tiden er saa kort,* og at det er muligt, at jeg ikke kommer overens med kaptein Fitz-Roy. Det er visselig en vigtig indvending, at jeg har saa kort tid til mine forberedelser, da ikke blot legeme, men ogsaa sjæl trænger at forberedes til et saadant foretagende. Men hvis det ikke

© The Complete Work of Charles Darwin Online

havde været for min fars skyld, vilde jeg ha udsat mig for alle mulige farer. Hvad er grunden til, at man ikke for længe siden har bestemt sig for en naturforsker? Jeg er Dem meget forbunden for det bryderi, De har havt dermed; der kunde visselig ikke findes en bedre leilighed.

* * *

Min tur med Sedgwick var rigtig vellykket. Jeg fik først underretning om mr. Ramsays død nogle faa dage, før jeg fik Deres brev. Jeg har hidtil været saa heldig aldrig at miste nogen ven, for hvem jeg nærede agtelse eller hengivenhed. Skjønt mit bekjendtskab med ham var meget kort, var det dog tilstrækkeligt til, at han kunde befæste sig i min kjærlighed og agtelse. Jeg kan næsten ikke bli fortrolig med den tanke, at han ikke er mere. Han var af karakter den prægtigste mand, jeg har kjendt. Deres hjertelig hengivne *Ch. Darwin.*

E. S. Jeg har skrevet til mr. Peacock, og jeg omtalte, at jeg har bedt Dem sende nogle ord for det tilfælde, at han ikke skulde faa mit brev. Jeg har ogsaa bedt ham sætte sig i forbindelse med kaptein Fitz-Roy. Selv om jeg skulde reise, vilde min fars mishag berøve mig al energi, hvoraf jeg i tilfælde jo vilde komme til at behøve ikke saa lidet. Jeg maa endnu engang takke Dem; dette har endnu mere øget den taknemmeligheds-gjæld, hvori jeg staar til Dem.

Til R. W. Darwin. Maer den 31. august 1831.

Kjære far! Jeg er bange for, at jeg nu igjen kommer til at plage dig. Men ved nærmere eftertanke tror jeg, du vil undskylde mig endnu en gang, naar jeg siger min egen mening om reisetil-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

budet. Min undskyldning og grund er, at alle medlemmer af familien Wedgwood ser sagen paa en anden maade, end du og mine søstre gjør. Jeg har nøiagtig og fuldstændig fremsat dine indvendinger for onkel Jos[1]); han er saa venlig at sige sin mening om alle indvendinger. Hans svar paa dem vedlægges. Men maa jeg be dig gjøre mig en tjeneste, den største, du kan vise mig, nemlig at sende mig et bestemt svar, ja eller nei. Hvis det skulde bli det sidste, maatte jeg være overmaade utaknemmelig, hvis jeg ikke ubetinget føiede mig efter dit bedre omdømme og huskede den kjærlige overbærenhed, du har vist mig i hele mit liv; og du kan stole paa, at jeg aldrig igjen skal omtale sagen. Men hvis dit svar skulde bli ja, vil jeg gaa lige til Henslow, raadføre mig med ham og derpaa komme til Shrewsbury.

Faren forekommer hverken mig eller familien Wedgwood stor. Udgiften kan ikke bli betydelig, og at bli hjemme vilde være bortkastet tid. Men tro endelig ikke, at jeg er saa opsat paa at reise, at jeg et eneste øieblik skulde betænke mig, hvis du troede, du vilde komme til at angre, at du havde givet mig lov.

Jeg maa igjen anføre, at jeg ikke kan tro, at det vilde gjøre mig uskikket til et stadigt liv siden. Jeg haaber, at dette brev ikke vil foraarsage dig nogen bekymring. Jeg sender det med posten imorgen tidlig; hvis du straks tar din beslutning, saa send mig svar den følgende dag. Hvis det ikke skulde finde dig hjemme, haaber jeg, du svarer mig, saa snart det er dig beleiligt. Jeg ved ikke, hvad jeg skal si om onkel Jos's godhed. Jeg skal aldrig glemme, hvor meget han interesserer sig for mig.

Din hengivne søn *Charles Darwin.*

[1]) Josiah Wedgwood.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Dr. Darwins indvendinger.

Her følger listen over de indvendinger, som der er hentydet til i det følgende brev:

1) At det vil gjøre det vanskeligt for mig senere at bli prest.

2) At det er en vild plan.

3) At man før mig maa ha budt mange andre denne stilling.

4) At der, naar dette tilbud ikke er blit modtaget, maa være en eller anden hage ved skibet eller ekspeditionen.

5) At jeg aldrig vil komme til at føre et stadigt liv siden.

6) At jeg ikke vil faa det godt ombord.

7) At du (ɔ: dr. Darwin) vil betragte det som en ny forandring i min livsplan.

8) At det vil bli et unyttigt foretagende.

Josiah Wedgwood til R. W. Darwin.

Maer den 31. august 1831.

Kjære doktor! Jeg føler tilfulde betydningen af din henvendelse til mig i anledning af det tilbud, man har gjort Charles; men da du har bedt Charles raadføre sig med mig, kan jeg ikke la være at fremsætte det resultat, hvortil jeg er kommet.

Charles har nedskrevet, hvad han antager er dine hovedindvendinger, og jeg tror, at det bedste, jeg kan gjøre, er at sige min mening om hver enkelt af dem.

1. Jeg kan ikke tro, at det paa nogen maade vilde kunne skade hans gode navn som prest. Jeg betragter tvertimod tilbudet som en ære for ham; og studiet af naturhistorien sømmer sig dog for en prest, om det end ikke hører med til hans kald.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

2. Jeg ved neppe, hvorledes jeg skal imødegaa denne indvending; men han vilde faa bestemte sager at beskjæftige sig med og kunde vænne sig til en jævn flid, og jeg tror, at dette kan ske med ligesaa stor frugt da, som naar han blir hjemme, hvad han saa i sidste fald tar sig fore.

3. Dette faldt mig ikke ind, da jeg læste brevene. Og naar jeg nu læser dem igjen med det hensyn for øie, ser jeg ingen grund til at tro det.

4. Jeg kan ikke tænke mig, at admiralitetet skulde ville sende ud et daarligt fartøi til en saadan tjeneste. Hvad indvendinger mod ekspeditionen angaar, vil de stille sig forskjellig i hvert enkelt tilfælde, og for Charles's vedkommende, tror jeg ikke, vi kan drage nogen slutning, selv om vi fik vide, at andre havde reist indvendinger.

5. Du kjender langt bedre Charles's karakter end jeg. Hvis du tror, at en sjøreise vil ha tilfølge, at han blir ustadig og faar ondt for at ta fat paa en bestemt levevei, da er dette visselig en indvending af vægt. Men pleier ikke sjøfolk netop at ha let for at vænne sig til et roligt og husligt liv?

6. Jeg kan ikke let danne mig nogen mening om dette; hvis admiralitetet udnævner ham, synes det mig dog klart, at han vil kunne gjøre regning paa saa megen bekvemmelighed, som skibet kan byde.

7. Hvis Charles nu var optat af fag-studier, vilde jeg sandsynligvis finde, at det ikke vilde være raadeligt at afbryde ham i dem. Men dette er ikke og vil formodentlig heller ikke bli tilfælde med ham. Hans nuværende studier gaar netop i den retning, som han maatte følge paa ekspeditionen. Foretagendet vilde ikke være af nogen nytte for hans geistlige stilling; men lad os huske, at han er en mand med overordentlig videlyst, og det gir

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ham en anledning, som faa har, til at se mennesker og ting.

Du vil erindre, at jeg har havt meget liden tid til overveielse, og at du og Charles er de, der maa afgjøre sagen. Jeg er, kjære doktor,

Din hengivne *Josiah Wedgwood.*

Til J. S. Henslow. Cambridge, Red Sion den 2. septbr. 1831.

Min kjære herre! Jeg er netop kommen hid; De vil gjætte grunden. Min far har skiftet mening. Jeg haaber, at pladsen ikke er besat. Jeg er overmaade træt og vil straks gaa og lægge mig. Jeg formoder, De endnu ikke har faaet mit andet brev.

Hvor tidlig paa morgenen skal jeg komme til Dem? Send svar mundtlig. God nat.

Deres *C. Darwin.*

Til miss Susanna Darwin.

Cambridge, søndag morgen, 4. septbr. 1831.

Kjære Susanna! Da mit brev ikke vilde kommet afsted igaar, har jeg opsat med at skrive til idag. Jeg havde en temmelig trættende reise, men kom til Cambridge frisk og rask. Hele gaarsdagen tilbragte jeg hos Henslow; vi spekulerede over, hvad jeg har at gjøre, og jeg finder, at det er en masse ting. Heldigvis kjender jeg en mand ved navn Wood, en nevø af lord Londonderry. Han er en god ven af kaptein Fitz-Roy, og han har skrevet til ham om mig. Jeg hørte en del af kaptein Fitz-Roys brev, som var af ganske ny dato, hvori han siger: „Jeg har en rigtig god samling officerer, og de fleste af mine folk har været i disse farvande før". Det ser ud til, at han har været der i de sidste aar. Han har da været andenkommanderende paa det samme fartøi, som han nu har valgt. Han

© The Complete Work of Charles Darwin Online

er kun 23 aar gammel, men har været længe i tjenesten og har vundet guldmedaljen i Portsmouth. Admiralitetet siger, at hans karter er udmærkede. Han havde valget mellem to fartøier, og han valgte det mindste. Henslow vil medgive mig breve til alle reisende i byen, som han tror kan bistaa mig.

Det er overdraget til Peacock at vælge naturforskeren. Den første, som blev foreslaaet, var Leonard Jenyns, som var paa nippet til at modtage tilbudet og alt havde pakket sammen sine klær. Men da han har et levebrød, ansaa han det ikke for rigtigt at forlade det — til sorg for hele sin familie. Henslow selv var hellerikke langt fra at ha modtaget det; thi fru Henslow gav høimodig og uden at bli spurt sit samtykke; men hun saa saa ulykkelig ud, at Henslow med det samme gav afkald paa det.

* * *

Jeg er bange for, at der i begyndelsen vil bli en masse udgifter. Henslow fraraader at ta mange ting med, en feil, som alle unge reisende henfalder til. Jeg skriver, som om det var op- og afgjort; men Henslow ber mig paa ingen maade fatte nogen beslutning, før jeg har talt udførlig med kapteinerne Beaufort og Fitz-Roy. Farvel! Du vil stadig faa høre fra mig. Min adresse er no. 17, Spring Gardens. Sig det endnu ikke til nogen i Shropshire, kjære, lad det være. *C. Darwin.*

Jeg var saa træt den aften, jeg var i Shrewsbury, at jeg ikke fik takket nogen af Eder halvt saa meget, som jeg burde. Hils min far kjærligst.

Grunden til, at jeg ikke ønsker, man skal vide det i Shropshire, er, at hvis jeg ikke kommer til at reise, vil det bli saa flaut.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Til miss S. Darwin.

17, Spring Garden, mandag 5. septbr. 1831.

Jeg har saa liden tid at afse, at jeg ikke kan ofre nogen paa at skrive breve om igjen; du maa derfor undskylde, at jeg har taget det andet med mig og nu forandrer det. Det sidste brev var skrevet om morgenen. Ved middagstid fik Wood fra kaptein Fitz-Roy et brev, som jeg maa tilstaa var overmaade ligefremt og gentlemansmæssigt, men hvori han saa indstændig fraraadede mig at reise, at jeg straks opgav planen; og Henslow gjorde det samme og sagde, at han syntes, at Peacock havde handlet meget urigtig i at gi en saa forkjert fremstilling af sagen.

Jeg tænkte næsten ikke paa at reise til byen; men her er jeg nu, og nu kommer jeg med mere detaljerede og meget mere lovende oplysninger. Kaptein Fitz-Roy er i byen, og jeg har besøgt ham. Det gaar ikke an at rose ham saa meget, som jeg har lyst til; thi du vilde ikke tro mig. En ting er jeg sikker paa: ingen kunde være mere aaben og imødekommende, end han var mod mig. Det viser sig, at han havde lovet at ta en ven med sig, som forretninger imidlertid hindrer fra at reise; han modtog først hans brev 5 minutter, før jeg kom; og dette gjør forholdene langt gunstigere for mig, da mangel paa plads var en af Fitz-Roys vægtigste indvendinger. Han tilbyder mig at dele alt i kahytten med ham, hvis jeg vil, og at faa alle mulige bekvemmeligheder; men de vil ikke bli mange. Han siger, at intet vilde være ham saa ubehageligt, som at ha mig med sig, naar jeg ikke syntes om mig, fordi man paa et lidet fartøi maa stuve sig sammen, og han ansaa det derfor for sin pligt at skildre alt fra den mørke side. Jeg

© The Complete Work of Charles Darwin Online

agter paa søndag at reise til Plymouth for at bese fartøiet.

Der er noget yderst tiltrækkende i hans væsen og hans maade at gaa lige løs paa en sag. Hvis jeg skal være hos ham, vil jeg faa det daarligt, siger han — ingen vin, de tarveligste middage. Udsigterne er vistnok ikke saa gode, som Peacock skildrer dem. Kaptein Fitz-Roy raader mig til ikke straks at fatte min beslutning; men naar han skal tale alvor, tror han dog, jeg vil faa flere fornøielser end ubehageligheder. Fartøiet seiler ikke før 10de oktbr. Det er paa 60 mand, 5 à 6 officerer etc., men er et lidet fartøi. Det vil sandsynligvis bli næsten 3 aar paa reisen. For kost skal jeg betale det samme som kapteinen selv, nemlig 30 pund aarlig; og Fitz-Roy siger, at hvis jeg bruger 500 pund, udrustningen iberegnet, vil det være mere end nok. Men for nu at komme med daarlige efterretninger igjen: det er ikke sikkert, at reisen rundt jorden kommer til at foregaa, skjønt udsigten til det er god. Før den sag er op- og afgjort, vil jeg ikke bestemme mig. Og du kan tro, at efter de mange beslutninger frem og tilbage, jeg har fattet, skal intet uden min fornuft lede mig i min afgjørelse.

Fitz-Roy siger, at sjøens uro er bleven overdrevet; at hvis jeg ikke skulde ha lyst til at forblive hos ham, kan jeg naarsomhelst reise hjem til England, da der stadig er anledning dertil med de mange hjemgaaende skibe, og at jeg i stygt veir, om jeg behager, skal bli sat iland i et eller andet sundt og skjønt land; at jeg altid skal faa assistance; at hans mange bøger og alle hans instrumenter og skydevaaben staar til min tjeneste; at jo færre og billigere klær, jeg har, desbedre. Hans seilplan vil netop passe for mig. Skibet kaster anker og forbliver en 14 dages tid paa et og

© The Complete Work of Charles Darwin Online

samme sted. Jeg har forklaret mig fuldt ud for kaptein Beaufort. Han siger, at hvis jeg reiser og ikke kommer til at seile verden rundt, har jeg god grund til at anse mig for narret. Jeg skal aflægge ham et besøg iovermorgen og, om muligt, faa sikrere underretninger. Mangelen paa plads er ubetinget den største indvending; men kaptein Fitz-Roy synes (formodentlig paa grund af Woods brev) bestemt paa at gjøre det saa hyggeligt og behageligt for mig, som han paa nogen maade kan. Jeg synes om hans maade at gaa tilværks paa. Han spurte mig straks: „Vil De finde Dem i at høre, at jeg behøver kahytten for mig selv, naar jeg ønsker at være alene? Hvis vi behandler hverandre paa denne maade, haaber jeg, vi skal komme overens. I modsat fald vilde vi sandsynligvis ønske hverandre pokker i vold."

Vi stanser en uge paa Madeira og skal besøge størsteparten af de store byer i Syd-Amerika. Kaptein Beaufort er sysselsat med at fastsætte kursen gjennem Sydhavet. Jeg skriver i stor hast. Jeg ved ikke, om dette vil interessere dig saa meget, at du undskylder den tredobbelte porto. Jeg haaber, jeg dømmer fornuftig og ikke bare har opgjort mig en urigtig forhaands-mening om kaptein Fitz-Roy. I saa fald er jeg sikker paa, at vi skal komme godt ud af det. Jeg spiser middag hos ham idag. Jeg kunde skrive en hel del mere, hvis jeg vidste, du syntes om det, og hvis jeg for øieblikket havde tid.

Kjærlig hilsen til far. Farvel, kjære Susanna.

Ch. Darwin.

Til J. S. Henslow. London, mandag, 5. septbr. 1831.

Kjære herre! *Gloria in excelsis*[1]) er den moderateste begyndelse, jeg kan tænke mig. Forholdene

[1]) „Ære være Gud i det høieste". O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

er gunstigere, end jeg havde tænkt mig muligheden af. Kaptein Fitz-Roy er en gjennem behagelig mand. Hvis jeg skulde rose ham halvt saa meget, som jeg har lyst til, vilde De synes, det var dumt, eftersom jeg kun har set ham engang. Jeg tror, han for alvor ønsker at ha mig med. Han tilbyder mig at spise med sig, og han vil drage omsorg for, at jeg faar det bedst mulige rum. Men hvad kasser og kufferter angaar maa jeg indskrænke mig, siger han; men saa har han da ogsaa en sjømands begreb om størrelse. Kaptein Beaufort siger, at jeg blir kostberettiget, og da vil det ikke koste mig mere end skibets andre officerer. Vi seiler 10de oktober; vi stanser en uge ved Madeira og gaar derpaa til Rio de Janeiro. Det ansees af alle for høist sandsynligt, at hjemreisen vil foregaa over de indiske øer.

Hvad der har ført kaptein Fitz-Roy til et gunstigere syn paa sagen, er den omstændighed, at mr. Chester, der skulde følge med som reisefælle, ikke kan reise, saa at jeg i tilfælde faar hans plads med alle dens fordele. Kaptein Fitz-Roy har en masse bøger, hvoraf mange er opførte paa min egen fortegnelse, desuden en hel del geværer etc., saa at reiseudstyret vil bli langt billigere, end jeg havde ventet.

Vi blir 3 aar paa reisen. Jeg vil ingen indvendinger gjøre, saafremt far ingen gjør. Paa onsdag har jeg et nyt møde med kaptein Beaufort, og paa søndag kommer jeg sandsynligvis til at reise til Plymouth sammen med kaptein Fitz-Roy. Jeg haaber, De fremdeles tænker over sagen og noterer ned, hvad der slaar Dem som vigtigt. Det er høist sandsynligt, at jeg besøger mr. Burchell og forestiller mig for ham. Jeg bor i no. 17, Spring Gardens. De kan ikke tænke Dem, hvor behagelig,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

venlig og aaben kaptein Fitz-Roy var mod mig. Det blir min skyld, hvis vi ikke kommer godt ud af det.

Hvor det er gaaet frem og tilbage! Indtil kl. 1 idag byggede jeg luftkasteller om rævejagt i Shropshire, og nu drømmer jeg om lamajagt i Syd-Amerika. Der er isandhed et vendepunkt i menneskets skjæbne. Hvis De træffer mr. Wood, saa hils ham venlig fra mig.

Farvel, kjære Henslow. Deres hengivne ven,
Chas. Darwin.

Undskyld hastværket.

Til W. D. Fox.

No. 17, Spring Gardens, London, 6. septbr. 1831.

Dit brev gjorde mig rigtig glad. Du kan ikke tænke dig, hvor dit forrige brev ærgrede og saarede mig[1]). Men, himlen være lovet, jeg tror fuldt og fast, at det ene og alene var min egen skyld, at jeg tolkede det saaledes. Jeg mistede en ven forleden dag, og jeg undres, om ikke vort venskabs moralske død (som jeg gik og indbildte mig var indtruffet) bedrøvede mig ligesaa meget som stakkels Ramsays pludselige død. Jeg stoler paa, at vi har kjendt hinanden for længe til at behøve nogen yderligere forklaring. Men jeg vil nævne dette ene — at jeg paa min dødsseng tror, jeg kunde sige, at jeg har været fuldstændig oprigtig, naar jeg har sagt, at jeg nærede stor agtelse for dig. Og endnu et — at insekterne blev sendte straks, var en ulyksalig ting. Jeg tænkte ikke paa, hvorledes du naturligvis maatte optage dette. Naar du nu ser paa dem, haaber jeg, ingen uvenlige tanker vil opstaa hos dig, og at du vil tro,

[1]) Han havde misforstaaet et brev fra Fox derhen, at det skulde indeholde en beskyldning for løgn. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at du i mig altid har havt en oprigtig, og jeg vil tilføie, hengiven ven. De mange behagelige øieblikke, vi har tilbragt sammen i Cambridge, kom som hedengangne aander og satte sig til doms over mig. At vi maa faa flere saadannne, vil bli et af mine sidste ønsker, naar jeg forlader England. Gud velsigne dig, kjære Fox.

Din hengivne *Chas. Darwin.*

Da jeg har glemt at ta dit brev med mig, er jeg ikke sikker paa, om jeg adresserer rigtig.

Til miss Susanna Darwin.

No. 17, Spring Garden, tirsdag 6te september 1831.

Kjære Susanna! Jeg kommer igjen og volder dig bryderi. Jeg formoder, at hvis jeg vedbliver paa denne maade, vil du oprigtig ønske mig til Tierra del Fuego, eller ogsaa et andet Terra, naar det kun ikke er England. Først vil jeg komme med mine kommissioner. Sig Nancy, at hun maa sy mig 12 skjorter istedenfor 8. Bed Edward i min vadsæk at sende mig mine tøfler, (han kan slippe nøglen ned i vadsækken bunden til en hyssing), et par lette spasersko, mine spanske bøger, min nye lupe (omtrent 6 tommer lang og 3 à 4 tommer i diameter), som maa fyldes med bomuld paa indsiden; mit geologiske kompas; min far ved om det; en liden „Veiledning til at præparere", hvis jeg har den i mit soveværelse. Spørg far, om han tror, der er noget iveien for at ta arsenik en kort tid, da jeg har lidt ondt i hænderne; jeg har altid erfaret, at naar jeg engang har faaet dem friske og samtidig forandrer levemaade, blir de ialmindelighed friske siden. Hvor stor dosis kan jeg ta? Sig Edward, at mit gevær er upudset. Hvad er Erasmus's adresse? Sig mig, om du tror,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

der er tid til at skrive og faa svar, før jeg reiser, da jeg svært gjerne vilde høre hans mening. Du har vel ikke sir J. Mackintosh's adresse?

Jeg skriver, som om alt var op- og afgjort; men det er nok ikke saa ganske rigtigt, undtagen forsaavidt kaptein Fitz-Roy absolut vil, at jeg skal reise; paa grund af hans forekommenhed føler jeg paa mig, at jeg ogsaa kommer afsted. Jeg tilbragte en meget behagelig aften hos ham igaar. Han maa være mer end 23 aar gammel. Han har en spæd bygning og er en mørk, men smuk udgave af mr. Kynaston, og efter mine begreber har han et overordentlig vindende væsen. Han er meget sparsommelig, undtagen naar det gjælder — skydevaaben. Han anbefaler mig indstændig at skaffe mig et par pistoler, helst magen til hans, som koster 60 pund!! og aldrig at gaa i land nogensteds uden med ladede pistoler, eftersom han ikke stoler synderlig paa en rifle. Han siger, at jeg ikke kan sætte høi nok pris paa den luksus at faa ferskt kjød her. Jeg kjøber naturligvis ikke nogenting, før alt er ordnet. Men jeg arbeider hele dagen paa min liste, idet jeg snart stryger ud, snart skriver op enkelte ting. Dette er den første virkelig fornøielige dag, jeg har tilbragt, siden jeg modtog brevet, og det skyldes udelukkende den omstændighed, at jeg nærer en slags ufrivillig tillit til mit ideal af en kaptein.

Vi stanser ved Teneriffa. Hans hensigt er at stoppe paa saa mange steder som muligt. Han har med 20 kronometre, og det vilde være „synd" ikke at bestemme længden. Han siger, at jeg maa skaffe mig admiralitetets skriftlige tilladelse til at reise hjem igjen, naarsomhelst jeg behager. Du venter formodentlig, at jeg vender tilbage over Madeira; saa længe jeg paa nogen maade kan holde det ud, vil

© The Complete Work of Charles Darwin Online

jeg ikke gi tabt. Undskyld, at jeg saa ofte skriver og volder dig bryderi; det første er mig en stor fornøielse, og det andet er til stor nytte for mig. Jeg kommer sandsynligvis til at skrive imorgen. Svar med omgaaende post. Hils far, kjære Susanna.

C. Darwin.

Da mine instrumenter maa justeres, saa send mine sager med „*Oxonian*“ samme aften.

Til miss Susanna Darwin.

London, fredag morgen 9de september 1831.

Kjære Susanna! Jeg har netop modtaget pakken; kroningen var formodentlig skyld i, at den ikke blev sendt igaar[1]). Jeg er baade min far og alle andre meget forbunden. Alt er udført fuldstændig rigtig. Jeg formoder, at du nu har modtaget det brev, jeg skrev dagen efter, og jeg haaber, du sender mig sagerne. Med mine affærer gaar det som før. Kaptein Beaufort fortæller mig, at jeg staar paa listen som kostgjænger ombord, og han tror, at det vil gaa ganske glat med mine samlinger, naar jeg kommer hjem. Men han er for lur til at lade sig gjennemskue. Det eneste, som nu hindrer mig fra endelig at bestemme mig, er, at jeg endnu ikke er sikker paa, om vi kommer til at besøge Sydhavets øer eller ei, skjønt jeg er moralsk overbevist om, at vi kommer did, hvad enten det staar i instrukserne eller ei. Fitz-Roy siger, at jeg gjør ret i at plage kaptein Beaufort. Han siger fremdeles, at han har indflydelse nok (især hvis denne administration ikke varer til evig tid, — jeg blir snart tory!) til i alle fald at faa skibet beordret hjem, over hvilken rute han behager; efter

[1]) William IV's. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hvad Wood siger, formoder jeg, at hertugerne af Grafton og Richmond interesserer sig for ham. Jeg kan med det samme fortælle, at Wood har været mig til største nytte. Jeg er sikker paa, at han ved personlig at forestille mig stemte Fitz-Roy for at ta mig med.

For at begynde med begyndelsen: Kaptein Fitz-Roy ønskede oprindelig at ta med en naturforsker, men synes saa pludselig at være blit forskrækket ved udsigten til at faa en ombord, som han muligens ikke vilde komme til at synes om. Han tilstaar, at hans brev til Cambridge var beregnet paa at kjøle stemningen for planen. Jeg tror ikke, vi skal bli uenige om politik, skjønt Wood (som man kan vente af en Londonderry) høitidelig varslede Fitz-Roy, at jeg var whig. Kaptein Fitz-Roy sagde til onkel Jos.: nu, Deres venner vil fortælle Dem, at en orlogskaptein er den største grobian, som gaar i to sko. Jeg ved ikke, hvorledes jeg i dette tilfælde skal hjælpe Dem ud af Deres vildfarelse; jeg haaber, De vil sætte mig paa prøve. Hvor en dog kan forandre sig. Jeg ønsker virkelig nu, at det vilde vare længere, før vi kom hjem igjen. Jeg gyser ved tanken paa, hvor meget jeg har at gjøre. Alle synes rede til at hjælpe mig. *The Zoological* ønsker at faa mig til korrespondent. Men én ven er aldeles uundværlig, nemlig boghandler Yarrell, der er en fremragende naturforsker[1]). Han følger mig omkring i butikkerne og holder leven over priserne; pokker ta mig, om jeg gir ud 50 pund til pistoler.

Det er omtrent første gang i mit liv, at jeg finder London behagelig; travlhed og støi passer godt til mit humør. Og jeg har overmaade meget

[1]) William Yarrell, beremt for sin „History of British Birds“ og „History of British Fishes“, blev født i 1784. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at gjøre i mine fritimer. Jeg studerer astronomi, da jeg formoder, det vilde forbause en sjømand, hvis man ikke vidste, hvorledes bredde og længde findes.

Admiralitetet har netop bestilt et stort kvantum hermetisk kjød og sitronsaft o. s. v. Jeg er just kommen tilbage fra kaptein Fitz-Roy, med hvem jeg har tilbragt en lang dag med at foretage kjøreture i hans gig og besøge butikker. Dette brev er for sent skrevet til at komme med posten idag. Du kan nu anse det som afgjort, at jeg reiser. Jeg har begyndt at ordne mine sager. Jeg har skaffet mig et par gode og stærke pistoler og en udmærket rifle for 50 pund. Du ser, jeg har sparet ikke saa lidet. En god kikkert og et kompas har jeg kjøbt for 5 pund; dette er omtrent de eneste kostbare instrumenter, jeg kommer til at behøve. Kaptein Fitz-Roy har alt. Jeg har aldrig set en mand være saa ødsel, naar det gjaldt egne udgifter, og dog saa sparsommelig, naar det gjaldt mine. Hvor han gjorde bestillinger! Hans skydevaaben koster mindst 400 pund.

Jeg reiser søndag med postbaaden til Plymouth, hvor jeg blir et par dages tid; naar jeg kommer tilbage, haaber jeg at finde brev fra dig. Jeg blir nogle faa dage i London; min reise gaar derpaa over Cambridge, Shrewsbury, London, Plymouth og Madeira. Kjærlig hilsen til alle.

Chas. Darwin.

Til W. D. Fox.

17, Spring Gardens (og her blir jeg, til jeg reiser) 19. Septbr. 1831.

Kjære Fox! Jeg vendte søndag tilbage fra min ekspedition for at bese „*Beagle*“ i Plymouth og fandt dit kjærkomne brev paa bordet. Det er næsten latterligt, hvor forfærdelig lange disse sidste

© The Complete Work of Charles Darwin Online

20 dage har forekommet mig, ganske bestemt længere end ligesaa mange uger under almindelige omstændigheder. Dette faar tjene til forklaring, naar jeg ikke husker, hvor meget jeg har fortalt dig om mine planer.

* * *

Men i det hele taget er det en storartet og fortræffelig leilighed; jeg vil faa se saa mangt og meget, som interesserer mig — skjøn natur og en endeløs og kjær syslen med naturvidenskabelige emner. Og saa vil navigation og meteorologi more mig paa reisen; desuden er der den store ting, at officererne er behagelige folk, noget, jeg anser for givet. Paa den anden side er der stor fare for liv og helse, eg naar jeg tænker paa, at jeg for saa lang tid skal forlade mine kjære, trænger jeg hele min vilje for at staa fast i mit forsæt. Men alt er nu ordnet, og før 20de oktober befinder jeg mig sikkert ude paa det store hav. Hvad jeg har imod skibet, er, at det er saa lidet; dette gjør jo, at man maa indskrænke sig i sine fordringer til plads; hvad dets sjødygtighed angaar, skjønner admiralitetet sig bedst derpaa. For en landkrabbe tar skuden sig meget liden ud. Det er et barkskib paa 10 kanoner og et udmærket fartøi, efter hvad jeg tror. Saa meget være sagt om mine fremtidige planer, og nu nogle ord om mine nærværende: Jeg reiser iaften med postvognen til Cambridge, og naar jeg har ordnet mine affærer, reiser jeg derfra til Shrewsbury (sandsynligvis fredag 23de eller kanske før); jeg blir der nogle dage og indfinder mig i London omkring den 1ste oktober og reiser til Plymouth den 19de.

Jeg tænker, at du nu ved ligesaa meget om

© The Complete Work of Charles Darwin Online

mine planer som jeg selv; derfor kan du vel ogsaa slutte dig til, naar du kan skrive til mig, og hvorhen. Jeg har nu og da begeistrede øieblikke, naar jeg tænker paa daddel- og kokuspalmer, høie, smukke palmer og bregner, alt nyt, alt storartet. Og hvis jeg blir en gammel mand, hvor maa ikke saadanne erindringer da bli løftende for mig. Kjender du Humboldt (hvis ikke, saa gjør straks hans bekjendtskab). Med hvilken inderlig glæde synes han ikke at se tilbage paa de dage, han har tilbragt i de tropiske lande. Jeg haaber, at naar du næste gang skriver til Omaston, vil du fortælle dem mine planer og hilse dem paa det venligste fra mig.

Farvel, min kjære Fox. Din hengivne
Chas. Darwin.

Til R. Fitz-Roy.

Kjære Fitz-Roy! Tusind tak for Deres brev; det har sat mig i en behagelig stemning; thi det vilde ha været synd og skade at ha glemt noget, og det kunde aldrig ha faldt mig ind at sende nogen af mine sager med et andet fartøi.

Har De en god samling høide-barometre? Hvis De ikke har noget ordentligt forraad, vil jeg forøge samlingen med et til. Jeg burde skamme mig over alt det bryderi, jeg skaffer Dem; men jeg haaber, De alligevel sender mig en linje til underretning. Jeg blir daglig mere og mere opsat paa at komme afsted, og da maa jo *De* ha fuldstændig feber. Hvilken herlig dag 4de november blir for mig! Et nyt liv skal da begynde, og den dag skal bli en fødselsdag for resten af min tilværelse. Deres hengivne *Chas. Darwin.*

Til J. S. Henslow. Devonport, 15. novbr. 1831.

Kjære Henslow! Admiralitetet har sendt sine ordres, og alt er endelig afgjort. Det er bestemt,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at vi skal seile sidste dag i denne maaned, og jeg tror, skibet vil være seilfærdigt før denne tid. Det tar sig smukt ud; endog en landkrabbe maa beundre det. Vi anser det alle for det mest fuldendte skib, som nogensinde er løbet af stabelen. Et er sikkert, og det er, at intet fartøi er blevet udrustet med saa megen bekostning og med saa stor omhyggelighed. Alt muligt er gjort af mahogni, og intet kan overgaa den bekvemhed og nethed, hvormed alt er udført. Instrukserne er ikke saa særdeles detaljeret affattede og overlader derfor en hel del til kapteinens takt og omdømme, hvilket jo er en kompliment til ham.

Intet fartøi har vel forladt England med en saadan masse kronometre, nemlig 20, alle meget gode. Kort sagt, alt er godt og vel, og jeg vil nu kun be om, at sjøsygen maa skaane mig saa meget som muligt, saa skal jeg ikke ønske mig mer. Egentlig kan man dog ikke kalde det en af de allerbedste leiligheder, som har tilbudt sig, til at gjøre naturhistoriske studier. Den uafhjælpelige mangel paa plads er et ubodeligt onde. L. Jenyns var meget klog, som ikke kom; jeg er sikker paa, at hvis jeg havde forladt universitetet for nogle aar siden eller været nogle aar ældre, kunde jeg aldrig ha udstaaet det. Hils Jenyns paa det venligste fra mig og sig ham, at hvis han nogensinde drømmer om palmetræer, kan han, naar han vaagner, trøste sig med, at reisen ganske bestemt ikke vilde ha tiltalt ham.

Jeg er Dem meget forbunden for Deres raad angaaende matematiken. Jeg formoder, at naar jeg sidder og vrider mig foran et triangel, kommer jeg ofte til at ønske mig paa Deres værelse, og hvad disse fordømte irrationale størrelser angaar, ved jeg ikke, hvad jeg skal gjøre for at besværge dem, naar jeg

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ikke har Dem hos mig. Jeg tilbringer tiden meget hyggelig. Jeg har stiftet bekjendtskab med et par behagelige mennesker, hvoraf den første er mr. Torden og Lynild Harris[1]), hvem De formodentlig har hørt tale om. Min fornemste beskjæftigelse er at gaa ombord paa „*Beagle*“ og beflitte mig saa meget som muligt paa at se ud som sjømand. Jeg tror dog ikke, jeg har narret hverken mandfolk, kvinder eller børn.

Jeg vil nu bede Dem gjøre mig en tjeneste til, som jeg haaber blir den sidste. Da jeg var i Cambridge, skrev jeg til mr. Ash og bad ham sende min universitetsregning til min far efter at ha trukket fra omtrent £ 30 for mit møblement. Dette har han glemt at gjøre, og far har betalt regningen; men jeg vilde ha pengene for møblementet oversendt til far. Kanske De er saa snil at tale om dette med mr. Ash. Jeg har kostet far saa mange penge, at jeg næsten skammer mig. Jeg skriver endnu engang, før jeg reiser, og kanske De ogsaa skriver engang til mig før den tid.

Hils professor Sedgwick og mr. Peacock.

Deres hengivne *Chas. Darwin.*

Til J. S. Henslow. Devonport, 3. december 1831.

Kjære Henslow! Det lider nu langt paa kvelden, og inat skal jeg sove ombord. Afreisen er uforanderlig fastsat til mandag, saa De kan gjætte Dem til, i hvilken fortvilet forvirring alt befinder sig. Hvis De hørte officerernes mange udraab, vilde De formode, at vi neppe havde havt en uges varsel. Det samme er tilfældet med mig; jeg er saa overrasket og har det saa travelt, at jeg neppe ved, hvad jeg skal gjøre. Selv sjøsygen imødeser jeg

[1]) William Snow Harris, elektrikeren. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

med en slags tilfredsstillelse; denne uvished og uro er dog værre end hvilketsomhelst andet. Jeg er Dem meget forbunden for Deres sidste venlige brev. Deres raad er mig kjærkomne; ingen, som jeg er saa heldig at kjende, kan raade bedre end De. Husk paa, naar De skriver, at jeg paa en maade er Deres protégé, og at det er Deres skyldighed at veilede mig.

Jeg gir Dem nu min adresse: den blir først Rio; men hvis De vil sende mig et brev den første tirsdag i februar med paketbaaden, adresseret til Monte Video, vil det glæde mig overordentlig. Det vil være saa morsomt at faa høre lidt fra Cambridge. Stakkars gamle Alma Mater! Jeg er hende en værdig søn, hvad hengivenhed angaar. Jeg har ikke stort mere at skrive om . . . Jeg kan ikke sende dette brev uden at fortælle Dem, hvor hjertelig taknemmelig jeg er Dem for den venlighed, De viste mig under mit ophold ved Cambridge universitet. Meget af den glæde og nytte, jeg kan ha havt af mine studier, skyldes Dem. Jeg imødeser med længsel den tid, da vi sees igjen, og til da, kjære Henslow, er jeg Deres hengivne og forbundne

Ch. Darwin.

Hils venligst alle dem, der interesserer sig for mig.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

KAPITEL VI.

REISEN.

„Der er en naturlig, godmodig energi i hans breve, af samme art som han selv." — (Af et brev fra dr. R. W. Darwin til prof. Henslow.)

Hensigten med „*Beagles*" reise er kortelig angivet i min faders „dagbog"[1]), hvor han siger, den var „at fuldføre de farvands-undersøgelser af Patagonia og Tierra del Fuego, som var paabegyndte under kaptein King fra 1826 til 1830; at undersøge Chilis og Perus kyster og nogle øer i det stille hav; og at foretage en række af kronometiske maalinger rundt jorden."

„*Beagle*" skildres som et velbygget lidet fartøi paa 235 tons, rigget som bark og førende 6 kanoner. Den tilhørte den gamle klasse brigger paa 10 kanoner, som bar øgenavnet „ligkister", fordi de havde saa let for at gaa under i svært veir. De var meget lavbordede med forholdsvis høi skanseklædning; naar en høi sjø brød ind over dem, kunde situationen derfor være overmaade farlig. Ikke destomindre klarede „*Beagle*" sjøen i 4 aar i de mest stormfulde have uden noget større ulykkestilfælde under kommando af Stokes og Fitz-Roy. Da Skibet i 1831 skulde gaa paa sin anden reise, befandtes det (efter hvad jeg hører af admiral sir James Sullivan) at være saa brøstfældigt, at det næsten helt maatte bygges om, og det var denne udbedring, som tog saa lang tid. Det øvre dæk blev hævet, hvilket gjorde skibet tryggere i høi sjø og skaffede større bekvemmelighed nedenunder. Ved disse forandringer blev

[1]) Journal of Researches into Natural History.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

skibet bragt op til 242 tons drægtighed, hvorhos bunden blev overtrukket med en stærk kobberforhudning. Det er et bevis paa kaptein Fitz-Roys og hans officerers store sjømandsdygtighed, at det vendte tilbage uden at ha mistet en rundholt, og at det kun i en af de voldsomme storme, som det mødte, virkelig var i fare.

Det var udrustet til ekspeditionen med al mulig omhu, rundholtene og tougværket var udsøgte sager; desuden havde vi 6 baade og en „dinghy"; lynafledere, opfundne af mr. Harris, var anbragte paa alle master, bougsprydet og endog paa klyverbommen. For at citere min fars skildring fra Devonport, 17de november 1831: „Enhver, som har forstand paa sagen, siger, at det blir en af de mest storartede reiser, som nogensinde er foretagne. Alt er storartet . . . kort sagt, alt er saa fortrinligt og heldigt arrangeret, som det staar i menneskelig magt." De 24 kronometre og mahogniindredningerne synes særlig at være blevne beundrede og omtales paany.

Paa grund af, at fartøiet var saa lidet, havde alle ombord knap plads, og min fars bekvemmelighed synes at ha været liden nok: „Jeg har netop saavidt plads til at snu mig," skriver han til Henslow, „og det er alt". Admiral sir James Sullivan skriver til mig: „Paa den lille plads ved enden af kartbordet maatte han baade arbeide, klæ sig og sove; naar der var nogen sjøgang at tale om, blev hængekøien over hans hoved hængende oppe hele dagen, for at han kunde lægge sig i den med bogen i haanden, naar han ikke længere kunde sidde ved bordet. Hans eneste plads for klær var nogle smaa skuffer i et hjørne, som gik fra dæk til dæk; den øverste blev trukket ud, naar hængekøien blev hængt op; ellers vilde der

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ikke ha været langt nok spænd for den; fodenden blev altsaa anbragt, hvor den øverste skuffe havde været. Til at bevare sine videnskabelige fund havde han et lidet kot under bakken." Dog skriver han med begeistring om det samme trange rum 17de september 1831: „Da jeg sidst skrev, voldte min kahyt mig megen bekymring. Kahytterne var endda ikke mærkede ud, men det skete, før jeg reiste; jeg fik en prægtig en, sikkerlig den bedste næst kapteinens; den er mærkværdig lys. Jeg haaber, min kammerat blir den officer, som jeg synes bedst om. Kaptein Fitz-Roy siger, at han vil drage omsorg for, at et hjørne af kahytten blir saaledes indrettet, at jeg kan synes om mig og føle mig hjemme der, men at jeg ogsaa skal faa fri adgang til hans. Jeg har faaet tegnekahytten; i midten er der anbragt et stort bord, over hvilket vi sover i hængekøier. Men i de første to maaneder vil der ingen tegninger bli udførte, saa at det foreløbig blir et flot, fortrinligt værelse; det er betydelig større end kapteinens kahyt."

Min far pleiede at sige, at han maatte vænne sig til absolut orden i dette knebne rum; dette havde i høi grad opøvet hans sans for metode i arbeidet. Han sagde ogsaa, at det var ombord i „*Beagle*" han havde lært den rette maade at spare tid paa, nemlig at agte paa minutterne. Sir James Sullivan fortæller mig, at hovedmangelen ved ekspeditionens udrustning var, at man havde undladt at skaffe et mindre hjælpeskib. Denne mangel forekom kaptein Fitz-Roy saa stor, at han hyrede to dæksbaade til at opmaale kysten af Patagonien, med en bekostning af 1100 pund, en sum, som han selv maatte udrede, skjønt han derved sparede landet flere tusen pund. Han kjøbte siden en skonnert for at bruge den som hjælpeskib og sparede derved paany et stort beløb.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Han fik tilsidst ordre til at sælge skonnerten og maatte selv bære tabet, og det var først efter hans død, at man kom med en ufuldstændig godtgjørelse for alle de tab, han havde lidt som følge af sin iver.

Kaptein Fitz-Roys ønske var at antage som sin private gjæst „en eller anden dannet videnskabsmand"; men dette høimodige tilbud blev kun antaget af min far paa den betingelse, at han fik lov til at betale en passende del af udgifterne ved kapteinens taffel; han stod desuden i bøgerne som kostgjænger ombord.

I et brev til sin søster (juli 1832) skriver han tilfreds om sin levemaade tilsjøs: — „Jeg har vist aldrig fortalt dig, hvorledes jeg tilbringer dagen. Vi spiser frokost kl. 8. Her bryr vi os ikke stort om høflighed, det vil sige — vi venter aldrig paa hverandre; vi styrter fra bordet, saa snart vi er færdige osv. Naar veiret er roligt, studerer jeg sjødyr, hvoraf hele havet vrimler. Hvis veiret er stygt, er jeg enten sjøsyg eller læser en eller anden reiseskildring. Kl. 1 spiser vi middag. I landkrabber tar sørgelig feil af levemaaden ombord. Vi har endnu aldrig spist salt kjød til middag (og kommer heller ikke til at ha det). Ris, ærter og *calavanses* er udmærkede grønsager, og naar man har godt brød, hvem kan da ønske sig mere? Dommer Alderson kan ikke ha været mere maadeholden end vi; thi intet uden vand kommer paa bordet. Kl. 5 drikker vi té. Kadetmessen spiser altid en time før os og officersmessen 1 time senere.

Besætningen paa „*Beagle*" bestod af kaptein Fitz-Roy, fører og opmaalingschef, to løitnanter, hvoraf en (første-løitnanten) var afdøde kaptein Wickham, guvernør i Queensland. Sekondløitnanten var den nuværende admiral sir James Sullivan, kommandør

© The Complete Work of Charles Darwin Online

af Bathordenen. Foruden material-forvalteren og to styrmænd var der en opmaalings-assistent, den nuværende admiral lord Stokes. Der var ogsaa en læge og en hjælpe-læge, to kadetter, en 1ste styrmand, en frivillig (1ste klasse), en proviant-forvalter, en tømmermand, en baadsmand, to soldater, 34 matroser og 6 skibsgutter.

Der er ikke mange igjen nu (1882) af min fars gamle skibskammerater. Admiral Mellersh, mr. Hamond, mr. Philip King, medlem af Sidneys lovgivende raad, og mr. Usborne hører til de gjenlevende. Admiral Johnson døde omtrent paa samme tid som min far.

Han mindedes til det sidste gjerne reisen med „*Beagle*“ og de venner, han havde faaet ombord der. Hans børn kjendte godt deres navne fra de mange historier fra reisen, og vi kom til med ham at holde af mange, som for os ikke var andet end blotte navne.

Det er morsomt at vide, med hvilken hengivenhed hans gamle skibskammerater erindrer ham.

Sir James Sullivan var i hele min fars levetid en af hans bedste og fortroligste venner. Han skriver: — „Jeg tør dristig paastaa, at i løbet af de 5 aar paa „*Beagle*“ var han aldrig ude af humør og sagde aldrig et uvenligt eller vredt ord om eller til nogen. De vil derfor let forstaa, hvorledes dette i forening med hans energi og dygtighed ledede os til at gi ham navnet „den kjære gamle filosof“[1]). Admiral Mellersh skriver til mig: „Deres far staar saa levende for mig, som om det kun var en uge, siden jeg var sammen med

[1]) Hans andet tilnavn var „fluefangeren“; jeg har hørt min far fortælle, hvorledes han hørte baadsmanden ombord paa „*Beagle*“ vise en anden baadsmand omkring paa skibet og udpege officererne: „dette er vor førsteleitnant, dette vor doktor, og dette er vor fluefanger.“ F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ham paa „*Beagle*“; hans muntre smil og konversation kan aldrig glemmes af nogen, som har set og hørt ham. Jeg blev ved et par anledninger sendt ud i en baad med ham paa nogle af hans udflugter i videnskabelige øiemed, og jeg imødesaa altid disse udflugter med glæde og med en forventningsfuldhed, som altid blev opfyldt. Jeg tror, han var den eneste mand af mit bekjendtskab, om hvem jeg aldrig har hørt sagt andet end godt. Dette har meget at betyde, naar vi husker, hvor let det er at komme i klammeri med folk, med hvem man hver dag i fem aar skal være stuvet sammen paa et skib. Vi arbeidede ganske vist altid saa strengt, at vi ikke havde tid til at bli uenige; men hvis vi virkelig var blit det, er jeg sikker paa, at Deres far vilde ha forsøgt (og det med held) at gyde olje paa de oprørte vande.“

Admiral Stokes, mr. King og mr. Hamond, alle taler de om sit venskab for ham paa den samme hjertelige maade.

Hans breve gir et begreb om livet ombord og paa land. Kaptein Fitz-Roy var en streng officer, der bestandig forstod at sætte sig i respekt baade hos officerer og mandskab. At han nu og da var streng i sin fremfærd, blev taalt, fordi alle vidste, at han først og fremst tænkte paa sin pligt, og at han vilde ofre, hvad det skulde være, for skibets vel. Min far skriver i juli 1834: „Vi tilbringer tiden meget behagelig sammen; der er ingen uenighed ombord, hvilket har noget at sige. Kapteinen holder dem allesammen i tømme; behøves det, tar han dem ordentlig i skole.“ Det bedste bevis paa, at kaptein Fitz-Roy var agtet og afholdt som chef, har man i den omstændighed, at mange[1]) af mand-

[1]) „*Adventures*“ og „*Beagles*“ reise, bind 1 p. 21. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

skaberne havde tjenstgjort paa „*Beagle*“ paa dens forrige togt, og at der var nogle officerer saavelsom matroser og soldater, der paa hele ekspeditionen havde tjenstgjort paa „*Adventure*“ eller „*Beagle*“.

Min far omtaler officererne som dannede, beslutsomme mænd, især Wickham, førsteløitnanten, som han kalder en „prægtig fyr“. Denne, som var ansvarlig for orden og renlighed ombord, var meget ærgerlig over, at min far tilsølede dækket, og talte om hans fund som noget fordømt djævelskab og pleiede at tilføie: „Hvis jeg var skipper, skulde jeg snart faa Dem og alt Deres fordømte miskmask væk.“ Den omstændighed, at min far spiste i kapteinens kahyt, kastede en slags glorie om hans hoved, saa at kadetterne i begyndelsen pleiede at tiltale ham med „sir“, en formalitet, som dog ikke hindrede ham i at bli gode venner med de yngre officerer. Omkring 1861 eller 1862 skrev han til mr. P. G. King, medlem af Sidneys lovgivende forsamling, der, som ovenfor anført, var kadet ombord paa „*Beagle*“: „Erindringen om gamle dage, da vi sad og passiarede paa bommen ombord i „*Beagle*“, vil til min dødsdag gjøre, at jeg saa gjerne vil høre, at alt gaar Dem godt.“ Mr. King skildrer, hvilken fornøielse det var for min far „at gjøre ham som ung søkadet opmærksom paa de tropiske nætters herlighed, deres milde bris, viftende ned paa os fra seilene, og paa morilden, naar skibet gled frem gjennem de endeløse masser af lysende smaadyr.“

Man har antaget, at hans senere daarlige helbred var en følge af, at han havde været saa plaget af sjøsyge. Dette mente han ikke selv, men troede, at hans vanhelse kom af en nedarvet feil, der havde optraadt som gigt i enkelte af de foregaaende

© The Complete Work of Charles Darwin Online

slægtled. Det er mig ikke saa ganske klart, hvormeget han virkelig led af sjøsyge; mit bestemte indtryk er, at han efter sin egen erindring ikke var virkelig syg efter de første tre ugers forløb; men dog altid utilpas, naar skibet slingrede meget. Men med hans breve og enkelte officerers udsagn for øie synes det næsten, at han senere har glemt, hvor slem denne plage var ham. Han skriver 3die juni 1836 fra Det gode haabs forbjerg: det er et held for mig, at reisen nærmer sig sin ende; thi jeg lider virkelig mere af sjøsyge nu end for tre aar siden. Admiral lord Stokes skrev 25de april 1883 til *Times*:

„Tør jeg be om plads for mit beskedne vidnesbyrd om den storartede udholdenhed i naturvidenskabens tjeneste, der vistes af min døde ven, den store naturforsker Charles Darwin, hvis jordiske levninger nu skal finde sit fortjente hvilested i Westminster Abbey?

Maaske der ikke er nogen, som kan fortælle mere om hans ungdoms ihærdige arbeide end jeg. Vi arbeidede i flere aar ved det samme bord i agterkahytten paa *„Beagle“* paa dens berømte reise, han med lupen og jeg paa karterne. Det var ofte svært uroligt i denne ende af det lille fartøi til stor plage for min gamle ven, der led saa meget af sjøsyge. Efter omtrent en times arbeide pleiede han at sige til mig: „Gamle ven, jeg maa indtage horisontalen“, eftersom denne stilling var bedst i sjøgang; en stunds hvile i udstrakt stilling paa den ene side af bordet kunde sætte ham istand til at gjenoptage sine arbeider et øieblik, indtil han igjen maatte lægge sig.

Det var bedrøveligt at være vidne til, hvorledes dette tog paa mr. Darwins kræfter; han følte altid siden de slemme følger af reisen med *„Beagle“*.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Mr. A. B. Usborne skriver: „Han led frygtelig af sjøsyge, og naar jeg som vagthavende officer lod ta rev i seilene for saaledes at lindre ham, kaldte han mig ofte „en god officer"; han kunde da som oftest gjenoptage sine mikroskopiske undersøgelser i agterkahytten. Omfanget af det arbeide, han udførte paa *„Beagle"*, viser, at han sædvanlig var i fuld vigør; dog laa han i Syd-Amerika meget syg og blev kjærlig pleiet af en engelskmand mr. Cosfield. Jeg har hørt ham sige, at denne sygdom virkede paa alle legemets afsondringer; da han for sin far beskrev symptonerne, kunde denne ingen formodning udtale om sygdommens natur. Min far var undertiden tilbøielig til at tro, at hans svage helse til en vis grad skyldtes dette anfald.

De breve, han skrev paa *„Beagle"*, viser fuldt ud, hvor kjært hjemmet var ham; han omfattede med lige stor kjærlighed alt derhjemme, lige fra sin far og ned til Nancy, deres gamle barnepige, der undertiden modtog hilsninger fra ham.

Hvor glad han var i breve fra hjemmet, viser steder som dette: „Men hvis du kjendte den ubeskrivelige fryd, som jeg følte ved at være forvisset om, at det stod bra til med far og Eder alle for bare fire maaneder siden, vilde du ikke angre paa den møie, du har med at vedligeholde en regelmæssig brevveksling."

Eller — naar han udtrykker sin længsel efter at vende tilbage i ord som følgende: „Den tanke, at jeg næste høst i Shrewsbury skal se løvfaldet og høre rødkjelken synge, gjør mig næsten for glad. Mine følelser ligner i et og alt en skoleguts; jeg tviler forresten paa, om en gut nogensinde har længtes saameget efter ferierne, som jeg gjør efter at gjense Eder alle. Skjønt næsten den halve verden ligger mellem mig og hjemmet, er jeg for

© The Complete Work of Charles Darwin Online

øieblikket beskjæftiget med at afgjøre, hvad jeg skal bestille, og hvorhen jeg skal reise den første uge efter hjemkomsten."

Et andet træk i hans breve er den overraskelse og glæde, han føler ved at høre, at hans samlinger og iagttagelser er til nytte. Det synes kun efterhaanden at være gaaet op for ham, at han skulde bli noget mere end en samler af naturgjenstande og iagttagelser, som store mænd skulde bruge. Og selv med hensyn til værdien af sine samlinger synes han at ha næret tvil; thi han skrev til Henslow i 1834: „Jeg begyndte virkelig at tro, at mine samlinger var saa daarlige, at De var i forlegenhed med, hvad De skulde sige; det forholder sig nu rent modsat; De har pirret min forfængelighed i allerhøieste grad; hvis strengt arbeide kan bøde for disse tanker, lover jeg høitidelig, at det ikke skal bli sparet."

Efterat han var kommen hjem og havde bosat sig i London, gik betydningen af hans arbeide op for ham, og han skrev til kaptein Fitz-Roy: „Hvorledes end andre ser paa reisen med *„Beagle"*, nu da de smaa ubehageligheder næsten er glemte, anser jeg det *for den heldigste begivenhed* i mit liv, at det faldt i min lod at modtage Deres tilbud. Hvad der tildrog sig ombord i *„Beagle"* tegner sig ofte i min erindring i de livagtigste og skjønneste billeder. Disse minder i forbindelse med, hvad jeg lærte af naturhistorie, vilde jeg ikke bytte mod to gange ti tusen om aaret."

Hvad jeg først og fremst har havt for øie ved valget af breve fra denne tid, er at kunne gi saa mange oplysninger som muligt om hans person. Jeg har kun taget faa videnskabelige breve med for at vise, hvorledes han arbeidede, og hvorledes han selv betragtede resultaterne. I sin „Dagbog"

© The Complete Work of Charles Darwin Online

gir han nu og da et bidrag til sin karakteristik. Brevene i dette kapitel gir i friskere og mere umiddelbare ord det samme indtryk af ham, som saa mange har faaet af the „Journal".

Til dr. R. W. Darwin.

Bahia, eller San Salvador, Brasilien, 8. febr. 1832.

Kjære far! Jeg skriver dette 8de februar, en dagsreise fra St. Jago (Cape de Verd), og jeg agter at benytte anledningen til at sende det, hvis vi et eller andet sted ved ækvator støder paa et skib, der skal hjem. Jeg vil nu begynde med den dag, da vi forlod England, og give en kort beretning om vor reise. Vi seilede, som du ved, den 27de december og har heldigvis hele tiden havt god, passende vind. Det har senere vist sig, at vi har undgaaet en svær storm i Kanalen, en anden ved Madeira, en tredie paa kysten af Afrika. Men undgik vi end stormen, fik vi, hvad der fulgte paa — svær sjøgang. I det biskaiske hav var der længe høi sjø, og den elendighed, sjøsygen bragte over mig, overgaar langt, hvad jeg nogensinde kunde tænke mig. Jeg antager, du gjerne vil høre lidt herom. Jeg kan gi dig alle mine dyrekjøbte erfaringer. Ingen, som har været paa sjøen i bare et døgns tid, har ret til at kalde sjøsygen engang en ubehagelighed. Den virkelige elendighed indtræder først, naar man er saa medtaget, at den mindste anstrengelse gjør, at man vil besvime. Det eneste, der hjalp mig, var at gaa tilkøis. Jeg maa dog undtage den recept, du gav mig paa rosiner, som er det eneste, maven kan beholde.

Den 4de januar var vi ikke mange mil fra Madeira; men da der var høi sjøgang, og øen laa til luvart, blev det ikke anset for umagen værdt

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at krydse ind til den. Det har siden vist sig, at det var heldigt, at vi sparede os for det bryderi. Jeg var saa syg, at jeg ikke engang kunde gaa op og se øernes omrids. Den 6te om aftenen seilede vi ind i havnen ved Santa Cruz. Først nu følte jeg mig nogenlunde bra, og jeg udmalede mig allerede, hvor deilig den friske frugt i de vakre dale skulde smage, og hvor herligt det skulde bli at læse Humboldts beskrivelse af øens storartede natur; du kan tænke dig min skuffelse, da en bleg mand kom og underrettede os om, at vi maatte underkaste os streng karantæne i 12 dage. Der indtraadte en dødlignende stilhed paa skibet, indtil kapteinen kommanderede „op med klyveren", og vi forlod dette sted, som vi saa længe havde stundet efter.

Vi havde en dags vindstille mellem Teneriffa og den store kanari-ø, og først her fik jeg det nogenlunde behageligt. Udsigten var smuk. Teneriffas top viste sig i skyerne som et syn fra en anden verden. Sig Eyton, at han aldrig maa opgive reisen til hverken de kanariske øer eller Syd-Amerika, at jeg er sikker paa, det vil lønne umagen, men at han maa belave sig paa en god del besvær. Jeg er sikker paa, at han vil beklage det, hvis han ikke gjør forsøget. Reisen fra Teneriffa til St. Jago var overordentlig behagelig. Agterud havde jeg et slæbenet, hvori jeg fangede et stort antal sælsomme dyr, der fuldstændig optog min tid i kahytten, og paa dækket var veiret saa vakkert, at himmel og hav i forening udgjorde et stort maleri. Den 16de kom vi til Port Praya, hovedstaden paa de kapverdiske øer, og vi blev der 20 dage, nemlig til igaar 7de februar. Vi har havt det overmaade deiligt her. Jeg har været meget optaget, og mit meget arbeide har kun været mig en behagelig pligt. Jeg tror ikke, jeg har

© The Complete Work of Charles Darwin Online

sløset bort saa meget som en halv time, siden jeg forlod Teneriffa. St. Jago har ydet mig en rig naturhistorisk høst. De beskrivelser, vi har af mange af de mere almindelige dyr i troperne, er ikke stort værd. Jeg sigter naturligvis til de lavere dyreklasser.

At studere geologi i et vulkansk land er, foruden den interesse, som er knyttet til selve studiet, ogsaa en stor fornøielse, fordi det fører os til skjønne og ensomme steder. Ingen uden en naturforsker kan forestille sig, hvilken fryd det er at streife omkring under kokustrær i en tykning af bananfigentrær og kaffeplanter og en uendelig masse vilde blomster. Og denne ø, som har belært og frydet mig saa meget, skal næsten være det mindst interessante sted, vi kommer til at anløbe paa vor reise. Den er vistnok i sin almindelighed øde og nøgen, men dalene er saameget skjønnere — maaske netop paa grund af modsætningen. Det er aldeles ørkesløst at sige noget om naturen her. Man kunde ligesaa gjerne forklare farverne for en blind som forsøge at gjøre en mand, der ikke har været udenfor Europa, begribeligt, hvor ganske anderledes det ser ud i de tropiske jordstrøg end hjemme. Naar jeg træffer noget skjønt, glæder jeg mig altid til at kunne notere det enten i min journal (som tiltager i omfang) eller i et brev. Du faar derfor undskylde min megen begeistring. Jeg finder, at mine samlinger forøges i en forbausende grad, og fra Rio blir jeg sandsynligvis nødt til at sende en hel ladning hjem.

Alle de endeløse forsinkninger i Plymouth har været meget nyttige; jeg tror virkelig, at ingen nogensinde har været bedre rustet til et naturvidenskabeligt samlerarbeide. Jeg finder til min store overraskelse, at livet ombord egner sig godt for

© The Complete Work of Charles Darwin Online

alt slags arbeide. Man har alting saa nær ved haanden, og naar man har liden plads, blir man saa metodisk, at naar alt kommer til alt, tror jeg, man lærer ikke saa lidet af det. Jeg har allerede vænnet mig til at betragte en sjøreise som et middel til at tilbringe et roligt liv, omtrent som naar vi vender tilbage til vort hjem efter et fravær. Kort sagt, jeg finder, at et skib er et hyggeligt hus, forsynet med alt, hvad man kan ønske sig, og hvis ikke sjøsygen var, vilde al verden være sjømænd. Jeg tror ikke, der er megen fare for, at Erasmus skal gi et eksempel i denne henseende; men i tilfælde af, at saa skulde være, kan han stole paa, at han ikke kjender en brøkdel til de lidelser, sjøsygen medfører.

Jeg synes langt bedre om officererne nu, end jeg gjorde i førstningen, især om Wickham, unge King og Stokes, ja igrunden om allesammen. Kapteinen er fremdeles meget forekommende og gjør alt, hvad der staar i hans magt, for at være mig behjælpelig. Vi ser meget lidet til hverandre, naar vi er i havn; vore beskjæftigelser er af saa forskjellig natur. Jeg har aldrig i mit liv truffet en mand, som tilnærmelsesvis kunde taale saa meget slid. Han arbeider uophørlig, og naar han tilsyneladende er ledig, tænker han. Hvis han ikke tar livet af sig, vil han paa denne reise faa fra haanden et forbausende stort arbeide. Jeg er frisk og rask og har udstaaet den smule anstrengelse, vi hidtil har havt, saa godt som nogen. Vi faar snart haardt arbeide for alvor. Vi er nu paa veien til Fernando Noronha paa kysten af Brasilien, hvor vi ikke blir ret længe, og undersøger saa sandbankerne mellem sidstnævnte sted og Rio og kommer muligens til at anløbe Bahia. Jeg vil

© The Complete Work of Charles Darwin Online

skrive dette brev færdigt, naar jeg finder leilighed til at sende det.

26de februar. — Omtrent 280 mil fra Bahia. Den 10de praiede vi paketbaaden „Lyra"; den var paa reise til Rio. Jeg sendte et kort brev med den, som skulde sendes videre til England med første leilighed. Vi har været saa uheldige ikke at møde noget skib, der skulde hjem; men jeg haaber sikkert, at vi i Bahia faar leilighed til at sende brev til England. Siden jeg skrev den første del af dette brev, er intet forefaldt, undtagen at vi har passeret linjen og er blevne barberede. Denne særdeles ubehagelige operation bestaar i at faa hodet indgnedet med maling og tjære, der tjener som sæbeskum, mens et sagblad forestiller barberkniven, og man blir derpaa halvveis druknet i et seil fyldt med salt vand. Omtrent 50 mile nordenfor linjen anløb vi klippeøen St. Paul. Denne lille flek (omtrent $^1/_4$ mil bred) i Atlanterhavet er sjelden bleven besøgt. Den er fuldstændig nøgen, men er bedækket med store fugleskarer. De var saa uvante til at se mennesker, at vi kunde dræbe dem i massevis med stene og stokke. Efter at ha tilbragt nogle timer paa øen, vendte vi tilbage til skibet med baaden ladet med bytte. Derpaa reiste vi til Fernando Noronha, en liden ø, som brasilianerne bruger til forbryderkoloni. Det var paa grund af de svære brændinger saa vanskeligt at gaa i land, at kapteinen bestemte sig til at reise igjen dagen efter ankomsten. Den ene dag, jeg var i land, var overordentlig interessant; hele øen er en eneste skog, som krybplanterne gjør saa tæt, at det er meget vanskeligt at forlade den slagne vei. Jeg finder, at alle disse ubesøgte steders naturhistorie er overordentlig interessant, især geologien.

Det allermærkværdigste ved troperne er det

© The Complete Work of Charles Darwin Online

nye ved planteformerne. Kokusnødtræet kan man godt forestille sig fra tegninger, hvis man desuden gir det en let ynde, som intet europæisk træ har. Bananer og pisanger er nøiagtig de samme som i drivhusene, akacierne og tamarinderne er eiendommelige ved sine blaa blade; men om det prægtige appelsin-træ kan ingen beskrivelse, ingen tegning gi et rigtigt begreb; istedenfor det sygelig grønne paa vore appelsin-trær har det indfødte træ en mørkhed i farven der overgaar det portugisiske laurbærtræ, som desuden ikke paa langt nær har den samme formskjønhed. Kokustrær, meloner, lysegrønne bananer og appelsin-trær belæssede med frugt omgiver i almindelighed de rigere landsbyer. Naar man betragter saadanne scener, føler man, hvor umuligt det er, at nogen beskrivelse kan række til endsige være overdreven.

1ste marts. — Bahia eller San Salvador. Jeg kom hertil den 28de februar, og jeg skriver nu dette brev, efter at jeg for alvor har gjennemstreifet skovene i den nye verden. Ingen kan forestille sig noget saa skjønt som den gamle by Bahia; den ligger helt inde i en yppig skog af gilde trær paa en brat bakke med udsigt over den store og rolige Allehelgens bugt. Husene er hvide og høie og faar ved de smale og høie vinduer et lyst og elegant udseende. Klostre, søilegange og offentlige bygninger afbryder husenes ensformighed; havnen vrimler af store skibe, kortsagt, den frembyder en af de smukkeste skuer i Brasilien. Men hvilken storartet fornøielse det er at gaa omkring blandt saadanne blomster og saadanne trær kan kun fattes af den, som selv har prøvet det.

Skjønt stedet ligger paa saa lav bredde, er varmen ikke generende; men for øieblikket er det meget fugtigt; thi vi har nu regntiden. Jeg finder,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at de klimatiske forhold hidtil har passet godt for mig; det bringer mig til at længes efter et roligt liv for en tid paa et saadant sted. Hvis du ønsker at faa et rigtigt begreb om tropiske lande, saa læs Humboldt. Forbigaa den videnskabelige del og begynd der, hvor han er færdig med Teneriffa. Mine følelser stiger til beundring, jo mere jeg læser ham. Fortæl Eyton (jeg mærker nu, at jeg skriver til mine søstre), hvor overordentlig jeg synes om Amerika, og at det sikkerlig vil være stor skade, hvis han ikke gjør en reise did.

Dette brev gaar den 5te, og jeg er bange for, at det vil vare en god stund, før det naar dig; i andre verdensdele kan man være længe uden at høre hjemmefra. Et aar kunde gaa saaledes, naar galt skulde være. Omkring den 12te seiler vi til Rio; men vi blir nogen tid underveis for at undersøge Albroholbankerne. Sig Eyton, at han efter min mening bør studere spansk og fransk, tegning og Humboldt. Jeg haaber oprigtig at høre fra ham (om jeg ikke faar ham at se) i Syd-Amerika. Jeg venter at finde breve i Rio.

Vi har vundet paa alle skibe i manøvrering; den øverstbefalende siger, at vi ikke behøver at ta ham til forbillede, da vi gjør alt muligt bedre end hans store skib. Jeg begynder at interessere mig for skibsaffærer, særlig nu da jeg opdager, at vi af alle ansees for numer 1 i Syd-Amerika. Jeg tror, at kapteinen er en udmærket officer. Idag slog vi paa en glimrende maade „*Samarang*“, da begge skibe skulde beslaa seilene. Det er noget nyt, at et oplodnings-skib slaar en virkelig orlogsmand. Og dog gaar det ingenlunde saa nøie til ombord i „*Beagle*“. Erasmus vil klart forstaa det, naar han hører, at jeg om natten virkelig har siddet ned inden skansens hellige enemærker. Du maa undskylde disse

© The Complete Work of Charles Darwin Online

snurrige breve og huske paa, at de i almindelighed er skrevne om kvelden efter endt dagværk. Jeg gjør mig mere flid med min dagbog, saa at du i den vil finde en ordentlig skildring af de steder, jeg besøger. Hidtil har reisen *udmærket* opfyldt mine forventninger, og alligevel forstaar jeg nu, hvor vis du var, da du vilde helde mig koldt vand i blodet; der er saa mange muligheder for, at udfaldet kan bli et fuldstændig modsat af, hvad man havde haabet; jeg føler dette saa tydelig, at hvis nogen raadførte sig med mig i en lignende anledning, vilde jeg betænke mig meget paa at opmuntre ham. Jeg har ikke tid til at skrive til nogen anden; send derfor hilsen til Maer og meld dem, at jeg midt i tropernes herlige natur ikke har glemt, at det egentlig var deres skyld, at jeg kom hid. Jeg skal ikke falde i henrykkelse igjen; men jeg er svært kry af, at jeg ikke er blit forrykt af lutter glæde.

Hils hver mors sjæl hjemme; glem heller ikke Owenses. Jeg tror, at ens hengivenhed, ligesom andre gode ting, blomstrer og blir større i disse tropiske egne. Den ting, at jeg gaar her og spaserer i den nye verden, synes mig næsten vidunderlig, og du synes vel ogsaa, det er underligt at faa brev fra en søn paa de kanter.

Din hengivne søn *Charles Darwin.*

Til W. D. Fox. Rotofogo Bay, ved Rio Janeiro, mai 1832.

Kjære Fox! Jeg har opsat med at skrive til dig og alle mine øvrige venner, til jeg kom hid og kunde faa lidt god tid. Mit sind har, siden jeg forlod England, befundet sig i en ren orkan af glæde og overraskelse, og indtil denne time er neppe et minut tilbragt i ørkesløshed.

I St. Jago begyndte mine naturstudier og

© The Complete Work of Charles Darwin Online

i det hele taget det arbeide, som jeg er glad i. I løbet af disse 3 uger samlede jeg en stor masse saltvands-dyr og tog mig mangen en fornøielig tur for at studere geologi. Efter at ha anløbet nogle øer, seilede vi til Bahia og derpaa til Rio, hvor jeg allerede har været nogle uger. Mine samlinger øges beundringsværdig i alle retninger. Hvad insekter betræffer, tror jeg, jeg kan sende en hærskare ubeskrevne arter til England. Jeg tror, de engelske samlinger savner smaa insekter, og imorges har jeg her fanget bitte smaa *hydropori, noterus, colymbetes, hydrophilus, hydrobius* (vandkalve og andre nærstaaende biller) etc. etc. som prøver paa ferskvandsbiller. Jeg er udelukkende optaget af landdyr, da stranden bestaar af bare sand. Edderkoppe og dermed beslægtede arter har maaske moret mig mest, da de har havt nyhedens interesse for mig. Jeg tror, jeg allerede har fundet flere nye familier.

Men geologien gaar af med seiren; det er med den som med hasardspil. Naar jeg kommer til et sted, studerer jeg paa, hvad slags fjeld-formationer jeg har for mig, og holder ofte i mit stille sind 3 imod 1 paa tertiære imod primære; men de sidste har hidtil bestandig vundet. Saa meget om det store øiemed med min reise; i andre henseender er forholdene ligesaa lovende. Naar jeg er tilsjøs, er mit liv saa roligt, at for en, som virkelig kan sysselsætte sig selv, kan intet være behageligere; himlens skjønhed og havets pragt danner tilsammen et maleri. Men naar jeg er paa land og vandrer i de majestætiske urskoge, omgivet af en mere storartet natur, end Claude[1]) nogensinde har drømt om, føler jeg en fryd, som ingen kan forstaa uden den,

[1]) Claude Lorraine, berømt maler (1600—1682). O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

der selv har erfaret den, om det ikke skulde være, naar man læser Humboldt. Ved vore fordums hyggelige frokoster i Cambridge tænkte jeg lidet paa, at det store Atlanterhav nogensinde skulde skille os ad. Men det er en sjelden gave, at vi mennesker kan ha følelser og minder sammen, hvor langt vi end er adskilte. Tvertimod, de behageligste tildragelser i mit liv, hvoraf mange er forefaldne i Cambridge, stiger nu mere levende op i min sjæl paa grund af forskjellen mellem nu og da. Tror du, at nogen diamant-bille nogensinde vil skaffe mig saa megen fornøielse som vor gamle ven *crux major?* Jeg maler ofte billeder af fortiden; det er noget af det, der morer mig mest; og i dem ser jeg ofte dig og vesle „Fan". Ja, og saa gamle „Dash", stakkar! Husker du, hvorledes du og alle de andre plagede mig med dens deilige hale?

Naar du gaar og samler insekter af en haktornhæk en smuk maidag (jeg tviler ikke paa, at det er gyselig koldt), tænk da paa mig, som gjør mine fund mellem ananas og appelsin-trær; medens du søler til dine fingre med skidne bjørnebær, — tænk da paa mig og misund mig mine modne appelsiner. Dette er et stykke ægte skryd; thi jeg kunde gaa mange mil i slud, sne og regn for at trykke din haand. Gud velsigne dig, kjære, gamle Fox.

Din hengivne *Chas. Darwin.*

Til J. S. Henslow. Rio de Janeiro, 18. mai 1832.

Kjære Henslow! Før ankomsten til Teneriffa (vi anløb ikke Madeira) var jeg neppe ud af hængekøien og led virkelig mere af sjøsyge, end De kan tænke Dem. Medens jeg i Santa Cruz speidede gjennem skyerne efter toppen og gjentog for mig selv Humboldts storartede beskrivelse af den, blev

© The Complete Work of Charles Darwin Online

det os forkyndt, at vi maatte holde 12 dages streng karantæne. Vi havde havt en hurtig reise; derfor: „klyveren op", — og afsted gik det til St. Jago. De vil sige, at alt dette lyder slemt, og det var det da ogsaa; men fra den tid og til nu har hele reisen været en eneste nydelse. Et slæbende fange-net holdt mig i fuld virksomhed, til vi kom til St. Jago. Her tilbragte vi tre fornøielige uger. Stedets geologiske forhold var især interessante og, jeg tror, ganske nye. Hævet kystland forekommer i stor udstrækning (en udmærket epoke at datere alle vulkanske bergarter fra); mr. Lyell vilde bli meget glad, om han kunde faa se dem.

En ting volder mig bestandig stor ængstelse: jeg ved aldrig, om jeg tegner op de rette kjendsgjerninger, og heller ikke ved jeg, om deres betydning er stor nok til at interessere andre. I den ene ting — at samle kan jeg ikke ta feil. St. Jago er svært gold, og her findes faa planter og insekter, saa at min hammer har været min vanlige følgesvend; i dens selskab har jeg tilbragt de behageligste timer. Paa kysten har jeg samlet mange sjødyr, fornemmelig snegler (jeg tror enkelte nye arter). Jeg undersøgte temmelig nøiagtig en *cariophyllia* (en koral) og hvis mine øine ikke er forheksede, passer tidligere beskrivelser ikke det mindste paa dyret. Jeg fangede flere eksemplarer af en *octopus* (en blæksprut), som besad en høist vidunderlig evne til at skifte farve; den maaler sig med hvilkensomhelst *kamæleon* og ændrer øiensynlig kulør efter farven af den grund, som den passerer over. Gulgrønt, mørkebrunt og rødt var de fremherskende farver. Denne iagttagelse synes at være ny, saa vidt jeg skjønner. Geologien og de hvirvelløse dyr vil fornemmelig bli gjenstand for mit studium paa hele reisen.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Vi seilede derpaa til Bahia og anløb klippeøen St. Paul. Det er en serpentin-dannelse. Er det ikke den eneste ø i Atlanterhavet, som ikke er vulkansk? Vi opholdt os ligeledes nogle faa timer ved Fernando Noronha. En frygtelig brænding rasede, saa at en baad gik tilbunds, og kapteinen vilde ikke vente. Naar vi er ude paa det blaa hav, finder jeg livet ombord overmaade behageligt; det er saa hyggeligt og roligt — det er næsten umuligt at være ørkesløs, og det har noget at betyde for mig. Ingen kunde paa nogen maade være bedre udrustet i enhver henseende til at gjøre samlinger, end jeg er; for mange kokke har ikke spoleret suppen dennegang. Mr. Browns smaa vink med hensyn til mikroskoper osv. har vist sig uvurderlige. Jeg lider ingen mangel paa bøger; „*Dictionnaire Classique*“ er *overmaade nyttig*. Hvis De skulde huske en bog eller en anden ting, der kunde være mig til nytte, da skriv nogle ord derom til E. Darwin, Wyndham Club, St. James Street, saa skaffer han sagerne tilveie og sender dem sammen med enkelte andre ting til Monte Video, som for næste aar vil bli mit hovedkvarter.

Efter at ha anløbet Abrolhos kom vi hid 4de april; blandt andre ting fandt jeg her ogsaa Deres venlige brev. De kan nok vide, at jeg den aften tænkte paa de mange lykkelige timer, vi har tilbragt sammen i Cambridge. Jeg bor nu i Botofogo, en landsby omtrent en mil fra byen, og kan vel bli her en maaneds tid til. „*Beagle*“ er vendt tilbage til Bahia og skal ta mig med, naar den kommer tilbage. Der er en betydningsfuld feil i angivelsen af længdegraderne i Syd-Amerika og for at rette paa den, er denne anden tur foretaget. Mindst 16 af vore kronometre gaar udmærket godt; saavidt

© The Complete Work of Charles Darwin Online

man ved, har ingen kronometre tidligere gaaet saa udmærket.

Nogle faa dage efter ankomsten hid begav jeg mig ud paa en ekspedition paa 150 mile til Rio Macao; turen varede atten dage. Her saa jeg først en tropisk skog i al dens ophøiede storhed — kun virkeligheden kan gi et begreb om, hvor vidunderligt, hvor storartet dette syn er. Skulde jeg nævne en enkelt ting, maatte det bli det utal af snylteplanter, her findes. Deres kobberstik er temmelig nøiagtigt; men det snarere undervurderer end overdriver frodigheden. Jeg har aldrig følt en saa inderlig fryd. Før beundrede jeg Humboldt; nu tilbeder jeg ham næsten; han alene gir noget begreb om de følelser, som vækkes i sindet, naar man for første gang besøger troperne. Jeg er nu sysselsat med at samle land- og ferskvandsdyr. Hvis det er sandt, hvad der blev sagt mig i London, nemlig, at der ikke findes smaa insekter i samlingerne fra troperne, ber jeg insektkjendere holde pennen parat til beskrivelse. Jeg har her fundet *hydropori*, *hydrochi*, *hydrobii* (tre slags vandkalve), *pselaphi* (dvergbiller), *staphylini* (rovbiller) og *circulio* (snudebiller), i ligesaa smaa eksemplarer som i England, om ikke mindre. Det er overordentlig interessant at iagttage forskjellen i slægter og arter fra dem, jeg før kjender; alligevel er den meget mindre, end jeg havde ventet. Jeg har det for øieblikket travelt med edderkoppe; de er meget interessante, og om jeg ikke tar feil, har jeg fundet enkelte nye familier. Jeg faar snart en stor kasse at sende til Cambridge, og ved den leilighed vil jeg omtale nogle flere naturhistoriske detaljer.

Kapteinen gjør alt, hvad der staar i hans magt, for at bistaa mig, og vi kommer godt ud af det med hinanden; men takket være min lykke,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

har han ikke bragt mig til at svigte mine whig-grundsætninger. Jeg vilde ikke være tory, om det saa bare var for deres kolde hjertelag overfor slaveriet — denne skam for de kristne nationer. Jeg er god ven med alle officerer.

Jeg er netop vendt tilbage fra en spasertur og kan nævne et eksempel til bevis paa, hvor lidet insekter er kjendte. Ifølge „*Dictionnaire Classique*“ har *noterus* (en slags vandkalv), kun tre europæiske arter. Jeg fangede paa engang i mit net fem forskjellige arter. Er ikke dette ganske mærkværdigt?

Sig professor Sedgwick, at han ikke kan tro, hvormeget jeg skylder ham for, at jeg fik følge ham paa ekspeditionen til Wales. Den har givet mig en interesse for geologi, som jeg ikke vilde miste for alt i verden. Jeg tror ikke, jeg nogensinde har tilbragt deiligere tre uger, end da jeg brugte hammeren paa nordvest-fjeldene. Jeg glæder mig til Monte Videos geologi, da jeg hører, at der findes skifer-dannelser der; jeg antager derfor, at jeg der finder forbindelsesleddet mellem pampaerne og de uhyre granitformationer i Brasilien. Ved Bahia havde skriftgranit- og gneisformationerne i sine leier den samme retning, som Humboldt har iagttaget; de strakte sig over hele Kolumbia i 1300 miles afstand — er det ikke vidunderligt? Monte Video blir min adresse i lang tid. Jeg haaber, at De igjen vil skrive til mig; der er ingen, hvis raad jeg sætter saa høi pris paa, som Deres. Undskyld dette næsten uforstaaelige brev. Med de varmeste følelser af agtelse og venskab er jeg, kjære Henslow,

Deres hengivne *Chas. Darwin.*

Til J. M. Herbert. Botofago Bay, Rio de Janeiro, juni 1832.

Kjære, gamle ven! Dit brev kom netop, da jeg havde opgivet ethvert haab om at faa flere

© The Complete Work of Charles Darwin Online

breve; glæden blev derfor saa meget større. Naar man er saa langt borte og ikke paa lang tid har hørt noget hjemmefra, lærer man at sætte saa meget større pris paa dem, der har en i erindring. Vi, der befinder os i udlændighed, har ikke mange glæder, der kan maale sig med den at mindes gamle dage. Naar jeg gaar og driver mellem bakkerne her, tænker jeg saa ofte paa Barmouth og ønsker, at jeg havde en slig kammerat som dig her ogsaa. Du kan tro, der er forskjel paa at spasere i Barmouth og her; her er de bratte fjeld lige til toppen bedækkede med yppig skog; hvor ikke mennesket har ryddet, er hele landskabet en eneste ugjennemtrængelig urskog — ganske anderledes end i Wales med dets græsgrønne lier og aabne dale. Jeg tror ikke, man rigtig kan nyde et landskab, naar man ikke fæster opmærksomheden ved, hvad jeg kunde kalde den „moralske" side af det; dette er ganske mærkeligt, og det har ikke faldt mig ind før; jeg tænker her paa saadanne ting som landets historie og dets natur-produkter; endnu vigtigere er dets folks kaar, der bebor det. Tag og gjør en engelsk jordarbeider til en træl, der arbeider for andre, og du vil ikke kjende landskabet igjen. Jeg er vis paa, at det vil glæde dig at høre, hvor godt det er gaaet med vor ekspedition i alle henseender (bare det ikke var denne sjøsygen!). Vi har allerede set Teneriffa og den store kanari-ø, St. Jago, hvor jeg tilbragte tre prægtige uger og svælgede i den nydelse første gang at undersøge naturen paa en vulkansk ø, desuden nogle andre øer og endelig de to berømte havne i Brasilien — Bahia og Rio. Jeg laa tilkøis, til vi naaede de kanariske øer, og jeg glemmer aldrig det storartede indtryk, det første syn af Teneriffa gjorde paa mig. Første gang man kommer ind i varmt veir, føler man et deiligt vel-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

være; tropernes blaa himmel var da heller ikke nogen hverdagslig overgang fra disse forbandede sydvest-storme i Plymouth. Ved ækvator blev varmen overordentlig stærk. Vi stansede en dag ved St. Paul, en liden klippeø, der dukker op midt i Atlanterhavet omtrent en kvart mil i omkreds. Wickham (første løitnant) og jeg var de to eneste, der gik iland, bevæbnede med geværer, geologiske hammere o. s. v. Tusener af fugle var saa nær, at der ikke kunde være tale om at skyde dem; saa forsøgte vi os med stene; men til syvende og sidst — hvilken skam! — var det min hammer, der agerede morder-redskab. Vi fik snart fuld ladning med fugl og æg. Medens vi var optagne paa denne maade, sloges matroserne tappert med haierne om fiske, der var saa gilde, at man ikke kan se magen paa fisketorvet i London. Vor baad vilde ha været et smukt emne for maleren Snyders, slig en broget masse vildt den indeholdt. Vi har været her i ti uger og gaar nu til Monte Video; jeg glæder mig allerede til rideturene henover *pampaerne*. Jeg skammer mig over at sende sligt rableri; men kunde du se den store brevhaug paa mit bord, vilde du skjønne grunden.

Det glæder mig, at musiken dyrkes saa meget i Cambridge; men at snakke til mig om „himmelske konserter" er en ligesaa barbarisk brug af ord som i Arabien at snakke om koldt vand. I det hele taget hører det med til saadanne reiser: har man mange og nye nydelser, saa er paa den anden side de tab, man maa finde sig i, heller ikke smaa. Hvordan vilde du synes om pludselig for en fem aars tid at bli afskaaret fra adgang til at se alle de mennesker og steder, som du altid har kjendt og elsket? Jeg forsikrer dig, at jeg af og til faar „bak seil" af saadanne betragtninger; og da er det

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ikke greit hverken for mand eller skib at komme paa ret kjøl igjen. Bring min hjerteligste hilsen til den lille rest af prægtige kammerater, jeg havde i Cambridge, — jeg mener Whitley og Watkins. Sig Lowe, at jeg er sunket saa dybt, at jeg ikke engang kan være nogen værdig gjenstand for hans foragt: jeg har drevet det til at kunne spise salt kjød og mugne kavringer til middag. Her kan du se, hvor dybt et menneske kan synke. Min adresse for de næste halvandet aar blir Monte Video.

Gud være med dig, kjære Herbert! Maatte det altid gaa dig godt og vel i alle maader.

Din hengivne *Chas. Darwin.*

Til F. Watkins. Monte Video, River Plata, 18. aug. 1832.

Kjære Watkins! Jeg er ikke ganske vis paa, at du sætter videre pris paa et saa langveis brev fra mig; jeg skriver derfor med den selvgode beregning at faa svar. Det nye og uvante ved alle de lande, vi besøger, tjener kun til saameget mere at skjærpe mindet om Englands natur og glæder. Den fornøielse at tænke paa og høre fra gamle venner blir derfor rigtig stor. Mærk dig dette og sæt dig en lang vinterkveld og send mig et langt brev om dig selv og vore venner, om hvad I bestiller og agter at foretage Eder; ellers vil I jo, naar jeg om en tre-fire aar kommer hjem, være fuldstændig fremmede for mig. I betragtning af alle de maaneder, der er gaaet, maa jeg tilstaa, at vi ikke har tilbagelagt stor stump af vor jordomseiling. Hidtil har al den uafvendelige møie og mangel paa komfort lønnet sig godt. Vi var tre uger ved Cap Verde; det var ikke nogen almindelig fornøielse at drive om paa lavamarkerne under en tropisk sol; men da jeg første gang lærte Brasiliens yppige vækstliv at kjende, da var det, som jeg var kommen til

© The Complete Work of Charles Darwin Online

„*Tusen og en nats*“ eventyr-land. Naturens pragt kan gjøre en yr af glæde, og man kan ikke vente, at en insekt-jæger saa snart skal komme til sig selv, naar nye skatte møder hans øie, bare han snur sig. I Rio de Janeiro gik tre maaneder, som de havde været tre uger. Jeg gjorde en prægtig tur paa 150 mil ind i landet. Jeg opholdt mig paa en eiendom, der ligger paa det opdyrkede lands ydergrænse; bagenfor den er der kun en eneste uigjennemtrængelig skog. Det er næsten umuligt at forestille sig, hvor roligt det er paa et saadant sted. Ensomheden forstyrres ikke af et menneskeligt væsen i mange miles omkreds. I en slig skogs halvmørke at sætte sig paa en halvraadnet træstamme og tænke paa hjemmet er en fryd, for hvis skyld man nok kan taale lidt besvær. For øieblikket befinder vi os i et meget mindre interessant land. En eneste tur henover den bølgeformige græsmark er nok til at vise dig alt, du overhovedet kan se. Det har ikke saa liden lighed med Cambridge-shire; der er bare den forskjel, at hvert eneste levende hegn, hvert træ og hver bakke maa tænkes væk og akerlandet ændret til græsmark. Hele Syd-Amerika befinder sig i en saa forvirret tilstand, at der har været en hel del spektakel i hver eneste havn, vi har anløbet. I Buenos Ayres kom en kugle pibende over vore hoveder; jeg havde aldrig hørt denne lyd før; men jeg fandt, at jeg havde en instinktmæssig forstaaelse af, hvad det betød. Forleden dag lod vi paa indbyggernes opfordring vore folk gjøre landgang og tage central-fortet i besiddelse. Vi filosofer søger ikke den slags arbeide, og jeg haaber, der ikke vil bli mer af det. Om et par dages tid skal vi afsted og undersøge kysten af Patagonien. Da den er fuldstændig ukjendt, venter jeg mig en hel del

© The Complete Work of Charles Darwin Online

interessante sager der. Men jeg mærker allerede, hvilken ubehagelig forskjel der er paa at seile i disse farvande og i strøgene omkring Æquator. I the „*Ladies' Gulf*", som spanierne kalder det, er det saa deiligt at sidde paa dækket, nyde nattens kjølighed og beundre sydens for mig nye stjernebilleder. Jeg undres, naar vi ses igjen; men lad det ske, naar det vil; faa ting vil glæde mig saa meget som at se dig igjen og med dig mindes den lange tid, vi har tilbragt sammen. Fik du se mig nu, vilde du ganske vist se paa mig som paa et vildt dyr; et stort graaladent skjæg og en vlissing-trøie maa jo gjøre en engel styg. Jeg er, min kjære Watkins, din varmt hengivne *Charles Darwin.*

Til J. S. Henslow. 11. april 1833.

Kjære Henslow! Vi er nu paa farten fra Falklands-øerne til Rio Negro (eller Colorado). „*Beagle*" skal fortsætte lige til Monte Video; men kan det gaa an, agter jeg at bli igjen paa det første sted. Det er nu adskillige maaneder, siden vi var i en civiliseret havn; næsten hele denne tid har vi været i den allersydligste del af Tierra del Fuego. Det er et afskyeligt sted. Den ene storm afløser den anden, og det er saa kort imellem dem, at det er næsten umuligt at bestille noget. Vi var 23 dage udenfor Kap Horn, og alligevel var det os umuligt at komme vestover. Den sidste af de storme, vi havde, før vi opgav forsøget, var ualmindelig voldsom. En sjø splintrede en af baadene, og hele dækket stod under vand; næsten alt det papir, jeg havde med for at tørre planter, er ødelagt, og samme skjæbne har vederfares min vakre samling.

Vi løb tilsidst ind i havn og reiste i baadene

© The Complete Work of Charles Darwin Online

vestover indenskjærs. Jeg var med i dette selskab og morede mig meget over reisen. I to baade reiste vi omtrent 300 mil og havde god anledning til at studere geologi og iagttage de vilde. Indbyggerne paa Tierra del Fuego lever i en ynkeligere og mere barbarisk tilstand, end jeg nogensinde havde troet menneskelige væsener kunde befinde sig i. De gaar fuldstændig nøgne i dette barske land, og deres midlertidige huse ligner de hytter, som børn om sommeren lager af trægrene. Jeg kan ikke tænke mig et merè interessant syn end det, man har første gang, man ser et menneske i dets oprindelige vildheds-tilstand. Det er noget, man ikke godt kan tænke sig, før man har set det. Jeg skal aldrig glemme det hyl, hvormed en skare vildmænd modtog os, da vi seilede ind i Good Success Bay; de sad paa en bjergpynt omgivne af den mørke bøgeskov; idet de slog armene vildt om hovedet, og deres lange haar rullede ned, saa de ud som aander fra en anden verden. Klimatet er paa en maade baade barskt og mildt; det haarde klima har øvet en afgjørende indflydelse paa dyreverdenen; jeg har følgelig kun lidet øget mine samlinger her.

De geologiske forhold paa denne kant af Tierra del Fuego var, som det forresten er tilfælde overalt i dette land, af stor interesse for mig. Landet indeholder ikke forsteninger, men bestaar af en ganske almindelig række af granitklipper og skifer; at forsøge at forklare mig forholdet mellem brud, lag osv. osv. var min hovedfornøielse. Enkelte klippers mineralogiske forhold tror jeg vil byde interesse paa grund af deres lighed med klipper af vulkansk oprindelse.

* * *

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Efter at ha forladt Tierra del Fuego seilede vi til Falklands-øerne. Jeg glemte at omtale, hvorledes det gik de ildlands-boere, som vi førte tilbage til deres fædreland. De var blit fuldstændig europæere i sine skikke og fordringer til livet, ja den yngste havde endog glemt sit sprog, og deres landsmænd viste dem kun liden opmærksomhed. Vi byggede huse til dem og plantede haver, men naar vi vender tilbage fra vor reise rundt Kap Horn, antager jeg, det er meget tvilsomt, om der er stort igjen af deres eiendom, som ikke er stjaalet fra dem. . . . Naar jeg er sjøsyg og rigtig ilde tilpas, er det min bedste trøst at udmale mig den tid, da vi igjen skal spasere sammen paa veiene omkring Cambridge. Denne dag er rigtignok fortvilet langt borte. Vi skal foretage nok et krydstogt til Tierra del Fuego næste sommer, hvorpaa vor verdensomseiling begynder for alvor. Kaptein Fitz-Roy har kjøbt en stor skonnert paa 170 tons. Det vil i mange maader være en stor fordel at ha et andet skib med — det vil maaske korte os reisen lidt, noget, jeg af ganske hjerte haaber. Jeg stoler dog paa, at koralrevene og Stillehavets mangeartede dyreverden kan holde min standhaftighed oppe. Hils Deres frue og alle andre venner venligst fra mig; jeg elsker oprigtig *Alma Mater* og alle hendes.

Jeg er, kjære Henslow, Deres hengivne og forbundne ven *Chas. Darwin.*

Til miss C. Darwin. Maldonado, Rio Plata, 22. mai 1833.

. . . Jeg har følgende lille forretning at afgjøre med far. At ha en egen tjener vilde være meget hyggeligt af to grunde: Jeg finder det ikke rigtigt at ta en matros bort fra skibet, saaledes som nu er tilfældet, idet kapteinen har ansat en mand som

© The Complete Work of Charles Darwin Online

min opvarter; for det andet savner jeg saart en oppasser, naar vi er paa sjøen. Manden er villig til at bli min tjener, og alle udgifter ved det vilde ikke beløbe sig til 60 pund aarlig. Jeg har lært ham at skyde og flaa fugle, saa at han er mig til overordentlig megen nytte. Jeg har nu været borte fra England næsten i halvandet aar, og jeg ser, at mine aarlige udgifter ikke har overskredet 200 pund; da det paa grund af knap tid er haabløst at skrive om tilladelse, er jeg kommen til den slutning, at I ikke vilde ha noget imod denne udgift. Men jeg har endnu ikke besluttet mig til at spørge kapteinen; det er ikke engang rimeligt, at han har lyst til at ha en mand til ombord. Jeg har omtalt dette, da jeg længe har tænkt paa det.

Juni. — Jeg har netop modtaget en ny bunke breve. Jeg ved ikke, hvorledes jeg skal fuldtakke Eder alle. Et fra Katarina, dateret 8de februar, et andet fra Susanna af 3die marts, foruden nogle sedler fra Karoline og far. Jeg næsten græd af glæde, da jeg fik dem; det var saa venligt at erindre mig med breve. Mine er baade for faa, for korte og for daarlige til at kunne gjengjælde alle Eders; men jeg beroliger altid min samvittighed med, at min dagbog igrunden er et eneste langt brev. Hvis jeg finder en leilighed, vil jeg sende resten, før vi passerer Kap Horn. Det glæder mig meget at høre, at huden af det *megatherium*, jeg sendte hjem, har skaffet Eder lidt interesse for mine beskjæftigelser. Disse brudstykker er imidlertid ikke paa nogen maade de mest værdifulde geologiske levninger. Jeg tror sikkert, at den tid, som er medgaaet til denne reise, slet ikke vil være bortkastet, hvad det naturhistoriske udbytte angaar, hvor unyttig den end kan være anvendt i andre henseender, og det

© The Complete Work of Charles Darwin Online

forekommer mig, at naar en bidrager det *lille*, en kan, til at forøge *menneskenes* forraad af kundskaber, da er dette et saa agtværdigt livsmaal, som man overhovedet kan sætte sig. Det er, som før sagt, snarere slige betragtninger end den fornøielse, jeg venter mig af turen, som nu bevæger mig til at fortsætte reisen; naar vi gaar gjennem Magelhansstrædet, kan vi isandhed sige, vi har verden foran os: en ganske vakker fremtids-udsigt Husk paa Andesbjergene, Guayaquils frodige skoge, Sydhavets øer og New South Wales. Hvor megen storartet natur, hvor mange selsomme menneske-racer vi kommer til at se! Hvilken udmærket anledning til at studere geologi og til at iagttage den uendelige mangfoldighed af levende væsener! Er ikke dette godt skikket til at holde det mest vaklende mod oppe? Hvis jeg lod denne anledning gaa unyttet, tror jeg ikke, jeg vilde faa ro i min grav. Jeg vilde sikkert komme til at gaa igjen og spøge i *British Museum*.

Hvor prægtig ministrene synes at bære sig ad! Det interesserer mig altid meget at sladre om politik og høre om, hvad I hjemme tror vil ske o. s. v. o. s. v. Jeg læser stadig ugebladene; men det er ikke nok til at bestemme ens mening; og jeg synes, det er meget beklageligt, at jeg ikke i politiken kan være saa egensindig som en gris. Jeg har med opmærksomhed iagttaget, hvorledes den offentlige mening, som det fremgaar af valgene, lidt efter lidt erklærer sig mod slaveriet. Hvilken stolthed for England, hvis det blev den første europæiske nation, som ophævede det! Man sagde mig, før jeg forlod England, at jeg vilde forandre mening, naar jeg havde boet en stund i lande, hvor der fandtes slaver. Den eneste forandring, jeg i saa henseende har mærket, er, at jeg har faaet en langt større

© The Complete Work of Charles Darwin Online

agtelse for negerens karakter. Det er umuligt at se en neger og ikke fatte godhed for ham; han har et saa muntert, aabent og ærligt væsen og saa prægtig en muskelbygning. Jeg har aldrig set disse bitte smaa portugisere med deres grusomme ansigtsudtryk, uden at jeg næsten har ønsket, at Brasilien vilde følge Haitis eksempel; og naar man betragter denne talrige og kraftige sorte befolkning, skulde det da ogsaa være mærkværdigt, om det ikke engang i fremtiden sker. Der bor i Rio en mand (jeg ved ikke, hvad hans titel er), som har stor løn for at hindre indførelsen af slaver. Skjønt han bor i Botofago, var dette dog det sted, hvor det største antal slaver blev smuglet i land under mit ophold der. En eller anden af slaveriets modstandere burde vække røre om dette embede; det var et almindeligt samtaleemne blandt den lavere engelske befolkning i Rio.

Til J. M. Herbert. Maldonado, Rio Plata, 2. juni 1833.

Kjære Herbert! Det voldsomme regn har i de sidste tre dage tvunget mig til at stænge mig inde i et gammelt spansk hus. Jeg er derfor ikke synderlig oplagt til at skrive; men jeg vil trods mit daarlige humør sende dig nogle faa linjer, om ikke for andet, saa for at takke dig for din skrivelse. Jeg modtog dit brev af 1ste december for kort tid siden. Vi skal nu tilbringe en del af vinteren i Rio Plata, efter en hel sommer at ha havt anstrængende arbeide sydpaa. Tierra del Fuego er rigtig et ynkeligt sted; de uafbrudte rasende storme er rent ud forfærdelige. En aften saa vi gamle Kap Horn, og tre uger efter var vi 30 mile til luvart af det. Det er et storartet syn saaledes at se hele naturen i oprør; men Gud skal vide, at hver eneste

© The Complete Work of Charles Darwin Online

mand paa „*Beagle*“ i sommer har set saameget, at han har nok for resten af sit liv.

Det første sted, hvor vi steg iland, var Good Success Bay. Det var her, at det gik saa galt med Banks og Solander, da de vilde bestige et af fjeldene. Veiret var noksaa smukt, og jeg morede mig ved nogle spaserture i et vildt landskab, der ligner egnen ved Barmouth endel. Dalene er uigjennemtrængelige paa grund af de tætte skoge; men de høiere, nær snelinjen liggende partier af dem er nøgne. Fra enkelte af disse høider var naturen storslagen midt i sin vilde ensomhed. Den eneste beboer af disse høider er lamaet, der med sin gjennemtrængende vrinsken ofte bryder stilheden. Bevidstheden om, at ingen europæer nogensinde havde sat sin fod her, forøgede det interessante ved disse udflugter.

Hvor ofte og hvor levende har jeg ikke husket de timer, vi har tilbragt i Barmouth. Jeg mindes de dage med megen fryd. I dette øieblik ser jeg dig sidde paa bakken bag værtshuset saa lyslevende, som om du virkelig var der. Man maa være skilt fra alt, hvad man har vænnet sig til, for rigtig at kunne sætte pris paa saadanne minder, og jeg vil tilføie, at jeg først nu rigtig kan vurdere slige folk som dig, min kjære gamle ven. Jeg undres, naar jeg igjen faar se dig. Jeg haaber, det blir, som du siger, omgivet af store bunker pergament; men saa maa du før eller senere skaffe dig en sød liden kone til at passe dig og dit hus. Slig en herlig udsigt gjør mig ganske misundelig. Dette er et snurrigt liv for en skikkelig landkrabbe som mig; det værste er, at det blir saa langvarigt. Ganske vist er det i visse maader herligt, medens det paa den anden side ogsaa skaffer mig mangen ærgrelse paa halsen. Hele min hu staar imidlertid til at

© The Complete Work of Charles Darwin Online

grave frem gamle ben og fange nye dyr. Apropos, du sætter mine naturhistoriske arbeider alt for høit. Jeg gjør intet andet end forsyne videnskabens løver med materiale, og jeg er aldeles ikke sikker paa, at de ikke vil knurre ad mig og tilslut æde mig.

Det gjør en godt at høre, hvorledes det gaar i England. Hurra for de ærlige whigger! Jeg haaber, de snart vil gaa paa denne frygtelige plet paa vor berømmelige frihed, slaveriet i kolonierne. Jeg har set nok af slaveriet og kjender negeren godt nok til at faa grundig afsky for den løgn og det vaas, man hører om denne sag i England. Gud være lovet, de følesløse toryer, der, som J. Mackintosh pleier at udtrykke sig, ikke er istand til at føle begeistring undtagen i sit had til begeistring, har for tiden udspillet sin rolle. Det gjør mig ondt at erfare af dit brev, at du har været syg, og at du delvis søger grunden i mangel paa bevægelse. Jeg skulde ønske, du var her paa de grønne sletter; vi kunde ta spaserture, der ikke skulde staa tilbage for dem i Dolgelly, og du kunde fortælle historier, som jeg skulde tro, selv om de var noksaa urimelige. Jeg maa isteden ta mig en tur, alene tænke paa dagene i Cambridge og pille op orme, biller og padder. Undskyld, at dette brev er saa kort (du ved, jeg har aldrig studeret „Formularbogen"). Jeg er, kjære Herbert, din hengivne ven *Charles Darwin.*

Til J. S. Henslow. East Falkland, Island, marts 1834.

. . . . . Jeg er ganske indtaget i geologien; men det forholder sig med mig som med det vise dyr, der befandt sig mellem to høbundter, jeg ved ikke, hvilken jeg skal foretrække, enten den gamle krystalliske bjerggruppe eller de bløde fossile leier.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Naar lagdannelsen etc. ivrig sysselsætter mig, er jeg tilbøielig til at raabe: „jeg gir ikke en døit for dine store østers og dine endnu større *megatherier*". Men naar jeg saa graver frem nogle prægtige skeletter, undrer det mig, at noget menneske kan trætte sine arme med at hamre løs paa granit. Forresten har jeg ikke noget klart begreb om spaltning, lagdannelse og hævnings-linjer. Ingen af mine bøger siger mig stort, og de oplysninger, de gir mig, kan jeg ikke anvende paa, hvad jeg ser. Som følge deraf gjør jeg mine egne slutninger og faar mig undertiden en kostelig latter over dem. Kan De oplyse mig om forholdet mellem skifrighed og lagning?

Og nu til zoologien, mit andet studium. Jeg har hovedsagelig holdt paa at forberede mig for Sydhavet ved at undersøge de mindre koralmosers polyper paa disse bredder. Mange er i og for sig af stor interesse, og jeg tror ikke, der gives nogen beskrivelse af dem; der var et eksemplar, som næsten skræmte mig; det var beslægtet med en *flustra* (et mosdyr); jeg tror, jeg nævnte, at jeg havde fundet det nordpaa; cellerne har et bevægeligt organ omtrent som et gribbehoved, med et udvideligt næb), fæstet til kanten. Men hvad der er af mere almen interesse, er, at der utvivlsomt findes en anden strudseart end *struthio rhea*. Gauchoerne og indianerne siger, det er tilfælde, og jeg har den største tillit til deres iagttagelser. Jeg har hode, hals, et stykke af huden, fjære og fødder af en. Den adskiller sig hovedsagelig fra den almindelige art ved farven paa sine fjær og ved sine fodskjæl, er fjærbeklædt nedenfor tarsen og bygger sit rede paa en anden maade; dens geografiske udbredelse er ogsaa en anden. Saa meget om mine arbeider i den senere tid. Mit fremtidsprospekt er fuldt af

© The Complete Work of Charles Darwin Online

solskin, smukt veir, storartet natur, Andesbjergenes geologi, sletter med en mangfoldighed af organiske levninger (som jeg maaske kan være saa heldig at støde paa) og saa endelig et verdenshav med kyster, der yrer af liv — saa, hvis intet uventet hænder, vil jeg derfor ikke opgive reisen, skjønt den kanske vil vare saa længe, at vi kommer hjem igjen som hvidhaarede, gamle mænd. Jeg takker Dem saa meget for de bøger, De har sendt mig. Jeg læser nu „*the Oxford Report*“ [1]; beretningen om Eders forhandlinger er rent storartet; De, som er derhjemme i England, kan ikke godt forestille Dem, hvor overordentlig interessant jeg synes beretningen er. Naar jeg tænker paa det stærke indtryk, den har gjort paa mig, er jeg sikker paa, at den ikke vil undlade at gjøre sin virkning paa alle dem, som opholder sig i de fjerne kolonier, og som kun har liden anledning til at læse tidsskrifter. Min hammer har med fordoblet kraft bearbeidet de ulyksalige stenblokke; efterhaanden som jeg tænkte paa Cambridge-præsidentens veltalenhed, slog jeg haardere og haardere. Jeg øver mine arme til undersøgelserne i Andesbjergene. Send mig gjennem kaptein Beaufort et eksemplar af „*the Cambridge Report*“.

Jeg har glemt at sige, at jeg for nogen tid siden begyndte og for fremtiden vil fortsætte med at sætte et blyantkors paa de kasser, som indeholder insekter, da det kun er dem, som behøver at opbevares fuldstændig tørre. Det vil kanske spare Dem endel bryderi. Naar dette brev kan bli sendt, ved jeg endnu ikke, da dette lille splidens arnested nylig har været vidne til en frygtelig mordscene; der er for øieblikket flere arrestanter end indvaanere. Hvis et handelsskib fragtes for at føre dem til Rio, skal

[1]) „British Associations“ andet møde blev holdt i Oxford i 1832; det følgende aar holdtes et i Cambridge. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

jeg sende endel naturhistoriske sager (fornemmelig mine faa planter og frøsorter). Hils alle mine venner i Cambridge. Jeg elsker og gjemmer omhyggelig paa ethvert minde fra det kjære gamle Cambridge. Jeg er Dem meget forbunden for, at De har tegnet mig for bidrag til Ramsays gravsten; jeg tænker aldrig paa ham uden med den største beundring. Farvel, kjære Henslow.

Deres forbundne og hengivne *Charles Darwin.*

Til miss C. Darwin.

East Falkland Island, 6. april 1834.

Kjære Katharina! Naar du kan faa dette brev, ved jeg ikke; men formodentlig vil et anløbende krigsskib være den første leilighed, der byder sig.

* * *

Efter at ha besøgt enkelte af de sydlige øer, krydsede vi op den skjønne Beagle Channel til Jemmy Buttons[1]) land. Vi kjendte næsten ikke stakkars Jemmy igjen; thi istedetfor den renslige, velklædte kar, vi havde forladt, fandt vi nu en nøgen, mager, skidden vildmand. York og Fuegia var flyttede til sit eget land for nogle maaneder siden; førstnævnte havde stjaalet alle Jemmys klær. Han havde nu bare et stykke af et uldtæppe om livet. Stakkars Jemmy blev meget glad over at se os, og med sin sædvanlige beredvillighed kom han frem med flere foræringer (oterskind, som er af stor nytte for de indfødte selv) til sine gamle venner. Kapteinen tilbød at ta ham med til England; men til vor overraskelse afslog han det. Næste kveld

[1]) Jemmy Button, York Minster og Fuegia Baskel var indfødte fra Tierra del Fuego, der blev førte til England af kaptein Fitz-Roy paa hans første reise og atter af ham førte tilbage til sit fædreland i 1832. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

fulgte hans unge kone ham ombord, og vi forstod grunden. Han var rigtig tilfreds. Ifjor sagde han i sin forbitrelse, at hans landsmænd var nogle fordømte idioter — „ikke sabe“ [1]) noget. — nu var de derimod meget bra mennesker med mere end nok at leve af og al mulig luksus forresten. Jemmy og hans kone roede afsted i sin kano med en masse foræringer og meget tilfredse. Det vidunderligste er, at Jemmy istedenfor at tale sit eget sprog har lært alle sine venner en smule engelsk. „J. Buttons canoe“, „Jemmy's wife come“ [2]) og „Give me knife“ [3]) osv. blev sagt af flere af dem.

Vi satte derpaa kursen til denne ø — dette lille, ynkelige uroens hjem. Vi fandt, at gauchoerne under paaskud af at ville gjøre revolution havde myrdet og plyndret alle engelskmænd, de kunde faa tak i, og enkelte af sine egne landsmænd ovenikjøbet. Al denne sparsommeligheden hjemme udsætter Englands foretagender i udlandet for foragt. Hvor forskjelligt fra gamle Spanien! Vi er nogle lumpne egoister; vi gaar hen og annekterer en ø, overlader til et unionsflag at beskytte den, og besidderen blir naturligvis myrdet; saa sender vi en løitnant derhen med 4 matroser, men uden fuldmagt eller instrukser. Et krigsskib vovede imidlertid at efterlade en trop marinesoldater, og ved deres bistand og ved forræderi af en del af oprørerne er alle mordere blevne grebne, saa der nu er ligesaa mange arrestanter som indvaanere. Denne ø maa sikkert engang i fremtiden bli en vigtig havn i det uroligste farvand i verden. Den er beliggende midtveis mellem Australia og Sydhavet paa den ene side og England paa den anden, mellem Chili, Peru

[1]) „Sabe“ af saber = at vide (spansk). O. [2]) Jemmys kone kommer. O.
[3]) Giv mig en kniv. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

etc. og Rio Plata og Rio Janeiro. Den har udmærkede havne, ferskt vand i overflod og godt kjød. Der kunde utvivlsomt vokse simplere grønsager der. Men i andre henseender er den et usselt sted. For kort tid siden red jeg over øen og vendte tilbage efter fire dages forløb. Min udflugt vilde ha varet længere, hvis der ikke hele tiden havde blæst en storm med hagl og sne. Lyng er det groveste brændsel, der findes, og næsten hele landet er en hængemyr. At sove ude om natten kunde ikke ha faldt mig ind her, ikke for alle de fjelde, der findes i Syd-Amerika.

Vi skal forlade dette syndige sted om to eller tre dage for at gaa til Rio de la Sta. Cruz. En af grundene hertil er den, at vi maa undersøge skibets bund; vi stødte nemlig temmelig voldsomt paa et ukjendt skjær udenfor Port Desire, og en del af kobberforhudningen er revet af. Derefter har kapteinen en glimrende plan; den gaar ud paa at reise lige til denne flods udspring, det vil sandsynligvis sige til selve Andesbjergene. Elven er ganske ukjendt. Indianerne fortæller, at den er to a tre hundrede meter bred, og at heste intetsteds kan vade den. Jeg kan ikke tænke mig noget mere interessant. Derpaa er det vor plan at gaa til Port Famine; der møder vi „*Adventure*", hvis kaptein er beskjæftiget med at optage kart over Falklandsøerne. Dette vil komme til at foregaa midtvinters, saa at jeg faar se Tierra del Fuego i dets hvide dragt. Vi forlader strædet for gjennem Barbara-kanalen at komme ind i det stille hav; Barbara-kanalen er lidet kjendt; den gaar lige til foden af Mount Sarmiento (den høieste top i syden, naar vi undtager Mt!! Darwin!!). Derpaa seiler vi til Concepcion i Chili. Jeg tror, skibet atter maa en tur til sydover; men hvis nogen træffer mig der paany, vil jeg gi ham

© The Complete Work of Charles Darwin Online

lov til at hænge mig op som et skræmsel for alle fremtidige naturforskere. Jeg længes efter at ta fat paa geologien paa denne side af Andesbjergene; den hænger naturligvis paa det nøieste sammen med voldsomme forandringer i denne store fjeldkjæde. Fremtiden synes mig rent glimrende; netop dens tillokkelser indgyder dig frygt, siger du; men jeg er virkelig meget forsigtig. Som bevis herpaa kan jeg omtale, at jeg ikke paa nogen af mine udflugter har havt noget uheld eller været i nogen knibe. . . . Hold ved din fortræffelige vane at fortælle mig nyt af alle slags. Hils onkel Jos og de øvrige af familien Wedgwood venligst fra mig. Sig Charlotte (hendes navn som frue lyder ligefrem unaturlig), at jeg gjerne vilde ha skrevet til hende og fortalt hende, hvor godt alt gaar; men det vilde kun være blit en kopi af dette brev. Jeg er for øieblikket omgivet af en hærskare af dyr, som alle trænger balsamering og numerering. Jeg har ikke glemt, hvor beroliget og trøstet jeg blev hin dag i Maer, da min sjæl ganske lignede en svingende pendel. Hils min far saa meget. Jeg haaber, han vil tilgive mig min ødselhed, men ikke paa kristelig vis; thi da vilde han formodentlig ikke sende mig flere penge. Hilsen til dig og din hele pene forsamling af søstre. Din hengivne bror *Chas. Darwin.*

Hils Nancy[1]); sig hende, at hvis hun saa mig med mit svære skjæg, vilde hun anse mig for en ærværdig Salomon, der reiste om og solgte nipssager.

Til C. Whitley. Valparaiso, 23. juli 1834.

Kjære Whitley! Jeg har længe tænkt at skrive til dig for at minde dig om, at en vis insektjæger

[1]) Hans gamle barnepige.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

og klippeknuser fremdeles er til. Hvorfor jeg hidtil ikke har gjort det, ved jeg ikke; men det vilde være løn som forskyldt, om du fuldstændig havde glemt mig. Det er længe, siden jeg har hørt noget fra Cambridge. Jeg ved hverken, hvor du opholder dig, eller hvad du bestiller. Jeg saa dit navn blandt de atten hundrede filosofers utrættelige formyndere. Det glædede mig meget at se dette; thi da vi sidst forlod Cambridge, var du kommen sørgelig paa kant med stakkars fru naturvidenskab; du ansaa hende vist for en offentlig kvinde, der jager efter popularitet. Hvis dine anskuelser er de samme nu som før, vilde du netop være en mand for kaptein Fitz-Roy, — gjenstanden for hans dybeste afsky er en af de fordømte videnskabelige whigger. Da kapteiner paa krigsskibe er de største mænd, der eksisterer, langt større end konger og skolemestre, maa jeg udlægge alt for ham, saa det blir i min egen favør. Jeg har ofte sagt ham, at jeg engang havde en god ven, en tory ud og ind, og at vi kom godt ud af det. Men han tviler stærkt paa, at jeg kan ha nydt en slig ære. For nærværende hører vi saagodtsom intet fra den politiske verden; dette sparer os meget bryderi; thi vi hænger alle ved vore gamle anskuelser, kanske vel saa haardnakket som før, og har endnu daarligere grunde for det.

Jeg haaber sikkert, du skriver til mig: „H. M. S.[1]) „*Beagle*“, S. American Station“ er min adresse. Jeg vilde gjerne høre, hvordan du har det baade paa sjæl og krop. „Quién sabe?“[2]) som man siger her (og Gud skal vide med fuld ret; thi folk her ved meget lidet), om du ikke er gift og,

[1]) Hans majestæts skib. O.

[2]) Hvem ved? Meget almindeligt mundheld blandt spanierne og betegnende for deres uvidenhed. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

som miss Austen siger, opelsker smaa olivengrene, smaa pant paa gjensidig kjærlighed. Ak! ak! dette bringer mig til at tænke paa gamle syner: blikke ind i fremtiden, hvor jeg syntes at se et stille liv, grønne villaer og hvide skjørter. Hvad der vil bli af mig i fremtiden, ved jeg virkelig ikke; jeg føler, som jeg kan tænke mig en ødelagt mand gjør, der ikke forstaar eller bryr sig om at forstaa, hvorledes han skal klare sig. At denne reise maa faa en ende, siger min fornuft mig; men forresten kan ikke jeg skjønne, hvorledes det skal ske. Man kan umulig andet end bittert sørge over venner og andre kilder til glæde, som jeg lod efter mig i England. I stedet har jeg jo megen ægte nydelse, dels nu, men mere i vente, naar mine reiseindtryk kan sammenlignes med nye indtryk derhjemme. Jeg har en aldrig svigtende interesse for geologi: den skaber de samme store tanker med hensyn til vor jord som astronomien betræffende verdensrummet. Vi har set megen skjøn natur; selv Humboldt mangler udtryk for tropernes yppige pragt. Kun en persisk digter vilde kunne la tropenaturen komme til sin ret, og om hans skildring rigtig lykkedes, vilde man i England gi ham navn af „løgnens fader“. Intet har dog forbauset mig mere end det første syn af en vildmand. Det var en nøgen ildlandsboer; hans lange haar flagrede om ham; hans ansigt var besmurt med maling. Folk, som ikke har set mennesket i naturtilstanden, kan ikke gjøre sig noget begreb om vildheden i dets ansigtsudtryk. Han stod paa en stor sten og skreg og gjorde fagter; man kan meget lettere skjønne et husdyrs skrig.

Naar jeg kommer hjem, maa du veilede mig lidt i de skjønne kunster. Jeg husker endnu, der var en mand, som hed Rafaelle Sanctus. Hvor jeg

© The Complete Work of Charles Darwin Online

glæder mig til i Fitz Williams museum at gjense Titians Venus! Endnu langt mere glæder jeg mig til at komme paa en god konsert eller faa høre en vakker opera. Men væk med disse tanker! Jeg vil imorgen ikke kunne ta indvoldene ud af mine smaadyr med halvdelen af min vanlige begeistring. Vær saa snil at fortælle mig noget om Cameron, Watkins, Marindin, de to Thompsoner af Trinity College, om Lowe, Heaviside og Matthew. Jeg har hørt fra Herbert. Hvordan gaar det med Henslow og alle andre gode venner fra det kjære Cambridge? Atter og atter gjennemgaar jeg i tankerne disse svundne timer, hvoraf jeg har tilbragt saa mange sammen med dig. De kommer aldrig igjen; men mindet om dem kan heller ikke dø. Din hengivne ven

Chas. Darwin.

Til miss C. Darwin. Valparaiso, 8. novbr. 1834.

Kjære Katarina! Mit sidste brev var nok temmelig trist; men saa var jeg ogsaa alt andet end frisk, da jeg skrev det. Nu derimod er alt lutter solskin. Jeg har endnu engang været sengeliggende en fjorten dages tid; men nu er jeg rent frisk. Kaptein Fitz-Roy har været venlig nok til at opholde skibet ti dage længere end beregnet for min skyld, og det uden engang at sige mig grunden. Der er gaaet meget rart for sig paa „*Beagle*“ i den senere tid; men alt er dog tilslut blit godt og vel for alle parter. Kapteinen har i de to sidste maaneder arbeidet *overordentlig* haardt; desuden er han hele tiden blit afbrudt ved besøg af officerer fra andre skibe. Salget af skonnerten og følgerne deraf ærgrede ham meget; den kolde maade, paa hvilken admiralitetet (formodentlig bare fordi han er tory) har behandlet ham, og tusen andre ærgrelser har taget paa ham, saa han er blit mager og ser daarlig

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ud. Dette fulgtes af en nedtrykt stemning, og han tabte al sin beslutsomme viljekraft. Alle doktor Bynoes forsikringer om, at det kom af udmattelse, hjalp ingenting. Han trak sig tilbage, kom paa sygelisten, og Wickham fik kommandoen efter ham. Ifølge instrukserne kunde Wickham bare fuldende undersøgelserne af den sydlige del af ruten; han vilde da bli nødt til at vende tilbage til England. Der blev almindelig sorg ombord paa „*Beagle*" ianledning af kapteinens beslutning. En af grundene til hans nedtrykthed var følelsen af, at det var umuligt for ham helt ud at opfylde sine instrukser. Paa grund af hans sindsstemning faldt det ham ikke ind, at hans instruks netop lød paa, at han paa Amerikas vestkyst skulde gjøre, hvad han fik tid til, og saa sætte over Stillehavet. Wickham (der saaledes ædelmodigen gav afkald paa sin egen befordring) fastholdt dette meget stærkt; han sagde, at om han tog kommandoen, skulde ingen magt i verden bevæge ham til at gaa til Tierra del Fuego igjen; desuden spurte han kapteinen, hvad der kunde vindes ved, at han trak sig tilbage. Hvorfor ikke gjøre, som det stod i instrukserne og vende tilbage over det Stille hav? Til alles glæde gav kapteinen tilslut efter og tog sin afskeds-ansøgning tilbage.

Hurra! hurra! det er nu afgjort, at „*Beagle*" ikke skal gaa længer syd end Cape Tres Montes (omtrent 200 engelske mil søndenfor Chiloe), og arbeidet herfra til Valparaiso vil bli fuldført i omtrent fem maaneder. Vi kommer til at undersøge det fuldstændig ukjendte Chonos-øgruppe og den mærkelige indsjø, der ligger bag Chiloe. For mig er dette prægtige udsigter. Cape Tres Montes er det sydligste punkt, der har nogen geologisk interesse, da de nyere leier slutter der. Kapteinen taler

© The Complete Work of Charles Darwin Online

derpaa om at sætte kursen over Stillehavet. Men jeg tænker nok, vi skal faa ham overtalt til at gjøre sig færdig med Perus kyst, hvor klimatet er yndigt, landet rigtignok afskyelig nøgent, men saa meget rigere paa interesse for geologer. For første gang, siden jeg forlod England, øiner jeg en tydelig og ikke altfor fjern udsigt til at kunne vende tilbage til Eder alle: reisen over Stillehavet og hjem fra Sidney vil ikke ta lang tid. Saa snart kapteinen besluttede at trække sig tilbage, var jeg straks bestemt paa at forlade „*Beagle*"; men det var ganske snurrigt, hvilken revolution der i løbet af fem minuter foregik i mine følelser. Jeg har længe været ude af humør over reisens uoverskuelige langvarighed (ihvorvel jeg aldrig vilde ha forladt skibet); men i det øieblik, det var forbi, kunde jeg dog ikke beslutte mig til reise hjem. Jeg kunde ikke opgive alle de geologiske luftkasteller, jeg havde bygget i de to sidste aar. Jeg laa en hel nat og søgte at forestille mig, hvor deiligt det skulde være at se Shrewsbury igjen; men Perus nøgne sletter gik af med seiren. Jeg lagde følgende plan (jeg ved, du vil skjænde paa mig, og hvis jeg havde udført den, vilde maaske far ha sendt en arrestordre efter mig): den gik ud paa isommer at undersøge Cordilleras i Chili, til vinteren reise fra havn til havn paa Perus kyst lige til Lima, for om akkurat et aar at vende tilbage til Valparaiso, gaa over Cordilleras til Buenos Ayres og saa hjem til England. Vilde ikke det blit en pen tur? Om seksten maaneder havde jeg været hos Eder allesammen. At ha maattet udholde Tierra del Fuego uden at se Stillehavet vilde ha været sørgeligt.

Jeg gaar ombord imorgen; de sidste seks uger har jeg været hos Corfield. Du kan ikke tænke dig,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hvilken trofast ven han har været mig. Han er almindelig afholdt og agtet af indfødte og fremmede. Ikke faa chilenske signoritas vil gjerne bli signora Corfield. Sig far, at jeg har flottet mig ordentlig i Chili. Jeg har trukket en veksel paa £ 100 (mon det ikke burde meldes messrs. Robarts & Co.?); £ 50 gaar til kapteinen for kommende aar, og £ 30 tar jeg med for ikke at være lens i smaabyerne underveis. I virkeligheden har jeg derfor ikke brugt £ 180 i de sidste fire maaneder. Jeg haaber, jeg kan undgaa at trække de følgende 6 maaneder.

Alle disse sager blev først ordnede igaar. Det har gjort mig mere godt end en flaske medicin, og jeg har ikke været saa vel tilmode hele det sidste aar. Hvis ikke sygdommen havde været, vilde disse 4 maaneder i Chili ha været meget behagelige. Jeg har imidlertid været uheldig i en henseende, idet kun et eneste lidet jordskjælv har indtruffet. Jeg var sengeliggende, og der var middags-selskab hos min vært. Pludselig hørte jeg en stærk støi i spiseværelset, og uden at der veksledes et ord, skyndte alle mand sig ud saa hurtig, som om pokker var i hælene paa dem. I samme øieblik følte jeg, at min seng dirrede svagt til begge sider. Selskabet bestod af gamle praktikere; de hørte larmen, der bestandig gaar forud for en rystelse, og ingen gammel praktikus betragter et jordskjælv med filosofiske blikke.

Farvel allesammen. I vil ikke faa noget nyt brev paa en stund.

Din hengivne *Chas. Darwin*

Til miss S. Darwin. Valparaiso, 23. april 1835.

Kjære Susanna! For nogle dage siden modtog jeg det brev, du sendte mig i november. De tre

© The Complete Work of Charles Darwin Online

før omtalte breve er endnu ikke fremkomne; men jeg tviler ikke paa, at de vil komme for dagen. For en uge siden vendte jeg tilbage fra den udflugt, jeg foretog over Andesbjergene til Mendoza. Siden jeg forlod England, har jeg ikke foretaget en saa heldig reise; men den har været meget kostbar. Jeg er sikker paa, at far ikke vilde beklage sig derover, hvis han vidste, hvor stor fornøielse jeg har havt af den. Ja, det var noget mere end en blot og bar fornøielse. Jeg kan ikke finde udtryk for, hvor glad jeg var over at kunne gi mine geologiske studier i Syd-Amerika en saa herlig afslutning. Jeg fik bogstavelig talt ikke sove om natten for tanken paa mit dagværk. Naturen var saa ny og saa majestætisk. Alt ser i en høide af 12000 fod saa ganske anderledes ud end i lavere egne. Jeg har set mange skjønnere landskaber, men ingen med saa stærkt særpræg. For geologen er der desuden saa øiensynlige beviser paa voldsomme natur-omvæltninger. Lagene paa de høieste fjeldtoppe er slyngede omkring som postei-skorper. Jeg steg over fjeldet gjennem Portillo-passet, der paa denne aarstid kan være farligt, saa jeg ikke kunde stanse der. Efter at jeg havde opholdt mig en dags tid i den dumme by Mendoza, lagde jeg tilbagereisen over Uspallate og gav mig svært god tid. Hele turen tog bare to og tyve dage. Jeg reiste med en for mig usædvanlig bekvemmelighed, idet jeg førte seng med mig. Mit følge bestod af to tjenere og 10 mulæsler, hvoraf de to var belæssede med bagage eller rettere sagt fødemidler for det tilfælde, at vi skulde bli veirfaste ved snefald. Alt gik imidlertid godt. Der var ikke spor af sne fra iaar paa veien. Jeg tror ikke, at nogen af Eder er synderlig interessert i geologiske enkeltheder, og jeg

© The Complete Work of Charles Darwin Online

skal derfor blot berøre hovedresultaterne. Foruden at jeg til en vis grad fatter den krafts beskaffenhed og virkemaade, der har hævet denne store fjeldkjede, kan jeg tydelig bevise, at den ene del af den dobbelte kjæde er af langt nyere datum end den anden. Hvad den ældste kjæde angaar, som indbefatter de egentlige Andesfjelde, da kan jeg beskrive, af hvad slags bergarter den bestaar, og i hvilken orden de forekommer. De er i særdeleshed mærkværdige, fordi de indeholder et næsten 2000 fod tykt gibslag — en gibsmasse, hvortil jeg formoder, der ikke findes magen andetsteds i verden. Hvad der imidlertid er af større betydning er, at jeg har skaffet mig forsteninger af muslinger fra en høide af 12000 fod. Jeg tror, at en undersøgelse af dem vil bidrage til at bestemme disse fjeldes omtrentlige alder sammenlignet med de europæiske lag. I den anden kjæde af Cordilleras er der stor sandsynlighed for (jeg for min del er overbevist om det), at den umaadelige fjeldmasse, hvis toppe hæver sig til en høide af 13000 og 14000 fod, er af saa ny oprindelse, at den er jevnaldrende med Patagoniens sletter (eller omtrent med de *øverste* lag paa øen Wight). Hvis dette resultat kan anses som godtgjort[1]), er det en meget vigtig faktor i teorien om jordens dannelse; thi hvis der saa nylig har fundet saa forunderlige forandringer sted i jordskorpen, kan der ikke være nogen grund til at antage, at der har været tidligere tidsrum med overordentlig voldsomme omvæltninger. Disse nyere lag er meget mærkværdige derved, at de er gjennemvævede med guld-, sølv- og kobber-aarer osv. Hidtil har man betragtet disse som hørende til

[1]) Betydningen af disse resultater er blit fuldstændig erkjendt af geologerne. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ældre formationer. I de samme lag fandt jeg tæt ved en guldmine en gruppe opretstaaende, forstenede trær, der var omgivne med lag af fin sandsten, som bar mærker efter deres bark. Disse trær er atter bedækkede med sandsten og lava-strømme i en tykkelse af flere tusen fod. Disse klipper er dannede ved undervands-afleiringer. Dog er det klart, at det sted, hvor trærne voksede, engang maa ha ligget over havets overflade, saa det er sikkert, at landet maa ha sænket sig i det mindste ligesaamange tusen fod, som de ovenpaahvilende, under vandet liggende klippelag er tykke. Men jeg er bange for, at du finder, det blir noget kjedeligt dette med mine geologiske beskrivelser og teorier.

Din beretning om Erasmus's besøg i Cambridge har bragt mig til at længes did igjen. Jeg kan ikke tænke mig noget behageligere opholdssted.

Jeg haaber, at du endnu har den tilbørlige sans for musik. Jeg kommer til at bli forslugen paa pianomusik.

Jeg har endnu ikke rigtig opgjort med mig selv, om jeg skal overnatte paa „*Løven*“ den første nat, efterat jeg er kommet hjem med „*Wonder*“, eller om jeg skal forstyrre Eder alle midt paa natten. Alt undtagen netop dette er urokkelig bestemt. Alt, som staar i forbindelse med Shrewsbury, vokser sig større og smukkere i mine tanker. Jeg er sikker paa, at akacien og blod-bøgen er blit to prægtige trær. Snowdon synes jeg ser langt høiere og smukkere ud end nogen tind i Cordilleras. Du vil formodentlig sige, at det er paa tide, at jeg med mine formørkede aandsevner vender tilbage igjen, og det er det ogsaa; jeg længes slig efter at være hos Eder. Hvorledes det nu end er med trærne, saa ved jeg, hvordan I er allesammen. Jeg ser, jeg begynder at vrøvle, og derfor farvel.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Min hjerteligste hilsen til Eder alle; jeg beder far om tilgivelse. Din hengivne *Charles Darwin.*

Til W. D. Fox. Lima, juli 1835.

Kjære Fox! Jeg har nylig modtaget to breve fra dig, det ene dateret juni og det andet november 1834. Det glædede mig meget at høre, hvordan det var gaaet dig i dette saa vigtige aar i dit liv. Tidligere havde jeg kun slet og ret hørt, at du var gift. Du er en sand kristen og gjengjælder ondt med godt, naar du sender to saadanne breve til en saa daarlig brevskriver, som jeg har været. Gud velsigne dig, fordi du skrev saa venlig og kjærlig. Er det en glæde at ha venner i England, da er det dobbelt glædeligt at vide, at man ikke er glemt, fordi om man er borte. Denne reise trækker frygtelig længe ud. Jeg ønsker saa inderlig at vende tilbage, og alligevel tør jeg neppe se fremover; thi jeg ved ikke, hvad der vil bli af mig. Din stilling er hævet over misundelse; jeg vover ikke engang at haabe paa noget saa lykkeligt. For en mand, som er skikket for preste-embedet, er en prests liv en type paa alt, hvad der er agtværdigt og lykkeligt. Du frister mig ved at tale om din arne; det er noget, jeg aldrig burde tænke paa. Forleden dag saa jeg et skib seile til England. Det var ligefrem farligt at vide, hvor let det var for mig at desertere. Hvad de engelske damer angaar, saa har jeg næsten glemt, hvad de er — noget engleagtigt og godt noget. Hvad kvinderne paa disse kanter angaar, saa bruger de huer og skjørter; kun meget faa har smukke ansigter; mere er der ikke at sige om dem. Men hvis vi ikke strander paa et eller andet ulykkeligt rev, kommer jeg til at sidde ved arnen i Vale Cottage og fortælle nogle af de

© The Complete Work of Charles Darwin Online

vidunderlige historier, som du synes at være belavet paa, og som jeg formoder, du ikke saa let vil tro. Det er gudskelov ikke saa langt til den tid som før.

Fra denne høist elendige „*kongestad*“ seiler vi om 14 dage til Guayaquil, Galapagos, Marquesas, Society Islands o. s. v. o. s. v. Jeg glæder mig mere til at se Galapagos-øerne end noget andet sted paa turen. De har fuldt op af virksomme vulkaner og indeholder, haaber jeg, tertiære lag.

Det glæder mig at høre, at du har tænkt saa smaat at kaste dig over geologien. Jeg haaber, du gjør det. Den byder et saa langt større spillerum for tanken end nogen anden del af naturvidenskaben. Jeg er blit en ivrig tilhænger af mr. Lyells anskuelser, saaledes som de er fremsatte i hans beundringsværdige bog. Mine geologiske studier i Syd-Amerika frister mig til at gaa endnu videre i enkelte stykker, end han gjør. Geologien er en fortræffelig videnskab at begynde paa, da den ikke forlanger andet end lidt læsning, tænkning og brug af hammeren. Jeg har faaet sammen en hel del notiser; men den tanke plager mig stadig, om deres værd virkelig svarer til al den tid, jeg har brugt paa dem, eller om ikke en samling af dyr vilde ha havt en mere reel værdi.

Hvor jeg glæder mig til endnu en gang at faa se dig igjen og fortælle dig, hvor taknemmelig jeg er for dit trofaste venskab. Gud velsigne dig, kjære Fox. Din hengivne *Chas. Darwin.*

Til J. S. Henslow. Sydney, januar 1836.

Kjære Henslow! Dette er den sidste leilighed, jeg har til at skrive Dem til, før den herlige dag oprinder, da jeg skal gjense Cambridge. Jeg har

© The Complete Work of Charles Darwin Online

svært lidet at fortælle; men jeg maa skrive, om ikke for andet, saa faar at udtrykke min glæde over, at det gamle aar er forbi, og det nye, da „*Beagle*“ vender tilbage, oprinder. Vi er alle blit skuffede over ikke at finde et eneste brev her. Imidlertid er vi adskillig tidligere ude, end meningen var; thi ellers er jeg sikker paa, at jeg vilde ha faaet nogle linier fra Deres haand her. Jeg maa søge trøst i fremtiden, og det er over al maade behageligt at ha vished for, at jeg, inden 8 maaneder er forløbne, endnu engang skal faa bo i fred og ro i Cambridge. Det har sikkerlig aldrig været meningen, at jeg skulde bli reisende. Mine tanker streifer stadig omkring enten i fortiden eller i fremtiden. Jeg kan ikke nyde øieblikkets lykke for tanken paa fremtidens, hvilket er at handle omtrent ligesaa taabeligt som hunden, da den slap det virkelige kjødstykke for at faa fat i dets skygge.

Paa vor reise over Stillehavet anløb vi kun Tahiti og New-Zealand. Hverken paa disse to steder eller paa havet havde jeg videre anledning til at udrette noget. Tahiti er et høist fortryllende sted. Alt, hvad tidligere sjøfarende har skrevet om det, er sandt. „Et nyt Cytheræa er steget op af havet“. Den herlige natur, klimatet og folkets sæder staar altsammen i den skjønneste harmoni. Det er desuden mageløse ting, missjonærerne har udrettet baade her og paa New-Zealand. Jeg tror fuldt og fast, at det er gode mennesker, som arbeider for en god sag. Jeg har en stærk mistanke om, at de, som har rakket ned paa missjonærerne, i almindelighed har været folk, der ikke har været svært ivrige for at gjøre de indfødte til moralske og fornuftige væsener. Paa resten af vor reise skal vi kun anløbe civiliserede steder, der næsten

© The Complete Work of Charles Darwin Online

alle staar under britisk herredømme. Det vil bli tarvelige felter for naturhistoriske undersøgelser, og paa det sidste har jeg opdaget, at uden dem er det saa godt som ingen fornøielse at se nye steder.

Jeg maa atter ty til den gamle udvei og tænke paa fremtiden; men for at jeg ikke skal bli endnu mere langtrukken, vil jeg sige farvel, til den dag kommer, da jeg skal gjense min lærer i naturvidenskaberne og faa fortælle ham, hvor taknemmelig jeg er for hans godhed og venskab.

Deres hengivne *Chas. Darwin.*

Til miss S. Darwin. Bahia, Brasilien, 4. August 1836.

Kjære Susanne! Jeg vil kun skrive nogle linjer for at forklare dig grunden til, at dette brev skrives fra kysten af Sydamerika. Paa grund af nogle eiendommelige uoverensstemmelser i længdegraderne vilde kaptein Fitz-Roy gjerne faa fuldført kredsen paa den sydlige halvkugle; derpaa skal vi vende tilbage til England den samme vei, vi er komne. Denne siksakformige reisemaade er sørgelig og har givet mine følelser naadestødet. Jeg føler afsky og modbydelighed for havet og alle de skibe, som seiler paa det. Men alligevel tror jeg, vi naar England i løbet af sidste halvdel af oktober. Paa Ascension modtog jeg Katarinas brev af oktober og dit af november. Brevet, jeg fik ved Kap, var af senere datum; men alleslags breve er uvurderlige skatte, og jeg takker Eder begge for dem. Saasnart jeg hørte, der var efterretninger hjemmefra, syntes jeg, Ascensions øde, vulkanske klippenatur og voldsomme sjø pludselig saa behagelig ud, og jeg begyndte med god vilje paa mit gamle stræv med geologien. Du vilde bli forbauset, om du vidste, hvor fuldstændig fornøielsen ved at besøge

© The Complete Works of Charles Darwin Online

et nyt sted afhænger af udsigten til at faa breve der. Vi opholdt os kun fire dage paa Ascension og havde derpaa en meget heldig overfart til Bahia.

Jeg troede næsten ikke, at det var sydamerikansk grund, jeg var paa. Det har næsten gjort mig ondt at opdage, hvor megen herlig begeistring der har dunstet bort i de fire sidste aar. Jeg kan nu spasere ganske rolig gjennem en brasiliansk skog; den er jo overordentlig vakker; men istedetfor at søge efter glimrende kontraster sammenligner jeg nu de statelige mango-trær med heste-kastanjerne i England.

Skjønt denne krog har spildt mindst 14 dage for os, glæder det mig dog, at vi har gjort den. Jeg tror, jeg vil kunne ta med mig et levende indtryk af den tropiske natur. Herfra reiser vi til Cape de Verde, det vil sige, hvis veir og vind gjør det muligt. Jeg har et svagt haab om, at vedblivende ugunstig vind muligens kunde bevæge kapteinen til at reise direkte til Azorerne.

Begge Eders breve var fulde af gode efterretninger, og især er jeg glad over de udtryk, som du siger, professor Sedgwick brugte om mine samlinger. Jeg maa sige, at de har i høi grad smigret mig — jeg haaber, at i det mindste én del deraf vil gaa i opfyldelse, og at jeg kommer til at handle efter de gode forsætter, jeg nu har — for et menneske, der spilder, om det saa bare er en time, har ikke opdaget livets værd. At professor Sedgwick idetheletaget omtalte mig, gir mig haab om, at han vil bistaa mig med sine raad, som jeg i mine geologiske undersøgelser trænger saa meget til. Dette skammelige smøreri taler for sig selv; du skjønner, at det er skrevet i største hast, da jeg har været ude hele morgenen, og der nu er nogle fremmede ombord, som jeg maa ned og hilse paa. Desuden

© The Complete Work of Charles Darwin Online

er det tvilsomt, om dette brev nogensinde kommer frem, da det sendes med et fremmed skib. Farvel, kjære Susanne, hils allesammen.

C. Darwin.

Til J. S. Henslow. St. Helena, 9. juli 1836.

Kjære Henslow! Jeg maa bede Dem gjøre mig en tjeneste. Jeg har svært stor lyst til at bli medlem af *Geological Society*. Jeg ved ikke, men jeg formoder, det er nødvendigt, at man blir foreslaaet en stund, før afstemningen foregaar. Hvis saa er tilfældet, vilde De da være saa snil at ta de tilbørlige forberedende skridt? Professor Sedgwick tilbød sig meget venlig at foreslaa mig, før jeg forlod England, hvis det skulde træffe sig saa, at han var i London.

Jeg har svært lidet at skrive om. Vi har hverken set, udrettet eller hørt om noget særdeles paa lang tid, og selv om en anden klodes vidundere nu kunde udfoldes for vore øine, tror jeg, vi enstemmig vilde raabe: aa, for en plage! Aldrig har skolegutter sunget det sentimentalt-lystige „*dulce domum*“ [1]) med større inderlighed, end vi er oplagte til. Men hele „*dulce domum*“ og glæden ved at gjense sine venner er svært farlige ting, da de ufeilbarlig maa gjøre en enten svært nedtrykt eller overdreven lystig. Aa, hvor jeg længes efter endnu en gang at faa leve i ro og fred uden noget nyt og fremmed om mig! Ingen kan skjønne det, før han har faret verden rundt i fem lange aar paa en orlogsbrig paa ti kanoner. For øieblikket bor jeg i et lidet hus (mellem skyerne) midt paa øen og ikke et stenkast fra Napoleons grav. Her blæser en gruelig kold kuling med tæt regn. Om Napoleons

[1]) „Hjemmet er sødt“. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

aand gaar igjen paa dette hans triste fangested, saa er dette rigtig en nat for slige gjengangere. Hvis veiret tillader det, haaber jeg at faa se lidt af øens geologi (som saa ofte er blit skildret). Jeg formoder, at dens bygning i modsætning til de fleste andre vulkanske øers er temmelig indviklet. Det høres rart ud, at dette lille midtpunkt for en egen verden, efter hvad man paastaar, skal bære mærker efter en nylig foregaaet hævning. „*Beagle*“ reiser herfra til Ascension, derpaa til Cape de Verde (disse elendige steder!), til Azorerne, Plymouth og saa hjem. Denne herligste af alle dage i mit liv vil imidlertid ikke oprinde før i midten af oktober. En dag i denne maaned vil De faa se mig i Cambridge, hvorhen jeg øieblikkelig reiser for at melde mig hos Dem som min første admiralitets-lord. Ved det Gode Haabs Forbjerg blev vi alle bittert skuffede ved at gaa glip af ni maaneders breve, som følger efter os fra den ene ende af kloden til den anden. Jeg er sikker paa, at blandt dem var der ogsaa et brev fra Dem. Det er længe, siden jeg har set Deres haandskrift; men jeg faar jo snart se Dem selv, hvilket er langt bedre. Da jeg er Deres elev, er De forpligtet til at kritisere mig og skjænde mig huden fuld for alt, hvad jeg har gjort daarligt eller undladt at gjøre; og jeg frygter, jeg trænger til adskillig overhøvling i saa henseende. Men jeg haaber det bedste, og jeg er sikker paa, at jeg har en god, om ikke *for* føielig censor i Dem.

Ved Kap havde kaptein Fitz-Roy og jeg det overordentlige held at træffe sir J. Herschel[1]). Vi spiste middag hos ham og var ogsaa sammen med ham nogle gange desuden. Han var overmaade godmodig, men han forekom mig i førstningen en smule værdig. Han bor i en meget tækkelig villa, om-

[1]) Berømt astronom (1792—1871).

© The Complete Work of Charles Darwin Online

givet af furu- og eke-trær, som i et saa aabent landskab gir stedet et høist fortryllende udseende af koselig ensomhed. Han synes at ha tid til alt. Han viste os en smuk have fuld af svibler fra Kap, som han selv havde samlet, og jeg fik siden høre, at alt var hans eget værk. . . . . Jeg er meget dum, og jeg har intet mere at sige. Vinden piber saa jammerlig henover de øde bakker, at jeg vil gaa tilkøis og drømme om England. God nat, kjære Henslow.

Deres hengivne og forbundne *Chas. Darwin.*

Til J. S. Henslow. Shrewsbury, torsdag, 6. oktober 1836.

Kjære Henslow! Jeg er vis paa, at De vil lykønske mig til atter at være hjemme. „*Beagle*“ kom til Falmouth søndag aften, og jeg kom til Shrewsbury igaarmorges. Jeg har overmaade stor lyst til at besøge Dem, og da det blir nødvendigt at reise til London om fire eller fem dage for at faa mine sager bragte iland fra „*Beagle*“, synes jeg, det er bedst at lægge veien over Cambridge. Jeg behøver Deres raad i mange sager; jeg er virkelig saa omtaaget, at jeg ikke ved, hverken hvad jeg skal gjøre, eller hvorhen jeg skal vende mig. Hvad der sætter mig i størst forlegenhed, er mine geologiske prøver — hvem vil være saa opofrende at hjælpe mig med at beskrive deres mineralogiske beskaffenhed? Vil De være saa snil at sende mig nogle ord pr. omgaaende og sige mig, om De er i Cambridge nu? Før jeg faar høre fra kaptein Fitz-Roy, ved jeg ikke sikkert, om jeg ikke kanske maa reise, før Deres svar kommer frem; men vær alligevel saa snil at skrive paa lykke og fromme. Kjære Henslow, jeg længes efter at se Dem; De har været saa snil mod mig, som et menneske kan

© The Complete Work of Charles Darwin Online

være. Jeg kan ikke skrive mere; thi det gaar rundt for mig af lutter glæde.

Deres *Chas. Darwin.*

Til R. Fitz-Roy. Shrewsbury, torsdag morgen 6. oktbr. 1836.

Kjære Fitz-Roy! Jeg kom hid igaarmorges ved frokosttiden og fandt gudskelov alle mine kjære søstre og min far fuldstændig friske. Far forekommer mig livligere og meget lidet ældre, end da jeg reiste. Mine søstre forsikrer mig, at jeg ikke er det mindste forandret, og jeg kan gjengjælde dem komplimenten. Hele England synes virkelig forandret med undtagelse af den gode, gamle by Shrewsbury og dens indbyggere, som, ikke rettere end jeg kan se, gjerne kan bli saaledes til dommedag. Jeg ønsker af inderste hjerte, at mit brev kunde træffe Dem i en kreds af venner istedetfor i det skrækkelige Plymouth. Men den dag kommer vel snart, og da vil De faa det ligesaa godt som jeg nu. Jeg forsikrer Dem, at jeg er en stor mand her hjemme nu. Min fem aars reise har sikkert hævet mig hundrede procent. Jeg frygter for, at en saadan storhed varsler et stort fald.

Jeg skammer mig rigtig over den halvdøde tilstand, hvori jeg tilbragte de sidste dage ombord; min eneste undskyldning er, at jeg ikke var rigtig frisk. Den første dag i postvognen kjedede mig; men eftersom vi nærmede os Shrewsbury, fik alt et smukkere og livligere udseende Da jeg passerede gjennem Gloucestershire og Worcestershire, ønskede jeg meget, at De kunde ha været med og beundret markerne, skogene og frugthaverne. De dumme mennesker i vognen lod ikke til at finde markerne det mindste gran smukkere end sædvanlig. Men jeg er sikker paa, vi vilde ha været fuldstændig enige om, at der i hele den vide verden ikke

© The Complete Work of Charles Darwin Online

findes et saa vakkert syn som Englands veldyrkede jorder.

Jeg haaber, at De ikke glemmer at sende mig nogle linjer, saa jeg kan faa høre, hvordan De har det. Jeg haaber oprigtig, at De ikke har flere ærgrelser af denne reise, som vi nu ved endelig *er* overstaaet. Hvis der ikke sker Dem rigelig fyldest for al den energi, De har udfoldet i hans majestæts tjeneste, sker De blodig uret. Jeg bragte mine radikale søstre i oprør over nogle af vor regjerings vise (hvis det ikke havde været hæderlige whigger, vilde jeg ha sagt skammelige) foranstaltninger. I forbigaaende maa jeg for familiens æres skyld fortælle Dem, at far har et stort kobberstik af kong Georg IV hængende i dagligstuen. Men jeg er ingen overløber, og naar vi mødes, vil min politik være ligesaa urokkelig og ligesaa velbegrundet som nogensinde.

Da jeg begyndte paa dette brev, var det min agt at overtyde Dem om, i hvilken nøgtern og rolig stemning, jeg befandt mig. Men jeg mærker, at jeg skriver noget patent-vaas. To eller tre af vore arbeidsfolk gav sig igaar øieblikkelig til at drikke og blev pære-fulde til ære for master Charles' hjemkomst. Er der da noget rart i, om master Charles gjør sig til nar? Farvel. Gud velsigne Dem! Jeg haaber, at De er ligesaa lykkelig, men meget klogere end Deres oprigtige, ihvorvel uværdige filosof *Chas. Darwin.*

© The Complete Work of Charles Darwin Online

KAPITEL VII.

LONDON OG CAMBRIDGE.

1836—1842.

Den periode, som de følgende breve omhandler, omfatter tiden mellem „*Beagles*“ tilbagekomst og min fars bosættelse i Down. I denne tid blev hans helse stadig daarligere, saa daarlig, at han tilsidst maatte forlade London og for resten af sit liv slaa sig ned paa et roligt landsted. I juni 1841 skriver han til Lyell: „Min far synes neppe at vente, at jeg skal bli frisk paa nogle aar. Det har været en bitter skuffelse for mig at maatte høre, at „væddekampen er for de stærke“, og at jeg sandsynligvis ikke vil faa udrettet stort mere, men maa være tilfreds med at beundre de videnskabelige fremskridt, som andre gjør.“

Der er intet, som tyder paa, at han havde til hensigt at træde ind i nogen bestemt livsstilling efter sin tilbagekomst fra reisen, og tidlig i aaret 1840 skrev han til Fitz-Roy: „Jeg har intet at ønske mig, undtagen bedre helbred, saa jeg kunde fortsætte med den sag, hvortil jeg med glæde har besluttet at hellige mit liv“.

Disse to ting — stadig sygelighed og en brændende kjærlighed til videnskabelige sysler for deres egen skyld — virkede saaledes tidlig bestemmende paa hele hans fremtidige liv. De nødte ham til at føre et tilbagetrukket liv i stadigt arbeide, som blev drevet, saalangt hans kræfter paa nogen maade tillod det, et liv, som paa en mærkværdig maade gjorde hans melankolske profeti tilskamme.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

I slutningen af forrige kapitel saa vi, at min far lykkelig og vel var ankommen til Shrewsbury den 4de oktober 1836 „efter et fravær paa fem aar og to dage". Han skrev til Fox: „Du kan ikke forestille dig, hvor herligt mit første besøg i hjemmet var; det opveiede fuldstændig landflygtigheden". Men det var noget, han ikke længe fik nyde godt af; thi i de sidste dage af oktober maatte han til Greenwich og pakke ud sine fund paa „*Beagle*". Med hensyn til samlingernes bestemmelse skriver han en smule fortvilet til Henslow: „Jeg har ikke gjort store fremskridt hos de store mænd. Jeg finder, at de, som De sagde mig, allesammen er overlæssede med sine egne anliggender. Mr. Lyell har paa den venligste maade og næsten uden opfordring gaaet med paa alle mine planer. Imidlertid fortæller han mig den samme historie, at jeg selv maa gjøre altsammen. Mr. Owen synes gjerne at ville dissekere nogle af dyrene og sætte dem paa spiritus, men foruden disse to har jeg neppe truffet en eneste person, som synes at ha lyst til at komme i besiddelse af nogen af mine indsamlede arts-eksemplarer. En undtagelse gjør dog dr. Grant, som er villig til at undersøge nogle af korallerne. Jeg ser, det er aldeles ørkesløst at nære noget haab om, at nogen vil paatage sig undersøgelsen af en hel orden. Det er klart, at samlerne er de virkelige naturforskere saa overlegne i antal, at disse ikke har nogen tid tilovers.

Ikke engang samlingerne bryr sig om at modtage de navnløse eksemplarer. *Zoological Museum*[1]) er næsten fuldt og har over tusen eksemplarer, som ikke er opstillede. Jeg tror nok, at *British Museum* vilde modtage dem, men efter alt, hvad

[1]) Det zoologiske selskabs museum; denne samling blev senere splittet. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

jeg hører, har jeg ikke stor respekt for dette museums nærværende tilstand. Deres raad, nemlig at komme til Cambridge, ordne og gruppere de forskjellige familier og derpaa vente, indtil folk, som allerede arbeider i de forskjellige grene, kommer til at mangle arts-eksemplarer, er ikke alene den bedste, men ogsaa den eneste mulige udvei. Men det forekommer mig, at for at kunne gjøre dette blir det næsten nødvendigt for mig at bo i London. Saa vidt jeg nu kan se, vil det være bedst for mig at tilbringe nogle maaneder i Cambridge, for saa, naar jeg ved Deres bistand kjender hvad grundvold, jeg staar paa, at flytte til London, hvor jeg kan bli færdig med geologien og saa ta alvorlig fat paa zoologien. Jeg forsikrer Dem, at det gjør mig ondt at finde, at der er saa meget, der nødvendiggjør et kortere ophold i dette smudsige og afskyelige London; thi selv i geologien frygter jeg for, at jeg trænger megen bistand, f. eks. for de forstenede bens vedkommende, hvoraf ikke andet end brudstykker af *megatherium* (kjæmpe-dovendyr) nogensinde er blit undersøgt, og jeg ser tydelig, at uden min nærværelse vilde de heller aldrig bli det.

Gid jeg bare havde vidst, at botanikerne var saa ivrige efter at faa arts-eksemplarer og zoologerne saa ligeglade[1]). De botaniske og zoologiske prøver skulde da ha kommet til at staa i et ganske andet forhold til hinanden. Jeg er blit utaalmodig over

[1]) Et sted i et af brevene viser, at han ogsaa havde meget bry af sine planter: „Jeg traf mr. Brown nogle dage efter, at De havde besøgt ham. Han spurte mig paa en temmelig ildevarslende maade, hvad jeg agtede at gjøre med mine planter. I samtalens løb gjorde mr. Broderip, som var tilstede, følgende bemærkning: „De glemmer, hvorlænge det er siden kaptein Kings ekspedition". Han svarede: „Aa jo, kaptein Kings ubeskrevne planter minder mig nok om det". Om man havde spurt mig, kunde jeg jo aldrig ha anført nogen bedre grund for ikke at gi mine planter til British Museum." F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

zoologerne, ikke fordi de har formeget at gjøre, men paa grund af deres trættekjære sindelag. Forleden aften gik jeg i *Zoological Society*, hvor talerne tiltalte hinanden paa en maade, der var alt andet end passende for gentlemen. Saa længe jeg blir i Cambridge, er der gudskelov ingen fare for, at jeg skal bli indviklet i noget saadant foragteligt klammeri; men naar jeg kommer til London, skjønner jeg ikke, hvordan det skal kunne undgaaes. Af naturforskere er F. Hope ikke i London. Westwood har jeg ikke truffet, saa jeg ikke ved noget om mine insekter. Jeg har besøgt mr. Yarrel et par gange, men han er øiensynlig saa overlæsset med arbeide, at det vilde være altfor hensynsløst af mig at plage ham med mine anliggender. Han har bedt mig spise middag sammen med „Linnæerne“[1]) paa tirsdag, og onsdag spiser jeg sammen med geologerne[2]), saa jeg faar alle de store mænd at se.

Jeg hører, at mr. Bell[3]) har det saa travelt, at der ikke er stor udsigt til, at han skulde ønske sig nogle eksemplarer af krybdyr. Jeg har glemt at omtale mr. Lonsdale[4]), der modtog mig meget hjertelig, og med hvem jeg havde en høist interessant samtale. Selv om jeg ikke havde større lyst til geologi end til de øvrige grene af naturvidenskaben, synes jeg, at mr. Lyells og Lonsdales venlighed burde ha en slig følge. De kan ikke tænke Dem noget mere godhjertet end den maade, hvorpaa mr. Lonsdale med liv og sjæl satte sig i mit sted

[1]) Medlemmerne af *Linnean Society*. O.

[2]) Medlemmer af *Geological Society*. O.

[3]) T. Bell, tidligere prof. i zoologi ved Kings College i London. Han har beskrevet krybdyrene i min fars samlinger fra „*Beagle*“. F.-D.

[4]) William Lonsdale (1794—1871) var officer og deltog i slagene ved Salamanca og Waterloo. Efter krigen forlod han krigstjenesten og ofrede sig for naturvidenskaben. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

og overveiede, hvad jeg helst burde gjøre. I førstningen holdt han udelukkende paa London imod Cambridge, men tilslut fik jeg ham til at indrømme, at det sidste sted idetmindste for en stund vilde være meget at foretrække. Der gives ikke en mors sjæl, som jeg kunde be om at se gjennem og kritisere endel af de papirer, jeg har efterladt hos Dem, undtagen Dem selv. Mr. Lyell indrømmede, at næst efter London fandtes der intet sted i England, der var saa bekvemt for en naturforsker som Cambridge. Jeg er paa min ære skamfuld over, at jeg skriver om saa ubetydelige smaating; en ung dame har aldrig omstændeligere beskrevet sit første bal."

Nogle dage senere skriver han mere oprømt: „Jeg har stiftet bekjendtskab med mr. Bell, som til min forbauselse lagde for dagen en hel del interesse for mine krebsdyr og krybdyr og synes villig til at foretage en undersøgelse af dem. Jeg hørte ogsaa, at mr. Broderip med glæde vilde gjennemse de sydamerikanske konkylier, saa det gaar brilliant for mig nu."

Om sine planter skriver han med karakteristisk aabenhjertethed: „De har gjort mig bekjendt blandt botanikerne; men jeg blev meget forlegen, da mr. Don talte om en prægtig udseende plante med et forbausende langt navn og spurte mig, hvor den voksede. En anden lod til at være aldeles overrasket over, at jeg ikke vidste noget om en *carex* (stargræs) nogetsteds fra. Jeg blev tilslut nødt til at undskylde mig med, at jeg var aldeles uvidende, og at jeg ikke kjendte mere til de planter, jeg havde samlet, end manden i maanen."

Om en del af sin geologiske samling kunde han snart skrive: „Jeg har skilt mig ved den vigtigste del af mine samlinger ved at skjænke *the*

© The Complete Work of Charles Darwin Online

College of Surgeons (kirurg-kollegiet) alle de forstenede ben, som der vil bli taget afstøbninger af og udgivet beskrivelse om. De er meget besynderlige og værdifulde. Et hoved tilhørte en eller anden gnaver, men af størrelse som en *hippopotamus* (flodhest)! et andet en myresluger af en hests størrelse!"

Det er værdt at bemærke, at de eneste uddøde pattedyr fra Sydamerika, som paa denne tid var blit beskrevne, var *mastodon* (tre arter) og *megatherium*. Levningerne af de øvrige uddøde tandløse dyr, gumlerne, fra Sir Woodbine Parish's samling var ikke blit beskrevne. Min fars samling indbefattede (foruden de ovenfor nævnte *toxodon* og *scelidotherium*) levninger af *mylodon* og *glossotherium*, et andet kjæmpemæssigt med myreslugeren beslægtet dyr, og *machrauchenia*[1]). Hans opdagelse af disse levninger er i og for sig interessant; men den har desuden en særlig betydning som en vigtig begivenhed i hans eget liv, da det var det levende indtryk, han fik ved med egne hænder at trække dem frem for dagens lys[2]), der dannede et af de vigtigste udgangspunkter for hans granskninger om *Arternes oprindelse*.

Dette kan ses af følgende uddrag af hans dagbog for dette aar (1837): „Begyndte i juli første optegnelses-bog om arternes forandringer. Havde fra omtrent sidstleden marts maaned følt mig stærkt slagen af de sydamerikanske forsteningers beskaffenhed og af arterne fra Galapagos-øerne. Disse kjendsgjerninger (især den sidste) danner grundlaget for alle mine meninger."

[1]) *Mastodon*, et elefantlignende dyr, plumpere end elefanten; *megatherium*, kjæmpe-dovendyr, 7 meter langt, $2^2/_3$ m. høit; *toxodon*, mellemform mellem næshorn, flodhest, elefant, mastodon, gnaver, gumler og tandhval; *mylodon*, kjæmpe-dovendyr; *machrauchenia*, mellemform mellem lama og en del uddøde hestelignende dyr. J.-O.

[2]) Jeg har ofte hørt ham tale om, med hvilken fortvilelse han maatte bryde over den fremspringende bagdel af et stort, næsten udgravet ben, fordi baaden ikke vilde bie længere paa ham. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

1836—1837.

Til W. D. Fox. Great Marlborough Street, 43 (London), 16. november 1836.

Kjære Fox. Jeg har i skammelig lang tid opsat med at besvare dit brev. Men den travleste tid paa hele reisen har været ren ro og fred i sammenligning med denne sidste maaned. Efter at ha aflagt Henslow et kort, men behageligt besøg, kom jeg hid til byen for at vente paa „*Beagles*“ ankomst. Endelig har jeg bragt hele min eiendom iland fra skibet og sendt de naturhistoriske prøver til Cambridge, saa jeg nu er fri mand. Mit besøg i London har ikke bragt spor af udbytte i naturvidenskabelig henseende, men er forløbet med spændende adspredelser blandt videnskabens „fornemme“. Det gaar rigtig godt med mine sager. Her er mange, som vil paatage sig at beskrive hele dyre-slægter, hvortil jeg ikke har mindste kjendskab. Om en maaned fra idag haaber jeg at kunne med næb og klør ta fat paa det geologiske, som jeg kommer til at udgive for sig selv. Det er aldeles latterligt, hvor frygtelig lang tid jeg synes det er, siden jeg steg iland ved Falmouth. Sagen er, at jeg har talt og leet saameget, at det kunde være nok for aar, saa min hukommelse er kommet rent i ulage. Det glæder mig at høre, at du er blit geolog. Naar jeg besøger øen Wight, hvilket jeg har bestemt skal ske paa den ene eller anden maade, blir du en fortræffelig fører til den berømte *dislokations-linje* (forskyvnings-linje). Jeg tror virkelig, at der er faa steder i verden, der byder en geolog større interesse end den ø. Blandt de større videnskabsmænd har ingen paa langt nær været saa venlig og snil som Lyell. Jeg har besøgt ham flere gange og liker ham meget godt. Du kan ikke

© The Complete Work of Charles Darwin Online

forestille dig, hvor forekommende han gik ind paa alle mine planer. Jeg taler nu kun om londonerne; thi Henslow var akkurat den samme som før og derfor en meget hjertelig og hengiven ven. Naar du besøger London, skal det være mig en ære at ta dig med til *Geological Society*; thi du maa vide, at jeg blev forelaaet til *F. G. S.*[1]) forrige tirsdag. Det er imidlertid stor synd, at disse og de øvrige videnskabelige selskaber skal være saa kostbare, især koster det meget at være *F. R. S.*[2]).

Jeg har ingen skrupler ved at be dig i ugens løb sende mig et brev til Shrewsbury; thi du er en god brevskriver, og hvis folk vil ha saa godt ord paa sig, maa de bøde derfor. Din *C. D.*

Efter at hans sager var saavidt lykkelig ordnede, iværksatte han sin plan om at bo i Cambridge, hvor han nedsatte sig den 10de december 1836. I førstningen opholdt han sig som gjæst i Henslows hyggelige hus; men siden flyttede han for at faa arbeide uforstyrret til et logi. Han skriver saaledes til Fox den 13de marts 1837 fra London:

„Mit ophold i Cambridge blev noget længere, end jeg havde tænkt, fordi jeg der havde besluttet mig til at gjennemse alle mine geologiske fund. Cambridge er endnu et meget behageligt sted, men dog ikke halvparten saa morsomt som før. Man blir næsten melankolsk af at gaa gjennem Christ's Colleges gaardsrum uden at kjende en eneste af dets beboere. Den eneste feil, jeg fandt ved Cambridge, var, at det var altfor muntert. Der var et eller andet fornøieligt selskab hver aften, og man kan ikke der med den samme tryghed som i

[1]) *Fellow of the Geological Society* (medlem af det geologiske selskab). O.
[2]) *Fellow of the Royal Society* (medlem af det kongelige videnskabsselskab). O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

denne store by afslaa en indbydelse med, at man er optaget."

En kort beretning om min fars ophold i Cambridge findes i den ved Christ's Colleges foreningslokale holdte bog, hvori bøder og væddemaal optegnedes, og hvis tidligere optegnelser paa en morsom maade afspeiler medlemmernes humør efter middagen. Væddemaalene maatte ikke betales med penge, men ligesom bøderne med vin.

Om det væddemaal, min far gjorde og tabte, berettes følgende:

„23. febr. 1837. Mr. Darwin vædder med mr. Baine, at foreningslokalet maaler mere end 8 fod fra taget til gulvet. 1 flaske vin betalt samme dag.

NB. Mr. Darwin kan maale, i hvilken ende af værelset han ønsker."

Foruden med ordningen af de geologiske og mineralogiske prøver var han optaget med arbeidet paa sin „*Journal of Researches*", hvilket optog hans aftener i Cambridge.

Han holdt ogsaa et kort foredrag i *Zoological Society*[1]) og et andet i *Geological Society* over den i et nyere tidsrum foregaaede hævning af kystlandet i Chili.

Tidlig om vaaren 1837 (6te marts) reiste han fra Cambridge til London, og en uge senere havde han leiet sig logi i Great Marlborough Street 36; og naar undtages „et kort besøg i Shrewsbury" i juni, arbeidede han i ét til september, idet han næsten udelukkende beskjæftigede sig med sin „*Journal*". Han fik imidlertid tid til at holde to foredrag i det geologiske selskab.

Han skriver om sit værk til Fox (marts 1837):

[1]) *Notes upon Rhea Americana.* F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

„I dit sidste brev opfordrer du mig til at se at faa bogen færdig. Jeg er nu i fuldt arbeide og lar alt andet fare for at arbeide paa den. Vor plan er som følger: Kaptein Fitz-Roy skriver to bind om de samlinger, som blev gjorte paa kaptein Kings sidste reise til Tierra del Fuego og paa vor jordomseiling. Jeg skal skrive det 3die bind, som jeg agter at gi form af en naturforskers dagbog, idet jeg imidlertid ikke altid holder mig strengt til tidsfølgen, men snarere til rækkefølgen. Dyrenes levemaade vil ta stor plads, omrids af landets geologi og udseende og personlige forhold vil fuldstændiggjøre miskmasken. Siden vil jeg skrive en udførlig geologisk indberetning og forfatte en del zoologiske afhandlinger, saa jeg faar nok at bestille for et aar eller to til, og før jeg er færdig, vil jeg ingen ferier ta mig."

Et andet brev til Fox (af juli) viser, hvor langt han er kommen med arbeidet: „Jeg tog mig fri og besøgte Shrewsbury (i juni), da jeg var færdig med min „*Journal*". Jeg faar nu nok at gjøre med at udfylde hullerne og faa den færdig til trykken inden første august. Jeg kommer bestandig til at ha respekt for folk, der skriver bøger, af hvad art de end monne være; thi jeg havde ikke spor af ide om, hvilket bryderi det volder at skrive jevn engelsk. Og det værste af alt, nemlig korrekturlæsningen, staar desværre endnu tilbage. Saa snart det er færdigt, maa jeg atter lægge ryggen til og begynde paa geologien. Jeg har holdt nogle korte foredrag i *Geological Society*, og de blev gunstig modtagne af „matadorerne", hvilket indgyder mig adskillig tillid, men lidet forfængelighed, haaber jeg, skjønt jeg maa tilstaa, at jeg altfor ofte føler mig som en paafugl, der beundrer sin stjert. Jeg havde aldrig ventet, at mine geologiske

© The Complete Work of Charles Darwin Online

arbeider nogensinde skulde gjøre sig fortjente til saa store mænds opmærksomhed som Lyells, der siden min tilbagekomst har været mig en meget ivrig ven. Jeg har det for øieblikket meget travelt og haaber, at jeg altid maa faa nok at gjøre, skjønt Gud skal vide, at der er mange ulemper ved et saadant liv; det værste er, at en faar saa liden tid til at besøge sine nærmeste venner. Jeg har i tre aar længtet og længtet efter at faa bo i Shrewsbury, og nu har jeg efter flere maaneders forløb faaet være sammen med de kjære, gode mennesker en uges tid. Susanne og Katarina har imidlertid opholdt sig her hos min bror i nogle uger, men de var reiste igjen før mit besøg."

Foruden med det allerede omtalte værk havde han det meget travelt med at gjøre forberedelser til udgivelsen af *„Zoology of the Voyage of the Beagle"*. Følgende breve belyser denne sag:

Til L. Jennyns[1]). Great Marlborough Street, 36, den 10de august 1837.

Kjære Jennyns! I de sidste uger har flere zoologer bearbeidet mig for at faa mig til at overveie muligheden af at udgive *„Zoology of the Beagle's Voyage"* efter en ensartet plan. Mr. Macleay[2]) har interesseret sig meget for sagen og paastaar, at en saadan udgave er meget ønskelig, da den samler en række iagttagelser over dyr, der bebor den samme

[1]) Nu pastor L. Blomefield.

[2]) William Shap Macleay var søn af Alexander Macleay, der tidligere var kolonial-minister i New South Wales og i mange aar sekretær i *Linnean Society*. Sønnen, som var en meget ivrig naturforsker og efter faderen havde arvet en meget stor insektsamling, gjorde insekt-læren til sit special-studium og blev meget bekjendt for sit nu glemte Quinary-system, der er fremstillet i 2den del af hans *„Horæ Enthomologicæ"*, udgivet i 1821. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

del af jorden, og sætter enhver fremtidig reisende istand til at ta dem med sig. Hvorvidt denne lette adgang til veiledning er af nogen betydning, er meget tvilsomt. Men hvis saa er tilfældet, vilde det være mere tilfredsstillende for mig at se det, jeg har samlet med mine hænder, sammenfattet i ét værk, efter at først andre naturforskere har lagt sine hoder i blød derover. Men saadanne hensyn bør ikke veie meget. Hele planen svæver for øieblikket endnu i luften; men jeg vilde dog gjøre Dem bekjendt med den, da jeg gjerne vilde høre Deres mening derom, og om De vilde ha noget imod at levere beskrivelser af fiskene i et saadant værk istedetfor i „*Transactions*". Jeg frygter for, at det ikke lar sig iværksætte, medmindre regjeringen vil yde bidrag til graveringen af kobberstikkene, og dette, frygter jeg, er kun en fjern mulighed; jeg tror dog, at jeg kan fremføre stærke krav og faa god støtte af alle naturforskere her i byen; de interesserer sig næsten allesammen meget for mine samlinger. Imorgen agter jeg at besøge mr. Yarrell; hvis han er enig med mig, vil jeg sætte mig i bevægelse for alvor; thi han skal være overmaade klog og fornuftig. Det nytter neppe noget at spekulere paa nogen bestemt plan; men jeg har tænkt paa at samle subskribenter og udgive værket heftevis (saa længe pengene strækker til; thi selv vil jeg ikke tabe penge paa det). Isaafald kunde den, som fik sin del færdig, ligegyldig i hvilken orden, udgive det særskilt (og endelig kunde jo delene sælges særskilt), saa ingen skulde bli heftet af den anden. Planen vilde i liden maalestok ligne Ruppels „*Atlas*" eller Humboldts „*Zoologie*", hvoraf Latreille, Cuvier etc. skrev forskjellige dele. Jeg vilde selv kun faa lidet at bestille dermed, naar undtages, at jeg for enkelte ordeners vedkommende

© The Complete Work of Charles Darwin Online

maatte tilføie noget om livsvanerne og klasserne etc., samt geografiske omrids og siden maaske nogle beskrivelser af hvirvelløse dyr.

Jeg holder paa med min *Journal*; den skrider langsomt fremad, skjønt jeg ikke er doven. Jeg anser Cambridge for et daarligt sted paa grund af alle de gode middage og andre fristelser; men jeg synes ikke, London er bedre, og jeg frygter for, det kan bli endnu værre. Jeg har en udmærket ven i Lyell og er en hel del sammen med ham, hvilket er til stor nytte for mig, da vi meget diskuterer Sydamerikas geologi. Jeg savner svært mine spaserture paa landet. Dette London er et skrækkeligt røghul, hvor man gaar glip af en stor del af livets største nydelser. Men jeg øiner ikke paa lange tider nogen mulighed for at slippe bort — om blot for en uge — fra dette fængsel. Jeg frygter, at det vil ta tid, før vi træffes; thi jeg formoder, at De ikke kommer hid ivaar, og jeg tror ikke, at jeg vil kunne reise til Cambridge. Hvor gjerne jeg vilde ta mig en skikkelig tur paa Newmarket-veien imorgen, men jeg maa ta til takke med Oxford Street isteden. Jeg hader gaderne i London. Vil De bede Henslow være omhyggelig med de *spiselige* soppe fra Tierra del Fuego; thi jeg har lovet mr. Brown, som synes at interessere sig særdeles for dem, nogle eksemplarer. Sig til Henslow, at jeg tror, at mine forstenede trær har blødgjort mr. Browns hjerte; thi han var meget venlig mod mig og talte om planterne paa Galapagos; før pleiede han aldrig sige et ord. Nu slaar klokken netop tolv, og jeg vil derfor ønske Dem god nat.

Deres trofaste *C. Darwin.*

Nogle uger senere synes planen at være modnet, og tanken om at søge regjeringens bistand at være bragt i udførelse.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Til J. S. Henslow. Great Marlborough Street 36. (18. mai 1837).

Kjære Henslow! Det glædede mig meget at modtage Deres brev. Jeg længtes meget efter at faa høre, hvorledes det gik med Deres mange forskjellige arbeider. Det forundrer mig ikke det mindste, at De begynder at faa ondt i hodet; det er næsten et under, at De har noget igjen af Deres hode. Deres beretning om turen til Gamlingay var skrækkelig fristende, men jeg kan paa ingen maade forlade London. Jeg ønskede at aflægge mine gode, kjære slægtninge i Shrewsbury et besøg paa nogle dage; men jeg kunde ikke afse tid til det. For øieblikket venter jeg paa, at hertugen af Somerset, som er præsident i *Linnean Society*, og lord Derby og Whewell skal sætte sit navn under en skriftlig vurdering af mine samlinger. Saasnart jeg faar denne, vil jeg ansøge regjeringen om understøttelse til kobberstikkene og derpaa udgive „*Zoology*“ efter en ensartet plan. Det er aldeles latterligt, hvor lang tid der kræves til alle mulige ting, naar mange mennesker har med dem at gjøre. Jeg har arbeidet stadig, men er alligevel blot færdig med to tredjedele af „*Journal*“. Jeg mærker, at arbeidet skrider svært sagte fremad, skjønt jeg arbeider mange timer om dagen; det er en frygtelig ting at sige til sig selv, at enhver nar og enhver fornuftig mand i England kan komme med saa mange ondskabsfulde bemærkninger om den og den ulykkelige sætning, som han lyster.“

I august skriver han til Henslow for at underrette ham om, at det gik godt med planen om udgivelsen af „*Zoology of the Voyage of the Beagle*“; finansdepartementet havde nemlig lovet at bidrage £ 1000 i dette øiemed. „Jeg har ventet med at

© The Complete Work of Charles Darwin Online

skrive til Dem og takke Dem paa det oprigtigste, fordi De har taget Dem saa kraftig af min sag. Jeg ventede, til jeg opnaaede en sammenkomst med finansministeren[1]). Han modtog mig idagmorges, og jeg havde en lang samtale med ham i mr. Peacocks nærværelse. Intet kunde være mere venligt end hans hele optræden. Han kom ikke med nogen afkortninger, men bad mig kun gjøre saa meget som muligt ud af pengene, hvilket jeg naturligvis ogsaa vil selv. Jeg havde ventet mig et meget høitideligt møde; men jeg maa sige, det var svært ligefremt. Skylden blir min, om værket ikke blir godt; men jeg blir undertiden saa ræd for, at jeg ikke har stof nok. Det vil bli overordentlig tilfredsstillende om et par aars tid at se, at der blev gjort, hvad gjøres kunde, ud af alt stoffet."

Senere ud paa høsten skriver han til Henslow: „Jeg har ikke været rigtig frisk paa det sidste, jeg har havt en ubehagelig hjertebanken, og mine læger raader mig indstændig til at ta paa landet i nogle uger". Han tog sig følgelig en ferie paa en maaneds tid og reiste til Shrewsbury og Maer; desuden aflagde han ogsaa Fox et besøg paa øen Wight. Jeg tror, det var under dette besøg hos mr. Wedgwood, at han gjorde de første iagttagelser over regnormenes virksomhed, og sent om høsten oplæste han en afhandling over denne gjenstand i „*Geological Society*". I disse to maaneder drev han ogsaa flittig paa med et udkast til „*Zoology of the Voyage of the Beagle*" og begyndte at samle de geologiske resultater af sine reiser. Følgende brev hentyder til forslaget om, at han skulde overtage sekretærposten i „*Geological Society*".

[1]) T. Spring Rice. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Til J. S. Henslow. 14. oktober 1837.

Kjære Henslow. Jeg er Dem meget forbunden for Deres tilbud om overtagelse af sekretærposten. Det er mig overmaade magtpaaliggende, at De faar høre min egen mening om sagen: vil De saa bagefter være saa venlig at sige mig oprigtig, hvad De mener derom? Sagen har ikke været ude af mine tanker i hele sommer. Jeg vil ikke overtage posten af følgende grunde: For det første er jeg fuldstændig uvidende i Englands geologi, hvortil man jo maatte ha kjendskab for at kunne gjøre forkortelser i mange afhandlinger, før de blev oplæste for selskabet, eller rettere for at kunne vide, hvad der skulde udelades; dernæst er jeg komplet uvidende i sprog og kan ikke udtale et eneste fransk ord — et sprog, der saa ofte citeres. Det vilde være vanærende for selskabet at ha en sekretær, som ikke kunde læse fransk. For det andet vilde det tage megen tid. Husk paa, at jeg maa holde øie med kobberstikkene, ha tilsyn med og skaffe stof til det arbeide, som har statsunderstøttelse, og som skal udkomme heftevis og — regelmæssig. Alle mine geologiske notiser befinder sig i en meget uordnet tilstand; ingen af mine forstenede konkylier er bearbeidede, og jeg har meget at læse. Jeg har næret haab om, at jeg ved at gi afkald paa selskabelig omgang og ved ikke at spilde en time kunde bli færdig med geologien om halvandet aar, ved udløbet af hvilken tid de andre vil være færdige med beskrivelsen af de høiere staaende dyr, og jeg faar da absolut brug for al min tid med at fuldføre beskrivelsen af de hvirvelløse. Hvis det ikke lykkes mig at følge denne plan, maa geologien opsættes til idetmindste tre aar fra nu af. Som det nu staar med denne videnskab, vilde største-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

delen af den ringe nytte, jeg har gjort, være spildt, og jeg vilde rent tabe modet og mit glade humør. Jeg ved af erfaring, hvilken tid det tar at gjøre uddrag selv af *mine egne* afhandlinger i selskabets forhandlinger. Hvis jeg var sekretær og skulde gjøre dobbelte uddrag af hver afhandling efter først at ha studeret dem, vilde det *idetmindste* koste mig tre dage (og ofte mere) for hver 14de dag. Dertil kommer mange andre tilfældigheder, som volder tidsspilde; jeg ved, at dr. Royle syntes, at stillingen tog svært megen tid. Hvis jeg kunde spare ind tid ved at holde mig borte fra alle slags fornøielser eller ved at arbeide haardere end før, vilde jeg modtage posten. Men jeg henstiller til Dem, om noget selskab i verden kan ha noget krav paa mig — jeg, som arbeider saa sent, som har to værker under arbeide paa engang, og som ved, at den geologiske del af mit arbeide maa udsættes paa lang og ubestemt tid, om jeg ikke kan faa det fra haanden inden en bestemt tid. Jeg kan ikke indrømme, at jeg som videnskabs-dyrker har nogen forpligtelse paa mig til at opsætte med udgivelsen af det værk, jeg holder paa med, for at paatage mig noget, der kan gjøres af hvemsomhelst, der har mere tid til sin raadighed, end jeg har for øieblikket. Desuden — saa tidligt i mit videnskabelige liv, med saa meget, som jeg har at lære, vilde den foreslaaede post bli saa meget mere brysom, hvor stor end æren kan siges at være. Jeg ved nok, at mr. Whewell, der dømmer fra sig selv, tror, jeg overdriver den tid, posten som sekretær vil koste mig; men jeg ved nøiagtig, hvor lang tid selv det simpleste forfatterskab koster mig. Jeg synes slet ikke om at afslaa mr. Whewells tilbud, saameget mere, som han altid har interesseret sig varmt for mig. Men jeg kan ikke med rolig samvittig-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hed overtage et hverv uden at ofre mig helt og holdent for det, og det kan jeg ikke i dette tilfælde, da jeg har geologien og det værk, der har statsunderstøttelse, paa mig. Min sidste indvending er, at jeg ikke er sikker paa, om jeg med min helse kan greie det, jeg har paataget mig, endsige mere. Det er virkelig ikke tomt prat, naar jeg siger, at dr. Clark i London først bestemt raadede mig til at slutte med at skrive, ja endog med at læse korrektur i nogle uger. Alt, hvad der paavirker mit humør, gjør mig i den senere tid fuldstændig arbeids-udygtig og skaffer mig en slem hjertebanken. Posten som sekretær vilde være mig en større kilde til bryderi end noget andet. Før jeg kommer til byen og faar se, hvorledes det gaar med mig, *kunde* jeg slet ikke ligefrem sige, at jeg vilde ta posten, selv om jeg ønskede den aldrig saa meget. Jeg ber Dem undskylde dette lange og kjedelige snak om mig selv; men sagen er, at denne ting er af stor interesse. Paa den ene side vil jeg ikke gjerne anse mig for egenkjærlig og grætten, og paa den anden side kan jeg ikke se nogen mulighed for at overtage det tilbudte hverv uden at opofre alle mine planer og en hel del bekvemmeligheder. Hvis De træffer Whewell, saa vær saa snil at meddele ham indholdet af dette brev; vil han ha det bryderi, maa han gjerne læse det. Kjære Henslow, jeg kommer til Dem som til en far. Sig mig Deres mening. Men læg ikke den aandelige maalestok paa mig, som passer for Dem og nogle faa andre; for Dem gjælder det jo, at jo flere forskjelligartede gjøremaal De har for haanden, des lettere gaar det; men slig er det ikke med mig, og dog haaber jeg, jeg aldrig skal komme til at ligge paa ladsiden.

Deres inderlig hengivne *C. Darwin.*

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Tilsidst modtog han posten og beholdt den i tre aar, fra 16de februar 1838 til 19de februar 1841. Saasnart han havde faaet vished for, at der var bevilget statstilskud til „*Zoology of the Voyage of the Beagle*“, fik han det meget travlt med de foreløbige arrangements til udgivelsen, og dermed var han optaget en del af oktober og november.

Til J. S. Henslow. 4. november 1837.

Kjære Henslow! Aa, sig Leonard (Rev. L. Jenyns), at det gaar fremover med mit regjeringsarbeide, og jeg haaber, det vil bli godt. I subskriptions-indbydelsen vil han faa se sit navn blandt forfatterne. Jeg lægger ryggen til med glad sind. Jeg er nu meget friskere, end jeg var den sidste maaned før mit besøg i Shrewsbury. Jeg frygter, at geologien vil koste mig megen tid; jeg har kastet øiet paa en bunke notiser, og det var rent skrækkeligt, hvilke masser jeg maa læse igjennem bare for dette steds vedkommende. Selv om jeg blir otti aar gammel, vil jeg altid være lige forbauset over, at *jeg* er bleven forfatter. Om noget menneske aaret før min reise (med „*Beagle*“) havde sagt mig, at jeg nu skulde ha været en engel, vilde det ha forekommet mig akkurat lige umuligt. Det gjør mig ondt, at der er saa mange trykfeil i den trykte del af mit arbeide. I mit fravær fik mr. Colburn en eller anden gaas til at læse korrektur, og han har mangfoldiggjort feilene istedetfor at formindske dem; men alligevel ser det glatte papir og den tydelige sats rent fortryllende ud, og her om kvelden sad jeg i stum beundring og gloede paa den første side, efterat jeg havde faaet den fra trykkeriet.

Deres *C. Darwin.*

© The Complete Work of Charles Darwin Online

1838.

Fra begyndelsen til slutten af juni dette aar havde han det travlt med udarbeidelsen af de zoologiske og geologiske resultater af sin reise. Denne tørn blev kun afbrudt af de tre dages besøg i Cambridge i mai maaned; og selv denne lille feriereise tog han sig kun paa grund af daarlig helse, som man kan skjønne af en note i hans dagbog: „første mai: meget daarlig", og af et brev til hans søster af 16de mai 1838, i hvilket han skriver: „Min tre dages tur til Cambridge har været ren helsebod for mig; den har gjort mig saa elastisk, at jeg tænker, jeg skal faa endel fra haanden, før jeg atter tar mig fri". Han synes rigtig at ha nydt denne tur; han skriver fremdeles til sin søster: „Nu skal jeg fortælle dig om Cambridgeturen: Jeg boede hos Henslows og gjorde mig rigtig godt af turen. Jeg blev rent hjertelig modtaget af mine venner. Jeg var faktisk dagens løve. Mrs. Henslow maatte desværre fredag reise bort paa et besøg paa landet. Den kveld var der et udsøgt selskab hos Henslow; alle Cambridges store mænd var der, og det maa jeg sige var en ganske storartet samling. Lørdag tog jeg mig en ridetur til L. Jenyns og blev hos ham om formiddagen. Han var i godt humør forresten, men syntes nok, det var svært ensomt. Lørdag eftermiddag spiste jeg i et af collegerne, spillede bold paa College Green om eftermiddagen og fik ørerne tudede fulde af nattergale-sang. Søndag spiste jeg i Trinity College; vi havde en ekstra middag; jeg var saa heldig at faa sidde ved siden af professor Lee[1]); det er en hyggelig, pratsom mand, der glæder sig som

[1]) Samuel Lee, af Queen's College, var professor i arabisk fra 1819 til 1831 og regius professor i hebraisk fra 1831 til 1848. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

en gut, fordi han, som har siddet 7 aar i et præstekald eller kapellani i Somersetshire etsteds, nu atter er kommen tilbage til civiliseret selskab og østerlandske manuskripter. Han havde byttet sit gamle præstekald med et, der laa fjorten (engelske) mil fra Cambridge, og saa fuldkommmen lykkelig ud. Om kvelden overvar jeg gudstjenesten i Trinity Chapel og hørte „*The Heavens are telling the Glory of God*“ [2]) i en prægtig stil; det sidste kor syntes at ryste colleget i dets grundvolde. Derefter var der stort selskab hos Sedgwick.“

I de sidste dage af juni reiste han paa sin tur til Glen Roy, hvorom han skriver til Fox: „Jeg har ikke været rigtig frisk paa det sidste; jeg har derfor bestemt mig til at forlade London tidligere, end jeg egentlig havde tænkt. Jeg reiser pr. dampbaad til Edinburg, tar mig en ensom spasertur paa Salisbury Craigs og mindes svundne tiders tanker, reiser derpaa til Glasgow og den store Inverness-dal; tæt ved dette sted agter jeg at stanse en uges tid for at undersøge de geologiske forhold ved Glen Roy-strandlinjerne; derfra gaar veien til Shrewsbury; i Maer blir jeg over en dag, og saa vender jeg tilbage til røg, sygdom og slid i London.“ Han tilbragte „otte gode dage“ i Glen Roy. Hans afhandling om denne sag blev skrevet i løbet af sommeren og offentliggjort af *Royal Society*. Han skriver i sin notisbog: „6te septbr. 1838. Blev færdig med afhandlingen om „Glen Roy“, et af de vanskeligste og lærerigste arbeider, jeg har havt med at gjøre.“ Man vil huske, at han i sine „erindringer“ taler om denne afhandling som en fiasko, han skammer sig over. Dengang han skrev, var den sidste teori om

[1]) „Al himlene forkynder Guds ære“. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

strandlinjerne den, der var fremsat af sir Lauder Dick og dr. Macculloch, som antog, at der i gamle dage havde været sjøer i Glen Roy, foraarsagede af dæmninger af klipper og opsvømmet land. Ved sin argumentation mod denne teori troede han, han havde slaaet ihjel alle sjøteorierne; men deri tog han feil. Han skriver (afhandl. om Glen Roy side 49): „Den uundgaaelige slutning er, at ingen hypotese om en af opdæmninger indesluttet sjø kan antages; den løser ikke spørsmaalet om oprindelsen til „Lockabers strandlinjer". Mr. Archibald Geikie har været saa venlig at gi mig lov til at citere et sted af et brev til mig af 19de november. 1884; jeg skrev nemlig til ham for at høre hans mening om min fars arbeide om Glen Roy: „Jeg behøver ikke at sige, at mr. Darwins arbeide udmærker sig ved den for ham eiendommelige skarphed i iagttagelsen og hans stadige imødegaaelse af alle mulige indvendinger.

Det er imidlertid et mærkeligt eksempel paa, hvor farligt det er for en naturforsker at gjøre slutninger ud fra én kjendsgjerning, uden at ta hensyn til andre. Da han fandt, at det vand, som dannede strandlinjerne i egnen om Glen Roy, umulig kunde være blevet afstængt ved dæmninger af berg eller grus, saa han ingen anden udvei end at betragte dem som havets værk. Havde tanken om forbigaaende dæmninger af bræis faldt ham ind, vilde de mangler, som han bekjæmpede ved indsjøteorien, blit hævede, og han vilde ikke ubevidst være bleven bragt til at overse saamange knusende indvendinger mod den antagelse, at terrasserne skulde skylde havet sin oprindelse."

Naar man tar i betragtning det standpunkt, den geologiske videnskab dengang indtog, og husker paa, at han ikke havde anledning til at gjøre iagt-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

tagelser over isens virkninger i nogen større udstrækning, var det ikke at vente, at den tanke skulde ha faldt ham ind, at dæmninger kunde dannes af isbræer. — Den sidste halvdel af juli tilbragte han i Shrewsbury og Maer. Den eneste dagbogs-notis af nogen interesse fra denne tid er en om, at han var „meget doven" i Shrewsbury, og at han har begyndt paa „en notisbog, i hvilken han gjorde optegnelser om metafysiske spørsmaal." I august fortæller han, at han læste „en hel del morsomme bøger og beskjæftigede sig lidt med metafysik."

I resten af dette aar skrev han færdig sin bog om koralrevene (som var paabegyndt i oktober) og skrev endel om hævnings-foreteelserne i Syd-Amerika.

Til C. Lyell. 36 Great Marlborough Street 9. august 1838.

Kjære Lyell! Jeg skrev ikke til Dem i Norwich, for jeg troede, jeg skulde faa mere at fortælle, naar jeg ventede et par dage til. Mange tusen tak for Deres „*Elements*", som jeg fik (og jeg tror, det var det *allerførste* eksemplar, som blev uddelt) sammen med Deres brev. Jeg har læst Deres bog igjennem fra perm til perm; jeg er opfyldt af beundring over den, og da jeg nu ikke omgaaes nogen geolog, maa jeg tale til Dem om den. Det er ikke nogen fornøielse at læse en bog, hvis man ikke kan faa sig en ordentlig samtale om den. Jeg gjentager, jeg er opfyldt af beundring over bogen; den er saa klar som dagslyset; sandt at sige, følte jeg mig mangengang under læsningen ydmyget, naar jeg tænkte paa, hvorledes geologerne har arbeidet og strævet for at bevise ting, som synes at falde saa aldeles af sig selv, slig som De fremstiller dem. Deres skildring af de sekundære aflagringer læste jeg med megen interesse; De har

© The Complete Work of Charles Darwin Online

gjort den ganske „saftig“, som vi i vor barndom pleiede at sige om en god historie. Der var ogsaa meget nyt for mig, og jeg maa gjøre omtrent femti uddrag af den. Bogen maa nødvendigvis gjøre godt; kjætterne imod sund sans maa gi sig . . . . Apropos, husker De, jeg fortalte Dem, hvor meget jeg misbilligede den maade, hvorpaa N. N. henviser til sine andre værker, akkurat som om han vilde sige: „De maa, bør og skal kjøbe alt, jeg har skrevet.“ Jeg tror, De ganske har undgaaet dette; Deres henvisninger synes bare at sige: „Jeg kan ikke fortælle Dem alt i denne bog, ellers vilde jeg gjøre det; De faar derfor gaa til „*Principles*“,“ og jeg er vis paa, De vil faa mange til at gaa did, og at de ligesom jeg vil bli den fortræffelige geologiske videnskabs varme beundrere. Som De ser, er jeg aldeles begeistret, og jeg har da ogsaa god grund til at være det, naar jeg opdager, at De har benyttet min journal saa uendelig meget mere, end jeg havde ventet. Jeg vil ikke sige mere om bogen, for det blir bare ros altsammen. Men jeg maa dog udtrykke min beundring over den gjennemførte ærlighed, hvormed De citerer alle mulige geologer, levende som døde.

Min reise i Skotland opfyldte fuldstændig mine forventninger, og min tur med paketbaaden var svært hyggelig; slig en krok som jeg er, havde jeg dog den tilfredsstillelse at se to damer og nogle smaa børn ganske sjøsyge, mens jeg var frisk. Paa tilbageturen fra Glasgow til Liverpool nød jeg en lignende triumf over nogle voksne mænd. Jeg opholdt mig en hel dag i Edinburg eller rettere sagt paa Salisbury Craigs. Jeg vil gjerne engang høre Deres tanker om den klassiske jordbund derborte. Bygningen var mig rent ny, ja besynderlig — det vil sige, hvis jeg opfattede den rigtig. Fra Edinburg

© The Complete Work of Charles Darwin Online

reiste jeg i gig og kjærre (og det kjærre uden fjere; jeg skal aldrig glemme den) til Loch Leven. Jeg havde ventet mig mere af landskabet; jeg naaede Glen Roy lørdag aften, en uge efter at jeg havde forladt Marlborough Street. Her havde jeg i fem dage det deiligste veir med prægtige solnedgange; hele naturen saa ligesaa lykkelig ud som jeg. Jeg gik ture over fjeldene i alle retninger og undersøgte denne meget eiendommelige egn. Jeg tror, intet — ikke engang den første vulkanske ø, jeg besøgte, eller den første „hævede" strand, eller overgangen over Cordillerne — har interesseret mig slig som det, jeg saa denne uge. Det er uden sammenligning den mærkeligste landstrækning, jeg nogensinde har undersøgt. Jeg er nu aldeles overbevist om, at sandbankerne er strandbredder, skjønt jeg ikke kunde finde spor af skjæl; og jeg tror, jeg kan komme over de fleste, om ikke alle, vanskeligheder. I en anden dal fandt jeg en strandlinje, som hidtil havde været upaaagtet, men som er af stor betydning; og jeg har samlet endel mærkelige kjendsgjerninger om vandre-blokke, hvoraf en var ført op paa en top, som ligger 2200 fod over havet. Jeg holder nu paa at skrive en afhandling om dette emne, og jeg liker denne beskjæftigelse svært godt; det værste er, at jeg aldeles ikke kan faa stoffet sammentrængt inden rimelige grænser. Jeg haaber, jeg en gang kan faa diskutere med Dem nogle af de slutninger, jeg er kommen til efter min undersøgelse af Glen Roy. Nu, da jeg har faat snakket ud, er jeg meget roligere; thi Glen Roy har virkelig forbauset mig.

Jeg lever meget rolig og som følge deraf behagelig, og mit arbeide gaar smaat, men stadig fremad. Jeg er kommen til én slutning, som De vel synes beviser, at jeg er en meget forstandig

© The Complete Work of Charles Darwin Online

mand, nemlig at hvad De siger, viser sig bestandig at være rigtigt, og som bevis herpaa kan det tjene, at jeg har taget efter Deres skik bare at arbeide omtrent to timer i træk; jeg gaar derpaa ud og udfører mine forretninger i byen, gaar saa hjem og sætter mig atter til at arbeide; paa den maade faar jeg to dage ud af en. Denne arbeids-ordning viser sig at være fortræffelig; naar den anden halve dag er til ende, gaar jeg og spiser middag i Athenæum som en gentleman — eller rettere som en lord; for den første aften, jeg sad i det store forsamlingsværelse ganske alene paa en sofa, følte jeg mig akkurat som en hertug. Jeg liker Athenæum svært godt; man møder saa mange folk der, som man gjerne vil træffe. Den allerførste gang, jeg spiste middag der (d. v. s. i forrige uge) mødte jeg dr. Fitton[1]) i døren, og han fik et helt selskab samlet — Robert Brown, som er reist til Paris, og Auvergne, Macleay og dr. Boott[2]) At De hjalp mig ind i Athenæum, har ikke været spildt umag, og jeg liker det dobbelt godt, fordi jeg havde ventet, jeg skulde komme til at afsky det.

Dette er rigtig et skrækkeligt brev; jeg skal faa Owen til at ta det med til Newcastle. Hvis De nu vil være en snil mand, saa skriver De

[1]) W. H. Fitton (f. 1780, d. 1861) var læge og geolog; han var engang præsident i *Geological Society*. Det var ham, som fik istand „forhandlingerne"; andre videnskabs-selskaber har optaget denne offentliggjørelses-maade. F. D.

[2]) Francis Boott (f. 1792, d. 1863) er især kjendt som botaniker ved sit arbeide over slægten *carex*. Han var i mange aar i bestyrelsen for *Linnean Society*. Han skildres (i en biografisk skisse, som er trykt i *Gardeners' Chronicle*, 1864) som en af de første læger i London, der opgav den sædvanlige sorte kjole, knæbukserne og silkestrømperne og anlagde datidens almindelige dragt, blaa frakke med messingknapper og lysegul vest, en dragt, som han bar hele sit liv. Efter at han havde opgivet sin praksis, hvilket han gjorde tidlig, brugte han en stor del af sin tid til at gjøre godt i stilhed. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

mig til fra Kinnordy[1]) og fortæller mig nyt fra Newcastle, om the Craig, om Dem selv, Deres hustru, og forresten alt muligt. Jeg skal sende „*Entomological Transactions*", som jeg har laant til Dem, med Hall; De vil bli skuffet over N.'s afhandlinger, det vil sige, hvis De tror, min kjære ven har en eneste klar tanke om noget emne. Han har rørt om hinanden nylig uddøde og virkelig forstenede insekter paa en og samme afbildning, slig, at jeg er bange for, De ikke faar stort ud af det; og dog tror jeg, det er et emne, som burde behandles i „*Principles*". De vil faa Dem en god latter over nogle af de latterlig sublime steder i afhandlingerne, og De vil udentvil ta Dem meget nær af en snert, der er til Dem selv. Fra mere end en kant har jeg hørt, at man kan vente kjævlerier i Newcastle[2]); det bedrøver mig at høre det. Jeg traf gamle *** i kveld i Athenæum, og han mumlede noget om at skrive til Dem eller nogen anden om sagen; jeg svæver dog endnu i fuldstændig uvidenhed. Imidlertid tænker jeg nok, jeg skal faa lys i sagen; thi jeg skal spise hos ham en af dagene; jeg kunde nemlig ikke hitte paa nogen undskyldning. En ven af mig spiste middag hos ham forleden; de var ialt fire stykker og gjorde ende paa ti flasker vin — behagelige udsigter for mig; men jeg er bestemt paa ikke engang at smage hans vin, delvis fordi jeg har moro af at se hans uhyre overraskelse og uvilje.

Jeg beklager, at jeg piner Dem med dette grusomme brev. Vær saa snil at hilse Deres hustru paa det venligste fra mig, naar De kommer til Kinnordy. Jeg saa hendes navn i fremmedbogen i Inverorum. Bed hende læse anden række

[1]) Det hus, hvori Lyells far boede. F. D.
[2]) I mødet i „*British Association*". F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

af „*Mr. Slick of Slickville's Sayings*[1])“ . . . Den overgaar næsten „*Samivel*“, denne keiser for alle helte. Godnat, kjære Lyell; De tror rimeligvis, at jeg har drukket noget stærkt, siden jeg skriver saa meget sludder; men jeg har ikke saa meget som smagt paa Minerva's tyndtøl idag.

Deres oprigtig hengivne *Chas. Darwin.*

Til C. Lyell. Fredag aften, 13. september 1838.

Kjære Lyell! Det overraskede og glædede mig at faa et saa overmaade langt brev fra Dem, og jeg er Deres kone meget taknemmelig, fordi hun har villet ha det bryderi at skrive saa meget[2]). Jeg agter nu at unde mig den glæde at rable ned noget til Dem; De har saamegen sympati for alt vedrørende geologien, at jeg ikke tar mig nær af at skrive en hel del om mig selv.

Jeg har saa meget at fortælle om alle mulige smaating, at jeg neppe ved, hvad jeg skal begynde med. Det er overflødigt at fortælle, at det glædede mig meget at høre, at Deres far synes godt om min *Journal*. At høre sligt er ligesom en opstandelse fra det døde; thi det er akkurat, som dette mit førstefødte barn i lang tid har været dødt, begravet og glemt for mig; men fortiden er intet og fremtiden alt for os geologer, som De siger i det prægtige motto til „*Elements*“. Apropos, har De læst artiklen i „*Edinburgh Review*“ om M. Comte's „*Cours de la philosophie*“ (eller en lignende titel)? Den er ypperlig; der staar saameget vakkert om, at naturvidenskabens egentlige kjerne er af profetisk art, hvilket mindede mig om „at dens lov er fremskridt.“

[1]) Mr. Slick of Slickville's mundheld. F. D.

[2]) Lyell dikterede meget af sin korrespondance. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Jeg vil nu gjennemgaa Deres brev for alvor. Den ordning at sætte kapitlet om Elie de Beaumont paa en særskilt plads og i begyndelsen af bogen synes jeg er meget god; ialfald er det at vise en fast holdning i den første udgave, som skal oversættes paa fransk. Det vil bli interessant for geologer herefterdags at se, hvor længe en mands navn kan holde oppe en teori, som er blevet saa fuldstændig gjendrevet som De Beaumont's af Dem. De siger, De „begynder at haabe, at de store grundsætninger, som der er fremholdte, vil bestaa tidens prøve". *Begynder at haabe;* jeg maa sige, at *muligheden* af tvil har ikke faldt mig ind paa aldrig saa lang tid. Dette er kanske meget ufilosofisk, men min „geologiske frelse" beror herpaa. Jeg er netop kommen tilbage fra Glen Roy, og jeg har set vanskelighederne forsvinde, naar man gaar frem efter Deres grundsætninger, saa jeg blir ganske harm, naar De snakker om at *haabe.* Med hensyn til det spørsmaal, hvor vidt min koralteori berører De Beaumont's teori, da tror jeg, det er klogest at citere mig med stor forsigtighed, indtil jeg faar udgivet hele min afhandling; saa kan jo De (og andre) afgjøre, hvorvidt der er grund for en saadan generalisering. Jeg tviler ikke paa, at den er rigtig; men man maa altid være meget forsigtig med at udvide en betragtningsmaade til at gjælde slige vidder, naar man kun har forholdsvis faa kjendsgjerninger at holde sig til. Jeg har for min del ikke den mindste tvil om, at i den nyere (eller som De til min store ærgrelse vilde kalde den, den „ny pliocæne") tid foldede lag (ikke altsaa parallelt løbende lag) er blit hævede og tilsvarende sænkede, skjønt i det samme tidsrum nogle dele sandsynligvis en tid er forblit ubevægelige eller endog har sænket sig. Jeg tror

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ikke, man kunde ha fundet paa en mere feilagtig forklaring end den, at store lag i rette linjer pludselig er blit væltede op.

Naar min bog om vulkaner og koralrev udkommer, ved jeg ikke; jeg er bange for, det ikke vil bli før om mindst 4—5 maaneder, skjønt rigtignok den største del er færdigskrevet. Der gaar saa megen tid tabt med at rette paa smaating og undersøge, om de er nøiagtige. Mit zoologiske arbeide, der har statsunderstøttelse, er en møllesten om min hals, og afhandlingen om „Glen Roy" har kostet mig 6 uger; jeg vil dog ikke sige, at de er spildte; thi hvis jeg kan overtyde andre om, hvad jeg selv er overbevist om er det rette, tror jeg nok, De vil indrømme, at den slutning, jeg er kommen til, er af stor betydning. Jeg tviler ikke paa, at den smeltede masse under jordskorpen er ganske flydende, næsten som havet under isen. Det er sandt, kan De ikke anføre mig et eksempel fra Sverige paa, at skjæl findes bevarede paa overfladen, men ikke i samtidige grusleier?

Husk, hvad jeg ofte har hørt Dem sige: det er ikke bra for forstanden, at man er paa landet; den skotske taage kvæler alle vulkanske spekuleringer. Som De ser, spiller jeg den ægte londoner, der foragter de stakkars folk fra landet, som indaander frisk luft istedenfor røg og har de vakre marker at se paa istedenfor murstenshusene i Marlborough Street, som jeg maa tilstaa jeg afskyr. Det glæder mig at høre, hvad De fortæller om „*British Association*". Det glæder mig saameget mere, som jeg har forsvaret dets sag mod Basil Hall, Stokes og flere andre; jeg havde nemlig efter den beretning, som stod i „*Athenæum*", faaet ud, at det maa ha været et glimrende møde. Jeg har havt megen moro af en beretning, jeg har faaet

© The Complete Work of Charles Darwin Online

om kampen mellem Don Roderick[1]) og Babbage. Det er dog stor skade, at Babbage er saa umedgjørlig . . . Dette er rigtig en ægle af et brev, for efter hver sætning drager jeg pusten, og det maa nok De gjøre ogsaa, naar De læser det.

Jeg ønsker af mit ganske hjerte, at mit geologiske værk var færdigt. Jeg har al grund til at arbeide strængt, og jeg vil følge Deres anvisning at arbeide netop saa meget, som helsen taaler. Jeg vilde gjerne, at mit værk skulde være færdigt, før den nye udgave af Deres „*Principles*" udkommer. Foruden koralteorien vil kapitlerne om vulkanerne indeholde nogle nye ting. I den senere tid har jeg i en bedrøvelig grad været fristet til dovenskab — det vil sige, hvad geologien angaar — paa grund af de mange nye anskuelser, som har strømmet ind paa mig fort væk, om dyrenes klassifikation og deres slægtskab og instinkter — og som alt berører spørgsmaalet om arterne. Den ene notisebog efter den anden er bleven fyldt med kjendsgjerninger, som *tydelig* begynder at gruppere sig under sær-love.

[Hans beretning om, hvad han skrev paa i aarets løb, peger ikke fuldt forstaaelig paa det overmaade vigtige værk, som nu var under arbeide: grundlæggelsen af det, som skulde bli hans livs stordaad. Dette kan man se af foranstaaende brev til Lyell, hvor han taler om at være „doven"; ogsaa følgende uddrag af et brev til Fox, skrevet i juni, er i saa maade af interesse: „Det glæder mig at høre, at du ikke har glemt mine spørsmaal om krydsning mellem dyr. Det er min kjæphest, og jeg tror virkelig, jeg engang skal kunne gjøre noget

[1]) Murchison. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

i dette meget indviklede emne om arterne og deres afarter."]

1839 til 1841.

[Om vinteren 1839 (den 29de januar) blev min far gift med sit søskendebarn Emma Wedgwood[1]). Det hus, hvori de boede de første aar, de var gifte, nr. 12 i Upper Gower Street, var et af de almindelige, smaa londonske huse, med et dagligværelse til gaden og et mindre værelse til gaarden, og i dette opholdt de sig mest, da det var roligere der. Senere lo far ofte over de ualmindelig stygge møbler, gulvtæpper osv. i huset i Gower Street. Et fortrin havde det dog for de fleste huse i London, nemlig en have, som var bedre end de almindelige, — et stykke saa bredt som huset og 45 alen langt. Allerede denne lille flæk med smudsigt græs gjorde det lettere at holde ud i London for disse to mennesker fra landet. Om sit liv i London skriver han til Fox (oktober 1839): „Vi lever yderst rolig; selv Delamere, som du beskriver som et svært ensomt sted, er visselig et rent forlystelsessted i sammenligning med Gower Street. Vi har aldeles sluttet med at holde selskaber; thi ingen af os taaler dem. Og naar man lever rolig i London, er der intet, som kan lignes med den ro — der er noget storartet ved byens røgsorte taage og de dumpe fjerne lyd af drosker og vogne; du kan vist mærke, at jeg holder paa at bli en fuldblods londoner; jeg fryder mig ved den tanke, at jeg skal bli her de næste 6 maaneder."

Notiserne i dagbogen om sygdom tiltager i antal i disse aar, og som følge heraf blir ferierne

[1]) Datter af Josiah Wedgwood i Maer og sønnedatter af grundlæggeren af the Etruria Works, den for sit flintestentøi berømte porcelænsfabrik. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

flere og hyppigere. Fra 26de april til 13de mai 1839 opholdt han sig i Maer og Shrewsbury. Fra 23de august til 2den oktober var han ogsaa borte fra London, nemlig i Maer og Shrewsbury og desuden i Birmingham paa et møde i „*British Association*“. I august 1839 har han noteret: „Under mit ophold i Maer læste jeg lidt, var meget syg og skrækkelig doven. Jeg har lært den gode ting, at *intet* er saa uudholdeligt som lediggang.“

I slutningen af 1839 blev hans ældste barn født, og det var da, han paabegyndte de iagttagelser, som tilsidst blev udgivne under titelen „Udtryk for sindsbevægelser hos mennesker og dyr“. Hans bog om dette emne og den korte afhandling, han skrev i „*Mind*“ [1]), viser, hvor nøie han iagttog sit barn. Han synes at være blit overrasket over, at han interesserede sig slig for et lidet spædbarn; thi han skrev til Fox (juli 1840): „Han (gutten) er saa fortryllende, at jeg ikke engang vil forsøge at være beskeden, naar jeg snakker om ham. Jeg er vis paa, intet menneske kan sige noget til hans ros, som vi ikke ved inderlig godt før. Jeg havde ikke den fjerneste tanke om, at der kunde være saa meget ved en 5 maaneder gammel gut. Du vil heraf se, at jeg er stolt af at være far.“

I disse aar arbeidede han paa „koralrevene“, dog med ophold imellem, da han nemlig ofte var syg. Saaledes taler han om at „ta op igjen“ emnet i februar 1839, ligeledes i oktober samme aar og i juli 1841, „efter mere end 13 maaneders ophold“. Hans øvrige videnskabelige arbeide bestod i en afhandling til *Geological Society* om vandreblokke og lere i Syd Amerika, samt nogle mindre artikler om geo-

[1]) Juli 1877.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

logiske emner. Han skrev ogsaa flittig paa den ornitologiske del af *„Zoology of the Beagle“*, d. v. s. paa sine bemærkninger om vaner og geografisk udbredelse hos de fugle, Gould havde beskrevet.

Til C. Lyell. Onsdag morgen [februar 1840].

Kjære Lyell! Mange tak for Deres venlige brev. Jeg vil skrive efter *„Scotsman“*. Dr. Holland tror, han har fundet ud, hvad det er om at gjøre med mig, og han haaber nu, han skal faa mig paa ret kjøl igjen. Er det ikke bedrøveligt: nu er det 9 uger, siden jeg arbeidede en hel dag, og ikke mere end 4 gange i den tid har jeg arbeidet den halve dag. Men jeg vil ikke knurre mere, skjønt det er slemt nok at la være. Siden jeg fik Deres brev, har jeg læst igjennem mit kapitel om korallerne, og jeg finder, jeg kan staa ved næsten altsammen; det er meget forsigtigere og nøiagtigere skrevet, end jeg troede. Jeg har sat alt ind paa at faa mit værk færdigt, før den nye udgave af Deres bog udkommer, men aldeles ikke, fordi der er noget nyt i den for Dem (der er jo næsten bare detaljer); men De er den mand i Europa, hvis mening jeg altid helst vil høre, naar det gjælder det almindelige værd af et drøit stykke bevisførelse. Mit manuskript er saa uordnet, ellers skulde De svært gjerne ha faaet se paa hvilken del af det, De vilde, hvis De da havde fundet det umagen værdt.

* * *

[Af et brev til Fox (januar 1841) fremgaar det, at han fremdeles tænkte paa sit værk om arterne: „Hvis du i det hele bryr dig om naturhistorie, tilføier jeg denne efterskrift for at minde om, at jeg fremdeles samler paa alle slags kjends-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

gjerninger vedrørende „*Varieties and Species*“ [1]), som det værk, jeg engang vil udgive, skal hede. De mindste bidrag modtages med taknemmelighed. Beskrivelser af afkom af al slags krydsning mellem tamme fugle og dyr, hunde, katter osv. osv. er meget værdifulde. Glem ikke, at hvis din halvblods afrikanske kat skulde dø, vilde jeg være meget taknemmelig, om du vilde sende mig kroppen i en kurv; jeg vilde nemlig undersøge dens skelet; jeg vil heller ha denne kat samt krydsningsracer af duer, høns, ænder osv. osv. end den bedste dyresteg eller den gildeste skildpadde.“

Senere paa aaret (i september) skriver han til Fox om sin helbred og om sin plan at flytte paa landet: Det gaar stadig fremad med mig, og jeg tror virkelig nu, at jeg en gang blir ganske frisk og stærk. Jeg skriver daglig et par timer paa min bog om korallerne og spaserer eller rider lidt hver dag. Jeg blir meget træt om kvelden, og jeg er ikke istand til at gaa ud paa den tid, ja jeg kan neppe ta imod mine nærmeste slægtninge; men livet er ikke byrdefuldt for mig længer nu, da jeg kan bestille noget. Vi gjør forberedelser til at forlade London og bosætte os omtrent 20 (eng.) mile derfra i nærheden af en eller anden jernbanestation.

1842.

I dette aar fuldfører han blandt andet sit værk om „koralrevene“ [2]); manuskriptet hertil blev endelig sendt i trykken i januar dette aar, og den sidste korrektur læst i mai. Han skriver følgende om dette værk i sin dagbog: „Jeg begyndte paa dette værk for 3 aar og 7 maaneder siden. Af denne

[1]) Arter og afarter. J.-O.

[2]) En notis om koralrevene stod at læse i „Geograph. Soc. Journal“ XII, p. 115. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

tid har jeg ofret omtrent 20 maaneder paa det (foruden hvad jeg gjorde ombord paa „*Beagle*"), og ellers har jeg bare skrevet færdig „fuglene" i „*Zoology of the Beagle Voyage*", et tillæg til „*Journal*", en afhandling om vandreblokke, besørget en forbedret udgave af afhandlingerne om Glen Roy og jordskjælv; holdt foredrag om arterne m. m.; al den øvrige er gaaet tabt paa grund af sygdom."

I mai og juni opholdt han sig i Shrewsbury og Maer, hvorfra han foretog den lille tur til Wales, som han taler om i sine „Erindringer", og hvis resultat blev udgivet under titelen: „Bemærkninger om virkninger af fortidens isbræer i Caernarvonshire og om vandreblokke, flyttede af flydende is".

Dr. Archibald Geikie siger om denne afhandling, at den staar „næsten øverst i den lange række af engelske bidrag til istidens historie." Den sidste del af dette aar falder i den tid, da han bosatte sig i Down, og skal derfor behandles i et andet kapitel.]

KAPITEL VIII.

RELIGIØSE ANSKUELSER.

Under behandlingen af denne del af min fars liv vil det være passende at nævne noget om hans religiøse anskuelser. Thi skjønt han, som han selv fremhæver, ikke studerede de religiøse spørsmaal systematisk og sammenhængende, ved vi dog af hans egne ord, at han tænkte meget paa disse ting i denne tid (1836—39). I de skrifter, han har udgivet, har han ikke udtalt sig om religionsspørs-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

maal, og hvad han har efterladt om dette emne, var ikke bestemt til offentliggjørelse[1]).

Jeg tror, at hans taushed skrev sig fra forskjellige grunde. Han havde en stærk følelse af, at en mands religiøse meninger væsentlig er en privatsag, som kun angaar ham selv. Dette fremgaar af følgende uddrag af et brev fra 1879[2]):

„Hvilke anskuelser jeg for min del hylder, er et spørsmaal uden nogen betydning for andre end mig selv. Men siden De spørger mig herom, vil jeg gjøre opmærksom paa, at jeg ofte er meget vaklende i mine meninger. . . Men under al denne vaklen hid og did har jeg dog aldrig været ateist i den betydning, at jeg har benægtet Guds tilværelse. Jeg tror, at i almindelighed (og det mere og mere, jo ældre jeg blir), men ikke altid, vil agnostiker[3]) være den rette betegnelse for min stilling til det religiøse."

Det var ganske naturligt, at han kviede sig for at saare andres følelser i religiøse spørsmaal, og desuden var det ham en samvittighedssag, at man ikke lod noget trykke om et emne, som man ikke særlig og grundig havde studeret. At han for sit vedkommende var forsigtig med religiøse udtalelser, kan man se af et brev til dr. F. E. Abbott i Cambridge, De Forenede Stater (6te septbr. 1871). Efter at han har fortalt, at hans daarlige helbred har hindret ham fra at tænke „saa dybt og grundig, som ønskeligt kunde være, over det dybeste emne, som kan fylde ens sjæl", fortsætter han: „Jeg har ganske glemt indholdet af de breve, jeg

[1]) Som undtagelse kan nævnes nogle rosende ord om dr. Abbott's „*Truths for the Times*", som min far tillod blev trykt i „*Index*". F.D.

[2]) Til mr. J. Tordyce og af ham gjengivet i hans „Overblik over skepticismen", 1883. F.-D.

[3]) Agnostiker d: en, som intet ved. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

har skrevet til Dem før. Jeg har saa mange breve at skrive, og jeg har ikke tid til synderlig at overveie det, jeg skriver; men jeg tror og haaber sikkert, at jeg aldrig har skrevet et ord, som ikke paa den givne tid var et udtryk for min mening; jeg tror, De vil være enig med mig i, at det, som skal offentliggjøres, bør være grundig overveiet og forsigtig skrevet. Det har aldrig faldt mig ind, at De kunde ville trykke noget uddrag af mine breve; for da vilde jeg ha taget en afskrift af dem. Jeg sætter „privat" paa mine breve, (skjønt ikke altid), fordi det har hændt, at nogle hastværks-bemærkninger af mig er blit trykte uden paa nogen maade at fortjene det, hvor uskyldige de end forresten kunde være. Det er simpelthen latterligt at tro, at der skulde være noget i mit forrige brev til Dem, som det kunde være umagen værdt at lade trykke; men hvis De ønsker det, og De sender mig brevet tilbage med mærke ved de angjældende steder, skal De straks faa besked, om jeg har noget imod det eller ikke. Jeg har en vis uvilje mod at ytre noget offentlig om religiøse emner, da jeg føler, jeg ikke har tænkt dybt nok over disse til at ha ret til at udgive noget derom."

Jeg kan ogsaa citere noget af et andet brev til dr. Abbott (16de novbr. 1871), hvori min far endnu fuldstændigere gir sine grunde for, at han ikke føler sig kompetent til at skrive om religiøse og moralske emner: „Jeg kan med fuld sandhed sige, at jeg føler mig hædret ved Deres anmodning om at levere bidrag til „*Index*", og jeg er meget taknemmelig for tilsendelsen af planen. Jeg underskriver ogsaa fuldstændig den mening, at det er enhvers pligt at arbeide for, hvad man anser for sandhed, og jeg ærer Dem, fordi De med saa megen iver og opofrelse gjør dette. Men jeg kan

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ikke opfylde Deres ønske af flere grunde, og De maa undskylde, at jeg gjennemgaar dem noget udførlig, da jeg nødig vil, De skal anse mig for modvillig. Min helbred er meget svag; af 24 timer, som gaar, er der *altid* endel, der er saa slemme, at jeg ikke kan bestille nogetsomhelst. Paa denne maade er ogsaa 2 maaneder paa rap gaaet tabt for mig nu i høst. Paa grund af, at jeg er saa svag, og at jeg ofte lider af svimmelhed, er jeg ude af stand til at opgjøre mig nogen mening om nye emner, som kræver megen tænkning, og jeg kan kun beskjæftige mig med gamle, kjendte sager. Aldrig har jeg været nogen rask tænker eller forfatter; hvad jeg har udrettet i videnskabelig henseende, er kun en frugt af lang overveielse, taalmodighed og flid. — Nu har jeg aldrig planmæssig tænkt over religionens forhold til videnskaben eller over moralens forhold til samfundet; og uden at jeg stadig overveier slige emner i *lang* tid, er jeg virkelig ude af stand til at skrive noget, som det er værdt at sende til *Index*."

Han blev mere end én gang anmodet om at meddele sine anskuelser om religionen, og i regelen havde han intet imod at gjøre dette i private breve. Saaledes skrev han som svar til en hollandsk student (2den april 1873): „Jeg tror nok, De undskylder, at jeg udtaler mig udførlig, naar De hører, at jeg længe har været syg og nu er borte fra hjemmet for at skaffe mig lidt ro. Det er umuligt at besvare Deres spørsmaal i korthed, og jeg er heller ikke vis paa, at jeg kan besvare det, om jeg skriver noget udførlig. Men det er min mening, at umuligheden af at tænke sig dette storartede og vidunderlige verdensalt med os bevidste mennesker tilblevet ved et tilfælde, er det vigtigste bevis for Guds tilværelse; men om dette

© The Complete Work of Charles Darwin Online

bevis har noget virkeligt værd, har jeg aldrig været istand til at afgjøre. Jeg ved godt, at selv om vi indrømmer, at der er en første aarsag, vil vor sjæl dog kræve at faa vide, hvorfra den er kommen, og hvoraf den er opstaaet. Jeg kan heller ikke overse den vanskelighed, som voldes af den umaadelige sum af lidelse, der findes i verden. Jeg kan ogsaa til en vis grad henvise til de mange dygtige mænd, der helt har troet paa Gud; men her indser jeg igjen, hvilket tarveligt argument dette er. Det forekommer mig at være fornuftigst at drage den slutning, at den hele sag ligger udenfor den menneskelige forstands omraade; mennesket kan imidlertid gjøre sin pligt."

I 1879 henvendte en tysk student sig til ham paa en lignende maade. Brevet besvaredes af en af min fars slægtninger, som skrev: „Mr. Darwin ber mig meddele Dem, at han modtager saa mange breve, at han ikke kan besvare dem alle. Han anser udviklingsteorien for fuldt forenlig med troen paa en Gud; men De maa huske paa, at forskjellige personer har forskjellige opfatninger af, hvad de forstaar ved Gud." Dette tilfredsstillede dog ikke den tyske yngling, der igjen skrev til min far og fik følgende svar:

„Min tid er meget optaget; jeg er en gammel mand og meget sygelig, og jeg kan ikke afse tid til at besvare Deres spørsmaal fuldstændig, — ja de *kan* ikke besvares. Videnskaben har intet at gjøre med Kristus, undtagen forsaavidt som syslen med videnskabelige sager bevirker, at man blir forsigtig med at antage noget for bevist. Jeg for min del tror ikke, at der nogensinde har været nogen aabenbaring. Med hensyn til et liv efter dette, faar enhver dømme som han kan mellem usikre sandsynligheder, der staar i strid med hin-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

anden." De følgende steder er forkortede uddrag af den i 1876 skrevne selvbiografi, hvori min far beretter om udviklingen af sine religiøse synsmaader:

„I de sidste to aar[1]) har jeg grublet meget over religionen. Medens jeg var ombord i *Beagle*, var jeg fuldstændig rettroende, og jeg husker, at jeg blev hjertelig udleet af flere af officererne (omendskjønt de selv var rettroende), fordi jeg citerede bibelen som en absolut autoritet i et moralsk spørsmaal. Jeg antager, at det var argumentets nyhed, som morede dem. Men jeg var ved denne tid, d. v. s. 1836 til 1839 efterhaanden kommen til at indse, at det gamle testamente ikke var mere til at stole paa end hinduernes hellige bøger. Det spørsmaal stod da stadig for mine tanker og lod sig ikke banlyse, — sæt, at Gud nu aabenbarede sig for hinduerne, vilde han da tillade dem at knytte denne aabenbaring til troen paa Vishnu, Siva osv., saaledes som kristendommen er knyttet til det gamle testamente? Dette forekom mig i høi grad utroligt. Ved fremdeles at tænke over, at det klareste bevis maatte til for at faa nogen fornuftig mand til at tro paa de mirakler, hvorpaa kristendommen støtter sig — at jo mere vi lærer at kjende til naturens bestemte love, desto utroligere blir miraklerne, — at den tids mennesker var i den grad uvidende og lettroende, at det er os næsten uforstaaeligt, — at det ikke kan bevises, at evangelierne er skrevne paa samme tid, som begivenhederne er indtrufne, at de i mange vigtige punkter ikke stemmer overens, altfor vigtige punkter synes det mig, til at man skulde kunne anse dem for almindelige unøiagtigheder af øienvidner, — ved saadanne betragtninger, som jeg her nævner, ikke fordi de er nye og har det mindste værd, men

[1]) Oktober 1836 til januar 1839.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

fordi de gjorde indtryk paa mig, kom jeg lidt efter lidt til at tvile paa, at kristendommen var en guddommelig aabenbaring. Den kjendsgjerning, at mange falske religioner har udbredt sig over store dele af jorden som ild i tørt græs, forekom mig ogsaa at være af nogen betydning. Men jeg gav meget modstridende slip paa troen. Jeg er sikker paa dette; thi jeg kan godt huske, at jeg gik og drømte om gamle breve mellem fremragende romere og om manuskripter, der blev fundne i Pompeji og andre steder, og som paa den mest slaaende maade bekræftede alt, hvad der var skrevet i evangelierne. Men det blev mere og mere vanskeligt, naar jeg gav min indbildningskraft tøilerne, at finde et bevis, der var stærkt nok til at overtyde mig. Saaledes fik vantroen langsomt overhaand i mig; efterhaanden seirede den fuldstændig. Dette skete saa langsomt, at jeg ikke følte mig ulykkelig derved. Omendskjønt jeg ikke tænkte meget paa en personlig Guds tilværelse før adskillig senere i mit liv, vil jeg her omtale de usikre slutninger, jeg er blit tvunget ind i. Det gamle fra naturens planmæssighed hentede bevis, som er fremholdt af Paley, og som tidligere syntes mig saa afgjørende, kan ikke længer ha nogen betydning nu, da loven om det naturlige udvalg er blit opdaget. Vi kan f. eks. ikke længere komme med det argument, at en toklappet muslingskals smukke laas er blit dannet af et fornuftvæsen, ligesom hængslen paa en dør er blit forarbeidet af mennesket. Der synes ikke at være mere planmæssighed i de organiske væseners foranderlighed og i det naturlige udvalg[1]) end i den retning, vinden blæser i. Jeg har behandlet denne sag i slut-

[1]) „*Natural selection*" er et slagord, som vanskelig forstaaes uden nærmere forklaring. Darwin skjelner, som bekjendt, mellem „*natural selection*" d: det naturlige udvalg, naturens eget racevalg, paa grund af kampen for tilværelsen og arveligheden — og „*sexual*

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ningen af min bog om *Husdyrs og dyrkede planters forandringer*[1]), og det argument, jeg der har anført, er aldrig, saavidt jeg kan se, blit modbevist.

„Men naar vi overskuer de uendelige skjønne tillempninger, som vi overalt træffer paa, — kan der jo spørges, hvorledes den kjærlighedsfulde verdensordning idetheletaget kan forklares? En del forfattere fæster saa meget tanken ved den store sum af lidelser, vi ser for vore øine her i verden, at de for de væseners vedkommende, der er udstyret med sanser, fornuftsvæsenerne altsaa („sentient beeings"), ikke ved, hvad der er mest af, lykke eller ulykke, og om verden betragtet som et hele kan kaldes god eller ond. Efter min mening er der mest af lykke, ihvorvel det vilde bli vanskeligt at bevise dette. Dersom man medgiver det berettigede i denne slutning, maa man indrømme, at den staar i fuld samklang med de følger, man kunde vente sig af det naturlige udvalg. Var alle individer i en art bestemte til en høi grad af lidelse, vilde de undgaa at forplante sig; men vi har ingen grund til at tro, at dette nogensinde er sket; idetmindste er det høist usandsynligt, at det er sket ofte. Desuden fører ogsaa andre betragtninger til den antagelse, at fornuftsvæsener i almindelighed er lykkelige.

---

selection" d: kjønsvalget, individets eget valg, paa grund af kampen for magen, ægtefællen. Se forøvrigt „Bibl. f. de tus. hjem: „Udviklingslærens nuværende standpunkt". J.-O.

[1]) Min far spør, om vi skal tro, at formen er forudbestemt paa de sønderbrudte klippestykker, der er styrtede ned fra fjeldene, og som menneskene har føiet sammen for at bygge sine huse. Hvis ikke, hvorfor skulde vi da tro, at husdyrenes og de dyrkede planters forandringer er forudbestemte for opdrætterens skyld? „Men hvis vi opgiver princípet i det ene tilfælde, ... kan man jo ikke anføre skygge af grund for den tro, at forandringer, der er resultatet af de samme almindelige love, der gjennem det naturlige racevalg har bestemt dannelsen af de mest fuldendte dyr i verden, mennesket iberegnet, skulde være planlagte fra begyndelsen af". — Citat fra „Husdyrs og dyrkede planters forandringer", bind 2, p. 431. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

„Enhver, som er enig med mig i, at de aandige og legemlige egenskaber hos alle væsener, naar undtages de, som hverken er nyttige eller skadelige, har udviklet sig ved naturligt udvalg eller ved, at de dygtigste har seiret i kampen for tilværelsen, hvortil endnu kommer skikke og vaner, vil indrømme, at disse evner har faaet en saadan udvikling, at de, som besidder dem, med held kan optage kampen med andre væsener og saaledes vokse i antal. Nu kan dyr bringes til at udvikle sig i den retning, som er gavnligst for arten ved lidelser f. eks. af smerte, skræk, hunger og tørst; eller ved nydelser, som f. eks. i mad, drikke og til tilfredsstillelse af trangen til artens forplantning o. s. v.; eller ved begge dele i forening, saaledes som tilfældet er, naar de selv maa søge sin føde. Men lidelser af enhver art foraarsager, naar de varer længe, nedtrykt sindsstemning og formindsker handlekraften; dog er de vel skikkede til at danne og udvikle forsvarsevnen overfor et stort eller pludseligt onde. Paa den anden side kan behagelige fornemmelser længe gjøre sig gjældende uden skadelig indflydelse. Ja de kan tvertimod anspænde til forøget virksomhed. Heraf kommer det, at størsteparten af eller alle med sanser udstyrede væsener har udviklet sig paa en saadan maade ved et naturligt racevalg, at det i regelen er behagelige instinkter, der leder dem. Vi ser dette i den glæde, som følger paa anstrængelse, en glæde, som ialfald leilighedsvis ogsaa kan mærkes efter endog store legemlige eller aandelige anstrængelser, — endvidere i spiselysten og isærdeleshed i vor lyst til selskabelig omgang og kjærligheden til vor familje. Naar man tar disse almindelige nydelser i betragtning, er der neppe nogen tvil om, at livets lykke er meget større end dets elendighed, skjønt saa mange mennesker ofte

© The Complete Work of Charles Darwin Online

lider meget ondt. Den slags lidelse er fuldstændig overensstemmende med troen paa naturligt udvalg, der vistnok ikke er fuldkomment i sin virkning, men alene bidrager til, at enhver art saa heldig som muligt kan optage kampen for tilværelsen under vidunderlig indviklede og skiftende forhold. At der er megen ulykke i verden, benægtes ikke af nogen. For menneskets vedkommende har enkelte forsøgt at forklare dette ved at tænke sig, at det skulde tjene til vor moralske forbedring. Men menneskenes antal i verden er for intet at regne mod antallet af alle andre med sanser udstyrede væsener, og disse lider ofte særdeles meget, uden at det tjener dem til nogensomhelst moralsk forbedring. Dette ældgamle argument, at anføre tilværelsen af saa megen lidelse i verden som bevis mod tilværelsen af en første aarsag, synes mig meget kraftigt. Derimod kan, som netop bemærket, tilværelsen af lidelsen godt la sig forene med den synsmaade, at alle organiske væsener har udviklet sig gjennem forandringer og naturligt udvalg. For nærværende er den dybe, indre overbevisning og følelsen det almindeligste bevis for en fornuftig Guds tilværelse. Fordum blev jeg af saadanne følelser som dem, jeg netop har omtalt, (omendskjønt jeg ikke tror, at de religiøse følelser nogensinde har været stærkt udviklede hos mig) bragt til fast at tro paa Guds tilværelse og sjælens udødelighed. I min *Journal* skrev jeg, at naar man staar midt i en brasiliansk urskog, „er det umuligt at gi en klar forestilling om de høie følelser af beundring og andagt, som fylder og hæver vort sind". Jeg husker godt, hvor overbevist jeg var om, at der er noget mere i mennesket end livsaanden i legemet. Men nu vilde det mest ophøiede landskab ikke formaa at skabe en saadan overbevisning og vække slige følelser

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hos mig. Det kan med sandhed siges, at jeg ligner en mand, som er blit farveblind; da alle andre mennesker fuldt og fast tror, at „rødt" eksisterer, er det aldeles uden betydning som bevis, at jeg ikke længer har nogen forestilling om denne farve. Dette argument vilde være træffende, dersom alle mennesker af forskjellige racer havde den samme indre overbevisning om Guds tilværelse; men vi ved, at dette er langt fra at være tilfældet. Derfor kan jeg ikke indse, at en saadan indre overbevisning og slige følelser veier noget som bevis for, hvad der virkelig eksisterer. Den sindstilstand, som storslagne natur-scener før vakte i mig, og som stod i nøie forbindelse med troen paa Gud, var ikke i nogen væsentlig grad forskjellig fra, hvad man saa ofte kalder ophøiede følelser. Og hvor vanskeligt det end kan være at forklare oprindelsen til disse følelser, saa kan de dog neppe være et gyldigere bevis for Guds tilværelse end de mægtige og dog ubestemte følelser af samme art, som frembringes ved musik. Hvad udødeligheden angaar, da er troen paa den stærk og næsten instinktmæssig; intet viser dette saa klart som den af de fleste fysikere delte mening, at solen tilligemed alle planeterne i tidens løb vil bli for kolde til al slags liv, medmindre et eller andet stort legeme falder ned paa solen og gir den nyt liv. Dersom man som jeg tror, at mennesket i en fjern fremtid vil bli langt fuldkomnere, end det nu er, saa er det en uudholdelig tanke, at det og alle andre sansevæsener er dømte til fuldstændig tilintetgjørelse efter en saa længe fortsat og langsom udvikling. Den, som fuldt ud tror paa den menneskelige sjæls udødelighed, vil vor verdens ødelæggelse ikke synes saa frygtelig. En anden kilde til troen paa Guds tilværelse, den tro, der ikke er en følge af følelser,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

men af fornuftig tænkning, forekommer mig at være af langt større vægt. Det er den overordentlige vanskelighed eller rettere sagt umulighed, der er forbundet med at forestille sig denne uhyre og vidunderlige verden med mennesket og dets evne til at se langt tilbage og langt frem i tiden som resultat af slumpetræffet eller nødvendigheden. Saadanne tanker tvinger mig til at se hen mod en første aarsag med en fornuftig aand, der for en del ligner menneskets, og jeg er da nærmest theist. Jeg nærede denne overbevisning, saavidt jeg kan huske, dengang jeg skrev *Arternes oprindelse*, og det er siden den tid, at den gradvis og under megen vaklen er blit svagere. Men da opstaar det spørsmaal: kan man sætte lid til den menneskelige aand, naar den drager saa storartede slutninger, udviklet som den efter min mening er fra en tilstand, der ikke har været høiere end det lavest staaende dyrs? Jeg kan ikke gjøre fordring paa at kaste det mindste lys over saa dunkle spørsmaal. Hemmeligheden ved alle tings ophav er os uforklarlig, og jeg for min del maa være tilfreds med at forblive agnostiker."

(De følgende breve gjentager for en del, hvad der er blit hentet fra selvbiografien. Det første angaar „*Videnskabens grænser, en samtale*", udgivet i Macmillans Magazin i juli 1861).

Til miss Julia Wedgwood. 11. juli 1861.

Vi har faaet tilsendt „Macmillan", og jeg maa fortælle dig, hvormeget jeg beundrer din artikel. Dog maa jeg tilstaa, at jeg ikke klart kunde følge dig paa enkelte punkter, hvilket sandsynligvis har sin væsentlige grund i, at jeg ikke er vant til metafysiske tankerækker. Jeg tror, du fuldkommen forstaar min bog, *Arternes oprindelse*, noget som

© The Complete Work of Charles Darwin Online

sjelden er tilfældet med mine kritikere. De tanker, som findes udviklede paa sidste side, har flere gange flygtig beskjæftiget mig. Flere korrespondenter har i den senere tid bragt mig til at tænke eller rettere sagt forsøge paa at tænke over de vigtigste punkter i din drøftelse. Men det er blit en rigtig floke for mig — omtrent som naar man gir sig til at tænke over det ondes oprindelse, som du er inde paa. Vor aand vil ikke gjerne tro, at denne verden, slig som den er, er blit til uden en forud bestemt plan; og dog ser jeg mindre og mindre planmæssighed netop der, hvor man skulde vente at finde mest af den, nemlig i sansevæsenernes bygning. Asa Gray og nogle andre betragter alle afartninger eller i det mindste alle gavnlige afartninger (som Asa Gray vilde sammenligne med regndraaberne, der ikke falder i havet, men paa jorden for at gjøre den frugtbar), som om de var forud bestemte af forsynet[1]).

Men naar jeg spør ham, om han tror, at de forskjellige arter af klippe-duen, hvoraf menneskets krydsavl har faaet krop-duen eller viftehalen, af forsynet er bestemte til menneskets fornøielse, saa ved han ikke, hvad han skal svare. Og hvis han eller nogen anden gaar med paa, at disse afartninger er tilfældige, hvad deres bestemmelse angaar (naturligvis ikke med hensyn til aarsag eller oprindelse), da kan jeg ikke øine nogen

[1]) Dr. Gray's figurlige udtryk om regndraaben, findes i afhandlingen: *Darwin and his Reviewers* (Darwiniana s. 157). „Et lands dyreverden er fuldstændig afhængig af plantevæksten og plantevæksten igjen af regnet. Luftens fugtighed, der skriver sig fra havet, hæves ved solvarmen fra havets overflade og føres af vindene til det indre af landet. Men den mængde af regn, som falder tilbage i havet, er ligesaameget uden nogen endelig aarsag som de begyndende afarter, der ikke bliver til noget. Kan man heraf slutte, at det regn, som jordbunden faar med saadan gjennemsnitlig regelmæssighed, ikke skulde være bestemt til at komme plante- og dyre-livet til gode?“ F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

grund til, at han skulde anse de ved krydsavl frembragte afartninger, af hvilke den efter livsvilkaarene saa smukt afpassede hakkespet er fremkommet, som forud bestemte af forsynet. Thi det er let at tænke sig, at kropduens store kro eller viftehalens hale kan være til nytte for disse fugle, der i vild tilstand har særegne livsvaner. Saadanne betragtninger gjør det vanskeligt for mig at tro paa en planmæssig forudbestemt ordning; men hvorvidt du bryr dig noget om dem, ved jeg ikke."

Til dr. Gray skrev han i juli 1860 i anledning af spørsmaalet om planmæssighed: „Endnu et ord om planmæssige love og ikke forudbestemte resultater. Jeg ser en fugl, som jeg behøver til mad, tar mit gevær og skyder den; dette gjør jeg efter en forud lagt plan. Et uskyldigt og godt menneske staar ved et træ og blir dræbt af lynet. Tror De (det skulde virkelig interessere mig at høre), at Gud dræbte denne mand efter en *forud lagt plan?* Mange, ja de fleste mennesker tror det; jeg *kan* ikke tro det og tror det heller ikke. Hvis De tror det, mener De da ogsaa, at naar en svale snapper en myg, saa var det Guds hensigt, at netop denne svale skulde snappe denne myg — netop i dette øieblik? Jeg tror, at mennesket og myggen staar i samme kategori. Dersom hverken menneskets eller myggens død var forud bestemte, saa kan jeg ikke finde nogen grund til at tro, at deres første fødsel eller frembringelse skulde være forud bestemt.

Til W. Graham. Down den 3die juli 1881.

Høistærede! Jeg haaber, De ikke vil anse det for paatrængende af mig at takke Dem hjertelig for den nydelse, det har skaffet mig at læse Deres velskrevne *Creed of Science*; dog er jeg endnu ikke rigtig færdig med den, da jeg nu er gammel og

© The Complete Work of Charles Darwin Online

æser meget langsomt. Det er meget længe, siden en bog har interesseret mig saa meget. Værket maa ha kostet Dem flere aars haardt arbeide med fuldstændigt afkald paa anden sysselsættelse. Sandsynligvis venter De ikke, at nogen skal være fuldstændig enig med Dem i saa mange dunkle spørsmaal; og der er enkelte steder i Deres bog, som jeg ikke rigtig kan fordøie. Det vigtigste er det, at tilværelsen af de saakaldte naturlove tyder paa en bestemt plan. Jeg kan ikke indse dette. Mange nærer den tro, at de forskjellige store natur-love en vakker dag vil vise sig at være en nødvendig følge af en eneste lov, men naar jeg, bortset herfra, tar for mig naturlovene, saaledes som vi nu kjender dem, og ser hen til maanen, hvor tyngdeloven og uden tvil ogsaa loven for kraftens uforgjængelighed („kraftens energi"), for atom-loven o. s. v. virker, — saa kan jeg ikke finde, at deri nødvendigen ligger en forud bestemt plan. Vilde det være en forudbestemmelse, hvis kun de laveste organismer, der er blottede for bevidsthed, eksisterede paa maanen? Dog, jeg har ikke nogen øvelse i abstrakt tænkning, og jeg kan godt være ganske paa vildspor. Ikkedestomindre har De udtalt min inderste overbevisning, kun langt livligere og klarere, end jeg kunde ha gjort det: at verden ikke er tilfældighedens værk[1]). Men saa

[1]) Hertugen af Argyll („Good Words", Ap. 1885 p. 244) har om dette emne nedtegnet nogle ord, som min far har udtalt i sit sidste livsaar. „. . . I løbet af hin samtale ytrede jeg til mr. Darwin ianledning af hans egne mærkværdige arbeider „*Fertilisation of Orchids*" og *The Earthworms*" og forskjellige andre bemærkninger, han gjorde om forud-bestemmelsen i naturen — at det var umuligt at betragte disse uden at indse, at de var en følge af og et udtryk for aandelig virksomhed. Jeg skal aldrig glemme mr. Darwins svar. Han saa vist paa mig og sagde: „Ja, det kommer ofte over mig med overvældende kraft, men til andre tider", og han rystede uvist paa hodet, „synes det at forsvinde". F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

reiser sig altid hos mig den frygtelige tvil, om overbevisningen hos mennesket, hvis aand har udviklet sig af de lavere dyrs, er af nogen værdi eller overhovedet at stole paa. Vilde nogen stole paa en abes overbevisning, ifald der er overbevisning hos en saadan? For det andet har jeg den tro, at jeg kunde gjøre vægtige indvendinger mod den uhyre betydning, som De tillægger vore største mænd; jeg har altid været vant til at anse folk af 2den, 3die eller 4de rang for at være af stor betydning, idetmindste i videnskabelig henseende. Tilslut kunde jeg vise, at det naturlige valg har gjort og fremdeles gjør mere for civilisationen, end De synes tilbøielig til at indrømme. Husk, hvilken fare Europas nationer for ikke mange aarhundreder tilbage stod i for at bli undertrykkede af tyrkerne, og hvor latterligt det nu vilde være at tænke sig en saadan mulighed. De mere civiliserede saakaldte kaukasiske racer har slaaet tyrkerne med glans i kampen for tilværelsen. Lad os tænke os verden i en ikke meget fjern fremtid; hvilken utallighed af lavere racer vil ikke da være udryddede af mere civiliserede folkeslag hele verden over! Men jeg vil ikke skrive mere og ikke engang nævne de mange steder i Deres bog, som i høi grad har interesseret mig. Jeg har virkelig grund til at gjøre undskyldning for, at jeg har besværet Dem med mine indtryk, og det eneste, som taler til min undskyldning, er den spænding, Deres bog har sat mig i. Deres trofaste og forbundne

Charles Darwin.

(Min far talte lidet om disse spørsmaal, og jeg kan ikke af min egen erindring tilføie noget, som kan gjøre det indtryk stærkere, der her er givet af

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hans stilling til det religiøse. En tydeligere forestilling om hans synsmaader kan man dog faa af leilighedsbemærkninger i hans breve).[1])

KAPITEL IX.

LIVET I DOWN.

1842—54.

„Mit liv gaar som et urværk, og jeg er bundet til det sted, hvor jeg skal ende det."

Brev til kaptein Fitz-Roy. Oktober 1846.

Da jeg i næste bind agter at gi en sammenhængende fremstilling af, hvorledes „*Arternes oprindelse*" er blit til, har jeg taget de vigtigere breve, som handler om dette emne, ud af sin kronologiske orden og stillet dem sammen med den øvrige del af brevvekslingen, som behandler samme sag,

[1]) Dr. Aveling har udgivet en beretning om en samtale med min far. Jeg tror, at læserne af denne brochure („*The Religious Views of Charles Darwin*", *Free Thought Publishing Company 1883*) muligens kan forledes til at se mere lighed, end der virkelig var, mellem min fars og dr. Avelings standpunkt; og jeg siger dette tiltrods for min overbevisning om, at dr. Aveling ganske oprigtig gjengiver sine indtryk af min fars synsmaade. Dr. Aveling søgte at vise, at udtrykkene „agnostiker" og „atheist" i virkeligheden var enstydige — at en atheist er en, som uden at benægte Guds tilværelse er uden Gud, forsaavidt som han ikke er overbevist om en guddoms tilværelse. Min fars svar viser, at han ved en agnostiker forstaar en mand, der indtager en langt mere neitral stilling. Dr. Aveling synes at betragte denne eiendommelighed ved min fars synsmaade som noget, der i uvæsentlig grad adskiller min fars opfatning fra hans egen. Men efter min mening er det netop det slags ting, der adskiller ham saa fuldstændig fra den klasse af tænkere, hvortil dr. Aveling hører.

F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

saaledes at vi i den foreliggende gruppe af breve kun nu og da faar en bemærkning om udviklingen af min fars synsmaader, og vi kan tænke os, at vi ser paa hans liv som folk, der ingen kundskab har om hans udviklingslæres stille vækst i dette tidsrum.

Den 14de september 1842 forlod min far med sin familie London og bosatte sig i Down[1]).

I sin selvbiografi har han kortelig angivet grundene til, at han saaledes bosatte sig paa landet. Det at overvære møder i videnskabs-selskaber og idetheletaget opfylde sociale pligter „passede saa daarlig til min helse, at vi besluttede at flytte paa landet; dette var vi begge enige om og har aldrig angret det". Dog agtede han ikke at trække sig tilbage fra det videnskabelige liv i London, som man kan se af et brev til Fox af december 1842:

„Ved at reise til byen engang hveranden eller tredje uge haaber jeg at vedligeholde forbindelsen med naturforskerne og holde min egen iver oppe, saa at jeg ikke kommer til at ende som ren vildmand. Den slags reiser til London fortsattes i nogle aar, men kostede ham store anstrængelser. Jeg har ofte hørt ham tale om de trættende kjøreture paa 10 (engelske) mil til og fra Croydon eller Sydenham — de nærmeste stationer — med en gammel gartner som kusk, der kjørte med stor forsigtighed og yderlig langsomhed op og ned de mange bakker. I de senere aar blev, som før omtalt, al regelmæssig videnskabelig forbindelse med London en umulighed. At Down blev valgt skete

[1]) Jeg kan ikke undlade at nævne et medlem af den husstand, som ledsagede ham. Dette var hans kjældermester Joseph Parslow, der var i familien som en skattet ven og tjener i 40 aar og, som sir Joseph Hooker engang bemærkede til mig, blev et fast inventar i huset og blev betragtet som saadan af alle fremmede. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

snarere af fortvilelse, end fordi stedet bød paa noget virkelig godt. Far og mor var kjede af at søge efter et bekvemt sted, og de smukke partier omkring Down forekom dem at opveie stedets aabenbare mangler. Det bød idetmindste paa en fordel, nemlig ro. Det vilde visselig ha været vanskeligt at finde et mere ensomt sted saa nær London. I 1842 maatte man for at komme til Down ta en kjøretur paa omkring tyve (engelske) mil; og selv nu, da jernbanerne har rykket det nærmere ind paa livet, ligger det sjelden uberørt af den travle verden; der er intet, som minder om Londons nærhed, med mindre det skulde være de tunge røgskyer, som undertiden trækker sig over himlen. Landsbyen ligger i et hjørne mellem 2 af distriktets hovedveie, hvoraf den ene fører til Tunbridge og den anden til Westerham og Edenbridge. Byen er skilt fra Weald ved en række bratte kalkbjerge mod syd, og en steil høi, som nu er jævnet ved en skjæring og fylding, maa før i tiden ha virket som en dæmning mod folkeflommen fra londonerkanten. En by, som er saaledes beliggende, og som kun staar i forbindelse med udenverdenen ved stenede, krogede veie, maa ha mange betingelser for at kunne bevare sit ensomme præg. Det er heller ikke vanskeligt at forstaa, at smuglere med sine tog af pakheste tog veien did fra de lovløse, gamle landsbyer i Weald, hvorom der endnu gik sagn, da min far bosatte sig i Down. Landsbyen ligger paa en ensom høislette fem til seks hundrede fod over havet; landskabet omkring er ikke synderlig vakkert, men besidder dog en vis ynde i sit krat og sine skogremser, som bedækker kridtbakkerne og ser ned paa de rolige, opdyrkede marker i dalene. Byen har tre eller fire hundrede

© The Complete Work of Charles Darwin Online

indbyggere, og husene ligger langs tre smale gader, som krydser hinanden foran den lille flintestenskirke. Indflytning er en sjeldenhed, og de navne, som man træffer paa i den gamle kirkebog langt tilbage i tiden, er endnu vel kjendte i landsbyen. Lærredskitlerne er endnu ikke ganske afskaffede; de bruges dog fornemmelig som stasdragt af ligbærere. Som gut husker jeg, at jeg ofte saa mænd med purpurrøde og grønne kitler i kirken. Darwins hus, som ligger omtrent en fjerdingsvei fra landsbyen, er som saa mange huse fra forrige aarhundrede bygget saa nær landeveien som muligt; denne gade er en smal bygdevei, som i mange bugtninger fører til Westerhamveien. I 1842 var hovedbygningen temmelig mørk og lidet tiltrækkende: et firkantet murstenshus paa tre etager, med kalkhvidlet, skiddent udseende og teglstenstag. I haven fandtes ingen af de prydbuske eller gjærder, som nu gir den ly; man kunde se ind i den fra veien, og den var aaben, trist og øde. Et af min fars første foretagender var at sænke veien omtrent to fod og bygge et stengjærde langs den til haven stødende del. Den jord, som saaledes udgravedes, blev anvendt til jordvolde rundt græsplænen, og disse beplantedes med stedsegrønne vækster, som nu gir haven dens rolige og lune præg. Hovedbygningen fik et smukkere udseende ved at bli beklædt med cementpuds; men den fornemste forbedring, som blev foretaget, var tilbygningen af et stort karnap, der strakte sig gjennem alle tre etager. Dette karnap bedækkedes med et net af slyngplanter og gav bygningens sydside et vakkert udseende. Salonen, der med sin veranda vendte til haven, samt det studerværelse, hvori min far arbeidede de sidste aar af sit liv, blev senere føiet til. Med huset fulgte 18 acres land, af hvilke 12 paa

© The Complete Work of Charles Darwin Online

sydsiden bestod af prægtigt england, hvor der hist og her fandtes velvoksne eke- og asketrær. Af denne mark blev en strimmel udlagt til kjøkkenhave, hvor min fars eksperiment-felt laa og drivhusene siden opførtes. Følgende brev til mr. Fox (28de marts 1843) meddeler blandt andet min fars første indtryk af Down.

„Jeg vil fortælle dig alle de smaating om mig selv, som jeg kan finde paa. Vi har det nu overmaade travlt med en tilbygning til huset; den første sten til det blev nedlagt igaar. Min tid er fuldstændig optaget med dette, med at faa istand en ny kjøkken-have samt med forskjellige andre sager, som jeg har sat mig i hodet. Alt dette er meget slemt for geologien. Det gaar dog saa smaat fremover med en bog eller rettere brochure om de vulkanske øer, vi besøgte; jeg kan blot afse et par timer om dagen til dette arbeide og ikke det engang regelmæssig. Det er et svært arbeide at skrive bøger; udgivelsen koster penge, og naar de er udkomne, læses de ikke af geologer engang. Jeg er ikke sikker paa, om jeg nogensinde har skildret dette sted for dig. Huset er godt og meget stygt, med 15 acres land. Det ligger paa en kalkslette 560 fod over havet. Man ser temmelig langt herfra, og naturen er nogenlunde vakker. Den største fordel ved stedet er dets fuldstændige landlighed. Jeg tror ikke, at jeg nogensinde har været i en roligere egn. 3 mile sydligere skiller den store kridt-skraaning os ganske fra Kents sletter, og mellem os og denne skraaning findes der ikke en eneste landsby eller villa, men kun store skoge og dyrkede jorder; disse er desværre i stor majoritet. Vi befinder os saaledes paa verdens yderste kant. Den hele egn er gjennemskaaret af stier; grunden over kridtlaget er leragtig og sølet; dette er det

© The Complete Work of Charles Darwin Online

værste ved eiendommen. De trange dale og bakkerne minder mig om Cambridgeshire og vore spaserture til Cherry Hinton og andre steder; landskabet ser dog i det hele meget anderledes ud. Her om dagen saa jeg over mit insektskab (det eneste, jeg har igjen af mine engelske insekter) og beundrede *panagæus crux-major*. Det er besynderligt, hvor levende dette insekt gjenkalder i min erindring din skikkelse med lille „Fan" travende efter, da jeg første gang blev forestillet for dig. Hvor de var hyggelige disse dage, da vi for paa jagt efter insekter! — Jeg er nu langt bedre ved helse, men jeg taaler ikke stort mere af aandige anstrengelser, eller maaske rettere spænding, saa at jeg ikke kan spise borte eller modtage andre fremmede end slægtninge, med hvem jeg kan tilbringe en stund efter middagen i stilhed."

Jeg kunde ønske at gi en kort skildring af den stilling, min far paa den tid indtog blandt videnskabsmænd og hos det læsende publikum i sin almindelighed. Kilderne fra den tid er imidlertid faa og ikke meget oplysende i saa henseende, og jeg maa derfor tiltrods for adskillig umag la sagen fare. Hans *Journal of Researches* var da den eneste af hans bøger, som havde nogen udsigt til at bli almindelig kjendt. Men den omstændighed, at den blev udgivet sammen med kapteinerne Kings og Fitz-Roys *Voyages*, var sandsynligvis ikke heldig for værkets popularitet. Saaledes skrev Lyell til ham i 1838: „Jeg forsikrer Dem, at min far er ganske henrykt over Deres *Journal*, og han er enig med mig i, at den vilde faa stor afsætning, hvis den udkom særskilt. Han var ærgerlig over, at arbeidet skulde udkomme sammen med de ovennævnte værker; thi om *han* end vilde kjøbe det alligevel, frygtede han for, at det vilde skræmme mangen en fra at gjøre

© The Complete Work of Charles Darwin Online

det. I en opsats om de tre reiser i *Edinburgh Review* (juli 1839) findes intet, som kan bringe læseren paa den tro, at publikum vilde komme til at synes bedre om min fars „*Journal*“ end om de to andre bind. Og i virkeligheden blev „*Journal*“ ikke kjendt i videre kredse, før den blev særskilt udgivet i 1845. Det kan dog bemærkes, at *Quarterly Review* (december 1839) henvendte sine læseres opmærksomhed paa bogen som en udmærket reisebeskrivelse. Anmelderen taler om den „ynde og følelsens friskhed, som hviler over disse første blade af en kraftig intelligens og en skarp og dyb iagttager“.

Den tyske oversættelse (1844) af „*Journal*“ blev velvillig anmeldt i nr. 12 af „Heidelberger Jahrbücher der Literatur“ for 1847 — hvor anmelderen taler om forfatterens „brogede lærred, paa hvilket han med livlige farver tegner skikke og sæder i hine fjerne egne med deres mærkelige dyre- og planteverden og geologiske eiendommeligheder.“ Det er med denne oversættelse for øie, min far skriver: „Dr. Dieffenbach . . . har oversat min „*Journal*“ paa tysk, og jeg maa med utilgivelig forfængelighed gjøre opmærksom paa, at det skete paa Liebigs og Humboldts opfordring.“

Det geologiske værk, hvorom han taler i ovenstaaende brev til mr. Fox, optog ham hele 1843 og blev udgivet om vaaren det følgende aar. Det fik titelen „*Geological observations on the Volcanic Islands, visited during the Voyage of H. M. S. „Beagle“, together with some brief notices on the geology of Australia and the Cape of Good Hope*“; det udgjorde anden del af „*Geology of the Voyage of the „Beagle“*, udgivet efter offentlig foranstaltning.“

„*The Coral Reefs*“ danner første del af rækken og udkom, som vi har set, i 1842. For de læseres

© The Complete Work of Charles Darwin Online

skyld, som ikke er geologer, kan jeg her citere professor Geikie's ord om disse to bind, som til denne tid var min fars vigtigste geologiske værker. Om „Koralrevene" siger han, side 17: „Denne velkjendte afhandling, det originaleste af alle sin forfatters geologiske skrifter, er blit en af de klassiske bøger i den geologiske literatur. Oprindelsen til de mærkelige ringe af koralklipper midt i verdenshavet havde givet anledning til megen spekulation; men ingen tilfredsstillende løsning af spørsmaalet var fremsat. Efter at ha besøgt mange af dem og ogsaa undersøgt koralrev, som omgiver øer og fastlande, fremsatte han en teori, som ved sin simpelhed og storartethed slaar enhver læser med forbauselse. Det er en fornøielse, efter saa mange aars forløb, at mindes den glæde, hvormed man første gang læste „*The Coral Reefs*", hvorledes man saa kjendsgjerningerne bli indordnede paa sin plads, uden at noget blev forbigaaet eller faret løselig over, og hvorledes man, skridt for skridt, blev ført til den storartede følgeslutning om vidtstrakt synkning af havbunden. Et ypperligere eksempel paa videnskabelig metode er aldrig givet verden, og selv om han ikke havde skrevet noget andet, vilde denne afhandling ha været nok til at stille Darwin i første række blandt naturforskere."

Det er interessant i følgende uddrag af et af Lyell's breve at se, hvor varmt og begjærlig han greb denne teori. Uddraget gir ogsaa af og til et fingerpeg til forstaaelse af selve teorien.

„Jeg er aldeles opfyldt af Darwin's nye teori om koralløerne, og jeg har indstændig bedt Whewell om at faa ham til at læse den op ved vort næste møde. Jeg maa for bestandig opgive min teori om de vulkanske kratere, skjønt det i førstningen kostede mig et hjertesuk; thi den forklarede dog

© The Complete Work of Charles Darwin Online

saa meget, ringformen, midtlagunen, den pludselige hævning af et ensomt bjerg i et dybt hav; alt var i saa god gjænge med de kraterformede, kegledannede vulkaner under vandet . . ., og saa den kjendsgjerning, at der i den sydlige del af det stille hav knapt fandtes fjeld i de egne, hvor koraløerne findes, undtagen to slags, koralkalksten og vulkanske bergarter! Dog, trods alt dette, er den hele teori slaat ihjel, og ringformen og midtlagunen har intet at bestille med vulkaner, ikke engang med en kraterlignende bund. Maaske har Darwin, da han opholdt sig ved Kap, fortalt Dem, hvad han anser for den virkelige aarsag? Lad et bjerg gradvis synke under vandet og koraller vokse i det omgivende hav, og der vil danne sig en ring af koraller og tilsidst bare en lagune i midten. Hvorfor? Af samme grund, af hvilken en skranke af koralrev vokser langs visse kyster, f. e. Australiens. Koraløerne er druknende fastlandes sidste bestræbelser for at løfte hovederne over vandet. Koralrevenes tilstand hjælper os til at komme efter, hvor der forekommer hævning og sænkning i havet." — Der er lidet at sige om den kritik, som bogen ved sin udgivelse blev gjort til gjenstand for. Den blev ikke anmeldt i „*Quarterly Review*" før i 1847; den fik da en gunstig omtale. Anmelderen taler om værkets „dristige og opsigtvækkende" karakter, men synes at indrømme det faktum, at de deri udtalte anskuelser almindelig deltes af geologer. Ved denne tid modnedes efterhaanden menneskenes tanker for denne slags geologi. Endnu ti aar før, i 1837, siger Lyell: „Folk har nu meget lettere for at tro Darwin, naar han fremfører grunde for, at Andesbjergene langsomt har hævet sig, end de havde i 1830, da jeg første gang skræmte dem med denne lære." Denne udtalelse sigter til den teori, som min far fuldstændig har udarbeidet i sine

© The Complete Work of Charles Darwin Online

geologiske bemærkninger om Syd-Amerika (1846); men den forandring, der var foregaaet i menneskenes bevidsthed med hensyn til opfatningen af geologiske spørsmaal, maa ha været gunstig for alle hans geologiske arbeiders popularitet. Ikke desto mindre synes Lyell ikke fra først af at ha ventet, at koralteorien skulde bli synderlig gunstig modtaget. Saaledes skrev han til min far i 1837: „Efterat jeg havde læst Deres afhandling om koralrevene, kunde jeg i mange dage ikke tænke paa andet end toppene af undervands-fastlande. De har ret; men De maa ikke smigre Dem med, at man vil tro Dem, før De som jeg er bleven skaldet af strængt arbeide og ærgrelse over verdens vantro." — Den anden del af „*Geology of the Voyage of the Beagle*", d. v. s. bindet om de vulkanske øer, som særlig angaar os nu, kan ikke skildres bedre end ved atter at citere prof. Geikie (s. 18): „Fuldt af indgaaende iagttagelser som dette værk er, hævder det endnu sin stilling som den bedste autoritet angaaende den almindelige geologiske bygning af de fleste deri beskrevne steder. Paa den tid, da det blev skrevet, var teorien om hævnings-kratere almindelig antaget, i det mindste paa fastlandet, skjønt den blev imødegaaet af Constant Prévost, Scrope og Lyell. Darwin kunde dog ikke antage den som en gyldig forklaring af kjendsgjerningerne, og skjønt han ikke delte dens vigtigste modstanderes synsmaade, men vovede at fremsætte en egen hypotese, maa man sige, at de upartiske iagttagelser, han gjorde, og som han har beskrevet i dette bind, har bidraget til at løse vanskeligheden." Professor Geikie fortsætter (s. 21): „Han er en af de første forfattere, der har erkjendt den store betydning af den forvitring, hvorfor endog nyere geologiske dannelser har været udsatte. En af de betydnings-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

fuldeste lærdomme, man kan drage af hans afhandling om „De vulkanske øer", er, at de i saa stor udstrækning er blit forvitrede. Han var tilbøielig til at tilskrive havet mere af dette arbeide, end de fleste geologer nu vilde indrømme; men han forandrede selv senere sine oprindelige anskuelser, og hans seneste udtalelser om dette emne er ganske paa høide med tiden."

Et uddrag af et brev fra min far til Lyell viser, hvilket værd han selv tillagde sit værk. „Det har glædet mig, at De siger, De vil læse igjennem min bog om „De vulkanske øer"; den har kostet mig 18 maaneders arbeide!!! og jeg har ikke hørt om mange, der har læst den."

Den tredie af hans geologiske bøger, „*Geological Observations on South America*", kan nævnes her, skjønt den ikke blev udgivet før i 1846. „I dette værk sammenstillede forfatteren alle de materialer, han havde samlet til belysning af Syd-Amerikas geologi, med undtagelse af nogle faa, som var blit offentliggjorte andetsteds. Noget af det vigtigste ved bogen var de grunde, den fremførte for at bevise den langsomme, rykvise hævning af det syd-amerikanske fastland i en nyere geologisk periode." [1])

Om denne bog skrev min far til Lyell: „Værket vil bli omkring 240 sider, og dog er det meget sammentrængt; det blir naturligvis frygtelig kjedeligt. Jeg tror, at om De faar tid til at se det igjennem, vil De finde, at de kjendsgjerninger, jeg har samlet til bevis for landets hævning og dannelsen af terrasser, er ganske gode."

Om hans særlige geologiske arbeider som helhed bemærker prof. Geikie samtidig med, at han frem-

[1]) Prof Geikie. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hæver, at de ikke var „af den samme epokegjørende slags som hans biologiske undersøgelser", at han „gav Lyells lære et mægtigt stød fremad ved den maade, hvorpaa han fra alle verdens kanter samlede kjendsgjerninger til støtte for den."

Arbeider fra tiden 1842—1854.

Arbeiderne fra disse aar kan, uden større feil, deles i en geologisk periode fra 1842 til 1846 og en zoologisk periode fra 1846 og fremover.

Jeg noterer endel af hans dagbogs-optegnelser om den tid, han har benyttet til sine geologiske skrifter og sin „*Journal*".

„*Volcanic Islands*". Sommeren 1842 til januar 1844.

„*Geology of South America*". Juli 1844 til april 1845.

Anden udgave af the „*Journal*". Oktober 1845 til oktober 1846.

Tiden mellem oktober 1836 og oktober 1854 blev, praktisk talt, benyttet til arbeide med *cirripedia*; resultatet blev udgivet i to bind af „*Ray Society*" i 1851 og 1854. Hans værk om de forstenede andeskjæl blev udgivet af „*Palæontographical Society*" i 1851 og 1854.

Oplysning om disse bøger vil bli givet senere. De mindre arbeider kan stilles sammen, uafhængig af de emner, de behandler.

„*Observations on Structure etc. of the genus Sagitta*". (Bemærkninger om slægten *Sagittas* bygning etc.).

„*Brief Descriptions of Several Terrestrial Planariæ etc*". (Kort skildring af endel i jorden levende fladorme.

„*An Account of the Fine Dust which often falls*

© The Complete Work of Charles Darwin Online

on Vessels in the Atlantic Ocean". (Om det fine støv, der ofte falder ned paa skibe i Atlanterhavet).

„*On the Geology of the Falkland Islands*". (Om Falklands-øernes geologi).

„*On the Transportal of Erratic Boulders*" [1]). (Om vandre-blokkes bevægelse).

Artikelen „Geologi" i „*The Admiralty Manual of Scientific Enquiry* (1849) p. 156—195. Denne blev skrevet om vaaren 1848.

„*On British Fossil Lepadidæ.*"

„*Analogy of the structure of some volcanic Rocks with that of glaciers*". (Om lighed i bygning mellem nogle vulkanske bergarter og isbræer).

Professor Geikie har været saa venlig (i et brev af nov. 1885), at meddele mig sine indtryk af min fars artikel i „*Admiralty Manual*". Han nævner følgende punkter som eiendommelige for dette arbeide:

„1. Dens vide syn. Ingen, som ikke praktisk

---

[1]) I denne afhandling forekommer en sætning, som er af interesse, da den viser, at forfatteren havde øie for betydningen af alle slags udbredelsesmaader: „Den kjendsgjerning, at smaadele af denne størrelse er blevne førte mindst 330 (eng.) mile fra land, er interessant, da den er oplysende med hensyn til spørsmaalet om kryptogame planters udbredelse." F. D.

Et uddrag af et brev til Lyell, 1847, er af interesse i denne forbindelse: „Vil De være saa snil at sætte Maclaren's adresse paa vedlagte brev og lægge det i posten. Jeg skriver til ham hovedsagelig for at spørge, i hvilken afhandling han har beskrevet rulle-stenene ved Arthur Seat. Mr. D. Milne har en lang artikel om det i sidste Edinburgh „*New Philosophical Journal*" (1847). Han siger: „Nogle isbræ-forskere har vovet at forklare transporten af rullestene, endog slige som dem, jeg netop hentydede til, ved at tænke sig, at de er blevne førte afsted paa store isflag osv." Han behandler denne anskuelse og tanken om fjeldets skuring af isbjergene som næsten taabelig . . . han har tilsidst ærgret mig slig, at (med mindre De vil svare ham), tror jeg, jeg vil sende en afhandling imod ham til det samme tidsskrift. Det er kjedeligt at afbryde sit arbeide, men han har gjort mig ganske sint." F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

havde studeret og grundig veiet de spørgsmaal, som diskuteres, kunde ha skrevet den."

„2. Den mærkelige indsigt, mr. Darwin lagde for dagen i alt, hvad han foretog sig. Den maade, hvorpaa han peger paa den retning, hvori geologiske undersøgelser bør gaa, er høi grad i eiendommelig for ham. Hans metode er endnu ikke tilstrækkelig fulgt. I dette var han forud for sin tid.

„3. En interessant og sympatetisk fremstilling. Forfatteren sætter sig med engang i rapport til sine læsere. Han gir dem oplysninger nok til at vise, hvor herlig den arbeidsmark er, hvortil han indbyder dem, og hvor meget de kunde udrette paa den. Man faar et bredt rids af emnet, som enhver kan forstaa, og der er nok detaljer til at veilede en begynder og sætte ham paa det rette spor. Naturligvis har geologien gjort store fremskridt siden 1849, og hvis artikelen skulde skrives nu, maatte forfatteren ta hensyn til andre undersøgelser og andre resultater, som nu ikke er ganske nøiagtige; men det meste af de raad og anvisninger, mr. Darwin gir, er ligesaa nødvendige og værdifulde nu, som da de blev givne. Det er interessant at se, med hvilket aldrig svigtende instinkt han synes at ha fastslaaet de grundsætninger, som skulde staa tidens prøve."

I et brev til Lyell (1853) skriver min far: „Jeg reiste til London for at høre en afhandling af ishavsfareren dr. Sunderland om isens bevægelse; den blev kun forelæst i uddrag, men jeg tror, der var meget værdifuldt stof i den. Det var meget hyggeligt at høre, at han havde faaet ideen til den af „*Admiralty Manual*."

For at gi et begreb om det tilbagetrukne liv, som nu begyndte for min far i Down, har jeg efter hans dagbog noteret de korte tidsrum, han var

© The Complete Work of Charles Darwin Online

borte fra hjemmet mellem høsten 1842, da han kom til Down, og slutten af 1854.

1843, juli. — En uge i Maer og Shrewsbury.
— oktober. — 12 dage i Shrewsbury.
1844, april. — En uge i Maer og Shrewsbury.
— juli. — 12 dage i Shrewsbury.
1845, fra 15de september. — 6 uger, „Shrewsbury, Lincolnshire, York, provsten i Manchester, Waterton, Chafsworth."
1846, februar. — 11 dage i Shrewsbury.
— september. — 10 dage i Southampton m. m. i „*British Association*".
1847, februar. — 12 dage i Shrewsbury.
— juni. — 10 dage i Oxford m. m. i „*British Association*"
— oktober. — 14 dage i Shrewsbury.
1848, mai. — 14 dage i Shrewsbury.
— juli. — En uge i Swanage.
— oktober. — 14 dage i Shrewsbury.
— november. — 11 dage i Shrewsbury.
1849, marts til juni. — 16 uger i Malvern.
— september. — 11 dage i Birmingham i „*British Association*".
1850, juni. — En uge i Malvern.
— august. — En uge i Leith Hill, en slægtnings hus.
— oktober. — En uge i en anden slægtnings hus.
1851, marts. — En uge i Malvern.
— april. — 9 dage i Malvern.
— juli. — 12 dage i London.
1852, marts, en uge i Rugby og Shrewsbury.
— september. — 6 dage i en slægtnings hus.
1853, juli. — 3 uger i Eastbourne.
— august. — 5 dage i militærleiren i Chobham.
1854, marts. — 5 dage i en slægtnings hus.
— juli. — 3 dage i en slægtnings hus.
— oktober. — 6 dage i en slægtnings hus.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Som man ser, var han fraværende fra hjemmet 60 uger paa 12 aar. Men det maa erindres, at meget af tiden forresten gik unyttet paa grund af sygelighed.

Breve.

Til R. Fitz-Roy. Down (31. marts 1843).

Kjære Fitz-Roy. Jeg læste igaar med overraskelse og største interesse Deres udnævnelse til guvernør paa Ny-Zealand. Jeg ved ikke, om jeg kan lykønske Dem; men jeg er vis paa, jeg kan lykønske kolonien til at faa nyde godt af Deres iver og energi. Jeg er meget begjærlig efter at høre, om rygtet er sandt, for jeg kan ikke udholde den tanke, at De skal forlade landet, uden at jeg faar se Dem engang til; fortiden er ofte i min erindring, og jeg føler, at jeg skylder Dem meget godt fra før af; det er jo mest Deres skyld, at jeg har viet mit liv til de studier, jeg nu driver, studier, som vilde ha gjort mit liv saa rigt og tilfreds, om min helse havde været bedre. I de sidste tre maaneder har jeg aldrig nogengang reist til London, uden jeg samtidig har tænkt paa at gjøre Dem og Deres hustru en visit; men jeg finder uheldigvis, at den lille anstrængelse ved at bryde med mit daglige livs jevne gang i almindelighed afkræfter mig slig, at jeg næsten ikke er istand til at gjøre noget, naar jeg er i London, og jeg har ikke engang været istand til at deltage i et eneste aftenmøde i *Geological Society*. Ellers befinder jeg mig meget vel, ligesom, gudskelov, min kone og mine to børn. Dette steds ualmindelige ensomhed bekommer os alle meget vel, og vi nyder rigtig landlivet. Men jeg skriver om personlige bagateller, medens Deres tanke og tid nu maa være fuldt optaget. Min hen-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

sigt med at skrive er at bede Dem og Deres hustru være af den godhed at sende mig et par linjer og fortælle, om det er sandt, og om De reiser snart. I næste uge kommer jeg ind til byen paa et par dages besøg; kunde De modtage mig endog kun fem minutter, hvis jeg kom paa visit tidlig torsdag morgen klokken ni eller ti, eller naar De nu spiser frokost? Hils Deres hustru meget venlig fra mig; jeg er forvisset om, at hun kan se sin lange reise imøde med ro. Deres oprigtig hengivne

Charles Darwin.

[Et citat fra et andet brev (1846) til Fitz-Roy har sit værd, da det viser, med hvilken kjærlighed min far mindedes sin gamle kaptein.

„Farvel, kjære Fitz-Roy; jeg tænker ofte paa, hvor god De har været mod mig, og ikke mindst husker jeg — hvad De vel ganske har glemt, — hvorledes De, før vi naaede Madeira, kom og ordnede min køie med egne hænder, noget, der bragte taarer i min fars øine, som jeg senere fik høre."]

Til W. D. Fox. [Down, 5. september, 1843] Mandag morgen.

Kjære Fox. Da jeg sendte afhandlingen om isbræerne, skulde jeg netop gaa ud og havde saaledes ingen tid til at skrive. Jeg haaber, din ven vil gjøre sig ligesaa godt af sin tur, som jeg gjorde (jeg ønsker jo forresten ogsaa, at du kunde slaa følge med ham). Det var en slags geologisk roman. Men din ven maa ha taalmodighed; for han faar ikke et godt *isbræ-øie*, før han har været nogle dage paa farten. Murchison og grev Keyserling *for* gjennem det nordlige Wales samme høst og kunde ikke se noget uden virkninger af regnet, som dryppede ned over klipperne! Jeg kryds-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

eksaminerede Murchison og saa godt, at han ikke havde set omhyggelig paa nogenting. Jeg er *vis* paa, at isbræerne har efterladt sig virkninger i det nordlige Wales. Sæt dampen paa, hvis dette veir varer, og tag en tur i Wales; den herlige natur der maa gjøre sjæl og krop godt. Jeg skulde ønske, jeg havde kraft nok til at komme til Delamere og reise sammen med dig; men som du siger, kunde du ligesaa gjerne be St. Paulskirken følge dig. Naar jeg engang under mig en liden tur, tror jeg, det blir til Skotland for at gaa paa jagt efter flere strandlinjer. Min hav-teori om dem blev for en tid slaaet ihjel af Agassiz' værk om isen, men den livner nu op igjen.

Farvel, — vi blir snart færdige — næsten alle arbeiderne er borte, og grusen lægges paa gangene. Ave Maria, hvor pengene gaar! Der er dobbelt saa megen fristelse til ødselhed paa landet som i London. A dios! Din *C. Darwin.*

Til J. D. Hooker.

Down [1844].

. . . Jeg har ogsaa læst „*Vestiges*“ [1]), men har havt mindre fornøielse af den end De, lader det til; stilen og stof-ordningen er visselig beundringsværdig,

[1]) „*The Vestiges of the Natural History of Creation*“. (Spor af skabelsens naturhistorie) blev udgivet anonymt i 1344; man ved nu, at den er skrevet af afdøde Robert Chambers (se „*Dictionary of National Biography*“) Min fars eksemplar vidner om, at den er blit omhyggelig læst, idet en lang liste over mærkede steder er fæstet med knappenaale i enden af bogen. *En* nyttig lærdom synes han at ha faaet af den. Han skriver: „Tanken om, at en fisk gaar over til et krybdyr, — uhyrlig. Jeg vil ikke nærmere anføre slægtstavler, —, da de er altfor lidet kjendte for tiden.“ Han henviser atter til bogen i et brev til Fox, februar 1845: „Har du læst den underlige, ufilosofiske, men udmærket skrevne bog, „*Vestiges*“; den har gjort mere opsigt end noget andet værk i den senere tid og er af nogle blit tilskrevet mig — noget, der baade burde smigre og ikke smigre mig. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

men bogens geologiske del synes jeg er daarlig og den zoologiske endda meget værre. Det skulde glæde mig særdeles, om De engang i en ledig stund vilde fortælle mig, hvorpaa De grunder Deres ubestemte tro paa, at en mors indbildningskraft har virkning paa afkommet[1]). Jeg har studeret de forskjellige beretninger herom, men jeg kan ikke tro paa andet end tilfældige overensstemmelser. W. Hunter fortalte min far, som da var ansat ved en fødselsstiftelse, at i mange tusen tilfælde havde han spurt moderen, *før hendes barselseng*, om noget havde virket paa hendes indbildningskraft, og nedskrevet svarene; og ikke i et eneste tilfælde stemte de; men naar der var noget mærkeligt ved barnet, fik de det altid til at passe. Forplantningen synes at være behersket af saa ligeartede love i hele dyreriget, at jeg er høist utilbøielig til at tro . . .

Til J. M. Herbert.

Down, 1844 eller 1845.

Kjære Herbert. Det glædede mig meget at se din haand og høre lidt nyt om dig. Skjønt du ikke kan komme hid i høst, haaber jeg, du og din hustru kommer til vinteren, saa vi faar os mangen en samtale om gamle dage og mangt et stykke af Beethoven.

Jeg har lidet eller snarere intet at sige om mig selv; vi lever som et uhrværk og paa en maade, som de fleste folk vilde anse for det kjedeligste, der kan tænkes. I det sidste har jeg trællet ekstra

[1]) Dette sigter til en af sir J. Hooker's slægtninge, som paastod, at et modermærke, som viste sig paa et af hendes børn, var foraarsaget ved den rædsel, som greb hende selv, da hun, før barnets fødsel, kom til med sepiabrunt at tilsøle et eksemplar af Turners „*Liber Studiorum*", som man havde laant hende med særligt paalæg om at være omhyggelig med den. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

haardt — og mine fordøielses-organer har havt alt andet end godt af det — med Syd-Amerika, og takket være alle guder, har jeg nu gjort mig færdig med de tre fjerdeparter af arbeidet. At skrive greit engelsk falder mig mere og mere vanskeligt, og jeg naar aldrig nogen fuldkommenhed deri.

Hvad det angaar, at du siger, du vil læse noget saa kjedeligt som mine rent geologiske værker, vil jeg be dig ikke at lægge en slig bedaarende salve paa min sjæl[1]), for det er ikke troligt. Jeg har for længe siden opdaget, at geologer aldrig læser hverandres værker, og at den eneste bevæggrund, man kan ha til at skrive en bog, er den, at man vil vise sin iver; endvidere har jeg opdaget, at man ikke danner sig sine meninger uden meget slid og slæb. Geologien er for tiden svært „mundtlig", og hvad jeg her siger, er i hovedsagen bogstavelig sandt. Men denne diskussion er jo ligesaa lang som et kapitel i den slemme bog selv.

Jeg har nylig været i Shrewsbury; min far var overraskende frisk og munter.

Jeg er altid din hengivne *C. Darwin.*

Til J. D. Hooker.

Down, mandag, 10. febr. 1845.

Kjære Hooker. Jeg er Dem meget forbunden for Deres behagelige brev; det var meget snilt gjort af Dem, midt under videnskabelige adspredelser og theaterbesøg, at finde paa at skrive et saa langt brev til mig. Jeg er forbauset over Deres nyheder, og jeg maa kondolere Dem med Deres *nuværende*

[1]) Om det samme emne skriver han til Fitz-Roy: „Jeg har sendt min *South American Geology* til Dover-Street, og De vil udentvil faa den i tidens løb. De ved ikke, hvad De truer med, naar De siger, De vil læse den — det er lutter geologi. Jeg sagde til min bror: „Du vil naturligvis læse den", og hans svar var: „Nei, for pokker, da vilde jeg før kjøbe den"." F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

udsigt til professoratet[1]) og hjertelig beklage det for min del. Der er noget saa trist ved tanken paa en adskillelse paa saa mange hundrede mile, skjønt vi jo ikke omgikkes stort, da vi var hinanden nærmere. De kan neppe tro, hvor dybt *jeg* for *min* del beklager Deres nuværende udsigter. Jeg havde haabet, vi skulde komme til at ha megen omgang med hinanden i vort liv. Dette er en bitter skuffelse; og skal jeg dømme fra et blot og bart egenkjærligt synspunkt, er tabet rent uerstatteligt, naar jeg tænker paa, til hvor stor hjælp De har været mig i mit arbeide. Men paa den anden side kan jeg ikke tvile paa, at *De* nu ogsaa har et trist, istedenfor et lyst syn paa Deres udsigter; der er visselig store fordele saavelsom ulemper forbundet med sagen. Det er en middels stilling; og jeg synes virkelig, der er saa mange ligegyldige arbeidere og saa faa læsere, at det, fra et rent videnskabeligt synspunkt, er en stor fordel for en god arbeider at indtage en stilling, som gir autoritet. Jeg husker ikke, om De studerede i Edinburg; men i min tid fandtes der en gruppe mænd, som var langt fra at være de ligegyldige og sløve tilhørere, som De venter vil udgjøre Deres tilhørerskare. Tænk paa, hvilken tilfredsstillelse og ære det vilde være at *skabe* en god botaniker, — med Deres anlæg og gemyt vil De for mange bli, hvad Henslow i Cambridge var for mig og andre, en meget snil ven og veileder. Og saa hvilken vakker have, og hvilket godt offentligt bibliothek! ja, Forbes beklager bestandig, at han har mistet de fordele, Edinburg bød en videnskabsmand; og tænk saa! ikke at ha mer end en kort spasertur til de prægtige klipper, bakker og sandkyster ved Edinburg! Jeg beklager

[1]) Sir J. D. Hooker var ansøger til professoratet i botanik ved Edinburgs universitet. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Dem sandelig ikke stort, skjønt jeg overmaade meget beklager mig selv, som skal miste Dem. Det at holde forelæsninger vil sikkerlig om et aar eller to, med Deres *store* arbeidsdygtighed (hvad De saa end kan behage at sige i modsat retning), falde Dem let, og De vil faa god tid til studier over sydpol-egnenes planteverden og almindelige betragtninger over planternes udbredelse. Hvis jeg troede, Deres professor-gjerning vilde virke hemmende paa Deres arbeide, vilde jeg ønske den og alle dens gode jordiske følger pokker ivold. Jeg ved, jeg faar opleve at se Dem som Europas første autoritet i hint storartede emne, man kunde næsten sige: skabelseslovenes slutsten, planternes geografiske udbredelse. Nu, der er *en* trøst, De kommer vel til Kew hvert aar, saa jeg vil ende med at presse ned gjennem Deres strube mine oprigtige lykønskninger. Tak for alt nyt. Det gjør mig ondt at høre, at det gaar nedad bakke med Humboldt; man kan ikke bare sig for at føle, skjønt med urette, at en saadan ende er ydmygende; allerede da jeg traf ham, snakkede han aldeles over sig. Hvis De træffer ham igjen, saa vær saa snil at bringe ham min ærbødigste og venligste hilsen, og sig, at jeg aldrig har glemt, at min livs-udvikling hovedsagelig skyldes den omstændighed, at jeg som gut har læst og atter læst hans *Personal Narrative*[1]). Hvor sande og fornøielige er ikke alle Deres bemærkninger om hans venlighed; tænk, hvilken prægtig anledning De i Deres nye stilling faar til at være en Humboldt for andre. Spørg ham om den del i Nord-Øst-Europa, hvor plantevæksten var forskjellig paa de forskjellige bredder. Jeg har faaet og læst Deres eksemplar af *Wilkes*; hvilken svag bog i ind-

[1]) „Mit livs historie". O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

hold og stil, og hvor glimrende udstyret! Aa, skriv et par linjer til mig fra Berlin. Endnu en ting — tak for korrekturarkene. Jeg mente imidlertid ikke korrekturaftryk af plancher; jeg sætter pris paa dem, da de sparer mig arbeidet med at gjøre uddrag. Farvel, kjære Hooker, med tungt hjerte ønsker jeg Dem tillykke med Deres udsigter.

Deres oprigtige ven *C. Darwin.*

[Anden udgave af *the Journal*, hvortil det følgende brev sigter, blev fuldendt mellem 25de april og 25de august. Den blev udgivet af mr. Murray i *Colonial and Home Library* og fandt i denne lettere form snart en stor læsekreds.

Indtil sine første underhandlinger med mr Murray om bogens udgivelse i denne form havde han kun modtaget betaling i form af et stort antal fri-eksemplarer, og han synes at ha været glad til at kunne sælge forlagsretten til anden udgave til mr. Murray for kr. 2700.

De punkter, hvor der er forskjel mellem de to udgaver, er væsentlig af interesse som oplysende med hensyn til den forandring, forfatterens syn paa udviklingslæren undergik; dette vil bli behandlet senere.]

Til C. Lyell. Down, juli 1845.

Kjære Lyell. Jeg sender Dem første del[1]) af den nye udgave af *Journal of Researches*, som jeg jo i grunden helt og holdent skylder Dem. De vil se, at jeg har vovet at tilegne Dem den[2]), og jeg haaber, at

[1]) Uden tvil korrektur-ark.

[2]) Tilegnelsen af anden udgave af *Journal of Researches* lyder som følger: „Charles Lyell, Esq., F. R. S., tilegnes denne udgave med taknemmelig glæde — som en erkjendelse af, at storparten af den videnskabelige fortjeneste, som denne og forfatterens andre bøger maatte besidde, skyldes studiet af den bekjendte og beundringsværdige *Principles of Geology*. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

dette ikke er Dem imod. Jeg har længe ønsket, ikke saa meget for Deres skyld, som fordi jeg har en følelse af, at det er en pligt fra min side, tydeligere end ved en simpel henvisning at lægge for dagen, hvor meget jeg i geologisk henseende har Dem at takke for. De forfattere, der som De udvikler folks aand samtidig med, at de beriger dem med kjendsgjerninger, kan dog aldrig bli vist fuld retfærdighed undtagen af efterslægten; for naar man saaledes umærkelig gjennemgaar en udvikling, mærker man ikke sin egen vandring opad. Jeg havde tænkt at sætte denne min anerkjendelse ind i tredje del af min geologi, men det gaar saa smaat med afsætningen af denne bog, at jeg ikke vilde ha troet ved mig selv, at jeg, efter fattig evne, havde erkjendt min gjæld. Tro endelig ikke, at jeg er saa dum, at jeg antager, min tilegnelse paa nogen maade kan ha noget at sige for Dem. Jeg haaber dog, De vil modtage den som et oprigtigt tegn paa taknemmelighed og venskab. Jeg tror, jeg har foretaget adskillige forbedringer i denne udgave, især i anden del, som jeg netop har fuldendt. Jeg har tilføiet en god del om beboerne af Ildlandet og skaaret væk halvdelen af den frygtelig lange drøftelse af de klimatiske forhold, isbræerne o. s. v. Jeg husker ikke, jeg har tilføiet noget i første del, der er langt nok til at være Deres opmærksomhed værd; der er en skildring af en meget besynderlig okserace i Banda Oriental. Jeg vilde gjerne, De skulde læse de sidste sider; der er nogle betragtninger over *extinction* (arters og slægters uddøen), som maaske ikke vil slaa Dem som nye, skjønt det har været tilfældet med mig; min behandling af dette emne tror jeg har ryddet op i sagen, idet jeg har vist, at de vanskeligheder, der har været forbundet med at forklare aarsagerne til arters og slægters uddøen,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

er af samme art som saa mange andre, der er blit rent oversete og undervurderede af naturforskerne. Jeg burde imidlertid ha gjort min undersøgelse længere og vist ved kjendsgjerninger (hvilket vilde ha været mig en let sag), hvorledes artsformerelsen stadig hæmmes ved naturlige aarsager.

Jeg fik Deres *Travels*[1]) igaar, og jeg synes svært godt baade om bogens indre og ydre; jeg læste bare omkring et dusin sider igaarkvæld (for jeg var træt af arbeide med slaat-onnen), men jeg saa fuldkommen nok til at mærke, hvor *særdeles* meget den vil interessere mig, og at mange steder vil bli understregede. Det fornøiede mig at finde et ordentligt islæt naturhistoriskt i den; det skulde undre mig, om den ikke faar en rivende afsætning.

Hvor det gjør mig ondt, at vi ikke faar se Dem her paa saa længe; jeg ønsker, at De maa bli en smule træt og medtaget, før De reiser, og trænge til frisk luft en dags tid, før sjøvinden blæser paa Dem. Deres *C. Darwin.*

Til C. Lyell. Down, lørdag, 1. august 1845.

Kjære Lyell! Jeg har tænkt paa at skrive en hel uge; men hvert eneste minut, jeg har kunnet arbeide, har jeg brugt til at faa færdig 2den del af min „*Journal*". Deres note voldte mig nok større glæde, end min tilegnelse voldte Dem; jeg takker saa meget for den. Deres værk har interesseret mig høilig; jeg vil meddele Dem mine indtryk; dog maa jeg gjøre opmærksom paa, at jeg ikke gjorde notater eller særlig umag med at huske de to trediedele af første bind; jeg tænkte mig nemlig ikke, at De brød Dem om at

[1]) *Travels in North-America*, 2det bind, 1845.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

høre min mening om værkets ikke-videnskabelige del. Først og fremst beklager jeg da med alle andre (skjønt jeg ikke har talt med en levende sjæl, siden jeg læste bogen), at der ikke er mer af den ikke-videnskabelige del. Jeg kan ikke dømme godt om dette; thi jeg har ikke læst noget, der ikke er af videnskabelig art, om Nord-Amerika; men det hele gjorde paa mig indtryk af at være nyt, friskt og interessant. Deres behandling af de forskjellige emner sagde mig tydelig, at den var en frugt af moden tænkning, og Deres slutninger syntes mig at være en følge af kjendsgjerninger, De selv havde iagttaget, og ikke bare en eftersnakken af andres meninger; dette er visselig forholdsvis sjeldent. Deres drøftelse af slavespørsmaalet bragte mig ud af ligevægt. Men min mening om denne sag er Dem vel ligesaa ligegyldig som asken af dette brev, og jeg skal derfor ikke sige andet om den ting end, at læsningen af, hvad De har skrevet om spørsmaalet, skaffede mig adskillige søvnløse og ubehagelige timer. Deres fremstilling af staternes religiøse tilstand interesserede mig særdeles. Den høist betimelige front, De gjør mod presterne, har helt igjennem overrasket mig. I kapitlet om universiteterne retter De Deres strenge og retfærdige kritik mod presterne og ikke mod undervisningens tilstand; dette synes jeg er meget dristigt; for jeg tænker, De tryggere kunde knuse en klodsmajor af en gammel universitetsmagister som saadan end røre fingeren paa dette korporations-dyr, man kalder geistligheden. Hvilken modsætning fremviser ikke England selv med hensyn til undervisningen! Deres apologi (ordet brugt i samme betydning som af de gamle pietister, der derved forstod alt andet end en apologi) for forelæsninger slog mig som meget dygtig; men selv om

© The Complete Work of Charles Darwin Online

De faar alle verdens argumenter paa Deres side, veier disse ikke saa meget som en række af Jamiesons forelæsninger paa den modsatte side, hvilket jeg engang fik erfare for mine synders skyld. Skjønt jeg havde læst en del om kulleierne i Nord-Amerika, havde jeg dog ikke spor af greie paa deres areal, tykkelse og gunstige tilstand; der var kanske intet i Deres bog, der forbausede mig saa meget. Nogle faa partier af bogen synes mig at være temmelig uensartede; men jeg ved ikke, om det var saa meget, at det havde stort at sige. Dog savnede jeg ikke saa lidet almindelige overskrifter over kapitlerne, som f. eks. de to eller tre fornemste af de besøgte steder. Man har naturligvis ingen ret til at forlange, at en forfatter skal gaa ud fra, at læseren er helt og holdent uvidende i geografi; men jeg, som ikke kjendte et eneste sted, havde undertiden rigtig ondt for at følge Deres kurs. I begyndelsen af et kapitel gik undertiden i et enkelt afsnit Deres kurs gjennem et halvt dusin steder; enhver, der er ligesaa uvidende i geografi som jeg — om der forresten findes slige folk — vilde synes bedre om, at et saadant forstyrrende afsnit var udeladt. Kartet skar jeg ud af bogen, og det var meget bekvemt; jeg kunde ikke følge den af Dem mærkede rute. Jeg tror, det vilde være en forbedring, om De i en følgende udgave hist og her lod mellemrum paa én linie staa aabne. I forbigaaende — jeg regner mig det til fortjeneste, at jeg har givet min „*Journal*" et mindre videnskabeligt udseende ved at trykke alle navne paa arter og slægter i antikva; trykken tar sig ogsaa bedre ud. Alle illustrationerne er vist mesterlige, og de er i sig selv et beundringsværdigt bind. Var ikke Deres „*Principles*" blit saa almindelig beundrede, vilde jeg været bange for, at der i den

© The Complete Work of Charles Darwin Online

foreliggende bog var for meget geologi; vist er det, at alt, hvad den klareste og letteste stil kan formaa, er blit gjort. For mig var bogens geologiske del et fortræffeligt, sammentrængt og velordnet *résumé* af alt, hvad man ved om Nord-Amerikas geologi, og enhver geolog skylder Dem tak. Gjentagelsen af kapitlet om Niagara forekom mig at være værkets mest storartede parti. Deres betragtninger over de siluriske formationers oprindelse interesserede mig ogsaa høiligen. Jeg har gjort i snesevis af uddrag, der vil bli mig til nytte. Deres kulteori syntes jeg var meget god; men det er jo ørkesløst at vedblive med slige opregninger. Jeg skulde ønske, der havde været mere naturhistorie i bogen; *alle* spredte brudstrykker herom forekom mig at være gode. Her har De mine tanker klart og greit; men jeg er jo bange for, at de neppe fortjener at læses af Dem.

Til C. Lyell.

Down, 25. august 1845.

Kjære Lyell! Dette er bogstavelig den første dag, jeg har havt lidt tid tilovers, og jeg vil bruge den til at begynde paa et brev til Dem. Jeg glædede mig over Deres brev, i hvilket De kommer ind paa slavespørsmaalet; jeg skulde ønske, at de samme følelser var komne tilsyne i Deres bog. Jeg vil dog ikke komme ind paa denne sag; sandsynligvis vilde det kjede Dem; ialfald vilde *jeg* ikke synes, det var morsomt. Jeg har i min „*Journal*“ skaffet mine følelser luft ved et par afsnit om det skammelige ved slaveriet i Brasilien; De kommer kanske til at tro, at det er svar til Dem; men saa er ikke tilfældet. Alle mine bemærkninger gjælder ting, jeg hørte i Syd-Amerika. Mine faa sætninger om denne sag er udelukkende følelsesudbrud. Hvorledes kunde De saa rolig gjengive

© The Complete Work of Charles Darwin Online

denne skrækkelige ting at skille børn fra forældrene[1]), og saa paa næste side tale om at ærgre Dem, fordi de hvide ikke har havt held med sig! Jeg forsikrer Dem, at modsætningen satte mig i oprør. I *Gardeners Chronicle* er der en rosende, men altfor svag anmeldelse af Deres bog. Det gjør mig ondt at se, at Lindley endnu holder fast paa kulsyregas-teorien. Det glædede mig forresten, at Lindley tog, hvad jeg havde skrevet om arters uddøen, og gjengav det uforkortet. At det gaar an at stille eksisterende arters forholdsvise sjeldenhed i samme kategori som arternes uddøen, har i mine tanker fjernet en stor vanskelighed; det forklarer naturligvis ingenting; men det viser dog, at det ikke bør overraske os, at vi ikke kan forklare arters uddøen, saalænge vi ikke engang kan forklare deres forholdsvise sjeldenhed. Det glæder mig at høre, at der stilles krav paa en ny udgave af „*Principles*". Hvor meget godt har ikke den bog gjort! Jeg er bange for, at De dennegang ikke vil være at finde mellem de gamle bergarter. Det skulde glæde mig, om jeg kunde opleve at se Dem opdage og offentliggjøre en beretning om et nyt lag under det siluriske — det tror jeg nok vilde bli glanspunktet! Det fornøier mig, at Banbury gjør saa store fremskridt i fossil-botanik; han har en stor gjerning at gjøre her i landet. Jeg vil besøge ham ivinter. Det lille, jeg har været sammen med ham, gjør, at jeg gjerne tror alt, De siger om hans talenter.

Til J. D. Hooker. Shrewsbury 1845 (?)

Kjære Hooker! Jeg har netop faaet Deres notis, som har forbauset og bedrøvet mig. Det faldt mig ikke et øieblik ind at tvile paa, at De vilde faa posten; thi jeg var dum nok til at tro,

[1]) Paa det sted, hvortil her sigtes, fremsætter Lyell ikke sine egne, men en plantage-eiers synsmaader. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at fortjenesten vilde bli det afgjørende. Jeg er overbevist om, at den dag snart vil komme, at de, der stemte imod Dem, vil skamme sig over, at politiske hensyn har gjort dem blinde for Deres fortjenester, som jo baade Humboldt og Brown har gaaet i borgen for. Disse mænds attester bør være Dem en trøst. For en skam! Jeg er harm og forarget. Det er mig ikke engang nogen trøst, at jeg kan faa omgaaes Dem og øse af Deres store kundskabsforraad. Efter at jeg havde læst nogle faa af Deres breve, var jeg ikke et øieblik paa det uvisse med, hvilken plads De tilsidst vil komme til at indtage blandt Europas botanikere. Jeg kan ikke tænke paa noget andet; ellers skulde jeg ha lyst til at diskutere „*Kosmos*“ [1]) med Dem. Jeg haaber, De aflægger os en visit i høst i Down. Den 24de er jeg atter i Down; til da kommer jeg til at fare om. Jeg er, kjære Hooker,

Deres *C. Darwin.*

Til C. Lyell.

Shrevsbury, 8. oktober 1845.

Jeg har nylig gjort mig en liden tur for at se paa en gaard, jeg har kjøbt i Lincolnshire [2]), dernæst reiste jeg til York, hvor jeg besøgte provsten i Manchester [3]), den store bastard-opdrætter, som gav mig mange underlige meddelelser.

[1]) En oversættelse af Humboldts „Kosmos“. F. D.

[2]) Om sin gaard i Lincolnshire siger han i et brev til Henslow: „Jeg har kjøbt en gaard i Lincolnshire, og naar jeg reiser did i høst, agter jeg at friste, om det ikke gaar an at skaffe enhver stue paa min eiendom en have. Det er „høit op og langt frem“; men jeg tror, at faa reformer vil være saa nyttige her i landet som afskaffelsen af odelsretten, saa der kunde bli flere smaa selveiere og mindre forskjel paa landeiendommenes størrelse. Disse stempellove, som gjør det saa kostbart for fattigfolk at skaffe sig en fjerdedels acre, er rigtig nogle uretfærdige bestemmelser; blodet koger i mig, naar jeg tænker paa dem.“ F. D.

[3]) Rev. W. Herbert. Besøget omtales i et brev til dr. Hooker: „Jeg har gjort en kort tur — tildels var det en forretningsreise — og be-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Jeg besøgte ogsaa Waterton paa Walton Hall, et besøg, som interesserede mig overmaade meget. Det er en morsom, underlig fyr; vi spiste tidlig middag, og selskabet bestod af to katolske prester og to mulatinder! Han er over seksti aar, og dagen iforveien sprang han ned paa en næpe-aker og tog en unghare. Det er et vakkert gammelt hus, og i den nærliggende indsjø vrimler det af fisk. Jeg aflagde derpaa Chatsworth en visit og blev rent begeistret for det store drivhus; det er en tropisk urskog i det smaa, og det gjenkaldte gamle behagelige minder i min sjæl. Paa denne ti-dags tur var jeg rigtig frisk og rask; men det varede ikke længe. Min hustru er desværre ikke meget stærk, og saaledes er børnene familiens haab; thi de er lutter glæde, liv og godt humør. Sedgwicks anmeldelse[1]) har interesseret mig meget, ihvorvel jeg hører, at den er alt andet end populær hos vore videnskabelig dannede læsere. Jeg synes, nogle steder smager mere af prækestolens dogmatik end af katederets filosofi; og nogle af aandrighederne forekommer mig at kunne være af * * * i „Quarterly". Det er ikke desto mindre et storartet indlæg imod læren om arternes foranderlighed; jeg læste det med frygt og bæven, men glædede mig over at finde, at jeg ikke havde overset noget af argumenterne, skjønt jeg havde stillet mig dem saa svagt som vel muligt. Har De nu læst „*Kosmos*"? Den engelske oversættelse er elendig, og de metafysisk-politiske skildringer i første del er saa vidt forstaaelige. Men jeg tror, at afhandlingen om vulkaner er Deres op-

søgt provsten i Manchester, med hvem jeg havde en interessant samtale om bastarder, ufrugtbarhed, forandringer af arter osv. Han har en hel del selverhvervede kundskaber, men kjender forbausende lidet til, hvad andre har udrettet i denne sag. Han er meget kjættersk i sine meninger om arterne, ikke stort bedre end mr. Vestiges, som de fleste naturforskere vilde synes." F. D.

[1]) Af „*Vestiges of Creation*" i „*Edinburgh Review*" i juli 1845. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

mærksomhed fuldstændig værd; den har forbauset mig ved sin kraft og den kundskabsfylde, der er lagt for dagen. Det gjør mig ondt, at Humboldt er en slig tilbeder af von Buch med sin klassifikation af vulkaner, sine hævnings-kratere osv. og sin kulsyre-gas-atmosfære. Det er i sandhed en vidunderlig mand. Jeg haaber at kunne komme hjem om en fjorten dages tid og saa drive paa med mine syd-amerikanske greier, til jeg blir færdig. Jeg skal søge gjennem Horners at faa rede paa, hvorledes det gaar Dem; men De maa ikke spilde tiden med at skrive til mig. Vi kommer til at savne Deres besøg i Down; jeg blir rent hjemløs i London nu, da jeg ikke har min morgenvisit at gjøre i Hart Street. Deres *C. Darwin.*

Til J. D. Hooker. Down, Farnborough, Kent, septbr. 1846.

Kjære Hooker! Jeg haaber, at dette brev kommer Dem ihænde i Clifton; jeg er blit hindret fra at skrive, fordi jeg har været syg, og fordi Horners har været her paa besøg; dette i forbindelse med mit afskyelige litterære arbeide har optaget min tid fuldstændig. Det er rigtig længe, siden vi skrev til hinanden; men jeg vil gjøre opmærksom paa, at jeg skrev sidst, skjønt jeg ikke kan huske, hvad det var om; jo — det var nok, efterat jeg havde læst Deres sidste hefter[1]); jeg sendte Dem jo et brev, hvis anerkjendelse maa siges at være enestaaende, naar man betænker, at en mand, som neppe kjender en tusenfryd fra en løvetand, ødsler den paa en mand af faget. Jeg kan ikke huske, hvad det er for afhandlinger, der har git mig det indtryk; men, hvad De siger om jordbundens ringe kemiske betydning for vækstlivet, staar for mig som noget kjendt. Det er en saare

[1]) Af Hookers „*Antarctic Botany*". F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

mærkelig kjendsgjerning, hvad R. Brown engang gjorde mig opmærksom paa, at endel planter her i landet er kalkplanter, medens de under gunstigere klimatiske forhold paa fastlandet ikke er det, eller kanske det var omvendt, det husker jeg ikke rigtig; De ved naturligvis, hvorledes det hænger sammen med den sag. Forresten har Herbert behandlet endel slige tilfælde i „*Horticultural Journal*“ (Havetidende). Har De læst, hvad han skriver? Det gjorde paa mig indtryk af at være overmaade originalt; det berører *ligefrem* de undersøgelser, De nu har fore[1]). For en ikke-botaniker er kalkfloraen den, der ser eiendommeligst ud i England. Hvorfor kommer De ikke hid for at gjøre iagttagelser? *Vi* reiser til *British Associations* møde i Southampton, om mod og mave strækker til. Synes De ikke, at det er Deres pligt at være tilstede der? Og hvorfor kan De saa ikke komme hid bagefter og *arbeide?* . . . .

Monografien over rankefødderne *(cirripedia).*

Oktober 1846 til oktober 1854.

I et brev til sir J. Hooker i 1845 siger far: „Jeg haaber til sommeren at bli færdig med mit arbeide over Syd-Amerikas geologi, derpaa faa lidt zoologi fra haanden — og saa hurra for mit arbeide over arterne!“ Dette sted synes at vise, at han dengang ikke tænkte paa noget udtømmende studium af rankefødderne. Det ser næsten ud til, at hans oprindelige plan, som sir J. D. Hooker fortæller mig, kun var at ta fat paa et specielt problem. Dette stemmer godt med følgende sted i selvbiografien: „Paa Chilis kyst fandt jeg en meget underlig form, som grov sig ned i skjællene paa *concholepas* (en

[1]) Sir J. Hooker studerede dengang polymorfisme, foranderlighed o. s. v. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

rankefodet smaakrebs), og som var saa forskjellig fra alle andre rankefødder, at jeg maatte danne en ny under-orden alene for dens skyld. For at komme efter mine nye rankefødders bygning maatte jeg undersøge og dissekere mange af de almindelige former; dette bragte mig tilsidst til at ta op hele gruppen". Senere synes han at ha næret endel tvil om nytten af disse otte aars arbeide; saaledes skriver han i sin selvbiografi: „Arbeidet var mig til betydelig nytte, da jeg i „*Arternes oprindelse*" maatte behandle principerne for en naturlig inddeling af dyr og planter. Ikkedestomindre nærer jeg mine tvil, om værket var værdt al den tid, det tog". Dog hører jeg af sir J. D. Hooker, at han erkjendte dets nytte for sig: det havde været ham en systematisk træning. Sir Joseph skriver til mig: „Deres far sagde selv, at han havde gjennemgaaet tre biologiske stadier: først havde han været blot og bar samler i Cambridge, dernæst samler og iagttager paa *Beagle* og noget længere; først efter at han havde udgivet værket om rankefødderne, var han blit den modne forsker. Det er sandt nok, at han hele tiden var tænker, og der er ogsaa i hans skrifter før denne tid en hel del, som ingen naturforsker kunde haabe at gjøre bedre. Han gjorde ofte hentydning til sit værk om rankefødderne som en værdifuld opøvelse og tilføiede, at selv det forhadte arbeide at grave frem synonymer og beskrive ikke alene forbedrede hans metode, men ogsaa aabnede hans øine for de fortjenester, den kjedeligste katalogskrivers værker kunde ha, og for de vanskeligheder, en saadan forfatter havde at kjæmpe med. Derfor lod han aldrig nedsættende bemærkninger om den ringeste kaste blandt videnskabens dyrkere staa uimodsagte, naar kun arbeidet var ærligt og godt i sit slags. Jeg har altid anset det som et af de smukkeste træk i hans karakter, dette, at

© The Complete Work of Charles Darwin Online

han satte pris paa videnskabens haandlangere og deres arbeider, og det var hans afhandling om langhalsene, som var skyld deri." — Prof. Huxley har git mig lov til at citere, hvad han mener om de nævnte otte aars arbeide: „Efter min mening har Deres skarpsindige far aldrig handlet visere, end da han ofrede sig for det aarelange slid og slæb, som bogen om rankefødderne kostede ham. Som alle vi andre havde han ingen virkelig opøvelse i den biologiske videnskab, og det har altid forekommet mig at være et mærkeligt bevis paa hans videnskabelige indsigt, at han indsaa nødvendigheden af en saadan opøvelse; og det viser tillige hans mod, at han ikke veg tilbage for møien ved at naa den. Den store fare, for hvilken alle mænd med spekulative evner er udsatte, er den nærliggende fristelse til at behandle almindelig antagne naturvidenskabelige kjendsgjerninger, som om de var ikke alene korrekte, men tillige udtømmende, — fristelsen til at behandle dem ved deducerende ræsonnement, saaledes som sætninger i geometrien kan behandles. I virkeligheden er enhver saadan paastand kun sand i forhold til iagttagelses-midlerne og til det synspunkt, fra hvilket den er fremsat. Saa langt kan man stole paa den. Men om den tillader alle de spekulative slutninger, der kan drages af den, er et ganske andet spørgsmaal.

Deres far skabte en uhyre bygning paa den grundvold, der var lagt ved anerkjendte geologiske og biologiske kjendsgjerninger. I fysisk geografi, i den egentlige geologi, i plantegeografi (læren om den geografiske udbredelse) og i palæontologi (læren om forsteninger fra urverdenen) havde han paa *Beagles* reise erhvervet sig uhyre kundskaber. Han kjendte af erfaring den maade, paa hvilken disse videnskabers raamaterialier erhverves, og kunde derfor bedst dømme om det spekulative pres, man

© The Complete Work of Charles Darwin Online

kunde lægge paa dem. Hvad han efter sin hjemkomst til England behøvede, var tilsvarende kjendskab til anatomi og udvikling og disse videnskabers forhold til læren om inddelingen af dyr og planter — og dette var det, han lærte ved sin bog om rankefødderne. Denne bogs værd ligger altsaa efter min mening ikke blot deri, at den er et fortræffeligt arbeide, som betydelig har forøget vort kjendskab til de deri behandlede sager, men endnu mere deri, at den var en kritisk opøvelse, hvis virkninger kom tilsyne i alt, hvad Deres far senere skrev, og frelste ham fra endeløse rækker af detail-feil. Det er saa langt fra, at den tid, der er anvendt paa et saadant værk, er bortkastet, at jeg tror, det vilde ha lønnet sig umagen, om det havde gaaet an, at udfylde det med en særlig studie af embryologi og fysiologi. Det vilde ha kommet ham adskillig tilgode ved udarbeidelsen af flere afsnit i „*Arternes oprindelse*". Men det var ham naturligvis i de tider umuligt at skaffe hjælpemidler til et saadant arbeide."

Ingen kan kaste øiet paa de to bind om de nyere rankefødder, det ene paa 399 og det andet paa 684 sider (ikke at tale om de bind, der handlede om de fossile arter), uden at bli opmærksom paa, hvilken uhyre masse detaljeret arbeide de indeholder. De firti plancher, hvoraf nogle indeholder treti figurer, og de fjorten sider register til de to bind tilsammen kan kanske gi en smule ide om det arbeide, de har kostet. Det kjendskab, man havde til rankefødderne, var meget ringe, dengang min far tog sig fore at udrede sagen. Det er saaledes noksaa karakteristisk, at han endog maatte omdanne den systematiske navnebetegnelse for denne gruppe, eller, som han udtrykte det, „han fandt det nødvendigt at lægge nye navne paa flere klapper og visse af de blødere dele paa *cirripedes*". Hans dagbog gir

© The Complete Work of Charles Darwin Online

interessante oplysninger om den tid, han brugte til de forskjellige slægter. Saaledes tog rankeslægten *chthamalus*, som gaar igjennem to og tyve sider, seks og tredive dage; slægten *coromita* tog nitten dage og optager syv og tyve sider. I et brev til Fitz-Roy taler han om, „at han har det svært travelt med at dissekere et lidet dyr omtrent saa stort som et knappenaalshoved fra Chonos-archipelet; jeg kunde gjerne bruge en maaned til og hver dag opdage nye skjønheder ved den indre bygning". Ihvorvel han blev uhyre træt af arbeidet, da det lakkede mod slutten, havde det dog skaffet ham mangen glad stund. Saaledes skriver han til sir J. D. Hooker: „Som De siger, der er en overordentlig nydelse forbundet med at gjøre iagttagelser; dog tror jeg, fornøielsen i dette tilfælde snarest kommer af, at man foretager sammenligninger med beslægtede indre bygningsformer. Efter at jeg saa længe har været optaget med at nedskrive mine mange geologiske iagttagelser, er det mig en ren fryd atter at bruge øine og fingre." Det var i virkeligheden en tilbagevenden til det arbeide, der optog saa meget af hans tid, naar han paa *Beagles* reise var tilsjøs. Hans zoologiske nedtegnelser fra den tid gir indtryk af, at han arbeidede kraftig, men generedes meget af sin uvidenhed og mangelen paa hjælpemidler; og hans utrættelige flid i dissekeringen af saltvandsdyr, især af krebsdyr, maa ha været ham en værdifuld forøvelse til bogen om rankefødderne. Størstedelen af sit arbeide udførte han med den enkle dissektions-lupe; i 1846 blev det nødvendigt at skaffe et mikroskop af større styrke, og han kjøbte da et sammensat mikroskop. Han skriver til Hooker: „Da jeg drev og tegnede med L., blev jeg saa begeistret over gjenstandenes udseende, især deleshed perspektivet, som det sees ved de svagere forstørrelser i et sammensat mikro-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

skop, at jeg har bestemt mig til at kjøbe et; jeg har i virkeligheden ofte med former at gjøre, hvor 30 ganges forstørrelse ikke er stærk nok".

I en del af den tid, jeg i dette kapitel behandler, var min far daarligere end nogensinde. Han følte godt disse sygdomsaars ødelæggende virkning; saaledes skriver han allerede i 1840 til Fox: „Jeg er blit en sløv, gammel, aandløs fyr i sammenligning med, hvad jeg før var. Man blir dummere med alderen, tror jeg." Det er ikke noget rart i, at han skrev saaledes; det er snarere forunderligt, at han kunde modstaa en saa langvarig og stadig sygelighed. Han skrev til sir J. D. Hooker i 1845: „Det er meget venligt af Dem, at De saaledes spør til min helse; jeg har intet at sige derom; det er næsten bestandig ligedan, undertiden lidt bedre og undertiden lidt daarligere med mig. Jeg tror ikke, jeg i de tre sidste aar har havt en dag eller en nat, uden at maven har været i uorden, og jeg har været meget udmattet; jeg er Dem meget taknemmelig for Deres venlighed; mange af mine venner anser mig vist for en hypokonder." I 1849 skriver han atter i sin dagbog: „1ste januar til 10de marts. Daarligt med helsen; meget klein og mat; har arbeidet, naar jeg har været frisk." Dette blev skrevet, kort før han reiste til dr. Gully's badeanstalt i Malvern. I april samme aar skrev han: „Jeg synes, det gaar noksaa godt, men jeg er kjed af at ligge slig paa ladsiden, og badekuren gjør doven og sløv. Før jeg fik erfaring for det, troede jeg det ikke muligt. Jeg lægger mig nu ud og har været frisk i tredive dage." Han vendte tilbage i juni efter seksten ugers fravær og var da meget bedre; som jeg allerede før har sagt, fortsatte han med badekuren nogen tid hjemme.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Til J. D. Hooker. Down, oktober, 1846.

Kjære Hooker! Jeg har ikke paa en stund hørt noget fra Sullivan[1]). I sit sidste brev nævnte han tiden fra den 8de til den 10de som den rimeligste. Straks jeg kan, skal jeg sende Dem et par ord for det tilfælde, De skulde kunne komme. Jeg husker ikke, om De kjender ham, men jeg tror, De gjør; det er en prægtig fyr. Ihvertfald, kommer De ikke da, saa glæder jeg mig til, at De ialfald kommer snart efter. Jeg skal ta fat paa nogle afhandlinger om de laverestaaende saltvandsdyr; de vil komme til at ta nogle maaneder, maaske et aar; dernæst gir jeg mig til at se igjennem mine tiaars notiser om arter og af-arter, noget, der, naar det skal skrives, vil ta fem aar; og naar jeg saa har offentliggjort det, er jeg vis paa, at jeg kommer til at staa uendelig lavt hos alle fornuftige naturforskere — se det er mine fremtidsudsigter. Er De flink til at finde paa navne? Jeg har en ganske ny og besynderlig slægt af *langhalse*, som skulde ha navn; men hvorledes jeg skal finde paa et, er mig en ren gaade. Men jeg har jo ikke fortalt Dem noget om Southampton. Baade min hustru og jeg tilbragte en overmaade deilig uge der. Aviserne var lutter kjedsommelighed; men jeg traf saa mange venner, stiftede svært mange nye bekjendtskaber (især blandt irske naturforskere) og gjorde en hel del morsomme ture. Jeg skulde ønske, De havde været der. Søndag havde vi en deilig tur til Winchester med Falconer[2]), oberst Sabine[3]), dr. Robertson[4]) og flere. Jeg har aldrig i mit liv havt en prægtigere dag. Jeg fik ikke se

[1]) Admiral sir B. J. Sullivan, forhen en af officererne paa *Beagle*. F. D.

[2]) Hugh Falconer (1809—1865) palæontolog og botaniker. F. D.

[3]) Tidligere præsident i *Royal Society*. F. D.

[4]) Fra observatoriet i Armagh. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

H. Watson[1]). Jeg antager, De har hørt, at han traf Forbes og sagde ham, at han havde en harsk artikel i *Press*. Efter hvad jeg hører, forklarede Forbes ham, at han ikke havde nogen grund til at beklage sig; men da artiklen var trykt, vilde han ikke ta den tilbage, men tilbød Forbes den for at sætte til nogle bemærkninger; men dette vilde naturligvis Forbes ikke indlade sig paa.

Til J. D. Hooker.

Down 7. april (1847?)

Kjære Hooker! Havde jeg ikke næsten bestandig været saa syg, skulde jeg ha skrevet før; for øieblikket har jeg fire bylder og hævelser; en af dem gjør, at jeg næsten ikke kan bruge den høire arm, saa jeg intet kan bestille og er i meget daarligt humør. Det var en stor skuffelse for mig at maatte opgive min tur til Kew, især da jeg havde glemt, at De vilde bli borte hele denne maaned. Men jeg havde intet valg og maatte ligge hele fredag og lørdag. Jeg lykønsker Dem med, at det nu ser bedre ud med udsigterne til Deres tur til Indien[2]), men samtidig maa jeg høilig beklage dette. Jeg kommer rent paa vildstraa, naar jeg ikke har Dem til at diskutere en hel del punkter med mig og til at gjøre mig opmærksom paa vanskeligheder og indvendinger mod mine hypoteser om arterne. Det er evig skam, om det ikke blir til noget med Deres reise paa grund af pengemangel. Men regjeringen vil vel hjælpe Dem lidt. Den tur, De nu er paa mellem kulplanter, vil bli meget interessant for Dem med Deres nye synsmaader. Har De lidt tid tilovers — *men ikke ellers* — vil De kanske glæde mig med lidt nyt. Deres nuværende udflugt vil bli Dem meget nyttig, om De senere kommer til noget

[1]) Forfatter af *Cybele Britannica*, et af hovedværkerne om Britanniens topografi og plante-fordeling. F. D.

[2]) Sir J. Hooker reiste 11te novbr. 1847 til Himalaya og Tibet. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

af Indiens kuldistrikter. Vilde ikke dette være noget at paradere med for regjeringen? Ministrenes skillings-sjæle vilde fatte dette. Forresten vil jeg ogsaa faa Dem til at gjøre lidt for mig — nemlig skaffe mig lidt rede paa husdyr-racerne i Indien.

Til L. Jenyns (Blomefield). Down (1847).

Kjære Jenyns! Jeg er dig meget forbunden for den fortræffelige lille almanak.[1]) Det traf sig netop saa, at jeg ønskede mig en, som jeg kunde ha i min mappe. Jeg havde set denne sort før og skal ganske sikkert skaffe mig en til fremtidigt brug. Jeg synes, det er morsomt at ha for sine øine en liste over den tidsorden, i hvilken planter og dyr omkring os optræder. Der er et punkt, jeg skulde ønske at se lidt forbedret, nemlig hvorledes man ved hjælp af solskiver nøiagtig kan faa bestemt klokkeslettet med korte mellemrum Jeg antager, at de fleste folk, der som jeg har sol-ure, ønsker at være mere nøiagtige, end en feil paa tre minuter tillader. Jeg kjøber altid en krones almanak *udelukkende* i dette øiemed. Forresten er *din* (ɔ: van Voorsts) almanak meget dyr; den burde idetmindste sendes frit med posten for en shilling (omtr. = Kr. 0.90). Tror du ikke, at en tabel (ikke regler) over forandring af fransk til engelsk maal og maaske vægt vilde være svært nyttig? ligesaa omgjøring af Celsius til Fahrenheit, maaske ogsaa billedets forstørrelse i forhold til

[1]) „Dette brev sigter til en liden almanak, der første gang offentliggjordes i 1843 under navn af „Naturforskernes lomme-almanak" af mr. Van Voorst, og som jeg udgav for ham. Den var især beregnet paa folk, som interesserer sig for periodiske forekomster af dyr og planter, hvorover en fortegnelse gaves for hver maaned i aaret. Almanaken indeholdt desuden blandede oplysninger om zoologi og botanik, om lærde selskaber, musæer, haver og de almindelige astronomiske fænomener." — Af et brev fra pastor L. Blomefield til F. Darwin.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

brændvidden. Du kunde næsten gjøre den til vor tids nyttigste bog. Jeg ved nok, hvad jeg allerhelst vilde ha, nemlig løbende meteorologiske bemærkninger for hver maaned med opgave over vindens gjennemsnitlige retning og veir-spaadomme i overensstemmelse med barometrets bevægelser. Jeg tror, folk altid er glade i at kjende temperaturens minimum og maksimum paa tilsvarende tider i tidligere aar. Jeg haaber, du fortsætter med det næste aar. Din *C. Darwin.*

Til J. D. Hooker. Down, søndag 18. april 1847.

Kjære Hooker! Jeg tilbagesender med tak Watsons brev, som jeg har taget afskrift af. Det er en perle af et brev, og jeg er Dem overordentlig forbunden for, at De har skaffet mig saa værdifulde oplysninger. Det er ganske vist forhastet af ham, naar han siger, at mellemliggende af-arter nødvendigvis altid maa være sjeldne, da de ellers vilde bli tagne for artstyper; han overser nemlig den numeriske talrighed som et element. Det er greit, at dersom A, B og C. var tre af-arter, og A. var meget almindeligere end de andre (og derfor ogsaa tidligst kjendt), vilde A. bli taget for typen, uden at der blev taget hensyn til, om B. var mellemliggende eller ei, eller om den var sjelden eller ei. Watson vilde komme til at skrive nogle første rangs afhandlinger; men jeg antager, at han har skrevet en god del i „*Phytologist*". Det bør opmuntre ham til at offentliggjøre noget om foranderlighed; det er skam, om saadanne kjendsgjerninger som de, hans brev indeholder, ikke blir alment kjendte. Jeg maa faa Dem til at forestille mig for ham. Vilde han være en bra og tækkelig mand at ha med til Dropmore[1])? Men hvis han kommer, maa ikke Forbes

[1]) En meget fornøielig udflugt, som blev gjort fra Oxford, da „*British Association*" samledes der i 1847. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

være med (og jeg synes, De talte om at indbyde Forbes); for da faar vi et storartet sammenstød. Jeg skulde ha lyst til engang at læse pennefeiden mellem dem. Har De „*Phytologist*“, og kunde De engang undvære den? jeg vilde læse den hurtig. — Jeg har læst Deres sidste fem numere,[1]) og har som sædvanlig havt stor glæde af flere punkter i dem, i særdeleshed af, hvad De skriver om bøgen og poteten. Jeg ser, at De har endel satser imod os transmutationister (tilhængere af forvandlingslæren). Jeg har ogsaa set igjennem de sidste dele af „*Annals of Natural History*“, og har læst to saadanne aandløse, høitravende afhandlinger af . . . ., som er forfatteren fuldstændig værdige. Modsætningen mellem artiklerne i „*Annals*“ og „*Annales*“ er temmelig ydmygende; i førstnævnte en hel del artikler med korte beskrivelser af arter, uden et ord om deres slægtskabsforhold, indre bygning, udbredelse eller livsvaner. Nu holder jeg paa at læse . . . ., og jeg har plukket ud nogle ting, som har interesseret mig; men han forekommer mig temmelig uklar og smager med al sin *materia medica* af doktorens kontor. Jeg kommer altid til at ha imod navnet *materia medica*, siden jeg hørte Duncans forelæsninger om rhabarberens egenskaber klokken otte en vintermorgen — en hel kold time paa fastende hjerte! Jeg haaber, Deres reise blir meget heldig. — Jeg er, min kjære Hooker

Deres *C. Darwin.*

P. S. Jeg tror, jeg kun har gjort *et* nyt bekjendtskab i det sidste, og det er R. Chambers, og jeg har netop modtaget et mæcenat-eksemplar af sjette udgave af „*The Vestiges*“. Jeg føler mig nu paa en maade fuldstændig overbevist om, at han er

[1]) Af botaniken i Hooker's „*Antarctic Voyage*“. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

forfatteren. Han er i Frankrige og har skrevet til mig derfra.

Til J. D. Hooker. Down [1847?]

. . . Det glæder mig at høre, at Brongniart anser *sigillaria*[1]) for en vandplante, og at Binney betragter kul som et slags undersjøisk torv. Jeg skulde vædde 5 mod en paa, at om 20 aar vil dette være almindelig antaget,[2]) og jeg bryder mig ikke om, hvilke botaniske vanskeligheder eller umuligheder der kan være iveien. Hvis jeg blot kunde overbevise mig selv om, at Sigillaria & Co. havde lang udstrækning i dybden, d. e., kunde leve 5 til 100 favne under vandet, vilde næsten alle vanskeligheder være fjernede (thi den blotte tilstedeværelse af almindelig grund, mudret sjø, antyder landets nærhed). [NB. Jeg maa le, naar jeg tænker paa, hvorledes De sidder og smiler foragtelig hele tiden]. Det har ikke stort at betyde, at der ikke findes skjæl sammen med kullene, naar man tar i betænkning, hvor skadeligt dybt dynd er for de fleste mollusker, og at skjællene sandsynligvis vilde bli ødelagte af humussyren[3]), saaledes som det synes at være tilfælde i torv og (som Lyell fortæller mig) i det *sorte* muld i Mississippi. Saaledes er kulspørsmaalet løst Q. E. D.[4]) Se De bare!

Mange tak for Deres velkomne brev fra Cambridge; det glæder mig, at De synes om min *alma*

---

[1]) *Sigillaria* er en forstenet plante, som botanikerne har været meget uenige om, hvorhen den hørte. Somme antog den for en bregne, andre for et høiere træ; rimeligvis er det en *lycopodium* eller ulvefod- (bjørnelab-, kraakefod-)lignende træ. Den har faat navn efter de seglignende ar, som bladene, der har staat i længderække paa en furet stamme, men er faldne af, har efterladt. J.-O.

[2]) En uopfyldt spaadom. F. D.

[3]) Humussyren eller huminsyren er et muldjordstof, der findes i torv, rimeligvis opstaaet ved tør destilation. J.-O.

[4]) Quod erat demonstrandum (hvilket skulde bevises). O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

mater, som jeg foragter hjertelig som opdragelsesanstalt betragtet, men elsker paa grund af mange behagelige minder.

Tak for tilbudet af „*Phytologist*“; jeg er Dem meget forbunden for det; thi jeg tror ikke, jeg vilde faa laant den noget andet sted. Jeg vil ikke, De skal rose mig alt for meget; men jeg tror ikke, at jeg nogensinde har mistet en bog eller glemt at sende den tilbage for længere tid. Deres „*Webb*“ er godt forvaret med Deres navn i store bogstaver *paa ryggen.*

Mit nye mikroskop er kommet tilbage, (et „prægtigt stykke legetøi“, som gamle R. Brown kaldte det), og jeg er meget glad i det; det er i sandhed et ekstra legetøi. — Jeg har været i London i tre dage og traf da mange af vore fælles venner. Det gjorde mig svært ondt at høre en mindre bra historie om sir William.

Farvel, min kjære Hooker, vær nu snil og gjør *sigillaria* til en undersjøisk plante.

Deres *C. Darwin.*

Til J. D. Hooker. Down [den 6te mai 1847].

Min kjære Hooker, — De har gjort et voldsomt angreb, og jeg maa derfor prøve at forsvare mig; men lad mig først faa sige, at jeg aldrig skriver til Dem undtagen for min egen fornøielses skyld, og nu er jeg bange for, at De svarer mig, naar De har daarlig tid og ikke har lyst (og jeg vilde visselig ikke skrive med nogen lyst, hvis jeg havde det saa travelt som Dem). Kjære, gjør endelig ikke det; hvis jeg vidste, at mine breve fremtvang svar fra Dem, enten De vilde eller ei, saa vilde det betage mig al glæde ved at skrive. — For det første lagde jeg ikke i mit brev nogen logisk udvikling, ja ikke engang nogen spekulation; jeg holdt kun en smule leven, og da jeg sendte

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Benny's afhandling, fremstillede jeg for Dem resultatet af min læsning deraf. For det andet har De naturligvis ret i at anse mig for gal, hvis De tror, at jeg vil betegne bregner som havplanter; men der er ganske vist stor forskjel mellem de planter, som er fundne staaende opret i kulleierne, og dem, som ikke staar opret, og som kan være drevet sammen der. Er det ikke muligt, at de samme omstændigheder, som har bevaret vegetationen *in situ* (i sin naturlige stilling paa stedet, slig som den voksede i levende live), ogsaa kan ha bevaret sammendrevne planter? Jeg ved, at *calamites*[1]) findes staaende opret; men jeg troede, at dens slægtskabsforhold var meget dunkle, ligesom *sigillaria's* Med hensyn til *lepidodendron*[2]) da glemte jeg, at den var til — hvilket nok kan hænde, naar man *spøger* — og nu ved jeg hverken, hvad den er for noget, eller om den er fundet staaende opret. Hvis disse planter, d. e. *calamites* og *lepidodendron*, staar i udpræget slægtskabsforhold til landplanter, ligesom bregnerne gjør, og er fundne staaende opret *in situ*, maa jeg naturligvis gi mig. Men *sigillaria* er ganske vist den vigtigste af de opretstaaende planter, og om dens dunkle slægtskabsforhold har jeg hørt Dem tale meget.

For det tredje har det aldrig faldt mig ind at undervurdere betydningen af de botaniske bevis ligeoverfor de zoologiske, undtagen for saavidt som

[1]) *Calamites* er forstenede planter, der var i nær slægt med de nulevende smaa rævehaler (*equisetum*), skjeftegræs. De var dog 10—15 meter høie trær; findes især i stenkuls-formationerne; forlængst uddød. J.-O.

[2]) *Lepidodendron*, skjæltrærne, er forstenede bjørnelabber (*lycopodium*), der især fandtes i kulformationerne. De lignede ganske vore bjørnelabber (kraakefod), men blev ganske anderledes store. Mens de nuværende høist naar en $^1/_2$ meter i høiden, var *lepidodendron* henved en 40 meter høi og 4 meter i tykkelse, altsaa temmelig svære trær, med sporehuse saa store som konglea; meget tidlig uddøde. J. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

jeg troede, det var almindelig antaget, at man fra en plantes bygning sjelden kan slutte længere end til familieslægtskab og ikke engang altid saa langt. Og er det ikke med planterne saa, som det ganske sikkert er med dyrene, at det er farligt at dømme om livsvaner, uden man meget nøie kjender slægtskabsforholdet? Kunde en botaniker fra bygningen alene slutte sig til, at mangrove-familien er omtrent den eneste blandt *dicotyledonerne* (tofrøbladede), som kan leve i sjøen, ligesom *zostera*-familien (sjøgræs, bændeltang) er den eneste blandt *monocotyle-donerne* (enfrøbladede? Fordi om algerne er omtrent de eneste undervandsplanter, er vel ikke det noget sikkert bevis for, at ikke før i tiden andre grupper havde repræsentanter med lignende livsvaner? For dyrenes vedkommende vilde ikke et saadant bevis være tilstrækkeligt, hvilket jeg kunde bevise ved mange eksempler; men jeg glemmer mig selv; jeg ønsker blot i nogen mon at forsvare mig og ikke at brænde mine fingre ved at angribe Dem. Grundtanken i mit brev er — og det er min oprigtige mening, skjønt jeg frygter for, at De vil finde den besynderlig — at jeg *ceteris paribus*[1]) snarere vil stole paa et rent geologisk bevis end paa et botanisk og et zoologisk. Jeg siger ikke, at jeg før vilde tro paa et *slet* geologisk bevis end paa et *godt* organisk. Jeg tror, at grundvolden for den rent geologiske betragtning er simplere (da den hovedsagelig hviler paa vandets virkninger paa jordskorpen og dennes hævninger og sænkninger) end en grundvold, der er bygget paa dette vanskelige punkt — slægtskab og bygning i forhold til livsvaner. Jeg kan neppe gjøre nærmere rede for de grunde, som har ført mig til denne slutning; men jeg kan klargjøre det ved et eksempel. Pallas's redegjørelse maa bringe enhver

[1]) Under forøvrig lige vilkaar. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

paa den tro, at de siluriske lag med deres frosne lig var pludselig dannede, og at derfor de dyr, som ligger i dem, havde levet i nærheden; men vor zoologiske kundskab for 30 aar siden bragte enhver til urigtig at forkaste denne slutning.

Sig mig, at en opret staaende bregne *in situ* forekommer sammen med *sigillaria* og *stigmaria*[1]) eller at *calamites's* og *lepidodendron's* slægtskabsforhold er saa tydelige (jeg gaar ud fra, at de findes *in situ* med *sigillaria*) at de ikke kunde ha været sjøplanter paa samme maade som mangrove og blæretang, og jeg vil ydmygt gjøre undskyldning for Dem og alle botanikere, fordi jeg har sludret om sager, som jeg slet ikke kjender nogen verdens ting til. Men før jeg faar høre dette, vil jeg privatim holde paa min egen mening med den samme haardnakkethed og — som De vil synes — med den samme filosofiske aand, hvormed Koenig fastholder, at *cheirotheriums*-sporene[2]) er tangarter.

Om dette brev vil nedsætte mig endnu mere i Deres agtelse, eller om det vil hæve mig lidt, ved jeg ikke; jeg haaber det sidste. I hvert fald har jeg hævnet mig ved at plage Dem med en lang epistel. Farvel, og tilgiv mig. Deres *C. Darwin.*

P. S. Naar kommer De tilbage til Kew? Jeg har glemt hovedhensigten med mit brev, nemlig at takke Dem saa meget for tilbudet af „*The Horticultural Journal*"; men jeg har allerede bestilt de to numere.

[Følgende to uddrag (fra 1847) indeholder fortsættelsen af og afslutningen paa kulstriden.

[1]) *Stigmaria* ansaas tidligere for en egen slægt forstenede krybende vandplanter; nu opfattes de af de fleste som jordstængler eller muligens rødder af *sigillaria, lepidodendron* og lignende. J.-O.

[2]) *Cheirotherium*, en fossil kjæmpefrosk saa stor som en okse; man kjender dens fodspor, men man var længe uenig om, hvad disse spor var. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

„I forbigaaende sagt, da de undersjøiske kul gjorde Dem saa vred, tænkte jeg, at jeg vilde eksperimentere med Falconer og Bunbury[1]) tilsammen; men det gjorde Dem endnu mere rasende; „saadant forbandet sludder skulde bankes ud af mig". Bunbury var høfligere, men mere spotsk af sig. Saa nu ved jeg da, hvorledes jeg skal faa bragt en botaniker ud af sit gode skind og faa vist ham frem. Jeg undres, om zoologer og geologer ogsaa har sine svage punkter. Jeg skulde ønske, jeg kunde finde dem."

„Jeg kan ikke la være at takke Dem for Deres venlige billet. Kjære, tro endelig ikke, at jeg tog mig nær af Deres brev. Jeg forstod, at De var blit ivrig og derfor udtrykte Dem stærkt, og paa den maade optog jeg det. Gud bevare mig for et menneske, som veier hvert ord paa guldvegt. Jeg ønsker Dem oprigtig alt held til Deres storartede opgave, og jeg længes meget efter en samtale med Dem og efter at faa høre Deres sidste ord."]

Til J. D. Hooker. Down (oktober, 1847).

Jeg gratulerer Dem hjertelig med, at De har faaet ordnet Deres affærer med udsigter for fremtiden. Det vil bli en storartet sjø- og landreise; men jeg skulde ønske, den var over; jeg vil personlig komme til at savne Dem og det i en forfærdelig grad. — Jeg fattter slet ikke, hvorledes vi skal træffe sammen, . . . jeg kan godt forstaa, hvor forfærdelig travelt De maa ha det. Hvis De ikke *kan* komme hid, *maa* De lade mig faa komme til Dem; for jeg maa endnu engang trætte med Dem om kullene.

Jeg forsøgte — i forbigaaende sagt — at faa bevæget Lyell (som har været nogle dage her hos

[1]) Netop afdøde sir C. Bunbury, en bekjendt palæobotaniker (en, der befatter sig med forstenede planter). F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

mig) til at teoretisere over kullene; hans oolitiske opretstaaende *equisetum* (rævehale) er en skrækkelig anstødssten for min undersjøiske flora. Jeg skulde dø meget roligere, hvis nogen vilde løse kulspørsmaalet for mig. Undertiden tænker jeg, at kullene overhovedet ikke kan være blit dannede. Gamle sir Anthony Carlisle sagde engang ganske alvorlig til mig, at han troede, *megatherium* (kjæmpedovendyret) og sligt kvæg var sendt fra himlen for at se, om jorden kunde opholde dem; og jeg tror næsten, at kullene har regnet ned for at bringe de dødelige ud af koncepterne. De maa arbeide godt med kullene i Indien. Deres *C. Darwin.*

Til J. D. Hooker. (6te november 1847).

Min kjære Hooker. — Jeg har netop modtaget Deres billet med oprigtig sorg; der er ingen raad for det! At De vil komme hid under saadanne omstændigheder, vil jeg altid holde for det største venskabsbevis, jeg nogensinde har modtaget af et menneske. Min samvittighed vilde ha gjort mig bebreidelser for, at jeg ikke kunde komme til Dem torsdag; men saaledes som det faldt sig, kunde jeg ikke, thi jeg var ikke istand til at komme fra Shrewsbury før den dag, og jeg kom ikke hjem før igaar aftes, meget udmattet. Hvis jeg ikke faar høre noget imorgen (hvilket vel neppe er muligt), og hvis jeg er nogenlunde bra, vil jeg kjøre over til Kew mandag morgen, blot for at sige farvel. Jeg skal blot stanse en times tid.

Til J. D. Hooker. (November 1847).

Min kjære Hooker. — Jeg er meget daarlig og kan ikke bestille nogen ting. Jeg haaber, at jeg ikke har uleiliget Dem. Jeg var saa syg i hele gaar, at jeg var glad over, at De ikke var her; thi det vilde været en bitter skuffelse for mig at

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ha havt Dem her og ikke kunnet nyde den sidste dag sammen med Dem. Farvel, Gud velsigne Dem.

Deres hengivne ven *C. Darwin.*

Jeg vil skrive til Dem i Indien.

(I 1847 udkom et værk af mr. D. Milne,[1]) hvori min fars afhandling om Glen Roy er kriticeret, og til hvilket der hentydes i de to følgende karakteristiske uddrag af et brev til sir J. Hooker: „Jeg har været temmelig syg i de sidste faa dage; jeg har maattet tænke og skrive for meget om Glen Roy, da mr. Milne har angrebet min teori, hvilket gjorde mig forfærdelig syg." Jeg har ikke været istand til at finde noget offentliggjort svar til mr. Milne, saa jeg tror, at det omtalte „skriveri" indskrænkede sig til breve. Mr. Milne's afhandling var ikke ødelæggende for afhandlingen om Glen Roy, og dette erkjender min far i følgende uddrag af et brev til Lyell (mars 1847). Hentydningen til Chambers forklares ved den omstændighed, at denne ledsagede mr. Milne paa hans besøg i Glen Roy.

„Jeg fik R. Chambers til at lægge ud for mig om Milne's betragtninger over Glen Roy, og jeg har paanyt gjennemlæst min afhandling og tar det nu, da jeg har hørt, hvad der skal siges, med megen ro. Det er ærgerligt og ydmygende at erfare, at Chambers ikke opmærksomt havde læst min afhandling om denne sag; men hvad værre er, han havde ikke engang set paa det kolorerede kart, saa at de ikke havde søgt efter det af mig beskrevne nye lag, og mine beviser og detaljerede oplysninger blev ikke skjænkede den mindste opmærksomhed. Jeg gav mig rent over og var ganske forsagt i *Geological Society*, indtil De opmuntrede mig og mindede mig om det væsentlige ved sagen."

[1]) Nu mr. Milne Home. Afhandlingen blev offentliggjort i „*Transactions af Edinburgh Royal Society*" 15de bind. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

De to følgende breve til Lyell handler, skjønt de er af en senere dato (juni 1848) om samme sag.

„Jeg var i aftenmødet (i *Geological Society*) men kom ikke til at hilse paa Dem. Hvor *** gjorde sig til nar (rigtignok en morsom en!). Deres tale var forfriskende ovenpaa det, og den blev godt karakteriseret af Fox (min fætter) i to ord: „Hvilken modsætning!"

Det forekom mig at være en fortrinlig betragtning over synkningen af The Wealden kontinent. Jeg hørte ikke, hvilket resultat De kom til i „The Council"; jeg var rent udmattet og fortumlet. Jeg hører, at Smith fra Jordan Hill har meget værre meninger om R. Chamber's bog end selv jeg.

Chambers har prikket lidt ved mig[1]); han siger, at jeg „fremsætter" og „bekjender som min tro", at Glen Roy skylder havet sin oprindelse og at ideen blev antaget, fordi „landets bevægelighed var dagens mageløse tanke". Han omtaler videre nogle meget svage *høiere* strandlinjer i Glen Spean (i forbigaaende sagt sete af Agassiz), og har vist, at Milne og Kemp har ret i, at der er horisontale vandmærker (*ikke* i samme niveau som de ved Glen Roy) i andre dele af Skotland i store høider, og han har endel andre tilfælde. Det er alle de nye kjendsgjerninger, han har irettelagt. Han tilegner sig ikke blot de beviser, jeg har hentet fra pillerne og afsatserne under det lavere lag, og nogle andre beviser (uden at kvittere for dem); men han gjør nar af alle sine forgjængere, fordi de ikke har opdaget betydningen af de korte strandlinjestumper, som ligger mellem hovedlinjerne i Glen Roy; og dog begynder jeg beskrivelsen af dem med at sige, at „da jeg forstod deres betydning, undersøgte jeg dem med den største nøiagtighed", og jeg udbreder

[1]) „Ancient Sea Margins, 1848". De ord, min far citerede, skulde være: „Landets bevægelighed var en mageløs tanke". F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

mig med megen vidtløftighed over dem. Jeg har indirekte sagt ham, at jeg ikke synes, han har grund til at tro, at han alene (som han temmelig ligefrem siger) har løst Glen Roy-spørsmaalet. Med hensyn til terrasserne i de lavere planer, som stemmer overens i høide rundt hele Skotland og England, da er jeg tilbøielig til at tro, at han med en vis grad af sandsynlighed har bevist, at nogle af de vigtigste stemmer overens; men der fordres langt nøiagtigere bevis. Skulde man tro det muligt? han fremsætter som en sandsynlig løsning af spørsmaalet om Storbritanniens hævning, at i et eller andet stort hav har en tyvende del af bunden af hele jordklodens samlede vandflade sunket (han siger ikke, hvor han gjør af det) i en tykkelse af en halv mil, og dette har han regnet ud vilde bevirke en tilsyneladende hævning paa 130 fod."

Til C. Lyell. Down (juni 1848).

Min kjære Lyell! For at vise retfærdighed mod Chambers maa jeg besvære Dem med nogle ord for at sige, at forsaavidt som jeg personlig er interesseret i Glen Roy-spørsmaalet, har han gjort offentlig afbigt og erkjendt sig skyldig, forsaavidt som han uagtsomt har taget mine to rækker af bevis og kjendsgjerninger uden at gjøre opmærksom derpaa. Han ender med at sige, at han „kom til det samme resultat ved en ganske uafhængig række af undersøgelser, hvilket for en del undskylder denne uagtsomhed". Hans brev viser i det hele taget en meget hæderlig karakter og han siger, at han er „meget glad i de forbeholdne udtryk, hvori De roser" o. s. v. — Jeg er hjertelig glad over, at jeg kunde sige, jeg troede, han havde gjort vel i at henlede opmærksomheden paa spørsmaalet om terrasserne endnu engang. Han paastaar, at det er urigtigt at kalde havets synken for hans teori; thi

© The Complete Work of Charles Darwin Online

han taler altid blot om forandring i overfladen, og det er ganske sandt; men det ene afsnit, hvori han fremstiller sine meninger om havets synken, er saa forbausende, at jeg tror, at det vil gaa andre, som det gik mig, at det vil mere end opveie den forsigtighed, han tidligere har vist. Jeg haaber, at De synes bedre om bogen, end jeg gjør.

Deres oprigtige *C. Darwin.*

Til J. D. Hooker. 6. oktober 1848.

Jeg har nylig forsøgt at faa istand en agitation (men det vil vel neppe lykkes mig, og jeg tviler virkelig paa, om jeg har kraft og tid til at fortsætte med den) mod den skik, at naturforskerne for al evighed gir en art navn efter den, der først har beskrevet den. Jeg synes, dette er det samme som ligefrem at udsætte præmier for hastværksarbeide, for at gi navn istedetfor at beskrive. En art bør ha et saa vidt kjendt navn, at tilføielsen af beskriverens blir overflødig og kun et stykke tom forfængelighed[1]). For nærværende vilde det

[1]) Hans foragt for selvgodhed hos en naturforsker kan illustreres ved en anekdote, som er blit mig meddelt af pastor L. Blomefield. Efter at ha talt om min fars iver for entomologiske studier i Cambridge, fortsætter mr. Blomefield: — „Han kom undertiden over fra Cambridge til min prestegaard i Swaffham Bulbeck, og vi gik ud sammen for at samle insekter i skogene ved Bottisham Hall, tæt ved, eller vi gjorde længere udflugter i myrerne. Engang fangede han i et stort posenet, som han pleiede at lade fare henover græsset, et sjeldent vingedækket insekt, en *lepturide*, som jeg selv aldrig havde fanget i Cambridgeshire. Han var meget tilfreds med sin fangst og bragte den naturligvis hjem i triumf. Nogle aar senere, — „Beagle"s reise var da gjort i mellemtiden, — hentydede jeg til denne omstændighed, da vi engang talte sammen om gamle dage, og spurte, om han huskede den. „Aa ja", sagde han, „jeg husker det godt; og jeg var egenkjærlig nok til at beholde eksemplaret, medens du samlede materialier til en fauna for Cambridgeshire og til et lokalt museum i „*Philosophical Society*". Han fortsatte med nogle bemærkninger om det smaalige ved samlere, som ikke tragtede efter andet end at fylde sine værelser med sjeldne ting." F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ikke gaa an blot at bruge de specielle arts-navne; men jeg synes, zoologerne kunde gjøre begyndelsen til at holde op med den gamle skik, ved at referere til gode systematiske forfattere istedetfor til den, der først har beskrevet arten. Botaniken tror jeg ikke har lidt saa meget ved denne navngivning som zoologien. Kjendemærkerne er der heldigvis mere dunkle. Har De nogensinde tænkt over denne sag? Hvorfor skulde naturforskere sætte sine egne navne paa nye arter, naar ikke mineralogerne og kemikerne gjør det med nye stoffer? Naar De skriver til Falconer, saa husk endelig paa at hilse ham venlig fra mig. Det gjør mig oprigtig ondt at høre, at han har været syg. Min kjære Hooker, Gud velsigne Dem og lev vel!

Deres oprigtige ven *C. Darwin.*

Til Hugh Strickland[1]). Down, 29. januar (1849).

. . . Hvilket arbeide De har paataget Dem; jeg har virkelig agtelse for Deres hellige iver for

[1]) Hugh Edwin Strickland, M. A., F. R. S. (Master of Arts og Fellow of Royal Society) er født 2den marts 1811, og fik sin uddannelse i Rugby under Arnold, og ved Oriel College i Oxford. I 1835 og 1836 reiste han gjennem Europa til Østerlandene sammen med geologen W. J. Hamilton og tilbragte vinteren i Lilleasien. I 1841 bragte han i „*British Association*" paa bane spørsmaalet om den naturhistoriske benævnelsesmaade og forfattede de regler for den zoologiske betegnelsesmaade, som nu er kjendt under hans navn — og principerne for disse er nu almindelig vedtagne. I 1843 var han en af stifterne (om ikke netop den, fra hvem forslaget udgik) af „The *Ray Society*". I 1845 ægtede han den næstældste datter af sir William Jardine. I 1850 blev han under Bucklands sygdom konstitueret som professor i geologi i Oxford. Hans lovende løbebane blev pludselig afbrudt den 14de september 1853, da han, medens han foretog geologiske undersøgelser ved en jernbane-overskjæring mellem Retford og Gainsborough, blev overkjørt af et tog og øieblikkelig dræbt. En afhandling om ham og et optryk af hans vigtigste avisopsæt blev udgivne i 1858 af sir William Jardine; men han var ogsaa forfatteren af „*The Dodo and its Kindred*" (1848); „*Biographia Zoologiæ*" (den sidste skrevet i forening med Louis Agassiz, og udgivet af *The Ray Society*) samt af *Ornithological Synonyms* (blot et bind er offentliggjort og det først

© The Complete Work of Charles Darwin Online

naturvidenskabens gode sag. Skulde De tilfældigvis ha tilovers et eksemplar af de regler for benævnelsesmaaden, som er blit offentliggjorte i „*British Association Transactions*"? Hvis De har et og vilde gi mig det, vilde jeg være Dem meget forbunden; for jeg bryr mig ikke om at kjøbe hele bindet alene for den sags skyld. Jeg har fundet reglerne meget nyttige; det er en ren trøst at ha noget at støtte sig til paa benævnelsernes stormende hav (og jeg er Dem følgelig megen [tak skyldig) skjønt jeg sommetider synes, det er svært vanskeligt at adlyde. Her er et tilfælde (og jeg synes, det burde været omtalt i reglerne): *coronula, cineras* og *otion* (3 smaakrebs) er navne, som er anvendte af Cuvier, Lamarck, Owen og næsten enhver bekjendt forfatter; men jeg erfarer nu, at alle tre navne forud var brugte af en tysker. Nu tror jeg, at hvis jeg nøiagtig skulde følge prioritetsreglerne, vilde der ske mere ondt end godt, saa meget mere, som jeg er sikker paa, at de nylig opfriskede navne ikke vilde bli anvendte. Jeg har næsten besluttet mig til i dette tilfælde at opgive prioritetsreglerne; vilde De gjøre Dem den uleilighed at sige mig Deres mening? Jeg er i det sidste kommen til at tænke meget over navnespørsmaalet og er kommen til den faste overbevisning, at den skik for al evighed at bruge den første beskrivers navn om en art har været en stor forbandelse for naturhistorien. For nogle maaneder siden skrev jeg indlagte daarlige afhandling, idet jeg tænkte mig muligheden af selv at bringe sagen paa bane; men det blir der neppe noget af. Jeg sender Dem det for det til-

efter hans død). En katalog over hans ornitologiske samling, som var blit skjænket af hans enke til universitetet i Cambridge, blev optaget og udgivet af mr. Salvin i 1882.

(Jeg har professor Newton at takke for ovenstaaende bemærkninger.) F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

fælde, at De skulde ha lyst til at se min mening. Det har overrasket mig i samtaler med flere naturforskere at opdage, at de er af næsten samme mening som jeg. Jeg er sikker paa, at saa længe som arts-kræmmerne faar smigret sin forfængelighed ved at se sine egne navne satte paa en art, fordi de har leveret en daarlig og kort beskrivelse af den, faar vi den samme uhyre masse daarligt arbeide, som vi nu har, og det er nok til at nedslaa modet hos enhver, som vil studere en sag længe og omhyggelig. Jeg ser, at enhver slægt af rankefødderne har et halvt dusin navne, men finder ikke en eneste ordentlig beskrivelse af nogen art i en slægt. Jeg tror ikke, at dette vilde være tilfældet, hvis hver mand vidste, at hans eftermæle beror paa, at han gjør sit arbeide godt, og ikke bare paa, at han gir en art navn og tilføier nogle usle linjer, som blot gir endel iøinefaldende ydre kjendemærker. Læs min afhandling eller lad være, akkurat som De selv vil, og send den tilbage, naar det er Dem beleiligt. Deres forbundne *C. Darwin.*

Hugh Strickland til C. Darwin.

The Lodge, Tewkesbury 31. januar 1849.

. . . . Dernæst maa jeg omtale Deres andet klagepunkt, nemlig, at det at beholde i al evighed den første beskrivers navn ved siden af artsnavnet er at udsætte præmie for skjødesløst hastverksarbeide. Dette er et spørsmaal, som er vidt forskjelligt fra spørsmaalet om selve prioritets-regelen, og det har aldrig faldt mig ind før, skjønt det synes høist sandsynligt, at denne regel, om den blir helt gjennemført, kan føre til et saadant resultat. Vi maa prøve paa at modarbeide dette onde paa en anden maade.

Hensigten med at sætte en mands navn til et artsnavn er ikke at smigre hans forfængelighed,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

men at betegne arten mere bestemt. Undertiden kan to mænd tilfældigvis (og uafhængig af hinanden) gi to arter af samme slægt det samme navn. Oftere kan en senere forfatter urigtig anvende en ældre forfatters specielle navn. Saaledes er ikke Montagu's *helix putris* det samme som Linnés *helix putris*, skjønt Montagu troede, det var saa. I saadanne tilfælde kan vi ikke betegne arten med *helix putris* alene; men vi maa sætte til navnet paa den forfatter, som vi citerer. Men naar en art aldrig har havt mere end et navn (som f. eks. *corvus frugilegus*), og ingen anden art af *corvus* har havt det samme navn) er det naturligvis unødvendigt at tilføie forfatterens navn. Dog synes jeg ogsaa her om formen *corvus frugilegus, Linn*, da den minder os om, at dette er en af de gamle, længe kjendte arter, og at den kan findes i „*Systema Naturæ*" osv. — Jeg frygter derfor for, at det vil bli umuligt, idetmindste til vor benævnelsesmaade er nøiere ordnet, at betegne arten med videnskabelig nøiagtighed uden at tilføie den første forfatters navn. De kan vistnok gjøre det, som De foreslaar, ved at sige: *in Lam. An. Invert.*, etc., men dette vilde da ikke stemme med prioritetslovēn; thi hvor Lamarck har krænket denne lov, kan man ikke tage hans navn. Det bidrager ikke destomindre meget til en nøiagtig betegnelsesmaade til det ældste arts navn at føie *en* god henvisning til et mønsterværk, især til en figur med et synonym ved siden af, om det er nødvendigt. Denne metode kan vel være besværlig; men besværlighed er et meget mindre onde end unøiagtighed.

Desuden synes det næsten umuligt at gjennemføre prioritets-regelen uden den historiske hjælp, der er i at sætte forfatterens navn til det specielle navn. Hvis jeg, som en tilhænger af prioritetsloven, kaldte en art C. D., saa betyder det, at C. D. er

© The Complete Work of Charles Darwin Online

det ældste navn, jeg kjender; men for at De og andre kan dømme om, hvorvidt navnet passer, maa De forvisse Dem om, naar og af hvem navnet først blev brugt. Hvis jeg nu til specialnavnet C. D. hænger A. B., der er navnet paa den, som først beskrev arten, gir jeg Dem med det samme anvisning paa tiden naar og bogen hvori denne beskrivelse blev git, og saaledes hjælper jeg Dem til at afgjøre, om C. D. virkelig er den ældste og følgelig den rette betegnelse.

Jeg indrømmer dog, at prioritets-regelen (hvor udmærket den end er) naar forfatterens navn er føiet til, har en tendens til at opmuntre forfængelighed og slusket arbeide. Jeg tror imidlertid, at der kunde gjøres meget for at hindre saadanne utydelige og utilfredsstillende definitioner, hvorover De med saa stor ret har beklaget Dem, ved at skrive imod denne fremgangsmaade. Lad de bedre naturforskere forene sig om at nedlægge protest mod alle vaklende, løse og ufuldstændige definitioner af (formodede) nye arter. Lad en komite (f. eks. inden *British Association*) bli nedsat for at udfærdige en slags *ordensfortegnelse* over de forskjellige moderne værker, hvori nye arter er beskrevne, ordnede efter sit værd. Den laveste klasse burde indeholde de værste eksempler i sit slags, og forfatterne af dem vilde saaledes bli udsatte for den dadel, som de fortjener, og bli stillede i gabestokken til advarsel for dem, der maatte følge efter.

Jeg har saaledes aabent (og jeg haaber forstaaelig) fremsat mine anskuelser om, hvad der bør gjøres under den systematiske zoologi's nuværende farlige overgangstilstand. Utallige arbeidere, hvoraf mange er halvdannede folk, rykker i marken, og jeg tror, at det beror paa den nuværende generation, om denne videnskab skal overgives efterslægten som en forvirret masse eller med et vist præg af

© The Complete Work of Charles Darwin Online

lovmæssighed og orden. Hvis vi kunde faa istand en forsamling af deputerede fra de vigtigste videnskabelige selskaber i Europa og Amerika, kunde noget udrettes; men som sagen nu staar, maa jeg tilstaa, at jeg ikke ser nogen udvei, undtagen at forsøge paa i al ydmyghed at reformere *numer en*.

Deres *H. E. Strickland.*

Til Hugh Strickland. Down, søndag (4. februar 1849).

Kjære Strickland. — Jeg er Dem i sandhed *meget* forbunden for Deres lange, høist interessante og klare brev. Jeg vil overveie Deres argumenter, som er af den største vægt; men jeg tilstaar, at jeg alligevel ikke kan overtale mig selv til at forkaste navne, som er meget godt kjendte ikke i et enkelt land, men over hele verden, til fordel for ukjendte, — og det simpelthen af den grund, at jeg ikke tror, man vilde følge mig i det stykke. Tro ikke, at jeg vilde bryde prioritetsloven uden i enkelte sjeldne tilfælde; vil De læse indlagte (og sende det tilbage) og sige mig, om det ikke bringer Dem til at tvile? Jeg ønsker bare svar og vil ikke, at De skal spilde Deres tid med grunde. Jeg er nysgjerrig efter at høre, hvad De vil gjøre med *balanus*, en art af rankeføddede smaakrebs. Jeg forelagde spørsmaalet *otion* osv. for W. Thompson, som er en ivrig tilhænger af prioritetsloven, og han lod den fare for slige velkjendte navnes vedkommende. Jeg ved hverken ud eller ind med hensyn til benævnelsesmaaden. Ikke i en eneste stor slægt af de rankeføddede smaakrebs er arterne blit ordentlig definerede; det er rent et slumpetræf at gjenkjende en art; man maa slutte sig til den af udbredelse, forekomst og livsvaner. Saaledes kan jeg af tegninger eller beskrivelser neppe bestemme en eneste af de britiske siddende *rankefødder*. Jeg kan ikke overtale mig til at sætte nye navne paa alle arterne, og dog gjør jeg kanske galt i her at

© The Complete Work of Charles Darwin Online

bruge gamle navne; det blir jo bare gisning. Jeg har for øieblikket ikke spor af ide om, hvilken af to forskjellige arter forfatterne har kaldt *anatifera lævis* (en rankeføddet smaakrebs); jeg har derfor anvendt dette navn om den art, som er den almindeligste. Bogstavelig talt er ikke *en eneste* art ordentlig defineret; ikke en eneste naturforsker har gjort sig den umag at aabne skallet paa en art for at beskrive den videnskabelig, og dog har alle slægterne et halvt dusin synonymer. Lad os antage, at jeg gjør mit arbeide helt igjennem godt; enhver, som tilfældigvis har de oprindelige eksemplarer benævnte, — f. eks. af Chenu, som har tegnet og sat navn paa hundreder af arter, — vil da ifølge prioritetsloven kunne forkaste alle mine navne (thi han kan paastaa, at hans beskrivelser er tilstrækkelige); tror De, at det vilde være heldigt for videnskaben, at dette blev gjort? Jeg tror det ikke, og jeg tror, at sømmelighed og fortjenester heller burde ha noget at sige. Dette er rent fortvilet.

Jeg haaber, at De leilighedsvis vil overveie, hvad jeg har sagt om den skade, som foraarsages ved, at man pleier at tilføie sit eget navn til specialnavnet. Jeg ser klart den overordentlige skade, som det har foraarsaget; i mineralogien har jeg selv erfaret, at en saadan rasende iver efter at se sit navn foreviget ikke eksisterer; ingen tar op et emne, uden han er bestemt paa at gjennemarbeide det; thi folk ved, at deres *eneste* adkomst til ære ligger i, at deres arbeide er udført med dygtighed; de bryr sig ikke noget om navngivningen. Jeg gir mig i et punkt og indrømmer, at navnet paa den, der først har beskrevet arten, burde opgives i alle systematiske værker, men jeg tror, man kunde opnaa noget, om man foretog en henvisning, uden at forfatterens navn blev tilføiet som en del af det to-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

leddede navn, og jeg tror, at en saadan henvisning vilde være en dæmper paa forfængeligheden.

Jeg synes, der gaar en daarlig aand gjennem hele naturhistorien; det er, som det var en fortjenstfuld gjerning blot at gi en art et navn og angive dens kjendemærker; jeg synes ikke, man skylder en mand synderlig tak for sligt. Hvis han *nøiagtig* og anatomisk beskriver en art eller systematisk behandler en hel gruppe, gjør han en fortjenstfuld gjerning; men det bare at angive en arts kjendemærker har ikke noget at betyde, og jeg synes ikke, man øver nogen uretfærdighed mod vedkommende, om man overser, hvad han har gjort; men rigtignok kan herved opstaa mange ubehageligheder for den, som beskjæftiger sig med naturhistorie. Jeg synes ikke, det er nogen mere fortjenstfuld handling af en naturforsker at angive en arts kjendemærker end af en snedker at lave en kasse. Jeg er ærgerlig over disse arts-kræmmere eller rettere over deres forfængelighed, skjønt det kanske er dumt af mig, thi de gjør jo en nyttig og nødvendig gjerning, som maa til; men de bærer sig ad, som om de virkelig havde frembragt arten, og den var deres egen eiendom. Jeg bruger Agassiz' benævnelsesmaade. Mindst to tredjedele af angivelserne i „*Cirripedia*" er aldeles urigtige. Jeg skal gjøre, hvad jeg kan, med de fossile *cirripedia*, og jeg vilde være meget taknemmelig, hvis De kunde skaffe mig nogle eksemplarer; men jeg tror ikke, at man kan angive arter (og vel heller ikke slægten bare efter klapperne), da nemlig formerne inden hver hidtil undersøgt art fra den nyere tid er meget forskjellige. At bestemme en art bare efter klapperne er det samme som at beskrive en krabbe, naar man bare kjender smaa dele af dens rygskjold; disse dele er nemlig yderst forskjellige og indvoldene svarer aldeles ikke altid til den, som hos krebsene. Jeg ber mange gange om undskyld-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

ning for, at jeg saaledes uleiliger Dem; men nu skal De virkelig faa slippe.

Deres oprigtig hengivne *C. Darwin.*

P. S. — Jeg har snakket med Owen og Andrew Smith, og de var meget villige til at bryde med den skik at føie til forfatternavnene; hvis jeg agiterede, tror jeg nok, jeg kunde faa med mig et stort parti. W. Thompson var ogsaa tildels enig med mig, men vilde ikke paa langt nær gaa saa vidt som jeg.

Til Hugh Strickland. Down, 10. febr. 1849.

Kjære Strickland. Hjertelig tak for Deres brev. Deres bemærkninger skal ikke være spildte, og jeg skal forsøge, mere end jeg hidtil har gjort, at holde paa den strenge prioritetsret; men naar De vil, jeg skal kalde *balanus* „Lepas", (hvilket ikke faldt mig ind), maa jeg sige, at det kan jeg ikke; min pen vil ikke skrive det — det er umuligt. Jeg haaber sikkert, at nogle af de vanskeligheder, jeg har at kjæmpe med, vil falde bort; der er vist endel feilagtige angivelser hos Agassiz; jeg maa slaa flere slægter sammen til én; for endnu har jeg kun i faa tilfælde gaaet til kilderne. Hvad det angaar, at gjennemføre mine egne anskuelser i min bog om *cirripedia*, da vil jeg ikke gjerne gjøre det, medmindre andre offentlig vil udtale sin tilslutning; heller ikke er det let at gjøre det i dette tilfælde, da jeg nemlig aldrig kan gjenkjende en art, medmindre jeg har originaleksemplaret; men det har jeg da heldigvis i mange tilfælde i *British Museum*. Men forsaavidt vil jeg følge mine egne anskuelser, som jeg aldrig vil sætte „mihi" eller „Darwin" efter navnene paa de arter, jeg har beskrevet, og i den anatomiske del af teksten vil jeg aldeles ikke anføre opdagernes navne; de, som vil vide en arts historie, saa ufuldstændig som jeg kan fortælle den, faar se efter i den systematiske del af bogen.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Til J. D. Hooker. The Lodge, Malvern, 23. marts 1849.

Kjære Hooker! Deres brev af 13de oktober har ligget ubesvaret lige til idag! Hvor jeg dog har været utaknemmelig! Saa sent at besvare et brev, som interesserede mig saa meget, og som indeholdt saa mange og mærkelige nyheder. Men jeg har havt en slem vinter iaar.

Den 13de november døde min kjære far; folk, som ikke kjendte ham, vilde ikke ha troet, at en mand paa over 83 aar kunde ha bevaret et saa ømt og kjærligt sind og være fuldstændig aandsfrisk til det sidste. Jeg var paa den tid saa syg, at jeg ikke var istand til at reise, og dette gjorde det naturligvis endnu værre for mig. Ja, i hele vinter har jeg sandelig havt det slemt nok; — — — — mit nervesystem begyndte at bli medtaget, saa mine hænder skalv, og jeg led ofte af svimmelhed. Jeg kunde ikke bestille nogetsomhelst de to dage af tre, og jeg var aldeles ikke i humør til at skrive til Dem eller til at gjøre noget uden det, jeg var absolut nødt til. Jeg troede saamænd, jeg snart skulde gaa al kjødets gang. Tilfældigvis havde jeg hørt om to mænd, som havde havt megen nytte af at ligge ved bad; jeg fik fat i dr. Gully's bog, forhørte mig nærmere om sagen og reiste tilsidst hid med kone, børn og alle vore tjenere. Vi har leiet et hus paa 2 maaneder og har nu været her en 14 dages tid. Jeg er allerede lidt bedre. — — — Dr. Gully er temmelig sikker paa, at han kan gjøre mig bra, hvilket sikkert nok ikke de almindelige læger kunde. — — — — Jeg er vis paa, at en badekur ikke er noget kvaksalveri.

Hvor deiligt det skal bli at komme tilbage til Down med fornyet helbred, hvis da den lykke falder i min lod, og saa ta fat paa de kjære langhalse igjen. Nu haaber jeg, De vil tilgive, at jeg ikke har besvaret Deres brev før. Det interesserede mig overmaade at læse, hvad De skriver om Deres

© The Complete Work of Charles Darwin Online

paatænkte store ekspedition, hvorfra jeg antager, De snart vender tilbage. Jeg haaber af ganske hjerte, at det maa godt og vel i alle maader.

[Mens min far laa ved bad i Malvern, blev han kjendt med den saakaldte clairvoyance[1]); om denne skriver han i følgende uddrag af et brev til Fox, september 1850:

„Du nævner homøopati, noget som endog ærgrer mig mere end clairvoyance. Clairvoyance er noget saa urimeligt, at det ikke er tale om at bruge sine almindelige aandsevner paa den sag; men i homøopatien kommer sund sans og iagttagelsesevne med i spillet, og begge de to ting maa gaa i hundene, hvis de uendelig smaa doser skal kunne ha nogensomhelst virkning.

Heromdagen saa jeg en sand bemærkning af Quetelet om de slutninger, man kunde dra af helbredende kure, nemlig, at ingen ved, hvordan det vilde være gaaet, om man intet havde gjort med en sygdom, saa derefter kan man ikke bedømme homøopatien og den slags ting. Jeg synes, at det er en sørgelig hage ved min kjære dr. Gully, at han tror paa alt muligt. Da miss *** var syg, havde han en clairvoyant pige til at lægge ud om sygdommens gang, en mesmerist til at dysse hende i søvn; en homøopat, dr. ***, var ogsaa tilstede, og selv var han hydropat! — Pigen kom sig.“

Et sted af et tidligere brev til Fox (december 1844) viser, at han var ligesaa skeptisk med hensyn til mesmerismen: „Hele landet gjenlyder af vidunderlige beretninger og fortællinger om mesmerisme — — — jeg har nylig hørt om et barn paa 3 eller 4 aar (jeg kjendte godt barnet og forældrene), som blev mesmeriseret af sin far; dette er det første tilfælde, som har faat mig til at vakle. Men jeg vil ikke tro rigtig paa det, før jeg

[1]) Klarsyn under magnetisk søvn. O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

faar sikker erfaring for, at dyr kan bedøves, uden at man gir dem ind bedøvende draaber, (og det skal jo være muligt, siger man). Om det viste sig at være umuligt, vilde naturligvis ikke det bevise, at mesmerismen var humbug; men dette vilde være det eneste afgjørende eksperiment, og det forbauser mig, at man ikke systematisk har forsøgt det. Hvis man havde studeret mesmerismen efter videnskabelige metoder, kunde man ikke ha ladet være at foretage denne undersøgelse *paa en betryggende maade;* for det tror jeg, man endnu ikke har gjort. Skaf dig nogle katte og faa en mesmerist til at gjøre forsøg med dem. Der var én, som fortalte mig, at hans forsøg var lykkedes; men de var meget usikre; og det kunde man da ogsaa vente sig, naar de foretoges af en mand, som sagde, at det var lettere at gjøre forsøgene med katte end med andre dyr, for kattene var saa elektriske!"]

Til C. Lyell. Down, 4. december 1849.

Kjære Lyell! De behøver ikke at svare paa dette brev, for jeg skriver bare, fordi jeg er saa altfor fuld af forfængelighed. Dana har sendt mig *Geology of the United States Expedition,* og jeg har netop læst den del, som handler om korallerne. Lad mig begynde beskedent: *Jeg er forbauset over, hvor nøiagtige mine egne iagttagelser viser sig at være!!* Hvis jeg nu skulde skrive om igjen min bog om korallerne, vilde jeg neppe behøve at forandre en eneste sætning; det eneste skulde være, at jeg maatte gjøre opmærksom paa, at vulkanernes virksomhed i senere tidsrum har bidraget meget til at stanse korallernes vækst. Jeg maa dog tilføie, at *følgerne* af teorien om store strækningers synken er behandlet i et særskilt kapitel, som jeg endnu ikke er kommet til, og jeg har en anelse om, at der da vil vise sig at være større meningsforskjel mellem os. Dana siger, at han gaar med paa min

© The Complete Work of Charles Darwin Online

theori i *de fleste punkter;* jeg kan ikke finde et eneste et, hvor han har en forskjellig anskuelse. Naar man tar i betragtning, at han saa mange gange flere koralrev end jeg, maa dette være særdeles tilfredsstillende for mig. Han behandler mig meget høflig. Se saa, nu har jeg faaet tilfredsstillet min forfængelighed noksaa godt. — — —

Til J. D. Hooker. Malvern, 9. april 1849.

Kjære Hooker! Akkurat dagen efter, at jeg havde sendt mit forrige brev til Dem (jeg tror, det var den 23de marts), fik jeg Deres to interessante breve med geologisk og andet nyt; det ene har jeg siden sendt til Lyell mod at faa se det, De skrev til ham. Jeg vil skrive hulter til bulter, eftersom tankerne falder mig ind. Jeg har set anmeldelsen i „Athenæum"; den var skrevet i en grætten tone, men hele ondskaben bestod i en ytring om, at der ikke var saa meget nyt i Deres bemærkninger, at de fortjente at trykkes. Ingen nutildags bryr sig om anmeldelser. Jeg kan med det samme nævne, at min *Journal* fik nogle *virkelig fortjente* grovheder. — Anmeldelsen endte med, at bogen syntes „at være lavet sammen af alskens smaapluk og kram fra forfatterens notisebog". Jeg er aldeles enig i, hvad De siger, og jeg tror gjerne, De bare bryr Dem om anmeldelsen for Deres fars skyld, og at dette er den *eneste* grund til, at De gjerne vilde, man skulde ha taget mere hensyn til de uddrag af Deres breve, som har været gjengivne i samme tidsskrift. Jeg har, saa godt jeg har kunnet, tænkt over, om nogen afsnit af Deres to sidste breve til mig vilde passe for „Athenæum" (som jeg forresten har liden interesse for; de bæsterne har ikke engang taget *spor* af notis af de tre geologiske værker, som jeg sendte dem), og jeg er kommen til den slutning, at det er bedst ikke at sende dem. Naar jeg tar alle omstændigheder i betragtning,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

tror jeg, det er rettest ikke at sende det allermindste, medmindre De vil gjøre Dem særskilt umag og *omhyggelig* udarbeide en sammentrængt skisse af endel af de mærkeligheder, De saa paa Deres reiser. Desuden er disse to breve for geologiske for „Athenæum", og det vilde kanske være nødvendigt at forsyne dem med træsnit. Paa den anden side er der neppe saamange detaljer i dem, at det er værdt at sende dem til *Geological Society*. Jeg har ikke den *mindste tvil* om, at de kjendsgjerninger, disse breve indeholder, er af den største interesse for studiet af isens bevægelse i Himalaya; men baade Lyell og jeg blev straks opmærksomme paa, at De burde anføre tydeligere beviser. — — —

Det er saa kort tid, siden jeg skrev, at jeg har intet at fortælle om mig selv. Min helbred har hindret mig fra at drage paa korstog mod „mihi" og „nobis", hvilket De da ogsaa advarer mig mod. Jeg har vist min afhandling til en tre-fire naturforskere, og de var alle enige med mig til en vis grad; havde jeg været frisk og i vigør, skulde jeg ikke ha heist fredsflag, og med bistand af et halvt dusin ansete naturforskere maatte man ha kunnet udrette noget mod den elendige og nedværdigende lidenskab, denne navnegiving. I Deres brev undrer De Dem over, hvad „*Ornamental Poultry*" har at gjøre med langhalse; men De maa ikke smigre Dem med, at jeg ikke skal faa færdigt mit værk om langhalsene, og saa prostituere mig i arts-spørsmaalet, for hvilket sligt „*Ornamental Poultry*" har stor betydning. — — — —

Til C. Lyell. The Lodge, Malvern, juni 1849.

— — — Jeg har faaet Deres bog[1]) og har læst hele første og lidt af andet bind (læsning er

[1]) „*A Second Visit to the United States*". F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

det strængeste arbeide, jeg har lov til her); den interesserer mig svært. Jeg begynder formelig at længes efter at være yankee. E. beder mig sige, at hun rent „glante", da hun fik se Deres bemærkninger om de religiøse fremskridt. — — — Jeg fryder mig ved at tænke paa Deres afsky for enkelte af disse bigotte mennesker og disse matadorer af opdragere. Endnu har jeg ikke truffet paa *meget* geologi eller naturhistorie, og jeg vil haabe, De skammer Dem lidt derover. Alle Deres bemærkninger om samfundsspørsmaal forekommer mig at være forfatteren af „*Principles*" værdige. Og dog (ja, jeg ved, det er fordom og stolthed), hvis jeg var forfatter til „*Principles*", vilde jeg aldrig ha skrevet nogen reisebeskrivelse; men det kan nok være, at jeg er en langt ivrigere beundrer af „*Principles*" end De selv. — — — —

Til C. Lyell. 14. september 1849.

— — — Jeg fortsætter med badekuren og kommer mig sikkert, men langsomt. Imod alle forskrifter spiste jeg middag i Chevening sammen med lord Mahon, som gjorde mig den store ære at aflægge mig en visit; hvorledes han har faaet høre om mig, kan jeg ikke begribe. Jeg likte lady Mahon svært godt, og enhver vilde ha været svært stolt ved at høre de rosende udtalelser om Dem, som undslap hendes deilige læber. Gamle lord Stanhope liker jeg rigtig godt, skjønt han af sit ganske hjerte foragter geologi og zoologi. „At den almægtige Gud skabte verden, fandt en feil ved den og ødelagde den, og derpaa skabte den paany og atter ødelagde den, som geologerne siger, er bare sludder altsammen". At beskrive arter af fugle og skjæl o. s. v. var bare sludder altsammen. — — —

Jeg er hjertelig glad over, at vi faar se hinanden i Birmingham, hvilket jeg haaber vil ske, hvis min helbred ikke slaar feil. Jeg arbeider nu

© The Complete Work of Charles Darwin Online

$2^1/_2$ time hver dag med „*Cirripedia*“, og jeg kommer paa den maade lidt videre; men det gaar smaat. Undertiden, naar jeg en hel uge har holdt paa med at beskrive kanske bare to arter, er jeg i mit indre næsten enig med lord Stanhope i, at det er bare sludder altsammen. Men forleden dag traf jeg mærkelig nok paa en enkjønnet, istedenfor en tvekjønnet *cirripedia*, hos hvilken hunnen havde rankeføddernes almindelige egenskaber; i to klapper paa skallet havde hun to smaa poser og i *hver* af disse en liden mand; jeg kjender ikke noget andet tilfælde, i hvilket en kvinde bestandig har to mænd. Jeg har opdaget en endda besynderligere ting, som udmærker flere arter, den nemlig, at skjønt de er tvekjønnede, har de dog smaa hanner, som jeg vil kalde supplerende hanner; et eksemplar, som selv var tvekjønnet, havde ikke mindre end *syv* af disse supplerende hanner hængende ved sig. Sandelig, naturens planer og undere er uendelige. Men nu plager jeg Dem jo ligesaa meget med *cirripedia*, som jeg før gjorde med geologi. Jeg blir trist, naar jeg tænker paa, at jeg sandsynligvis aldrig mere faar den udsøgte fornøielse at undersøge et eller andet nyt distrikt og kaste geologisk lys over mørke egne. Jeg faar se til at gjøre saa meget som muligt ud af mine *cirripedia*. — — —

Til J. D. Hooker. Down, 12. oktober 1849.

— — — Paa min tur ind til mødet i *British Association* havde jeg nedover til Birmingham den fornøielse at være sammen med mrs. Sabine, mrs. Reeve og obersten samt oberst Sykes og Porter. Mrs. Sabine og jeg blev svært enige i mange punkter og allermest med hensyn til Dem. Vi talte om Deres breve fra Erebus, og hun var ganske enig med mig i, at De og *forfatteren*[1]) til beskrivelsen

[1]) Sir J. Hooker har skrevet den aandfulde beskrivelse af en kvægjagt i sir J. Ross's „*Voyage of Discovery in the Southern Regions*“, 1847. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

af kvægjagten paa Falklandsøerne vilde isammen ha kunnet skrive en ypperlig bog! Hun er en meget vakker kvinde, og det er ogsaa hendes forstandige og kloge mor. — — — Birmingham var meget kjedelig i sammenligning med Oxford, skjønt jeg havde min kone med. Vi omgikkes adskillig med familierne Lyell, Horner og Robinson; men stedet var trist, og da jeg ikke var frisk, kunde jeg ikke reise til Warwick. — De spørger mig om min koldtvandskur; det gaar svært bra, og jeg blir sikkerlig lidt bedre for hver maaned; men om nætterne er det fremdeles slemt. Jeg har bygget mig en styrt, som jeg skal benytte hele vinteren, hvad enten det saa er koldt veir eller ikke. Jeg tar nu *lamp* 5 gange i ugen og derpaa *shallow bath*[1]) i 5 minutter, styrt 5 minutter daglig, og desuden bruger jeg hver dag vaade lagener. Denne behandling er svært nervestyrkende, og i denne maaned har jeg været svært frisk flere dage itræk end i nogen af de foregaaende maaneder. — Jeg har nu lov til at arbeide $2^1/_2$ time daglig, og jeg mærker, at jeg ikke taaler mere; for koldtvandskuren sammen med 3 korte spaserture udmatter mig svært; og jeg er virkelig *nødt* til at gaa tilsengs kl. 8 paa grund af træthed. Jeg tiltager stadig i vægt, spiser umaadelig og har aldrig ondt af maden. Jeg er blit kvit de uvilkaarlige rykninger i musklerne, og jeg har nu aldrig denne følelse af, at jeg er nær ved at besvime; jeg ser ikke længer sorte flækker o. s. v. Dr. Gully tror, han skal gjøre mig ganske frisk paa en 6 à 9 maaneder til.

Det ærgerligste ved denne badekur er, at jeg har været nødt til at lade være at læse noget, undtagen aviser; thi de $2^1/_2$ time, jeg daglig anvender paa langhalsene, er fuldstændig nok aandsarbeide for mig; som følge heraf ligger jeg svært tilbage i alle videnskabelige bøger. Jeg har i den sidste

[1]) Forskjellige slags varme bad og strandbad. J.-O.

©The Complete Work of Charles Darwin Online

tid beskjæftiget mig med rene artsbeskrivelser, hvilket dog er langt vanskeligere, end jeg havde ventet, og har den samme interesse for mig som en vanskelig opgave; men jeg maa tilstaa, at jeg ofte er kjed af det, og jeg maa undertiden spørge mig selv, hvad nytte der er i at bruge en uge eller 14 dage paa at forvisse sig om, at visse neppe mærkbare forskjelligheder gaar over i hinanden og danner af-arter og ikke arter. Naar jeg beskjæftiger mig med anatomi, er jeg aldrig i dette afskyelige, forfærdelige humør, da man altid spørger sig selv: hvad er nu dette egentlig godt for? Og sligt elendigt arbeide som det er at grave efter prioriteten til navne! Jeg er netop færdig med 2 arter, som omfatter 7 slægtsnavne og 24 særskilte navne! Jeg trøster mig med, at dette arbeide maa gjøres engang alligevel, og da kan jeg ligesaa gjerne gjøre det som en anden.

Jeg har opgivet min agitation mod „mihi“ og „nobis“. Min afhandling er for lang til, at jeg kan sende Dem den; men hvis De bryr Dem om det, kan De faa se den, naar De kommer tilbage.

Apropos! De siger i Deres brev, at De bryr Dem mere om mit værk om arterne end om langhalsene; dette er virkelig stygt af Dem; thi De sagde jo før, at De interesserede Dem mere for mit arbeide med de ubetydelige langhalse end for mit teoretiske værk over arterne, og dette var det ogsaa væsentlig, som gjorde, at jeg fortsatte med det førstnævnte, mens jeg lod mit arbeide med arterne ligge. — — — —

[Følgende brev hentyder til hans lille datters død, som fandt sted i Malvern, 24de april.]

Til W. D. Fox.

Down, 29. april 1851.

Kjære Fox! Jeg antager, du ikke har hørt om det bitre og grusomme tab, vi har lidt. Vor

© The Complete Work of Charles Darwin Online

kjære lille Annie, som var ganske frisk, da hun reiste til Malvern, fik et anfald af opkastelse, som vi først troede ikke havde det mindste at betyde; men det gik hurtig over til en frygtelig feber, som rev hende bort paa to dage. Hun havde, gudskelov, næsten ingen lidelser og udaandede saa rolig som en engel. Vor eneste trøst er, at hendes liv var lykkeligt, om end kort. Jeg holdt mest af hende af alle mine barn; hendes hjertelighed, aabenhed, livlighed, munterhed og hengivenhed gjorde hende meget elskelig. Den kjære lille sjæl. Nu er det forbi alt sammen. — — —

Til W. D. Fox. Down, 7. marts 1852.

Kjære Fox! Nu er det rigtig længe, siden vi skrev til hinanden; desto gladere blev jeg, da jeg fik dit brev. For nogle uger siden kom jeg til at tænke paa vor lange taushed, og jeg tænkte da paa at skrive, men var for doven. Jeg gratulerer og kondolerer dig med dit *tiende* barn; men husk paa, at naar jeg faar det tiende, skal du bare sende mig kondolationer. Vi har nu 7 børn, og allesammen er, gudskelov, friske saavelsom deres mor; af disse 7 er 5 gutter, og min far pleiede at sige, at der var ligesaameget bryderi med én gut som med 3 piger, saa i virkeligheden har vi 17 børn. Jeg blir syg, hver gang jeg tænker paa stillinger til mine børn; alt synes at være lige ilde, og endnu har jeg ikke opdaget en lysstraale. Jeg skulde ha stor lyst til at tale om dette med dig, (i parentes sagt, er de tre ting, jeg er mest bekymret for: at guldet i Kalifornien og Australien skal bringe mig til betlerstaven ved at gjøre de penge, som jeg har staaende i panteobligationer, værdiløse; at fransk-mændene skal komme over Westerham og Sevenoak og indeslutte Down, og for det tredje livsstillinger til mine gutter), og jeg vil gjerne snakke om opdragelses-metoder, som du spør mig om. Ingen

© The Complete Work of Charles Darwin Online

kan mere inderlig foragte den gamle stivnede, dumme klassiske opdragelse end jeg; men endnu har jeg ikke havt mod til bryde gjennem hindringerne. Efter mange betænkeligheder har vi netop sendt vor ældste gut til Rugby, hvor han i forhold til sin alder er kommet meget høit op. — Jeg beundrer og misunder dig, fordi du opdrager dine gutter hjemme. Hvad i al verden skal du gjøre med dem? Sidst i denne maaned skal vi besøge W. i Rugby og derpaa være en 5—6 dage i Shrewsbury hos Susanna[1]); saa reiser jeg hjem for at passe paa smaabørnene, og E. reiser til F. Wedgwoods paa Etruria for at bli der en uge. Mange, mange tak for din særdeles venlige og gjæstfri indbydelse til Delamere; men jeg er bange for, vi ikke kan benytte os af den. Jeg har en rædsel for at reise bort nogensteds, fordi min mave saa let kommer i uorden ved den mindste uro. Jeg reiser sjelden til London, ikke fordi jeg netop er værre, for jeg er vel snarere bedre; jeg fører et meget behageligt liv med 3 timers daglig arbeidstid, men det er et eneboerliv. Om nætterne er jeg *altid* daarlig, og det gjør, at det gaar smaat med at gjenvinde helsen. Du spør om min vandkur. Med mellemrum af 2 eller 3 maaneder underkaster jeg mig 5—6 uger i træk en passelig streng kur, og altid med god virkning. Kom hid, naarsomhelst du faar tid — det vil jeg saa inderlig gjerne; du ved ikke, hvilken glæde det vilde være for mig og E. Jeg har nu skrevet færdig til *Ray Society* 1ste bind om stilkede rankefødder; jeg tror, du er medlem, saa du faar det vel snart. Læs, hvad jeg skriver om kjønnet hos *ibla* og *scalpellum* (to rankefødder). Jeg arbeider nu med de siddende rankefødder, og jeg er hjertelig kjed af det; den, som vil være systematisk naturforsker, burde arbeide mindst 8 timer daglig. Du spør efter Erasmus;

[1]) Darwins søster.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

han er som sædvanlig og er bestandig mere eller mindre syg. Susanna[1]) er meget bedre; hun er meget blomstrende og lykkelig. Katarine[1]) er i Rom og har moret sig i den grad, at det rent forbauser mig gamle tørre skelet. Nu tror jeg, jeg har fortalt dig nok og mer end nok om Darwinfamilien; farvel da, kjære gamle ven. Hvor behageligt havde vi det ikke mange gange, naar vi drak kaffe hos dig i *Christ's college*, og tænkte paa den berømmelige *crux major*[2]). Ak, i hine dage behøvede man ikke at være bekymret for sine sønners fremtid og sundhed og frygte for Kaliforniens guld og indfald af franskmænd. Hvor meget vigtigere end nutiden blir ikke fremtiden, naar man har en børneflok om sig. Det, jeg er mest ræd for, er arvelig sygdom. Endog døden vilde være bedre for dem. Jeg er, kjære Fox, din oprigtige ven

C. Darwin.

P. S. Susanna har i det sidste arbeidet paa en virkelig heltemodig maade imod de skammelige krænkelser af den lov, at børn ikke skal tvinges til at klyve opigjennem skorstenene og feie. I Shrewsbury har vi faaet istand en liden forening, som skal sagsøge dem, som bryder loven. Det er Susannas værk altsammen. Hun har faaet meget venlige breve fra lord Shaftesbury og hertugen af Sutherland; men de raa godseiere i Shropshire er haarde som sten. Udenfor London synes det at være meget almindeligt at krænke denne lov. Det grøsser i mig, bare jeg tænker paa, at ens egne syvaarsgamle børn skulde klyve op i en skorstenspibe — for ikke at snakke om den væmmelige sygdom, de blemmer paa hænder og fødder og den moralske fornedrelse, som blir følgen. Hvis du bryr dig om denne sag, saa foretag nogle under-

[1]) Hans søstre.

[2]) *Panagæus crux major*, cfr. selvbiografien.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

søgelser. Føi endnu en god gjerning til de mange, du har gjort før, og faa myndighederne til at ta sig af sagen. Der er adskillige, som agiterer for denne sag mange steder i England. Du vil vel nødig befatte dig med sligt; men hvis du vil, kan jeg gi dig endel underretning om sagen og sende dig nogle smaaskrifter, som du enten kan beholde selv eller uddele til andre.

Til W. D. Fox. Down, 24. oktober 1852.

Kjære Fox! Jeg fik dit lange og særdeles kjærkomne brev imorges, og jeg vil svare paa det ikvæld; for de næste 14 dage faar jeg det svært travlt med en kunstner, som skal udføre tegninger af rankefødderne, og jeg faar ogsaa ellers svært meget at gjøre. Først fortjente du at faa dygtig skjænd — og du kan gjerne betragte dig som rigtig udskjældt —, fordi du tror eller skriver, at du tror, jeg et eneste minut kan bli kjed af at høre de mindste smaating om dig selv og din familie. Det er netop sligt, jeg vil høre; jeg tænker ofte paa de dage, vi tilbragte sammen i vor ungdom, og jeg kan nu undertiden ikke rigtig tro, at vi var saa muntre og ubekymrede, som vi virkelig var dengang. En vakker høstaften bringer mig ofte til at mindes en eller anden jagttur, vi foretog fra Osmaston. Det er virkelig beklageligt, at vi lever saa langt fra hinanden, og at jeg kan reise saa lidet. I den senere tid har jeg været ualmindelig frisk (uden at benytte vandkur); men jeg mærker, at jeg ikke kan taale forandring bedre nu end før. Forleden dag reiste jeg til London og tilbage, og skjønt anstrængelsen var meget liden, fik jeg dog igjen mit slemme opkastelsestilfælde. Det gjør mig ondt at høre, at dit bryst begynder at bli daarligt, og jeg haaber af ganske hjerte, at det bare er musklerne; hvor hyppigt det er, at geistlige mister stemmen. Jeg kan godt forstaa, at du nødig vil

© The Complete Work of Charles Darwin Online

forlade din store og lykkelige omgangskreds og reise til udlandet; men dit liv er meget værdifuldt, saa du burde være forsigtig itide. Du spørger efter os alle, vore 5 gutter (ak! livsstillingerne, ak! guldet, og ak! franskmændene — disse tre ak'er er mine frygtelige bussemænd) og vore 2 piger — men den værste af mine bussemænd er arvelig svaghed. Alle mine søstre er friske undtagen mrs. Parker, som ofte er syg, og det er ogsaa Erasmus i regelen; han har nylig flyttet til Queen Anne Street. Jeg har hørt om din søster Frances's paatænkte giftermaal[1]). Jeg tror, jeg har set hende siden, men jeg husker hende altid, som hun var for 25 aar siden, mens hun var syg. Jeg husker godt det deilige udtryk i hendes ansigt. Jeg ønsker hende hjertelig til lykke.

Jeg ser, jeg ikke har svaret paa halvparten af dine spørsmaal. Vi liker godt alt, vi har set og hørt fra Rugby, og vi har aldrig angret paa, at vi har sendt W. did. Jeg trok nok, skolerne er blit meget bedre siden vore dage; men jeg hader skolen og hele systemet, fordi det river over saa mange familiebaand ved at skille gutterne fra hjemmet saa tidlig i livet; men jeg ser ingen anden raad, og jeg tør ikke udsætte en ung gut for verdens fristelser, før han har gjennemgaaet en mildere ildprøve ved en stor skole.

Jeg ser, du spør efter vore pæretrær. Vi har havt endel af Beurrées d'Aremberg, Winter Nelis, Marie Louise og „Ne plus Ultra" (forskjellige franske pæresorter), men alle har staaet et stykke fra husene. De almindelige dværgpæretrær har baaret nogle faa frugter; men jeg har ikke plads til flere trær, saa navnene paa flere vilde ikke være til nogen nytte for mig. Du maa sandelig ta dig en fridag og besøge os engang; intetsteds kunde du være mere hjertelig velkommen. Jeg arbeider nu paa andet bind af ranke-

[1]) Med Rev. J. Hughes. F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

fødderne; jeg er inderlig kjed af de dyrene nu. Jeg hader en langhals saa oprigtig, at ikke engang en matros paa en dødseiler kan nære et oprigtigere had. Det første bind er færdigt; men det eneste sted, som det er værdt at se paa, er, hvor der er tale om *iblas* og *scalpellum*'s kjøn. Senest næste sommer haaber jeg at være færdig med mit kjedelige arbeide. Farvel — kom, naar du paa nogen maade ser dig istand til det.

Jeg kan ikke la være at haabe, at brandbylden muligens kan gjøre dig godt; jeg har hørt om, at al slags sygdom har forsvundet efter en brandbyld. Jeg kan tænke mig, at smerten er forfærdelig. Jeg er ganske enig i, at kloroform er en velsignet opfindelse. Naar man tænker paa sine børn, gjør det en smule forskjel i ens lykke. Forleden dag fik jeg udtrukket fem jæksler paa en gang, blev bedøvet med kloroform og følte næsten ingenting. Din meget hengivne *Charles Darwin.*

Til W. D. Fox. Down, 29. januar 1853.

Kjære Fox! Den skildring af din tilstand, jeg fik for nogle maaneder siden, var saa lidet tilfredsstillende, at jeg ofte har tænkt paa dig siden; det vilde glæde mig, om du vilde sende mig nogle linjer og fortælle, hvordan det er med stemmen og brystet. Jeg haaber inderlig, at jeg bare faar godt at høre. — — — Vor næstyngste gut har gode mekaniske anlæg, og vi tænker paa at la ham bli ingeniør. Jeg skal søge at finde en lidt mindre klassisk skole til ham; maaske blir det *Bruce Castle.* Jeg vilde, der skulde være mere afveksling i opdragelsen, end der er i de almindelige skoler — man øver ikke iagttagelses- og forstandsevnerne og erhverver ingen almen-kundskaber — jeg synes, det er et elendigt system. Paa den anden side burde en gut, som har klaret latinen og beseiret dens vanskeligheder, kunne klare hvilketsomhelst

© The Complete Work of Charles Darwin Online

andet arbeide. Det vilde glæde mig meget at høre din mening om skolen og opdragelsen. Jeg arbeider endnu paa mit gamle evighedsarbeide: men nu skal jeg sikkert sende andet bind af bogen om rankefødderne i trykken om nogle faa maaneder. Det har glædet mig meget, at Owen og nogle andre, hvis dom jeg betragter som afgjørende, har bekræftet nogle mærkelige ting, jeg har anført i første bind. — — Skriv rigtig snart og fortæl mig alt, du kan, om dig selv og familien; og jeg haaber sikkert, næste beretning om din tilstand maa bli meget bedre end den forrige.

Jeg har været svært lidet i London i den senere tid, og jeg har ikke set Lyell, siden han kom hjem fra Amerika. Hvor lykkelig han var, som med egne hænder kunde gjenopgrave dele af tre krybdyrskeletter fra *kul*lagene og fra det indre af et forstenet træ, som havde været hult.

Farvel, kjære Fox. Din hengivne

Charles Darwin.

Til W. D. Fox. 13 Sea Houses, Eastbourne [juli15.? 1853].

Kjære Fox! Her er vi svært dovne, hvilket for mig er en ren velbehagelighed; og jeg tror, vi alle vilde ha været svært tilfredse, hvis det ikke havde været for de afskyelige kolde vinde og alt regnet; thi sligt er meget kjedeligt for børn, som er borte fra hjemmet. Jeg fik dit brev af 13de juni, mens jeg arbeidede som en slave sammen med mr. Sowerby paa tegningerne til andet bind, og jeg opsatte derfor med at besvare det, indtil jeg fik bedre tid. For et par maaneder siden havde jeg tænkt at sende dig en stræng eller mild skjændepræken for at faa vide, hvorledes du havde det; men saa traf jeg sir P. Egerton, som fortalte mig, at du var frisk, og som sædvanlig udtrykte han sin beundring over, hvad du udrettede, og især beundrede han din gaardsdrift og den mængde dyr,

© The Complete Work of Charles Darwin Online

indbefattet børn, som du holdt paa gaarden. Elleve børn, ave Maria! det er alvorlige udsigter. Jeg ser paa mine 5 gutter med en vis følelse af frygt, og jeg afskyr den blotte tanke paa stillinger til dem o. s. v. Om man kunde sikre dem taalelig god helbred, vilde det endda ikke ha stort at sige; jeg haaber dog, at den uhyre udvandring vil gjøre det lettere at skaffe dem en stilling. Men mest ræd er jeg for arvelig svaghed. Jeg liker svært godt at høre alt, hvad du har at sige om opdragelsen, og du burde ha skjænd, fordi du siger, du „ikke mente at *plage* mig med en lang historie". Du spørger om skolen i Rugby. Jeg liker den godt, af samme grund som min nabo, sir J. Lubbock, liker Eton, nemlig, at den ikke er værre end andre skoler; udgifterne er *i det hele*, medregnet nogle klæder, reiseudgifter osv., fra £ 110 til £ 120 pr. aar. Jeg tror ikke, skolerne er saa daarlige, som de var før, og eleverne er langt flittigere nu. Jeg synes, gutterne lever for meget med sine særstudier, og jeg tviler paa, at de faar saa megen menneskekundskab som før i tiden. Her ligger efter min mening den *eneste* fordel, som de offentlige skoler har fremfor de mindre. Jeg tror, at det eneste gode, som disse mindre skoler har fremfor hjemmet, er, at børnene tvinges til regelmæssigt arbeide; det gjør kanske dine gutter i hjemmet ogsaa, men med mine vilde det ikke gaa hjemme. Men paa den anden side er det meget sørgeligt, at man maa sende gutterne saa tidlig bort fra hjemmet.

Lad os komme tilbage til skolerne igjen. Min hovedindvending mod dem som opdragelsesanstalter er, at der anvendes saa uforholdsmæssig megen tid paa klassikerne. Jeg synes (men maaske er det bare en indbildning), at jeg paa min ældste gut kan mærke de skadelige og indsnevrende virkninger af, at man hindrer al interesse for noget, som har med tænkning og iagttagelse at gjøre.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Det ser ud til, at man bare udvikler hukommelsen. Jeg skal se til at finde en skole med mere forskjelligartede studier til mine yngre gutter. Jeg snakkede nylig med provsten i Hereford, og han var aldeles enig med mig. Han fortalte mig, at i Hereford skal der oprettes en skole efter denne plan, og at dr. Kennedy i Shrewsbury vil foretage en grundig omordning af skolen der.

Det glæder mig *overordentlig*, at du likte mit værk om rankefødderne. Det er næsten latterligt, hvor meget arbeide jeg har lagt paa det, og jeg vilde ganske vist aldrig ha taget fat paa det, havde jeg vidst, hvor brydsomt det var. Jeg haaber, jeg skal bli færdig i slutningen af aaret. Lad det ikke bli længe, før du skriver igjen; det er rent en fornøielse at høre dig. Farvel. De venligste hilsener fra min kone til din hustru.

Jeg er, kjære gamle ven, din hengivne
C. Darwin.

Til W. D. Fox.

Down 10. august [1853].

Kjære Fox! Hjertelig tak, fordi du skrev til mig saa snart, skjønt saa tunge ulykker har rammet dig. Dit brev rørte mig dybt. Vi har begge den inderligste medfølelse med dig og din hustru. Vi har ogsaa, som du maaske erindrer, for ikke svært lang tid siden mistet et meget kjært barn, som jeg endnu neppe kan tænke paa med ro; men, som du nok selv har havt anledning til at erfare, tiden dæmper paa en rent vidunderlig maade vore følelser og vor sorg. I førstningen kan sorgen sandelig være bitter. Jeg kan kun haabe, at du og din kone maa bevare helsen, og at tiden maa gjøre sin gjerning stille og mildt og atter engang bringe Eder alle sammen som den lykkelige familie, I ganske sikkert nys udgjorde.

Din hengivne ven *Charles Darwin.*

© The Complete Work of Charles Darwin Online

[Følgende brev hentyder til *Royal Society's* medalje, som han fik i november 1853].

Til J. D. Hooker. Down, 5. november [1853].

Kjære Hooker! Af de breve, jeg fik imorges, aabnede jeg først et fra oberst Sabine; indholdet forbausede mig høilig, men, skjønt brevet paa sin vis var meget venligt, brød jeg mig virkelig svært lidet om den efterretning, det indeholdt. Jeg aabnede derpaa brevet fra Dem, og saa stor magt har hjertevarme, venskab og velvilje, naar det kommer fra én, man holder af, at den samme efterretning, slig som De omtalte den, fik mit hjerte til at banke af glæde. En slig inderlig, hjertevarm medfølelse er mere værd end alle de medaljer, som nogensinde er eller vil bli prægede. Atter engang, kjære Hooker, mange tak. Jeg haaber, Lindley[1]) aldrig faar høre, at han var min rival; for det er næsten *latterligt* (De fortæller naturligvis ikke, at jeg siger dette; for andre, — skjønt ikke De, tror jeg —, vilde anse det for affektation), at han ikke har faaet medaljen længe før mig. Jeg er *vis* paa,

[1]) John Lindley (f. 1799, d. 1865) var søn af en kunstgartner i nærheden af Norwich; men det gik daarlig med faderens forretning, og allerede i 20-aarsalderen maatte John hjælpe sig selv. Sir W. Hooker tog sig af ham, og han blev ansat som underbibliothekar hos sir J. Banks. Han synes at ha havt en umaadelig arbeidskraft og skal ha oversat Richard's „*Analyse du Fruit*" paa 2 dage og 3 nætter. Han blev hjælpesekretær i selskabet for havevæsen og blev i 1829 udnævnt til professor i botanik ved *University College*, en stilling, han indehavde i over 30 aar. Han har forfattet en mængde skrifter; det bedst kjendte er maaske „Planteriget", som blev udgivet i 1846. Han arbeidede meget for indførelsen af et naturligt inddelingssystem og anvendte al sin indflydelse som lærer og hele sin polemiske evne for at støtte dette og angribe det Linnéske system, som i den første tid af hans levetid var almindelig benyttet. Sachs (Botanikens historie 1875, p. 161) gjør opmærksom paa, at skjønt Lindley i det væsentlige opstillede en fornuftig inddeling af planterne, skete dette kun ved at han opgav sin egen teoretiske grundsætning, at et organs fysiologiske vigtighed er maalestokken for dets klassificerings-værd. F.-D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

at De handlede aldeles rigtig, da De foreslog ham; og hvilken god, kjær, snil fyr er De dog ikke, som alligevel glæder Dem over den ære, som er vist mig.

Den glæde, som jeg har havt af denne æresbevisning, har jeg næsten udelukkende Dem at takke for. Farvel, kjære Hooker. Jeg forbliver Deres hengivne *C. Darwin.*

P. S. De kan tro, jeg blev overrasket; for jeg havde altid troet, at der ikke blev givet medaljer for andet end afhandlinger i „*Transactions*". Alt dette vil gjøre, at jeg med lettere hjerte kan arbeide paa fuldendelsen af andet bind.

Til C. Lyell.

Down, 18. februar [1854].

Kjære Lyell! Jeg skulde ha skrevet før, hvis det ikke havde set ud til at være tvilsomt, om De vilde fortsætte reisen til Teneriffa; men nu hører jeg til min store glæde, at De sikkert kommer til at reise videre. Jeg har forresten ikke stort at fortælle, som rimeligt kan være; for jeg har bare været i London én gang, siden De reiste. For to dage siden havde jeg den store fornøielse at se Deres brev til mr. Horner med de geologiske nyheder, det indeholdt; hvor heldigt for Dem, at De blev bra igjen i knæerne. Jeg blev forbauset over, hvad De fortæller om den vakre natur, skjønt jeg havde tænkt mig den storartet. Jeg blir rent misundelig, naar jeg tænker paa, at De klyver i de bratte dalene derborte. Og hvilket behageligt selskab De havde paa tilbageturen fra Deres ekspeditioner. Jeg tænker ofte paa den glæde, jeg følte, naar jeg undersøgte vulkanske øer, og jeg kan endog huske særskilte bergarter, som jeg slog løs paa, og lugten af de varme, sorte vulkanske bjerge; men De synes ikke at ha faat meget af denne *varme* lugt. Jeg misunder Dem rent. Aa, hvor gjerne

© The Complete Work of Charles Darwin Online

jeg vilde være med Dem og undersøge disse dybe, trange dale.

Der er en besynderlig ting, De nævner, den nemlig, at lagenes heldning er større i yderkanterne end i midten af øen; De antar vel, at hævningen har havt form af en fladtrykt kuppel. I Cordillerne blev jeg *ofte* forbauset over, at lagene var brattere i de *allerydeste* lave dele af fjeldet end i den indre store masse. De har vel tænkt paa at maale nøiagtig vidden af alle diker oventil og nedentil (hvilket mr. Searle [?] gjorde paa St. Helena); for det har ofte været mig *meget paafaldende*, at revnerne ikke *oftere* blev borte oventil. Jeg har ikke noget nyt at fortælle Dem; thi jeg har ikke snakket med nogen, siden jeg var i London, da jeg havde den fornøielse at se Forbes, som var frisk og tyk og svær. I museet saa jeg nogle af de forbausende rige guldførende ertser fra det nordlige Wales. Ramsay fortalte mig, at han nylig har gjort om en hel del „ny rød sandsten" til permisk sandsten, hvor *labyrinthodon*[1]) forekommer.

De ser naturligvis aviser og ved, at E. de Beaumont er fast sekretær og rimeligvis blir endnu mægtigere end før. Le Verrier har Arago's post paa observatoriet. I et nylig afholdt møde i *Geological Society* fremsatte Prestwich (saavidt jeg kan forstaa, efter hvad R. Jones har fortalt mig) — en teori, som er akkurat den samme som Deres, nemlig, at alt det røde ler og den flintesten, som findes i kalklagene heromkring, er bundfald efter en langsom opløsning af kalken.

Om os selv er intet nyt at fortælle; vi er alle friske. For nogen tid siden var Hookers en fjorten dages tid hos os, og til vor store glæde kom ogsaa Henslow; han befandt sig meget vel her. Det gjør rent godt at se et ansigt med et saa roligt, vel-

[1]) Et forstenet kjæmpedyr med eiendommelig indviklet byggede tænder, hvoraf navnet. J.-O.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

villigt og forstandigt udtryk. Man har været meget bange for, at han lider af en hjerte-sygdom, men forhaabentlig uden grund.

Hookers bog[1]) er udkommen og er *aldeles nydelig* udstyret. Han har hædret mig over al maade ved at tilegne mig den! Hvad mig selv angaar, da er jeg kommen til side 112 med langhalsene, og det er alt, hvad jeg har at fortælle om mig selv. — Siden De interesserer Dem saa meget for Nord-Amerika, kan jeg fortælle, at jeg har faat et langt brev fra en skibskammerat i Australien, som siger, at kolonien blir afgjort republikansk paa grund af indvandring af amerikanere, og at alle de store og nye planer til guldets udvinding lægges og udføres af disse mennesker. Hvilket fremskridtsfolk det dog er! Hils Deres hustru, mrs. Bunbury og Bunbury paa det venligste fra mig. Jeg ønsker inderlig, at de kanariske øer maa være 10 gange saa interessante som Madeira, og at hele Deres selskab maa ha held og lykke med sig.

Deres oprigtig hengivne *C. Darwin.*

Til J. D. Hooker.

Down, 1. marts [1854].

Kjære Hooker! Igaar eftermiddag blev jeg færdig med første bind, og jeg gratulerer Dem oprigtig med den *første-rangs* bog[2]), De har skrevet — en bog, hvis ry sikkerlig vil holde sig gjennem tiderne. Jeg tviler ikke paa, at den vil bli betragtet som en mønster af en bog, ikke saameget fordi den indeholder saameget virkelig værdifuldt stof, men fordi den gir et billede af hele landet. Det er, som man ser det (og jeg følte mig svært uhyggelig tilmode, da jeg læste om overgangen over de høie broer og bratte skrænter), og man *ser*

[1]) Sir J. Hookers „Dagbog fra Himalaya".
[2]) „*Himalayan Journal.*"

© The Complete Work of Charles Darwin Online

levende for sig egnens eiendommelige fysiske beskaffenhed. De har sandelig grund til at være stolt; tænk, hvor faa reisende der har været, som foruden et grundigt kjendskab til én videnskab besad evnen til at tegne kart (Deres kart er et af de tydeligste, jeg nogensinde har set, og derfor velsignet være Deres hoved), og som desuden kunde studere landets geologi og meteorologi! Jeg troede, jeg kjendte Dem meget godt; men jeg havde ikke den fjerneste ide om, at reisebeskrivelser var Deres kjæphest; men jeg er hjertelig glad for det; for jeg er sikker paa, at den tid aldrig vil komme, da De og Deres hustru ikke længer er stolte ved at se tilbage paa det arbeide, som er lagt paa dette ypperlige værk.

Deres brev, som jeg fik imorges, har interesseret mig *svært*, og jeg takker Dem, fordi De fortæller mig Deres gamle tanker og forhaabninger. Alt, hvad De siger, gjør mig endnu mere taknemmelig for tilegnelsen; men, slemme mand, husker De ikke, De spurte mig, hvorledes jeg troede, Lyell vilde like, at værket blev tilegnet ham? Jeg husker, hvor bestemt jeg svarede, og jeg antager, De bare vilde vide, hvad jeg vilde føle ved det; hvem skulde ha tænkt, De kunde være saa listig? Det glæder mig, at De viser en smule ærgjerrighed med hensyn til Deres dagbog; for De ved, jeg ofte har skjændt paa Dem, fordi De ikke bryr Dem mere om berømmelse, skjønt jeg paa samme tid maa tilstaa, jeg har misundt og beundret Dem, fordi De var saa fri (saa altfor fri, syntes jeg bestandig) for denne svaghed. Sig ikke: „Der har aldrig hidtil været nogen fortid for mig — fantasibilledet stod altid for mit øie"; thi De finder snart andre fantasibilleder for Dem. Jeg kjender saa godt denne følelse og gjorde det endda bedre før; men jeg tror, min mave har ødelagt meget af min fordums rene begeistring for naturvidenskaben.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Dette brev blir urimelig langt, men jeg maa komme tilbage til dagbøgerne, som jeg egentlig ikke har sagt noget nærmere om. Trykken, illustrationerne og karterne synes jeg er de bedste, jeg har set; stilen forekommer mig allesteds fuldkommen klar (hvilken sjelden dyd), og enkelte steder er De virkelig veltalende. Hvor udmærket De har beskrevet de øverste dale og deres afskyelige klima. Jeg var rent bange for Dem, da jeg læste om hin frygtelige snenat paa skraaningerne af Kinchin. Intet har forbauset mig mere end Deres fysiske styrke; og saa alle disse forbandede broer! Takket være min gode skjæbne, er det ikke *videre* rimeligt, at jeg nogensinde kommer til at reise til Himalaya. Meget har ogsaa havt videnskabelig interesse for mig, især alt om de vidunderlige moræner derborte. Jeg tror, jeg ved nøiagtig, hvordan dalene derborte ser ud; det, at jeg har set dalene paa Tahiti, bidrager vel ogsaa sit til at gjøre billedet saa tydeligt. Jeg tviler ikke paa, at Himalayas ydre form næsten udelukkende skyldes rindende vand, og at det i længere tid end nogen anden (hidtil beskrevet) fjeldkjæde i verden har været udsat for virkningerne heraf. Hvilken modsætning til Anderne!

Maaske De gjerne vil høre den lille smule, jeg har at' anke over, og det gjælder endda bare begyndelsen, hvor der (forekom det mig) ikke var *fart* nok, før De kommer til Mirzapore ved Ganges (skjønt afsnittet om de hinduiske røvere var *svært* interessant); men derfra synes strømmen at føre Dem jevnt videre, og der bliver nu længere sætninger og flere iagttagelser og undersøgelser m. m. I en ny udgave (og det glæder mig at høre, at Murray har solgt ud den første) tror jeg, De burde tænke paa at forkorte denne del af bogen noget. Jeg tror ogsaa, det vilde være en forbedring, om De satte de meteorologiske iagttagelser i an-

© The Complete Work of Charles Darwin Online

mærkninger under. Alverden er imod mig; men jeg kan slet ikke like at se alle de latinske navne satte med kursiv indimellem de engelske navne med latinske typer; men jeg maa taale dette alligevel; thi alle naturforskere lader til at tro, at man vilde ødelægge latinen ved at sætte den med samme slags typer som gamle mor engelsk. Nu, jeg er meget stolt af *min* bog; men der er en hage ved tingen, nemlig, at jeg ikke liker at spørge folk, om de har læst den, og hvad de synes om den; thi jeg føler, at jeg og bogen hænger slig sammen, at saadanne spørsmaal vilde være en smule personlige. Jeg kan derfor ikke fortælle Dem, hvad andre mener om den. De har vel set en noksaa god anmeldelse i „Athenæum".

Det var sandelig prægtige nyheder fra Tasmanien; denne mærkelige begivenhed gjør virkelig kolonien ære[1]). Jeg har altid bygget luftslotte om at udvandre, og i den senere tid har jeg drømt om Tasmanien, saa jeg føler mig rent stolt af mit nye fædreland; denne begivenhed er virkelig mærkværdig og glædelig i sammenligning med den ringe videnskabelige interesse her i landet. Hjertelig tak for det brev, jeg fik imorges, og for den glæde, jeg har havt af tilegnelsen; jeg kan ikke bare mig for at tænke paa, hvor meget * * * vil foragte Dem, fordi De ikke har tilegnet bogen til en eller anden stormand, som kunde ha gjort noget godt for Dem og den i verdens øine. Ja, min kjære Hooker, De var meget dum i det punkt, og jeg har ret i, hvad jeg siger, at De ikke bryr Dem nok om Deres egen berømmelse. Jeg skulde ønske, jeg i enhver henseende kunde være Deres gode omdømme mere værdig. Farvel. Med hvilken behagelig følelse De

[1]) Der hentydes her til et uventet pengebidrag fra regjeringen for kolonierne til bestridelse af udgifterne ved sir J. Hookers „*Flora of Tasmania*". F. D.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

og Deres hustru kan hvile ud efter et af Eders mange arbeider . . . Atter farvel. Jeg har skrevet et ualmindelig langt brev. Farvel, og Gud velsigne Dem. Deres *C. Darwin.*

P. S. Jeg har netop set over mit vidtløftige brev. Jeg ser, jeg har glemt at udtrykke min store beundring for den masse videnskabeligt arbeide, som skyldes Dem. Det er virkelig storartet. De kan med fuld ret hvile paa aarerne nu, eller, om De vil, De „har passeret middagslinjen“; men jeg føler mig vis paa, at Deres berømmelses og anerkjendelses dag netop er oprunden.

[I september 1854 var hans værk om *cirripedes* i virkeligheden færdigt, og han skrev da til sir J. Hooker:

Jeg har sølet bort tiden i de sidste uger paa en kjedelig maade; dels har jeg været doven, og dels har jeg holdt paa med smaatterier; jeg har spredt 10,000 langhalser ud over hele verden. Men om et par dage skal jeg begynde at se paa mine gamle notiser om arterne. Jeg har en hel del at snakke med Dem om; men jeg faar passe skarpt paa, at jeg ikke blir til en af de kjedsommeligste fyre, som gaar i to sko, ligeoverfor de faa udvalgte med uhyre kundskaber — slige som Dem.]

© The Complete Work of Charles Darwin Online

Bind I. Indhold.

Side.

Francis Darwins forord 3
Kapitel I. Darwins æt 6
— II. Selvbiografi 33
— III. Erindringer 127

Breve.

Kapitel IV. Opholdet i Cambridge 1828—1831 191
— V. Ansættelsen paa „Beagle“ 1831 214
— VI. Reisen 1831—1836 247
— VII. London og Cambridge 1836—1842 308
— VIII. Religiøse anskuelser 343
— IX. Livet i Down 1842—1854 359

Portrætter af Darwin fra 1854, 1874 og 1881.

© The Complete Work of Charles Darwin Online

© The Complete Work of Charles Darwin Online

© The Complete Work of Charles Darwin Online

© The Complete Work of Charles Darwin Online

© The Complete Work of Charles Darwin Online

© The Complete Work of Charles Darwin Online

RINGGADEBIBLIOTEKET
AARHUS UNIVERSITET 3622549653
© The Complete Work of Charles Darwin Online